

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatma AVCU

ESKİÇAĞ'DA YERLEŞİM STATÜLERİ VE TERİTORYUMLARI: STADIASMUS
PATARENSIS VE LYKIA ÖRNEĞİ

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatma AVCU

ESKİÇAĞ'DA YERLEŞİM STATÜLERİ VE TERİTORYUMLARI: STADIASMUS
PATARENSIS VE LYKIA ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Fatih ONUR

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Fatma Avcu'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALKAN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Fatih ONUR (İmza)

Üye : Prof. Dr. N. Eda AKYÜREK ŞAHİN (İmza)

Üye : Doç. Dr. Mustafa KOÇAK (İmza)

Üye : Doç. Dr. Burak TAKMER (İmza)

Tez Başlığı: Eskiçağ'da Yerleşim Statüleri ve Teritoryumları: Stadiasmus Patarensis ve Lykia Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: 17.01.2020

Mezuniyet Tarihi:

06/02/2020

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘‘Eskiçağ’da Yerleşim Statüleri ve Teritoryumları: Stadiasmus Patarensis ve Lykia Örneği’’ adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Fatma AVCU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Fatma AVCU
Öğrenci Numarası	20145217002
Enstitü Ana Bilim Dalı	Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri
Programı	Doktora
Programın Türü	() Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Fatih ONUR
Tez Başlığı	“Eskiçağ’da Yerleşim Statüleri ve Teritoryumları: Stadiasmus Patarensis ve Lykia Örneği”
Turnitin Ödev Numarası	1247028018

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 194 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 11/12/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 13

alıntılar dahil % 17

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeleri aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

27/01/2020

(imzası)
Prof. Dr. Fatih ONUR

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iii
HARİTALAR LİSTESİ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY.....	ix
TEŞEKKÜR.....	x
ÖNSÖZ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

YERLEŞİM BİRİMLERİ

1.1. Polis.....	4
1.1.1. Metropolis.....	28
1.1.2. Sympoliteia.....	29
1.2. Demos.....	34
1.3. Kome.....	45
1.4. Khorion.....	49
1.5. Peripolion	49
1.6. Perioikoi	51

İKİNCİ BÖLÜM

KENT TERİTORYUMLARI

2.1. Patara.....	56
2.2. Ksanthos	64
2.2.1. Pydnai	72
2.3. Sidyma.....	73
2.3.1. Ispada.....	78
2.3.2. Lopta.....	79
2.3.3. Iera.....	80
2.3.4. Kalaba(n)tia?.....	80
2.4. Pinara.....	83
2.4.1. Asarcık/Aloanda.....	87
2.4.2. Perdikiiai/Faralya	88
2.5. Tlos.....	89
2.5.1. Arsada	100

2.5.2. Malia	100
2.5.3. Plata[.].....	100
2.5.4. Kastabara	100
2.6. Telmessos	101
2.6.1. Καρδάκων κόμη.....	105
2.6.2. Karmylessos	105
2.7. Kadyanda.....	107
2.8. Araksa.....	112
2.8.1. Orloanda.....	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PATARA YOL ANITINDA LİSTELENMEYEN YOLLAR

3.1. Biribirine Komşu Kentler Arasında Listelenmeyen Yollar.....	119
3.1.1. Sidyma – Pinara Yolu.....	119
3.1.2. Tlos – Neisa Yolu.....	120
3.1.3. Neisa – Kasatabara	120
3.1.4. Oinoanda - Kodopa.....	120
3.2. Diğer Yollar	121
SONUÇ.....	124
KULLANILAN ANTİK KAYNAKLAR VE KISALTMALAR LİSTESİ	128
KULLANILAN EPİGRAFİK VE NUMİZMATİK KAYNAKLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ	131
KAYNAKÇA.....	132
EK 1- EPİGRAFİK TESTIMONIA.....	156
HARİTALAR.....	184
ÖZGEÇMİŞ	188

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil.1.3. 1. Derdima Kome (Heberdey ve Kalinka 1896:51, no:69).....	48
Şekil. 2.1. 1. Patara'dan Ksanthos'a Giden yol.....	57
Şekil. 2.1. 2. Patara'dan Phellos'a Giden yol.....	61
Şekil. 2.1. 3. Patara Kenti Olası Teritoryum Alanı.....	64
Şekil. 2.2. 1. Ksanthos'tan Sidyma'ya Karadere üzerinden ilerleyen yol hattı ve Letoon ile Pydnai.....	67
Şekil. 2.2. 2. Ksanthos'tan Sidyma'ya Gölbent üzerinden ilerleyen yol hattı ve Ksanthos – Pinara yol bağlantısı.....	69
Şekil. 2.2. 3. Ksanthos'tan Tlos'a ve Ksanthos'tan Pinara'ya ilerleyen yol.....	70
Şekil. 2.2. 4. Ksanthos'tan Neisa'ya ilerleyen yol.....	71
Şekil. 2.2. 5. Ksanthos Kenti Olası Teritoryum Alanı.....	72
Şekil. 2.3.4. 1. İlk olarak verilen 5 adet yol bilgisi.....	81
Şekil. 2.3.4. 2. Şahin tarafından yapılan rekonstrüksiyon.....	81
Şekil. 2.4. 1. Pinara'dan Telmessos'a ilerleyen yol.....	85
Şekil. 2.4. 2. Pinara'dan Tlos'a ilerleyen yol.....	86
Şekil. 2.4. 3. Allıkavak Köprü Kalıntısı.....	86
Şekil. 2.4. 4. Allıkavak Köprü Kalıntısı.....	86
Şekil. 2.4. 5. Pinara Kenti Olası Teritoryum Alanı.....	87
Şekil. 2.5. 1. Tlos'tan Telmessos'a ilerleyen yol.....	90
Şekil. 2.5. 2. Tlos'tan Oinoanda ve Kastabara'ya ilerleyen yol.....	92
Şekil. 2.5. 3. Masa Oros Çizimi (Rousset 2010).....	94
Şekil. 2.5. 4. Masa Oros Çizimi (Şahin 2014).....	94
Şekil. 2.5. 5. Oinoanda (Termessos) Arazisi Vadiye Kadar İnmekte, Transit Geçiş Kadyanda ve Tlos Tarafından Gerçekleştirilmektedir.....	97
Şekil. 2.5. 6. Transit Geçiş Oinoanda Tarafından Gerçekleştirilmektedir.....	98
Şekil. 2.5. 7. Tlos Kenti Olası Teritoryum Alanı (İS 1. Yüzyıl).....	99
Şekil. 2.5. 8. Tlos Kenti Olası Teritoryum Alanı (İS 2. Yüzyıl).....	99
Şekil. 2.6. 1. Telmessos'tan Kalynda'ya İlerleyen Yol.....	102
Şekil. 2.6. 2. Telmessos Kenti Olası Teritoryum Alanı.....	104
Şekil. 2.7.1. Kadyanda'dan Telmessos'a İlerleyen Yol.....	108
Şekil. 2.7.2. Atlıdere Köprüsü.....	109
Şekil. 2.7.3. Sazak Mevkii Kaya Mezarı.....	109

Şekil. 2.7.4. Kadyanda'dan Araksa'ya İlerleyen Yol	109
Şekil. 2.7. 5. Kadyanda'dan Tlos'a İlerleyen Yol	111
Şekil. 2.7.6. Kadyanda Kenti Olası Teritoryum Alanı.....	112
Şekil. 2.8. 1. Araksa'dan Tlos'a İlerleyen Yol.....	114
Şekil. 2.8.2. Araksa'dan Oinoanda'ya İlerleyen Yol.....	115
Şekil. 2.8.3. Araksa Kenti Olası Teritoryum Alanı	117
Şekil. 3.2. 1. Yazıtsız Blok İlk Öneri.....	122
Şekil. 3.2. 2. Yazıtsız Blok İkinci Öneri	122

HARİTALAR LİSTESİ

Hrt. 1. Şahin tarafından önerilen Ksanthos – Patara arasındaki teritoryum sınırları (Şahin 2014, 350a).....	184
Hrt. 2. Ksanthos – Sidyma – Pinara Yol Bağlantıları (Avcu ve Uzunoğlu 2019).....	185
Hrt. 3. Hoskyn tarafından yürünen yollar (Hoskyn 1842)	186
Hrt. 4. Kasaba Ovası Yol Ağları (Onur 2015).....	187

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. 1. Klasik Dönem Sikke Basımı olan Dynast yerleşimleri	7
Tablo 1.1. 2. Polis statüsü tespit edilebilen yerleşimler.....	25
Tablo 1.1. 3. Polis statüsü kuşkulu ya da dönemsel olarak kısmen tespit edilebilen yerleşimler	26
Tablo 1.1. 4. Statüsü hakkında yeterli derecede veri bulunmayan yerleşimler	27

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	Bakınız
ca.	<i>circa</i> (yaklaşık olarak)
çev.	çeviri
dn.	dip not
Ed.	Editörler
Hrt.	Harita
İÖ	İsa'dan önce
İS	İsa'dan sonra
krş.	Karşılaştırınız
km	Kilometre
m	Metre
no.	Numara
SP	Stadiusmus Patarensis
str.	Satır
Supp. Vol.	Supplementary Volumes (ek sayılar)
süt.	Sütun
s.v.	<i>sub voce</i> (başlığı altında)
vac.	<i>vacat</i> (boş)
vd.	ve devamı
vs.	Vesaire
yak.	Yaklaşık
YY.	Yüzyıl

ÖZET

Patara'da ele geçen ve İS 46 yılına tarihlenen Patara Yol Anıtı (Stadiasmus Patarensis) bugün Teke yarımadası olarak adlandırılan ve oldukça dağlık yapısı içerisinde kendisine özgü özelliklerini korumayı sürdürmüş Lykia Bölgesi'nin tarihi coğrafyasına büyük ölçüde ışık tutmaktadır. Söz konusu bu tarihi coğrafya içerisinde kültürel, ekonomik ve siyasi unsurlar barındırmaktadır. Bu bağlamda yollar kentlerin siyasi anlamda güçlenmelerine ve ticaret hayatını canlı tutarak ekonomik olarak büyümelerine katkı sağlamaktadır. Söz konusu olan bu yol anıtı aynı zamanda bu yolların ilerlediği yerleşimlerin statüleri ve organizasyonları hakkında bazı çıkarımların yapılabilmesini sağlamaktadır. Ayrıca yerleşimlerin birbirlerine olan komşuluk ilişkileri gözlemlenebilmektedir. Anıt üzerinde 52 adet yerleşimin ismine ulaşılmakta ve 65 adet yol bilgisi verilmektedir. Bu yol bilgileri en basit düzeyde bir kentten (ἀπὸ) diğer kentte (εἰς) şeklinde formüle edilmektedir. Eğer söz konusu yol bir başka kentin teritoryum alanına girmesi durumunda ise yol bilgisi anıt üzerinde διὰ *preposition*'u ile verilmektedir. 2015 yılına kadar gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında yerleşim teritoryumları ve yollar ile olan ilişki gözardı edilmiştir. Bu tarihten itibaren yürütülen çalışmalar bu duruma dikkat edilerek yapılmış geçmiş araştırmalar zaman zaman revize edilmiştir.

Bu tez çalışması Stadiasmus Patarensis yol anıtı çerçevesinde Lykia Bölgesi içerisinde bulunan antik yerleşimlerin statülerinin ve organizasyonlarının anlaşılmasına ve Batı Lykia olarak tanımlanan ve Patara, Ksanthos, Sidyma, Pinara, Tlos, Telmessos, Kadyanda ve Araksa kentlerinden oluşan alan içerisinde söz konusu bu kentlerin olası teritoryum alanlarını ve zaman içerisinde yaşanan değişimleri belirlemeyi hedeflemektedir. SP anıtı haricinde diğer epigrafik verilerde çalışmanın temel kaynakları arasındadır. Özellikle teritoryum alanları içerisinde bulunan mezar yazıtları bu alanların belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Stadiasmus Patarensis, Lykia, teritoryum, yerleşim statüleri

SUMMARY

**STATUS AND TERRITORIES OF THE SETTLEMENTS IN ANTIQUITY: THE
EXAMPLE OF STADIASMUS PATARENSIS AND LYCIA**

The monument of Stadiasmus Patarensis, which was found at Patara after a fire in 1993 and is dated to Claudian period (46 A.D.), contains important information concerning the road network in Lycia and illuminates the ancient Lycian geography, which covers today Teke peninsula and preserves its characteristic features with its quite mountainous structure in ancient times. This ancient geography contains its own culture, economical and politics elements as is the case for the other regions. In this context the roads made a major contribution of a lively economical environment to the cities and other settlements for their politics and economic developments. The primary material, Stadiasmus Patarensis, provide hints concerning the status of the settlements and their territorial relations in Early Empire. In the monument there are 52 settlement names and 65 roads were recorded, basically given as from (ἀπό) one city to (εἰς) another one. And the roads given in the monument lead from one city to another through the territories of the settlements that are associated with relevant road entry. If the road passed through the land of another settlement other than the destination and origin, SP gives the name of this settlement by employing the preposition διὰ. In the field surveys, conducted until 2015, this territorial subject matter and connection with the roads were not taken into consideration. Thereafter, the surveys have been conducted within the frame of this perspective and the results of earlier investigations have been revised on occasion.

This dissertation study aims to understand the status and the politic organizations of the settlements in the region of Lycia and to determine the possible boundaries of the settlement territories and changes in these boundaries in the course of time in antiquity, examining the western part of the region, which contains Patara, Xanthos, Sidyma, Tlos, Pinara, Telmessus, Cadyanda and Araxa, as a case study. Except for SP, the other epigraphical materials, like milestones and epitaphs have been employed as the sources of this work. Amongst these sources, the epitaphs, which bear information concerning a fine to be paid to official institutions in return of a violation against the tomb, have been of importance in the pursuit of determining the territorial areas of the settlements.

Keywords: Stadiasmus Patarensis, Lycia, territory, settlement status

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu tez çalışması ve hem Lisans hem de Yüksek Lisans öğrenimim boyunca hiçbir şekilde yardımlarını ve fikirlerini esirgemeyen, her zaman her türlü sorun karşısında destekleyici tutumuyla yanımda olan ve beni bugün bulunduğum noktaya getiren, kendisine çok şey borçlu olduğum ve örnek aldığım danışmanım hocam sayın Prof. Dr. Fatih Onur'a desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Uzun yıllar çalıştığım coğrafyada yüzey araştırmaları gerçekleştirmiş ve bu hususta deyim yerindeyse bölgeyi avuçlarının içi gibi bilen tez izleme komite üyelerim ve hocalarım Doç. Dr. Burak Takmer (Akdeniz Üniveristesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü) ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Alkan'a (Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü) tez çalışmamın şekillenmesinde sağlamış oldukları katkılar için teşekkür ederim. Ayrıca Doç. Dr. Mustafa Koçak'a tez savunma jüri üyesi olarak tez çalışmam hakkında sunmuş olduğu öneri, fikir ve katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Bu tez çalışması Koç Üniversitesi Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Merkezi (AKMED) tarafından Doktora Sırasında Burs Projesi kapsamında desteklenmiştir. Bu hususta kendilerine sağlamış oldukları maddi destek ve oluşturdukları zengin kütüphane olanaklarından dolayı teşekkür ederim.

Başkanlığı süresince yüzey araştırmalarına araştırmacı olarak katılmamı sağlayan ve araştırmalarda elde edilen verileri kullanmama izin veren, bunun yanı sıra yayın hayatına hazırlanmam konusunda her zaman sahip olduğu malzeme, kaynak ve fikirlerini paylaştan, ayrıca tez savunma jürimde bulunarak katkı sağlayan, tüm öğrenim hayatım boyunca her zaman desteğini hissettiğim hocam Prof. Dr. N. Eda Akyürek Şahin'e teşekkürü bir borç bilirim.

Doktora eğitiminin tamamlanmasında belki de en önemli desteklerden olan manevi desteğin sağlanmasında ve her türlü bilimsel-teknik konularda yanımda olan arkadaşlarım ve meslektaşlarım Dr. Yedigâr Doğan, Selda Yeni ve Dr. Hüseyin Uzunoğlu'na çok teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca bana sunmuş oldukları kelimeler ile ifade edilemeyecek destek için beni yetiştirip bugünlere getiren canım annem Kadriye Avcu ve canım babam Zeynal Avcu ile canım kardeşlerim Aslıhan ve Arda Efe Avcu'ya çok minnettarım. Ayrıca ailemden uzakta bana ikinci bir aile olan ve bir aile özlemimi hiç hissettirmeyen, beni her zaman destekleyen Saime ve İsmail Güngör Özil ile Berker Özil'e minnettarlığımı sunarım.

Son olarak bu uzun ve yorucu serüvende her daim yanımda olarak ağladığımda gözyaşımı silen, düştüğümde elimden tutan, pes ettiğimde beni bu duygulardan vazgeçiren, her

türlü zorlukta ve mutlulukta hayatı paylaştığım ve bir ömür boyu paylaşmaya devam edeceğim hayat arkadaşım Eray Hikmet Özil'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖNSÖZ

Bugün Anadolu'nun güney batı kısmında yer alan ve Teke yarımadası olarak bilinen bölge antik dönemde Lykia olarak adlandırılmaktaydı. Oldukça dağlık bir yapıya sahip olan bölge bu yapısı sayesinde kendine özgü unsurları koruyabilmiş, antik dönemde hem ilgili tarihsel kayıtlar hem de politik yapısıyla (örn. Lykia Birliği¹) diğer eyaletlerden kısmen farklılıklar göstermiştir. Ticaret ve seyahat açısından zengin Akdeniz ticaretine ve Anadolu'nun iç bölgelerine ulaşımı sağlayan, çağlar boyunca sürekli canlı kalmış, iyi rotalandırılmış deniz ve kara yollarının hem kendi içinde hem de dışarıya kesintisiz bir bağlantı sağlaması nedeniyle antik dönemde stratejik önemini sürekli korumuştur. 18. ve 19. yüzyılda bölgeye gelen gezginler² ve günümüze kadar olan süreçte araştırmacılar tarafından keşfedilen ve araştırma tarihi oldukça uzun olan bölgede kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları halen devam etmektedir.

1993 yılında Patara'da meydana gelen bir yangın neticesinde gün yüzüne çıkan Stadiasmus Patarensis (Patara Yol Anıtı) Lykia Bölgesi araştırma tarihi açısından en önemli buluntulardan bir tanesidir. İS 46 yılına tarihlenen anıt İmparator Claudius'a ithafen dikilmiştir. 3 tarafı yazıtlı olan anıtın bir yüzü bu ithafa ayrılırken diğer iki yüzünde yeni oluşturulan Lykia Eyaleti sınırları içerisinde yer alan yollar *stadion* cinsinden ölçüleri ile birlikte verilmektedir³.

Anıtta 65 adet yol bilgisi ve bu yol bilgilerinde 52 adet bağımsız yapıya sahip yerleşime ait isim geçmektedir. Yol bilgileri⁴ en basit şekilde bir yerden (ἀπό) bir yere (εἰς) x *stadion* şablonunda verilmektedir. Yolların (ἀπό ile verilen) başlangıç ve (εἰς ile verilen) bitiş yerleşimleri 5 yol örneği hariç komşudur⁵. Böylelikle ilgili yolun sadece bu iki kentin topraklarından ilerlediği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle (a) kentinden (b) kentine verilen yol sadece (a) ve (b) kentlerinin teritoryumundan geçmekteydi. Anıtta ara istasyonlar içeren yol

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Behrwald 2000.

² Gouffier 1782; Fellows 1841; Texier 1849; Benndorf ve Niemann 1884; Benndorf 1889; Petersen ve Von Luschan 1889; ayrıntılı bilgi için bkz. Zimmermann 2016.

³ Şahin 1994; Şahin ve Adak 2004; Şahin ve Adak 2007; Şahin 2014.

⁴ Anıtta listelenen yolların listelenme nedenleri anıtta kesin olarak verilmemektedir. İdare ve ordu, ekonomik ve dini sebepler, sosyo-kültürel ilişkiler ve bölge içerisinde yaşanacak olan yerel refah yol ağına bağlı ana nedenleri oluşturmaktadır. Yinede listelenen yolların bir seyahat amacı gütmeyeceği anlaşılabilmektedir ve bu nedenle “güzergâh” terimi yerine çalışmada genel olarak “yol bilgisi” sözcük öbeği tercih edilmiştir. Anıtta geçen ὁδός sözcüğü ile ne anlatılmak istendiğine ve güzergâh ilişkisine ayrıntılı olarak bkz. Onur 2016a: 89-90; Onur 2016b: 74-75.

⁵ Bazı istisnai durumlar bulunmaktadır. Örneğin birbirlerine komşu olan Sidyma ve Pinara ile Tlos ve Neisa kentleri arasında yol verilmemiştir. Bu durum tezin üçüncü bölümünde anıtta listelenmeyen yollar başlığı altında tartışılacaktır.

bilgilerinin de oluşu söz konusu durumu desteklemektedir⁶. Ara istasyonların bulunduğu yol bilgilerinde prepozisyon olarak δία kullanılmıştır⁷. Anıtta bu şekilde 5 adet yol bilgisi bulunmaktadır⁸. Aradaki kentin genitif halde δία ile gösterilmesi, basitçe yolun bu kentten geçtiğini göstermekten öte, yolun bu kentin merkezine ulaşmadığını fakat kentin çevre teritoryumundan geçtiğine işaret etmektedir. Söz konusu olan bu veriler yollar, yerleşimler ve bu yerleşim teritoryumları arasındaki ilişkiler hakkında bazı çıkarımların yapılmasına olanak sağlamak ve bu bağlamda tez çalışmasının konusunun belirlenmesine yardımcı olarak anıtın tez çalışmasında ana kaynak olarak kullanılmasına neden olmaktadır.

Anıtta listelenen yollar 2004 yılından itibaren sistematik olarak arazi üzerinde araştırılmaktadır. 2004-2009 yılları arasında çoğunlukla Doğu Lykia, 2009-2014 yılları arasında Orta Lykia araştırmaları tamamlanmış olup 2015 yılından itibaren araştırmalar Batı Lykia’da devam etmektedir⁹. 2015 yılına değin yapılan yüzey araştırmaları teritoryum sorunları dikkate alınmadan gerçekleştirilmiş olup 2015 yılı çalışmaları ile birlikte yapılan arazi çalışmaları bu konu hassasiyetinde devam ettirilmiştir. Bu çerçevede elde edilen bazı veriler kentsel statü ve teritoryumlar açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Örneğin; Ksanthos ve Neisa arasındaki yol bunun en belirgin örneğidir. Bu çalışmaya göre, Patara Yol Anıtı’nda 176 *stadion* (yak. 32-33 km) olarak verilen Ksanthos – Neisa yolunun, daha önceden önerilen ve toplam mesafesi 39-40 km’nin altına düşmeyen İslamlar, Köybaşı/Alacaışık Gediği üzerinden giden hat olamayacağı anlaşılmıştır. Zira zaten mesafesi anıtla uyuşmayan bu hattın Patara teritoryumundan geçtiği ve bunun anıtta belirtilmediği görüldüğünden, yolun başka bir hattan gitmesi gerektiği gözlemlenmiş ve bu bağlamdaki arazi çalışmalarımızda yolun başka bir güzergâhtan ilerlediği tespit edilmiştir. Bu sayede, Ksanthos – Neisa arası yolunun gerçekten Patara teritoryumuna girmeden ilerlediği tespit edilmiştir. Kentlere ait statüler konusunda ise Batı Lykia’da Pinara ve Telmessos arasındaki yolun tespiti için yaptığımız çalışmalarda, Pinara yakınlarında Asarcık adlı bir mevkide bulduğumuz yayımlanmamış yeni yazıtlara göre, Asarcık kalıntılarının Aloanda olarak adlandırıldığı anlaşılmıştır. Daha erken dönemlerden *ethnikon* yazıtları bulunan Aloanda, Claudius Dönemi dikilen yazıtta anılmamaktadır. Ve bunun gibi başka örnekler de bulunmaktadır.

⁶ Onur 2016a: 90; Onur 2016b: 77.

⁷ Ara istasyon bilgisi verilen yollar için coğrafik durumların yanı sıra sınır geçişleri ile ilgili olması durumu için ve genel olarak anıttaki yollar, yerleşimler ve teritoryumlar hakkındaki görüşler için ayrıntılı olarak bkz. Onur 2016a ve Onur 2016b.

⁸ Bkz. Şahin 2014: 45- 47, GZR 24, 25, 51, 55, 62/63. GZR 55 editör tarafından tamamlanmıştır.

⁹ 2015 yılından 2018 yılına kadar Prof. Dr. Nalan Eda Akyürek Şahin başkanlığında devam eden yüzey araştırması 2018 yılından itibaren hali hazırda Prof. Dr. Fatih Onur’un başkanlığına geçmiştir. Ve «Stadiasmus Patrensis ve Eşen Vadisi Antik Dönem Ulaşım sistemleri» (BAP Projesi: SBA-2015-937) başlıklı proje kapsamında Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmektedir.

Bu tez çalışması Stadiasmus Patarensis yol anıtında bahsi geçen yol bilgileri ve bu bilgilerden çıkarılacak olan yerleşimler ve teritoryumları hakkındaki veriler neticesinde Eskiçağ'da yerleşim statüleri ve teritoryum alanları konusuna ışık tutmayı amaçlamaktadır. Teritoryum alanlarının tahmini sınırlarının tespiti yapılırken teritoryum alanına sahip olmanın getirdikleri ve bunun yanı sıra *polis*, *demos*, *kome*, *peripolion* vs. gibi yerleşim birimleri için kullanılan ifadelerin özelliklerinin araştırılması da bu çalışmanın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Elde edilen özellikle epigrafik veriler doğrultusunda zamansal anlamda yaşanan statü değişimleri tespit edilmeye çalışılacak ve kentlere ait politik bir tablo oluşturulmaya çalışılacaktır.

Lykia Bölgesi hakkında son 30 yılda artan araştırmalara rağmen yerleşimlerin teritoryum ilişkileri kapsamında derlenmiş bir çalışma bulunmamaktadır. Tez çalışması için kullanılacak olan kaynaklar çoğunlukla epigrafik kaynaklardır. En temel kaynak yukarıda bahsi geçen Stadiasmus Patarensis yol anıtıdır. Anıtın yanı sıra özellikle kırsal alanlarda ele geçen sınır yazıtları, miltaşları ve yerleşime ait bir ceza ödeme merciini içeren mezar yazıtları yine çalışma için kullanılacak olan epigrafik kaynaklardır. Bu hususta Lykia Bölgesi için oluşturulmuş epigrafik *corpus*'lardan¹⁰ faydalanılmıştır.

Tez çalışmasında karşılaşılan sorunlar ise şu şekildedir:

Temel kaynak olarak kullanılacak olan Stadiasmus Patarensis anıtında bazı kentlerin isimleri anılmamakta ve nedeni kesin olarak bilinmemektedir ve ismi verilen kentler de belirli bir düzene göre sıralanmamaktadırlar. Ayrıca bu yerleşimlerin politik statülerine ilişkin bir görüş birliği de bulunmamaktadır. Anıtta geçen yollar hakkında 2004 yılından itibaren gerçekleştirilen yüzey araştırmaları 2015 yılına kadar teritoryum ilişkileri ele alınmadan yapılmıştır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar bu kapsamda yeniden değerlendirilmedi. Örneğin Batı Lykia'daki Telmessos, Kadyanda, Araksa, Pınara, Ksanthos kentlerinin her biri Stadiasmus anıtına göre Tlos'a komşu görünmektedir. Bununla birlikte coğrafi olarak bunun nasıl sağlanacağı ya da bunun gerçekten bu şekilde olup olmadığı mevcut verilerin bu kapsamda yeniden ele alınarak incelenmesini, arazi çalışmalarının da bu yönde sunduğu verilerin değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Anıtta eksik olan mesafeler de gerek arazi çalışmasını gerekse teorik coğrafi yaklaşımları zorlaştırmaktadır. Bir örnek olarak, Doğu Lykia'da, Şahin tarafından Kozarası yakınındaki Kaplan Tepesi'ne yerleştirilen ve anıtta Mnarike'de olduğu belirtilen Kosara adlı yerleşimin dört adet yol bağlantısı olmasına rağmen bu yolların hiçbirinin mesafesi günümüze

¹⁰ En birincil kullanılan *corpus* Tituli Asiae Minoris serisinin Lykia Bölgesi için oluşturulmuş olanıdır (TAM II). Ayrıca SEG ve AE gibi epigrafik derlemelerden de oldukça faydalanılmıştır.

ulaşmamıştır. Kosara'nın Kaplan Tepesi'ne yerleştirilmesi coğrafi ve teritoryal problemlere neden olmaktadır. Kaplan Tepesi Kitanaura'dan Lykai'a giden yol üzerinde kalmaktadır ve bu yol doğrudan verildiğinden Kosara'nın bu arada olmaması gerekmektedir. Nitekim Lykai'dan Phaselis'e herhangi bir yol verilmemiştir bu da çok büyük ihtimalle Kosara'nın bu Lykai ve Phaselis arasında olması gerekliliğinden kaynaklanmalıdır. Vaktiyle bu bağlantılara bu şekilde bakılmamış olduğundan, lokalizasyonlarda sorunlar bulunmaktadır. Nitekim F. Onur, isminin Mnara olabileceği önerilen Kavak Dağı'ndaki yerleşimin Kosara olmasının çok daha makul olduğunu belirtmektedir¹¹.

Anıtta Lykia dışında kaldığı gözlemlenebilen dört adet yerleşim bulunmaktadır: Attaleia, Kibyra, Termessos ve Kaunos. Ayrıca Laodikeia kenti de detaylarını bilemediğimiz bir şekilde anıtta anılmaktadır. Bunlardan Attaleia'nın Pamphylia'da kaldığı anıtta belirtilmiştir. Kibyra Laodikeia ile birlikte Asia ile ilişkili olarak verilmektedir. Termessos'un bağımsız olduğu çıkarılabilir, Kaunos'un da benzer şekilde bağımsız olma ihtimali bulunmaktadır. Bunların içerisinde Termessos'un teritoryumunun tespiti de önem arz etmektedir, zira Doğu Lykia'daki bazı yol bağlantılarının eksikliği ya da kısmen yapılışı (örn. Idebessos'tan Termessoslular'ın Kitanaurası'na verilen yol), ayrıca Mylias bölgesinin güneyinde kalan dağlık alanda herhangi bir yol verilmeyişi de Termessos teritoryumu ile ilişkilendirilebilir. Bu bakımdan Lykia dışında kalan yerler ile eyalet sınırları arasındaki durum da incelenmelidir.

Kullanılacak kaynaklar arasında önemli bir yere sahip olan mezar yazıtları da zaman zaman problemlili olabilmektedir. Her zaman *in situ* konumda olmayan bu yazıtlar kimi zaman yanılmalara sebep olmaktadır. Bu nedenle kullanılacak olan materyal titizlikle değerlendirilmelidir. Örneğin Termessos antik kentine yak. 9 km uzaklıkta bulunan Dont Köyü'nde ele geçen bir mezar yazıtında mezarı yaptıran kişinin Kadyandalı olduğu ceza ödemesinin de Kadyanda kent kasasına yapılacağı yazılıdır. Kadyanda kent merkezine yak. 11 km. uzaklıkta bulunan bu yerin önemli bir liman ve ticaret merkezi olan Termessos'un arazisi içerisinde kalıyor olması daha muhtemel gözükmektedir. Muhtemelen bu mezar yazıtı Kadyanda'nın teritoryum alanından taşınmış olmalıdır. Bu bağlamda Dont Köyü ilk etapta Kadyanda sınırları içerisinde değerlendirmek yanlış olacaktır.

Tez çalışması 3 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yerleşimler için kullanılan terimler tanıtılacak ve söz konusu bu yerleşimlerin yasal organizasyonları irdelenerek politik bir tablo oluşturulmaya çalışılacaktır. Bu kısımda Lykia Bölgesi içerisinde epigrafik veriler aracılığı ile adına ulaşılan tüm yerleşimler değerlendirilmiştir. İkinci kısımda ise Stadismus

¹¹ Onur 2019b.

Patarensis yol anıtında bahsi geçen yerleşimlerden Patara, Ksanthos, Sidyma, Pinara, Tlos, Telmessos, Kadyanda ve Araksa'nın olası teritoryum alanı tespit edilmeye çalışılacaktır. Ksanthos Vadisi çevresi ve Batı Lykia'yı içeren bu alanın seçilmesindeki en önemli nedenlerden bir tanesi anıt üzerinde bölgenin bu kısımları içerisinde kalan yolların uzunluklarının günümüze neredeyse tam bir şekilde ulaşmış olmasıdır. Ayrıca 2015 yılından itibaren yüzey araştırmalarımız bu kısımlarda yoğunlaşmış, pek çok gözlem yapılmış ve daha kesin sonuçlara götürebilecek yeni veriler elde edilmiştir. Çalışmanın sonuna yerleşimlerin tahmini sınırlarını gösteren Google Earth yardımıyla oluşturulmuş resimler eklenecektir. Bir yerleşimin teritoryum alanının belirlenmesinde kullanılacak olan epigrafik veriler Epigrafik Testimonia kısmında verilecek olup kentin tarihine ve sosyal yapısına ilişkin diğer yazıtlar dipnotlarda gösterilecektir. Tez çalışmasının üçüncü kısmında anıtta listelenmeyen yollar ve bu yollar hakkında teorik yaklaşımlar ve olası çıkarımlar sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YERLEŞİM BİRİMLERİ

Günümüzde olduğu gibi Antik Dönem’de de ekonomik döngü, her türlü politik, dini ve sosyal faaliyet kentte olduğu kadar kırsalın dâhil olduğu tüm yerleşim topraklarında da önemli bir role sahipti. En başta, sahip olunan coğrafyanın getirdiği koşullar ve bu koşulların da etkilediği idari yapılanma yerleşim birimi içerisinde yaşayan halkın sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını temellendirmiştir. Tarım sektörünün temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra, ekonomik döngüde önemli bir yerinin oluşu özellikle kırsal alan yerleşiminin hayati rolünü ortaya koymaktadır.

Epigrafik kaynaklar, özellikle Küçük Asya’da ele geçmiş olanlar, kırsal yerleşimler ve buralarda yaşayan toplumlar için kullanılan terimlerin oldukça çeşitli olduğunu göstermektedirler. Antik kaynaklar bu hususta çok fazla bilgi vermeseler de yine de coğrafi tasvir ağırlıklı yazan Strabon¹² ve Ptolemaios¹³ gibi yazarların eserlerinden de özellikle lokalizasyon ve kentlerin konumları hususunda fayda sağlanabilmektedir. Bununla birlikte Stephanos Byzantinos yerleşimlerin sahip oldukları statülerini eserinde belirterek bu anlamda Geç Dönem adına bu konuya ışık tutmaktadır¹⁴.

Çalışmanın bu kısmında Lykia Bölgesi temelinde yerleşim birimleri tanıtılacak ve epigrafik veriler ışığında tarihi süreç içerisinde – varsa – yaşanan statü değişimleri gösterilmeye çalışılacaktır. Yerleşim birimleri sırasıyla *Polis*, *Demos*, *Kome*, *Khorion*, *Peripolion*, *Perioikoi* olarak sıralanmaktadır. Yerleşim statülerine ve organizasyonlarına dair bir oluşum olan *sympoliteia* birliktelikleri de bu kısımda alt başlık olarak değerlendirilecektir.

Lykia Bölgesindeki kentleşme süreci bölgenin siyasi tarihinin değişik dönemlerinde ve idari yapısının gelişim sürecinde kısmen okunabilmektedir. Lykia Bölgesi İÖ 540 yılında Pers egemenliği altına girmiştir¹⁵. Herodotos Lykialıların Kserkses’in Atina seferine 50 gemi ile

¹² Strab. 14.3-4.

¹³ Ptol. 5.3.

¹⁴ Steph. Byz.

¹⁵ Pers egemenliği öncesi tarihi ve siyasi süreç ile ilgili yeterli veri bulunmamaktadır. Herodotos Halys ırmağının batı yakasındaki ulusların Lydia Kralı Kroisos’un egemenliğini tanıdığını ancak Kilikia ve Lykialılar’ın bu egemenliğe boyun eğmediklerini aktarmaktadır. Hdt. 1, 28, 1: χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου καὶ κατεστραμμένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ οἰκημένων: πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’ ἐωυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος. Sonrasında ise Harpagos’un Ksanthos Ovasına indiği zaman Ksanthos’un karşı koyduğunu ancak yenildiklerini bunun üzerine Ksanthoslular’ın kadın, çocuk, hazine ve köleleri kaleye doldurarak ateşe verdiğini ve direnmeye devam ederek savaşta öldüklerini böylece Harpagos’un burayı ele geçirdiğini aktarmaktadır. Hdt. 1,176,1: Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδῖον ἤλασε ὁ Ἄρπαγος τὸν στρατὸν, ἐπεξιόντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀρετᾶς ἀπεδείκνυντο, ἐσσωθέντες δὲ καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλισαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς

katıldıklarını aktarmaktadır¹⁶. Daha ileri bir tarihte Spartalı komutan Pausanias'ın Kıbrıs seferi¹⁷ sırasında Lykia kıyılarından geçerken buralara boyun eğdirmiş olabileceği düşünülmektedir ancak bu konu hakkında kesin bir kaynak bulunmamaktadır. Nitekim İÖ 470'lerin sonu İÖ 460'ların başında Eurymedon Savaşı'ndan kısa bir süre önce Kimon bölgeye geldiğinde bölge Perslerin etkisi altındadır. Diodoros Kimon'un Lykia kentlerini ikna yoluyla Atina tarafına çektiğini düşünmektedir¹⁸. Bunun üzerine de Lykia Attika –Delos Deniz Birliği üyesi olmuştur. Ancak İÖ 446/5 yılından sonra vergi listelerinde bölgeye dair bir kayıt bulunmamaktadır¹⁹. Atina etkisi kısa süren bölge tekrar Pers hâkimiyetine geçmiştir. İÖ 370/360 yıllarında Limyra Dynastı Perikle hâkimiyet sınırlarını orta Lykia boyunca genişletmiş batı Lykia ise Artuñpara'nın kontrolü altında kalmıştır²⁰. Ancak tüm Lykia üzerinde hâkimiyet isteyen Perikle Phrygia satraplığının yanında isyancılarla beraber olmuş ve Artuñpara'yı yenilgiye uğratarak "Lykia'nın kralı" unvanını elde etmiştir²¹. Bu satrap ayaklanmasının ardından Lykia ceza olarak Karia egemenliğine bırakılmış ve bağımsızlığını kaybetmiş, Karia ve Lykia satrabı olarak Mausolos atanmıştır. İÖ 334/333 yılında Büyük İskender'e barış içerisinde teslim olan Lykia, Diadokh Savaşları döneminde Mısır hâkimi Ptolemaios'ların yönetimi altına girmiş ve İÖ 196 yılında III. Antiokhos'un fethetmesine kadar bölgede Ptolemaios'ların yönetimi sürmüştür. İÖ 190 yılında Seleukosların Romalılara karşı yenilgiye

οϊκέτας, καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. Bu gelişmenin ardından Lykia Pers egemenliğine geçmiştir.

¹⁶ Hdt. 9, 92, 1: λύκιοι δὲ παρῆχοντο νέας πεντήκοντα θωρηκοφόροι τε ἐόντες καὶ κνημιδοφόροι...

¹⁷ Diod. 11. 44. 1-3: Λακεδαιμόνιοι δὲ Πausανίαν τὸν ἐν Πλαταιαῖς στρατηγήσαντα καταστήσαντες ναύαρχον προσέταξαν ἐλευθεροῦν τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, ὅσαι βαρβαρικαῖς φυλακαῖς διέμενον ἔτι φρουρούμεναι. [2] οὗτος δὲ πεντήκοντα μὲν τριήρεις ἐκ Πελοποννήσου λαβὼν, τριάκοντα δὲ παρ' Ἀθηναίων μεταπεμπόμενος, ὧν Ἀριστείδης ἡγήτο, πρῶτον μὲν εἰς τὴν Κύπρον ἐπλευσε καὶ τῶν πόλεων τὰς ἔτι φρουρὰς ἐχούσας Περσικὰς ἠλευθέρωσε, [3] μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον Βυζάντιον μὲν ὑπὸ Περσῶν κρατούμενον ἐχειρώσατο, καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων οὓς μὲν ἀνελών, οὓς δ' ἐκβαλὼν ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν, πολλοὺς δ' ἐν αὐτῇ Περσῶν ἀξιολόγους ζωγρήσας ἄνδρας παρέδωκεν εἰς φυλακὴν Γογγύλῳ τῷ Ἐρετριεῖ, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τιμωρίαν τηρήσονται, τῷ δ' ἔργῳ διασώσονται πρὸς Ξέρξην: συνετέθειτο γὰρ δι' ἀπορρήτων φιλιαν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ξέρξου γαμεῖν ἔμελλεν, ἵνα προδῶ τοὺς Ἕλληνας.

¹⁸ Diod. 11.60.1: ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι Δημοσίου Πρωμαῖοι μὲν ὑπάτους κατέστησαν Πούπλιον Οὐαλέριον Ποπλικόλαν καὶ Γάιον Ναύτιον Ροῦφον. ἐπὶ δὲ τούτων Ἀθηναῖοι στρατηγὸν ἐλόμενοι Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου καὶ δύναμιν ἀξιόλογον παραδόντες, ἐξέπεμψαν ἐπὶ τὴν παράλιον τῆς Ἀσίας βοηθήσοντα μὲν ταῖς συμμαχούσαις πόλεσιν, ἐλευθερώσοντα δὲ τὰς Περσικαῖς ἔτι φρουραῖς κατεχομένας. Plutarkhos Kimon'un hayatını anlatırken Kimon'un Phaselis'i zorladığı ifadesi bu durumu destekler niteliktedir. Plut. *Kimon*, 12,3: ἐπιπλεύσας δὲ τῇ πόλει τῶν Φασηλιτῶν, Ἑλλήνων μὲν ὄντων, οὐ δεχομένων δὲ τὸν στόλον οὐδὲ βουλομένων ἀφίστασθαι βασιλέως, τὴν τε χώραν κακῶς ἐποίει καὶ προσέβαλλε τοῖς τεῖχεσιν. οἱ δὲ Χιοὶ συμπλέοντες αὐτῷ, πρὸς δὲ τοὺς Φασηλίτας ἐκ παλαιοῦ φιλικῶς ἔχοντες, ἅμα μὲν τὸν Κίμωνα κατεπράυνον, ἅμα δὲ τοξεύοντες ὑπὲρ τὰ τεῖχη βιβλίδια προσκείμενα τοῖς οἰστοῖς ἐξήγγελλον τοῖς Φασηλίταις. Krş. Bryce 1983: 34-35.

¹⁹ Lykia vergi listelerinde 3 kez belgelenmektedir. ATL II,3 (I. 29-30); 4 (V, 32-33); 9 (III, 33-34).

²⁰ Bkz. Doğan 2012: 6. Ayrıca krş. Houwink ten Cate 1961: 12; Zimmermann 1992: 29. TAM I, no:11, str 2-3: trñmiş xñtewete ter[i] artuñpara (*Artuñpara Lykia'ya hükmettiği zaman*). Kadyanda, Telmessos, Tlos, Pinara ve Ksanthos hükmettiği alanlar içerisindeydi bkz. Doğan 2012:6, dn.28 ayrıca krş. Houwink ten Cate 1961: 10-11.

²¹ Wörrle 1991:no:1: Περικλῆς Λυκίας Β[ασιλεύων] (*Perikles Lykialılar'a kralken*). Ayrıntılı olarak bkz. Doğan 2012: 7, dn. 32.

uğramasının ardında Seleukosları desteklemesinden ötürü Roma yönetimi Lykia Bölgesini İÖ 188 yılında yapılan Apameia Barışı ile Rhodos hâkimiyetine bırakmıştır. Ancak kısa bir süre sonra bu duruma başkaldıran Lykia İÖ 168/67 yılında Roma tarafından özgür ilan edilmiştir.

IV. Mithridates'e karşı verilen savaşta Lykia Bölgesi Roma'nın yanında olmuş ve bir filosunu Kos adasına savaşması için göndermiştir²². Sağladığı bu bağlılıktan ötürü Lykia "Roma'nın dostu" olarak kabul görmüştür. Mithridates savaşlarından sonra Roma'da patlak veren iç çekişmelerde ise İÖ 48/47 yılında Rhodos ile birlikte Caesar'ın yanında olan Lykia İÖ 44 yılında Caesar'ın ölümünün ardından Brutus tarafından talan edilmiştir. Brutus'a karşı direnen Lykia Marcus Antonius tarafından bu direnişinden ötürü *tributum*'dan muaf tutulma ile ödüllendirilmiştir. Roma ile olan bağlılıklarını Augustus ve Tiberius dönemlerinde de devam ettiren Lykia bu sayede bağımsızlığını ve Birlik'in özerk yapısını uzun süre koruyabilmişti. İS 43 yılına gelindiğinde ise bölge artık bir Roma eyaleti statüsündedir.

İdari yapılanma sürecinde epigrafik ve numizmatik kaynaklar Klasik Dönem'de bölgede dynastik bir yapılanmanın olduğunu göstermektedir. Dynastik yapılanmanın merkezinde ise Ksanthos bulunmaktadır. İÖ 480 yılında Ksanthos Dynastlığı'nın başına geçen *Kyprlli* zamanında Atina etkisiyle birlikte bölgede iki farklı standartta sikke basımı görülmektedir. Hafif standartta basılan sikkeler Ksanthos vadisi kentleri ve Telmessos'u da içine alan Batı Lykia'da sıklıkla görülürken; ağır standartta basılan sikkelerin daha çoğunlukla Phellos'tan Limyra'ya Orta ve Doğu Lykia'da kullanıldıkları görülmektedir²³. Aynı döneme ait numizmatik veriler *Kyprlli* ile ilişkili yerel dynastların bulunduğunu göstermekte bu durum ise bölgede baş bir yönetici altında (Ksanthos Dynastlığı) fedaratif bir sistemin varlığına işaret etmektedir²⁴.

Bunun yanı sıra Attika-Delos Deniz Birliği'ne üye olduğu dönemde vergi listelerinde İÖ 452/1, 451/0 ve İÖ 446/5 yıllarında Telmessos kenti ile birlikte gruplandırmaya tabi tutulurken²⁵ İÖ 446/5 yılında ki listede Λύκιοι καὶ συντελεῖς (Lykia ve birlikte vergi ödeyenler) şeklinde kaydedilmiştir²⁶. Listelerde Lykia'nın bu şekilde belgelenmesi bu dönem için idari yapı hakkında önem teşkil etmektedir. Iliada destanında Homeros Lykia'lılardan söz ederken Sarpedon ve Glaukos olmak üzere iki komutandan bahsetmektedir²⁷. Bununla birlikte

²² Marek 1995; Buraselis 2000.

²³ İki farklı ağırlık sisteminin kullanılması ilk olarak kronolojik bir ayırım gibi düşünülse de sonrasında yapılan araştırmalar coğrafik bir ayırımın olduğunu kanıtlamıştır. Bkz Doğan 2012: 10 ve dn 50. Ayrıca krş. Mørholm 1964: 70-71.

²⁴ Doğan 2012: 11.

²⁵ ATL II, 3 (I 29-30), 4 (V 32-33). Ayrıca bkz. Doğan 2012: 19, dn. 112 ve krş. Wörrle 1978, 221-222; Treuber 1887: 3, 83, 99, 103; Houwink Ten Cate 1961: 15.

²⁶ ATL II, 9 (III, 33-34).

²⁷ Hom. *Il.* 2,876-877: Σαρπηδὼν δ' ἤρχεν Λυκίων καὶ Γλαῦκος ἀμύμων | τηλόθεν ἐκ Λυκίης, Ξάνθου ἀποδινήμενος.

Herodotos ise Ksanthos'un Persler tarafından işgalini anlatırken Ksanthoslular ile Lykialıları eş değer tutmaktadır²⁸. Ayrıca epikhorik yazıtlarda Lykia'nın karşılığı olarak bulunan *trĩmsn* ifadesi de yalnızca Ksanthos etrafındaki kentlerde bulunmaktadır. Vergi listelerinde belgelenen ifadenin de benzer şekilde Λύκιοι ile Ksanthos vadisinde bulunan kentlerin συντελεῖς ifadesi ile de bu merkeze bağlı olan Orta ve Doğu Lykia kentlerinin anlaşılabilirliği düşünülmektedir²⁹. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde bölgede Ksanthos merkezli Ksanthos vadisi kentleri ile Orta ve Doğu Lykia kentleri şeklinde ikili bir idari sistemin olduğu düşüncesi oldukça makuldür.

Mausolos'un başa geçmesiyle birlikte bölgede bu tarihe kadar hâkim olan beylik (Dynast) yönetimi son bulmuştur. Yönetim biçimi ise Hellen tarzı kent devletleri (polis) şekline dönüşmüştür³⁰. Letoon 3 dilli yazıtı bu döneme denk gelmekte ve İÖ 337 yılına ait olan bu yazıtta Ksanthoslu vatandaşların ve *perioikoi*'lerin aldıkları karar bulunmaktadır. Benzer yapılaşmanın başka *polis*'ler tarafından da kabul edildiği Telmessos ve Limyra yazıtlarında görülmektedir. İdari yapılanmada ise Hellenistik dönemde bölgenin bir birlik tarafından idare edildiği anlaşılmaktadır. Bu birlik yapılanmasında kentler büyüklük ve önemlerine göre oy haklarına sahiptirler. Buna göre büyük kentler 3, orta büyüklükte olan kentler 2 küçük kentler ise 1 oy hakkına sahiptirler. 3 oy hakkına sahip en büyük kentler 6 adettir ve bunlar Ksanthos, Patara, Pinara, Olympos, Myra ve Tlos'tur. Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde ise bu kentlerin metropolis unvanı taşıdıkları görülmektedir.

Karia ve Phrygia'da olduğu gibi Lykia Bölgesi'nde de pek çok *polis*'in kırsalında yaşayan toplulukların hukuki haklar açısından güçlü oldukları görülmektedir. Hellenistik Dönem'in ilerleyen zamanlarında Lykia'daki kırsal topluluklarda bir canlılık gözükmemektedir³¹. Özellikle Orta ya da Merkezi Lykia'dan bölgenin kırsal alan yerleşimleri ile ilgili hatırı sayılı ölçüde veri elde edilmektedir.

1.1. Polis

Yerleşim birimleri içerisinde en üst statüde olan ve kentsel terminolojideki en önemli terimlerden ilki *polis*'tir. *Polis* terimi en temel düzeyde "kent/şehir" anlamına gelmektedir³². Aristoteles Politika adlı eserinde devlet yapısı üzerine yaptığı tartışma ve görüşlerde öncelikli olarak *polis*'in ne olduğuna ve *polites* kavramına dikkat çekmekte; *polis*'lerin pek çok parçadan

²⁸ Hdt. 1, 176,1: Λύκιοι δέ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδῖον ἤλασε ὁ Ἄρπαγος τὸν στρατόν.

²⁹ Doğan 2012: 19-22. Ayrıca krş. Houwink Ten Cate 1961: 10; Jones 1971: 97; Childs 1981: 57-60; Bryce 1983: 35; 1986: 12-14; Keen 1998: 40-41, 119.

³⁰ Schuler 2016: 46.

³¹ Schuler 1998: 213.

³² Bkz. LSJ, s.v. "πόλις".

oluşturduğundan ve terimin pek çok anlama geldiğinden bahsederek *polis*'lerin *polites*'lerden oluşan bir topluluk olduğunu aktarmaktadır³³. Genel bir tanımlamayla *polis* bir teritoryumu (*khora*) ve kent merkezini içerisinde barındıran politik bir topluluktur³⁴. Kent ve kırsal alan başka bir deyişle *polis* ve *khora* kavramları aynı yerleşimin politik sınırları içerisindeki farklı alanları gösteren kavramlar olup, bu alanlar biribinden bağımsız değildir³⁵. Kentsel alan daha çok kent merkezi ve civarını ifade ederken kırsal alan daha çok bu kısmın bittiği noktadan *polis*'in diğer *polis*'lerle ya da diğer bağımsız birimlerle oluşturduğu sınırlara kadar olan alanı ifade etmektedir. Pek çok yazıtta karşılaşılan “*polis*'te ve *khora*'da oturan vatandaşlar ve diğerleri” (οἱ πολῖται καὶ ἄλλοι οἱ κατοικοῦντες τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν) ifadesi içerik bakımından çok farklılıklar göstermeden geniş bir coğrafyadan Hellenistik Dönem'den Roma Dönemi ortalarına kadar olan süreçte görülmektedir. Bu formülasyon Asia Minor'un pek çok *polis*'inde kırsalda yaşayan halkların hem vatandaşlardan hem de vatandaş olmayan şahıslardan oluştuğu şeklinde de yorumlanmaktadır³⁶. Atina'da ise kent merkezini ifade etmek için genellikle *asty* ifadesi kullanılırken³⁷, Asia Minor'de epigrafik verilerde *polis* ifadesinin de kent merkezi anlamına geldiği örnekler bulunmaktadır³⁸. Klasik Dönem'de devlet yapısı için de kullanılan terim tartışmasız olarak *polis*'tir. Atina ve Atina dışı yazılı kaynaklar ve belgeler çoğul formda kullanılan *polis* teriminin devlet yapısı için kullanıldığını ancak bazen çeşitli diğer politik toplulukları da içerdiğini göstermektedir³⁹.

³³ Aristot. *Pol.*3.1274b,34-40: τῶ περι πολιτείας ἐπισκοποῦντι, καὶ τίς ἐκάστη καὶ ποία τις, σχεδὸν πρώτη σκέψις περι πόλεως ἰδεῖν, τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις. νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν, οἱ μὲν φάσκοντες [35] τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν πρᾶξιν, οἱ δ' οὐ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν ἢ τὸν τύραννον: τοῦ δὲ πολιτικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου πᾶσαν ὀρῶμεν τὴν πραγματείαν οὗσαν περι πόλιν, ἡ δὲ πολιτεία τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ τάξις τις. ἐπεὶ δ' ἡ πόλις τῶν συγκεκριμένων, καθάπερ ἄλλο τι τῶν ὄλων [40] μὲν συνεστώτων δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πολίτης ζητητέος: ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλήθος ἐστίν. 1276a, 20: ...πολλαχῶς γὰρ τῆς πόλεως λεγομένης, ἐστὶ πως εὐμάρεια τῆς τοιαύτης ζητήσεως.

³⁴ Kolb 2004: ix.

³⁵ Asia Minor özelinde bu duruma örnek olabilecek en iyi epigrafik veri Magnesia kentinden gelmektedir. Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen bu yazıtın (SEG 15, no: 668) 43-45. satırlarında ki şu ifade: ... παρακαλῶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας πόλιν καὶ χώραν τὴν Μα||γνήτων ἐπὶ καλοῖς Ἰσθηρίοις κατὰ δύναμιν οἴκου κεχ[αρισμένην θυ]σίαν συντελεῖν Ἀρτέμιδι Λευκοφρυνηῆι κτλ. (*Magnesianlar'ın kentinde ve khorasında oturan herkese selaniyorum! İyi bir başlangıç için yapabildikleri ölçüde herkes Artemis Leukyphrene için uygun bir adak yerine getirmelidir vd.*). Sadece duyurunun yapıldığı agorada bulunanlar tarafından duyulan bu sözler aslında Magnesia'da yaşayan tüm özgür vatandaşlar için geçerli olmalıdır. Bu vatandaşların sadece kent merkezinde değil o aynı zamanda o kentin teritoryumunda da oturdukları görülmektedir. Krş. Schuler 1998: 195 ve dn.1.

³⁶ Schuler 1998: 196 ve dn.3.

³⁷ Schuler 1998: 21.

³⁸ Teos kentinde bulunmuş İÖ 2. yüzyıla ait bir yazıtta Teos kenti Dionysos sanatçıları için bazı ayrıcalıklar başlatmaya karar vermiştir ve yazıtta ki ifade şu şekildedir: SEG 2, no: 580, str. 5-6: κ[τῆ]||[μα] ἔγγεον ἐν τῆι πόλει ἢ τῆι χώρῃ buradaki örnekte *polis* ile kent merkezinin ifade edildiği anlaşılmaktadır.

³⁹ Hansen 1997: 10-11'de konu ilgili örnekleri sıralamaktadır. Attika-Delos Birliği'nde üyeler *polis* teriminin çoğul formunda *poleis* şeklinde tanımlanırken listede Karia'lı bir yönetici olan Tymnes ve koloni yayılımı gösteren bir toplum olarak Leros'dan Miletoslular bulunmaktadır. IG I³ 71.I.1.13-4; 272.II.79 ve 259.VI.19-20. Benzer şekilde ikinci kez kurulan Atina Deniz Konfederasyonu'nda sıralanan 44 kent haricinde 3 yönetici, 2 federasyon ve en azından 1 adet de kolonilere ayrılmış toplum bulunmaktadır. IG II² 43,78. Ayrıca bkz.

Polis'lerin kuruluş tarihi özellikle kent-devleti anlamında oldukça eskiye dayanmaktadır ancak kesin bir tarih bilinmemektedir⁴⁰. İÖ 4. yüzyıldan itibaren Hippodamus sisteminde şehirlerin ortaya çıkması *polis*'e olan yapısal ve işlevsel bakış açısını kesinleştirmiştir ve *polis*'lerin şehirleşmesi ve anıtsallaşması takip eden yüzyıllar içerisinde de devam etmiştir⁴¹. C. Schuler, Pausanias'ın Panopeos'a yaptığı ziyaretin gelişmenin son safhasını iyi bir şekilde gösterdiğini söylemektedir. Pausanias yolculuk esnasında standart bir kent yaşamına dair herhangi bir bina hatta bir yerleşim yeri bile göremeyince gözlerine inanmamıştır⁴².

Polis'lerde bulunan arkeolojik öğeler arasında bir sur duvarı, agora, tiyatro, hamam ve tapınak yapıları dikkat çekmektedir. Ancak yine de bu veriler *polis* yerleşimlerinin kendisinden daha küçük olan ya da kendisine bağlı olan diğer küçük yerleşimlerden ayıran özellikler arasında değildir. Bu bağlamda en önemli ayırt edici unsurlardan bir tanesi sikke basma hakkıdır. M. H. Hansen kendilerine ait tapınak, tiyatro gibi yapıları olabilen ya da yine kendilerine özgü kült ve festivalleri olabilen *polis*'lere bağlı bu alt birimlerin sikke basma hakları bulunmadığını aktarmaktadır⁴³. Ancak C. Schuler Hellenistik Dönem'de otonom *demos* olarak nitelendirdiği *demos*'ların bazılarının kendi sikkelerini bastıklarını dile getirmektedir⁴⁴.

Sosyolojik anlamda antik kentler kendi vatandaşlarının bir toplamı olarak görünmekte, kent elitleri yönetici olarak başı çekmektedirler⁴⁵ ve sosyal bir birim olarak *polis* kendisini bu elit ailelerin yapılarında ve kendilerini değerlendirme biçimlerinde göstermektedir. Yüksek meritebede bulunan bu ailelere mensup kişiler kentin (*polis*) babası, annesi ve ya oğlu/kızı olarak tanımlanabiliyorlardı⁴⁶.

Dreher 1995: 171-200. Atina, Elis, Phleiasios, Arkadia ve Akhaia arasında yapılan ittifaklık anlaşmasında anlaşmayı oluşturan bu beş taraf toplu bir şekilde *poleis* olarak bahsedilmişlerdir, ancak Akhaia ve Arkadia bir federasyon olarak bilinmektedir.

⁴⁰ Özellikle erken dönem *polis*'lerinin kent ve kent-devleti kavramları üzerine bkz. Morris 1991: 25-58; Hansen 1997a: 5-86; Hansen 1997b: 9-16; Morgan ve Coulton 1997: 87-144.

⁴¹ Schuler 1998: 19.

⁴² Schuler 1998: 19; Paus. 10,4,1: τούτοις μὲν δὴ τοιαῦτα ὑπῆρχεν ἐς μνήμην: στάδια δὲ ἐκ Χαίρωνείας εἴκοσιν ἐς Πανοπέας ἐστὶ πόλιν Φωκέων, εἶγε ὀνομάσαι τις πόλιν καὶ τούτους οἷς γε οὐκ ἀρχεῖα οὐ γυμνάσιόν ἐστιν, οὐ θέατρον οὐκ ἀγορὰν ἔχουσιν, οὐχ ὕδωρ κατερχόμενον ἐς κρήνην, ἀλλὰ ἐν στέγαις κοίλαις κατὰ τὰς καλύβας μάλιστα τὰς ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἐνταῦθα οἰκοῦσιν ἐπὶ χαράδρα. ὁμοίως δὲ ὅροι γε τῆς χώρας εἰσὶν αὐτοῖς ἐς τοὺς ὁμούς, καὶ ἐς τὸν σύλλογον συνέδρους καὶ οὗτοι πέμπουσι τὸν Φωκικόν. καὶ γενέσθαι μὲν τῇ πόλει τὸ ὄνομα λέγουσιν ἀπὸ τοῦ Ἐπειοῦ πατρὸς, αὐτοὶ δὲ οὐ Φωκεῖς, Φλεγυαὶ δὲ εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐς τὴν γῆν διαφυγεῖν φασὶ τὴν Φωκίδα ἐκ τῆς Ὀρχομενίας.

⁴³ Hansen 1997c: 31.

⁴⁴ Schuler 1998: 42 ve dn. 154.

⁴⁵ Krş. Kolb 1984: 59 vd; Meyer Zweiffelhofer 2003: 375; Reitzenstein 2011: 131 ve dn. 5.

⁴⁶ Bu olgunun daha çok Pisidia kökenli kentlerde olduğu görülmektedir. Örneğin; IGR III, no: 495 (Oinoanda); Heberdey ve Kalinka 1897: 3,8 (Kibyra); IKibyra, no: 62; TAM III, no: 83, 105 (Termessos). Ayrıca krş. Reitzenstein 2011: 131, dn.7.

Lykia Bölgesi'nde *polis* kavramı yerleşim ve politik sistem formu olarak İÖ 4. ve 3. yüzyıldan itibaren görülmektedir⁴⁷ ve Lykia Bölgesi için kentleşme olgusu üzerine en erken veriler Klasik Dönem'den gelmektedir. Dynastik Dönem olarak adlandırılan ve İÖ 540 yılında Perslerin bölgeyi hâkimiyetleri altına almasıyla başlayan süreçte bölgede sikke basımı başlamış ve İÖ 360 yılına kadar sikke basımı devam etmiştir⁴⁸. Lykia bölgesinin bu döneme ait basılan sikkelerinin üzerlerinde dönemin dynastları ve sikke basım merkezlerinin lejantları bulunmaktadır. Ayrıca bu dönemdeki dynast yerleşimlerine dair bilgiler elde edebileceğimiz epigrafik veriler de bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında epigrafik verilerden 8 adet Dynast yerleşiminin ismine ulaşılmaktadır. Numizmatik verilerden ise 16 adet Dynast yerleşimi bilgisi elde edilmektedir.

Tablo 1.1. 1. Klasik Dönem Sikke Basımı olan Dynast yerleşimleri

KLASİK DÖNEM	
Dynast Yerleşimleri	
Araththi (Araksa)	Surezi
Arñna (Ksanthos)	Telebehi (Telmessos)
Aprlla (Aperlai)	Tlawi (Tlos)
Ida ⁴⁹	Trusñ ⁵⁰
Kerththi ⁵¹	Tuburehi ⁵²
Khadawāti (Kadyanda)	Tuminehi ⁵³

⁴⁷ Reitzenstein 2011: 131 ve dn.3.

⁴⁸ I. Dareios egemen olduğu toprakları 20 satraplığa ayırmıştı. Lykia ise Aolis, Karia, Ionia, Milyas ve Pamphylia ile birlikte yıllık olarak 400 talanta gümüş vergi ödemekle yükümlü olan birinci satraplık bölgesinde bulunmaktaydı. Bkz. Hdt. 3, 90,1: ἀπὸ μὲν δὴ Ἴωνων καὶ Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ Μιλυέων καὶ Παμφύλων (εἷς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος οὗτος φόρος) προσήιε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου. Treuber 1887: 96. Ayrıca bölgedeki sikke basımının bu vergi neticesinde ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bkz. Doğan 2012: 1 ve 4.

⁴⁹ Carruba kent sikkelerinde görülen *Idā* lejantının Idebessos kentine atfedilebileceğini öne sürmüştür. Bkz. Carruba 1990:13. Ayrıca bkz. Doğan 2012: 62.

⁵⁰ İsmine Ksanthos'ta bulunan Likçe yazıtlı dikme mezar anıtında rastlanılan kent Trysa yerleşimi ile eşleştirilmektedir. Yazıtlı dikmede kendisinden sonra yine bir Orta Lykia yerleşimi olan *Tuburehi/Tyberisos*'un anılıyor olması bu eşleştirmeyi destekler nitelikte olup yerleşime ait bu dönemden bilinen herhangi bir sikke yoktur. Bkz. Zimmermann 1992: 68; Melchert 2004:71; Doğan 2012: 58.

⁵¹ Kentin ismine Ksanthos'ta bulunan Likçe yazıtlı dikme mezar anıtında ve Kandyba kentinden bir yazıtta karşılaşılmaktadır. Yazıtlı dikme mezar anıtında *Arñna*, *Khākbi* ve *Tuminehi* kentleri yanında kentin adı geçmektedir. Kandyba'dan ele geçen yazıtta ise *Kerththis* (Kerththili) şeklinde belgelenmektedir bkz TAM I, no: 82. Borchhardt, Eichner ve Schulz tarafından Hacıoğlan kalıntılarına yerleştirilmiştir. Bkz. Borchhardt vd. 2005. Ayrıca bkz. Melchert 1993; 2004; Schür 2001:148.

⁵² Kent Tyberissos ile eşleştirilmektedir. Yazıtlı dikme mezar anıtında ismi bilinen yerleşim Tırmısın Ovası'nın güneydoğusundaki tepeye lokalize edilmektedir. Kentten İÖ 4. yy'a ait Likçe yazıtlı iki adet mezar ve bir kale yapısı bulunmaktadır. Bkz. Melchert 1993:80; 2004: 72; Hild ve Hellenkemper 2004: 899; Doğan 2012: 58.

⁵³ Tymnessos yerleşimi ile özdeşleştirilen kentin Köybaşı'na lokalize edilmesi yönünde görüşler bulunmaktadır. Bkz Borchhardt, Neumann ve Schulz 2003:29; Doğan 2012: 66.

Khākbi (Kandyba?)	Wazzis ⁵⁴
Khbañe (Kyaneai)	Wedēwie ⁵⁵
Muri? (Myra)	Wedrēi (Rhodiapolis)
Nagurahi ⁵⁶	Wehñte ⁵⁷ ? (Phellos)
Pinale (Pinara)	Zagaba ⁵⁸
Pttara (Patara)	Zēmuri (Limyra)

Hellenistik Dönem’de bölgedeki polis’lerin durumuna ilişkin en önemli değerlendirmelerden bir tanesi Lykia Birliği’ne üye olan kentlerin listesidir. Strabon Lykia Birliği’ne üye 23 kent olduğunu aktarmaktadır⁵⁹. Bu kentlerin hangi kentler olduğuna dair bazı görüşler ileri sürülmüştür⁶⁰. Bununla birlikte İÖ 2. yüzyılda sikke basımı bilinen 21⁶¹ kent bulunmaktadır⁶² ve bu bilgi aynı zamanda Birlik üyesi kentler hakkında önemli bir veridir. Bu kentler Antiphellos, Aperlai, Gagai, Kadyanda, Kandyba?, Ksanthos, Kyaneai, Limyra, Myra, Neisa, Olympos, Patara, Phaselis, Phellos, Pinara, Rhodiapolis, Sidyma, Tlos, Trebenda,

⁵⁴ Tlos ve Limyra’dan ele geçen yazıtlardan kentin ismine ulaşılmaktadır. TAM I, no: 29 ve 104a. Kentin neresi olabileceğine dair henüz bir görüş ortaya atılmamıştır. Ancak Doğan (2012: 59) kentin Batı Lykia’da aranmasının daha makul olduğunu belirtmektedir.

⁵⁵ Sikkeleri üzerindeki lejant Perikle baskılarında görülmektedir. Ancak lejantın bir dynasta mı yoksa bir kentte mi ait olduğu konusu kesinlik kazanmamıştır. Olçay ve Mørkholm lejantın bir dynasta ait olabileceği görüşündedir, ancak Borchhardt lejantın Myra kentine ait olabileceğini böylelikle Myra kentinin bu dönemdeki numizmatik eksikliğini kapatabileceğini düşünmektedir. Bkz. Olçay ve Mørkholm 1971:13; Borchhardt 1996: 15; 2000: 125. Bu görüşlere ek olarak lejantın *Wedrrewiē*/Rhodiapolis’e ait olabileceği de düşünülmektedir. Bkz. Mørkholm ve Neumann 1978: 20; Melchert 1993: 87. Ayrıntılı olarak bkz. Doğan 2012:67.

⁵⁶ Kentin ismine yalnızca Ksanthos’ta bulunan Likçe yazıtlı dikme mezar anıtında ulaşılmaktadır. Kendisinden önce ve sonrasında *Khbahñ*, *Trusñ* ve *Tuburehi* kentleri sıralandığından ötürü kent Orta Lykia’da olmalıdır. Arkwright kentin Yunanca karşılığının *Ναγορασσος* olabileceğini düşünmektedir bkz. Arkwright 1915: 103.

⁵⁷ Bu lejanta sahip sikkeler ilkin Antiphellos kentine atfedilmişlerdir ancak sonrasında sikkelerin Phellos kentine ait olabileceği görüşü ortaya atılmıştır. Bkz. Mørkholm 1964: 75; Olçay ve Mørkholm 1971:4; Zahle 1975: 79. Ayrıntılı olarak bkz. Doğan 2012:68.

⁵⁸ Lejantın bir dynasta mı yoksa bir kente mi ait olduğu tartışması *Zagaba* içinde geçerlidir. Lejant uzun bir süre bir dynast adı olarak değerlendirilmiş sikkeler üzerinde ki *zakhhabaha wahñ* lejantının görülmesi, *Wehñte*’nin Phellos olarak kabul edilmesi ve Klasik Dönem’e ait herhangi bir *sympoliteia* olgusu bulunmaması lejantın bu şekilde değerlendirilmesini destekler niteliktedir. Mørkholm ve Zahle 1976: 66 ve 68; Domingo Gyax 2001: 71. Bununla birlikte *Zagaba* ismine yazıtlı dikmede de rastlanmaktadır. Dikmede *Zagaba* ismi anıldıktan sonra *Tuminehi* ve *Pttra* kent isimleri geçmektedir. Buradan kaynakla *Zagaba*’ın bir kent ismi olabileceği düşüncesi ortaya çıkmış ve ilkin Carruba tarafından kent Lagbe’ye lokalize edilmiştir. Carruba 1990: 13. Ancak Kolb ve Tietz (2001: 355) Lagbe kentinin Luwice konuşulan alan içerisinde olmadığını belirtmişlerdir. *Zagaba*’nın Lagbe ile özdeşleştirilmesi Vismara (1996), Benda Weber (2005:40) tarafından kabul edilmiştir. Kolb ve Tietz (2001:348) kentin Avşar Tepesi’ne lokalize edilmesi gerektiği görüşündedirler. Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan 2012: 69-70.

⁵⁹ Strab. 14.3.3: εἰσὶ δὲ τρεῖς καὶ εἴκοσι πόλεις αἱ τῆς ψήφου μετέχουσαι: συνέρχονται δὲ ἐξ ἑκάστης πόλεως εἰς κοινὸν συνέδριον, ἧν ἂν δοκιμάσωσι πόλιν ἐλόμενοι.

⁶⁰ Kentlerin bir listesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bkz. Treuber 1887: 178-180; Fougères 1898: 34-36; Magie 1950: 532-533, 1391, dn. 59; Behrwald 2000: 174-175. Burada kullanılan liste için bkz. Yeni 2014: 20-35.

⁶¹ Listeye Arykanda ve Telmessos sonradan eklenmiştir. Bkz. Yeni 2014: 21.

⁶² Troxell 1982: 39. Tekil bir örnekten oluşan Neisa sikkesi için ayrıca bkz. SNG v. Aulock (Lykien), no: 4373; Robert 1963: 108; Mørkholm 1964: 78; Robert 1967: 85; Bean 1979b: 626; Coulton 1993: 79, dn.1; Behrwald 2000: 175, dn. 70; Şahin ve Adak 2007: 136, dn. 196; Şahin 2014: 152, dn. 196; Leschhorn 2009: 188; Takmer 2010: 106, dn.88; Takmer ve Oktan 2013: 52, dn. 8; Yeni 2014: 21, dn 121.

Arykanda ve Telmessos'tur. Rhodos'ta bulunan ve Araksa kenti ve *arkhon*'larının Rhodoslu Aiskhines'i onurlandırdıkları yazıttan⁶³ ve Orthagoras yazıtından⁶⁴ Hellenistik Dönem'de sikke basımına dair henüz bir veri bulunmayan Araksa kentinin İÖ 2. yüzyılda Birlik üyesi olduğu anlaşılmaktadır. İÖ 81 yılında Lagina'da bulunan Hekate tapınağına verilen *asylia* hakkını tanıyan kentler arasında Patara, Ksanthos, Pinara, Tlos, Limyra ve Myra kentleri bulunmaktadır⁶⁵. Bu yazıttan ve ayrıca korsan kralı Zeniketes'in ele geçirmesinin ardından bastığı sikkeler⁶⁶ aracılığıyla Olympos kentinin Birlik üyesi kentler arasından çıkarıldığı ve 3 oy hakkına sahip 6 büyük kent arasına Limyra'nın dâhil edildiği anlaşılmaktadır⁶⁷. İÖ 84-82 yıllarında Asia eyaleti valisi L. Murena tarafından Kibyra, Oinoanda, Bubon ve Balboura'dan oluşan *Tetrapolis* birliğini dağıtıldıktan sonra Boubon ve Balboura Lykia Birliği'ne dâhil edilmiştir ancak Kibyra kentinin Asia Eyaleti'ne dâhil edildiği görülmektedir⁶⁸.

Mithridates savaşları sırasında Lykia'nın Roma ile kurduğu iyi ilişkiler ve Sulla zamanında yapılan resmi müttefiklik ilişkileri Caesar zamanında da sürmüştür. İÖ 46 yılında Caesar ile Lykia Birliği arasında yapılan anlaşma ile batıda Telmessos ve civarı doğuda Phaselis, kuzey ve kuzey-doğuda ise Akarassos'u (Elmalı Ovası) içine alacak şekilde Lykia'nın

⁶³ SEG 49, no: 1076: ἔτους ὀγδοῦ μηνὸς Γορπιαίου ἐκκλησίας κ[υ]ρίας γενομένης, ἔδοξεν Ἀραξέων τῆι πόλει[ι] | καὶ τοῖς ἄρχουσι Θρασυμάχῳ Θρασυμάχου, Λύκω[ι] | Δημητρίῳ, Ἡγησιλάῳ Δρύου· ἐπειδὴ Αἰσχίνα[ς] | Φιλίνου κατὰ δὲ ὑθεσίαν Ἀλκίφρονος Ῥόδιος τ[οῖς] | ἀφικνουμένοις τῶν πολιτῶν εἰς Ῥόδον κατ[ὰ] | πρεσβ[ε]ίαν τε | καὶ καθ' ἰδίαν χρεῖαν πᾶσιν εἰ[ῶ] | χρῆσ[τος] δια[τελεῖ] σπουδῆς κ[αὶ] προθυμίας | οὐθὲν ἐ[ν] | πωρὰν πο[ι]ῶν τὴν αὐ[τοῦ] εὐ[νο]ίαν ἦν ἔχων διατελεῖ εἰ[ς] π[άν]τα[ς] Ἀραξ[ε]ῖς· ἵνα οὖν καὶ ἡ πόλις | φαίν[η]ται[ι] τοῖς εὐνόως καὶ φιλανθρώπως διακειμένοις πρὸς αὐτὴν τὰς καταξίας χά[ρι]τας ἀπονέμουσα, δεδόχθαι· ἐπαινέσαι | Αἰσχίναν Φιλίνου κατὰ δὲ ὑθεσίαν Ἀλκίφρονος Ῥόδιον ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας καὶ | κ[α]λοκάγαθίας ἧς ἔχων διατελεῖ εἰς [τ]ὴν | πόλιν ἡμῶν· δεδόσθαι δὲ αὐτῶι καὶ πολιτεῖαν καὶ ἔγκτησιν καὶ αὐτῶι καὶ ἐκγόνο[ις] | καὶ στεφανῶσαι χρυσ[ῶι] σ[τεφάνωι], οἱ δὲ [ἄρ]χοντες ἀναγραφάντ[ω] τὸ ψήφισμα — — (8. yılda. Gorpiaios ayında, halk meclisinin olağan toplantısında Araksalıların kenti ve arkhonları Thrasymakhos oğlu, Demetrios oğlu Lykos, Dyros oğlu Hegesialaos karar verdiler. Mademki; Philinos'un oğlu, Alkiphron'un evlatlığı Rhodoslu Aiskhinas vatandaşlarımızdan elçi olarak ya da kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Rhodos'a gelenlere tüm Araksalılara karşı gösterdiği iyi niyetini açıkça ortaya koyarak hiçbir konuyu ihmal etmeden her zaman büyük bir gayret ve hevesle yardımcı olmuştur; o halde kentimizde kendisine iyi niyetle ve cömertçe davrananlara onların hayrına yakışır iyilikler yaptığını göstermesi için fazileti, iyi niyeti ve kentimize karşı sürdürdüğü tavrından ötürü Philinos'un oğlu, Alkiphron'un evlatlığı, Rhodoslu Aiskhinas'ın övülmesine, hem kendisinin hem de soyunun sonraki kuşaklarına vatandaşlık, kentimizde mal ve mülk edinme hakkı verilmesine ayrıca altın bir çelenkle taçlandırılmasına karar verilsin. Arkhonlar bu kararı üzerine yazsınlar.....).

⁶⁴ Yazıt için bkz. Epigrafik Testimonia TArak1.

⁶⁵ IStratonikeia, no: 508, str. 67-72: Πάταρα | Ξάνθος | Πίναρα | Τλός | Λίμυρα | [Μ]ύρα (Patara, Ksanthos, Pinara, Tlos, Limyra, Myra).

⁶⁶ H. A. Troxell İÖ 2. yüzyılda *pseudo* Birlik sikkesi basan Olympos ve Phaselis kentlerinin bu basımlarını Birlik'ten çıkarılmalarıyla ilişkilendirmektedir. Bkz. Troxell 1982: 94-97.

⁶⁷ Moretti 1962: 202-203; Behrwald 2000: 106-107, dn. 354; Adak 2004: 32-34.

⁶⁸ Strab 13,4,17: προσγενομένων δὲ τριῶν πόλεων ὁμόρων, Βουβῶνος Βαλβούρων Οἰνοάνδων, τετράπολις τὸ σύστημα ἐκλήθη, μίαν ἐκάστης ψῆφον ἐχοῦσης, δύο δὲ τῆς Κιβύρας: ἔστελλε γὰρ αὐτὴ πεζῶν μὲν τρεῖς μυριάδας ἵππεας δὲ δισχιλίους: ἐτυραννεῖτο δ' αἰεὶ, σωφρόνως δ' ὁμῶς: ἐπὶ Μοαγέτου δ' ἡ τυραννὶς τέλος ἔσχε, καταλύσαντος αὐτὴν Μουρηναῖ καὶ Λυκίοις προσορίσαντος τὰ Βάλβουρα καὶ τὴν Βουβῶνα: οὐδὲν δ' ἦτρον ἐν ταῖς μεγίσταις ἐξετάζεται διοικήσεσι τῆς Ἀσίας ἢ Κιβυρατικῆ. Magie 1950: 242; Jameson 1980: 842; Erkelenz 1998: 81; Behrwald 2000: 126, dn. 422; Şahin 2014, 63, dn. 54.

sınırları genişlemiştir⁶⁹. Anlaşma metninde Lykia'ya dahil edilen kentler Telmessos, Khoma, Silva Serra?, Lissai ve Phaselis olarak sıralanırken Akarassos ve Kodopa kırsal yerleşim olarak geçmektedir. İS 1. yüzyıla gelindiğinde ise, SP antında Lykia Bölgesi'ne ilişkin 52 yerleşim yeri adı geçmektedir. Traianus ve Antoninus Pius dönemlerini kapsayan ve o dönemin Birlik üyesi kentleri hakkında bilgi sahibi olduğumuz Opramoas yazıtında yardım alan 30 yerleşim yeri bulunmaktadır⁷⁰.

SP antında listelenen yerleşimlerin statülerine ilişkin bilim dünyasında öne sürülen birkaç fikir bulunmaktadır. W. Tietz söz konusu olan yolların başlangıç ve bitiş yerleşimlerinin *polis* statüsünde olduğunu düşünmektedir⁷¹. C. Schuler de benzer şekilde *Foedus* antlaşmasında kırsal alan olarak verilen Akarassos ve Kodopa örneği üzerinden anıtta geçen yerleşimlerin *polis* statüsünde olduğunu ve bu iki yerleşimin 90 yıl içerisinde *polis* statüsüne yükseldiğini savlamaktadır⁷². S. Şahin ise Kalabatia'nın⁷³ bir liman yerleşimi, Kosara'nın Mnara'ya, Onobara'nın ise Trebenna'ya bağlı bir yerleşim olduğunu ileri sürerek anıtta geçen tüm yerleşimlerin *polis* statüsünde kabul edilmemesi gerektiğini söylemektedir⁷⁴. Son olarak F. Onur ise her yerleşimin *polis* statüsünde olmadığı hususunda S. Şahin'in fikirlerini kısmen kabul etmekte ancak bu yerleşimlerin *polis* statüsünde olmasalar bile otonom bir yapıya sahip olduklarını düşünmektedir⁷⁵. SP antında adı geçen 52 yerleşimden 27 yerleşimin *polis* statüsünde olduğu şüphesizdir. Bunlar Patara, Ksanthos, Sidyma, Pinara, Tlos, Neisa, Kandyba, Telmessos, Kadyanda, Araksa, Oinoanda, Balboura, Khoma, Podalia, Arneia, Arykanda, Rhodiapolis, Limyra, Phellos, Kyaneai, Myra, Korydalla, Gagai, Phaselis, Kaunos, Kibyra ve Attaleia (Pamphylia) kentleridir. Antiphellos, Aperlai, Boubon, Komba, Lissai, Lydae, Kyra, Melanippe/Melanippion ve Myla yerleşimleri ise SP antında anılmamaktadırlar. Anıt üzerinde

⁶⁹ SEG 55, no: 1452, str. 52-61: αἱ πόλεις, κῶμαι, ὀχυρώματα, φρούρια ἢτε χῶραι καὶ οἱ λιμένες | οἱ ἐν τοῖς τῆς Λυκίας ὀρίοις ὑπάρχοντες. ὅσα τε μετὰ ταῦτα Λυκίοις δεδεμένα | τε καὶ ἀποκαθεσταμένα ἐστίν. Τελμησσός, Χῶμα, Φάσηλις, Σίλουα Σερρα, Λίσσις, οἳ τε τόποι καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἢτε χῶρ<α> καὶ οἱ λιμένες οἱ ἐν τοῖς τούτων | τῶν πολεμιτικῶν <ὀρίοις> ὄντες μετὰ Λυκίων ἔστωσαν. Ὀλιν<α>σσός, Ὀξυλιθος, Ἐρεμνα, Ἀστραγάλου κόμη{1}, Μομλανδα χωρία τε ἐν Ναυλισσῶι, Κίλλαρα{1}, Μορμυρα | Τυμνηνα, Μασα Ὅρος, Μαρακανδα, Ουαντα, Τετραπυργία, Ἐβησσός, Ἀκαρασός, Φιλεττα, Τερπονέλλα, Τερπις, Κοδοπα, Μεικρον Ὅρος, Ἀκαρασός, οἱ τε τόποι καὶ | αἱ τούτων οἰκοδομαὶ ἢ{1}τε χῶραι ὅσα τε ἐντὸς τούτων τῶν ὀρίων ἐστίν Λυκίῳν ἔστωσαν. (Lykia sınırları içerisinde yer alan kentler, kaleler, garnizonlar, ayrıca egemenlik sahaları ve limanlarla sonradan Lykialılara verilip buraya dâhil edilmiş olan Telmessos, Khoma, Phaselis, Silva Serra, Lissai ile bunlara ait yerler, binalar teritoryumlar ve limanlar Lykialıların olsun! Olinassos, Oksylithos, Eremna, Astragalu Kome, Momlanda, Naulissos'daki araziler, Killara, Mormura, Tymena, Masa Oros, Marakanda, Vatua, Tetrapyrgia, Elbessos, Akarassos, Philetta, Terponella, Terpis, Kodoppa, Mikron Oros ve Akarassos ile (bunlara ait) yerler içlerindeki yapı ve sınırlarındaki bütün arazilerle birlikte Lykialıların olsun!) Ayrıca bkz. Mitchell 2005.

⁷⁰ Jameson 1980: 842, dn 52; Behrwald 2000: 176, dn. 74; Reitzenstein 2011: 132, dn.6.

⁷¹ Tietz 2003: 276, dn. 207, 292.

⁷² Schuler 2007: 77-78; ayrıca bkz. Schuler 2010: 81, dn.79.

⁷³ Kalabatia tamamlama önerisi için bkz. Burada başlık 2.3.4.

⁷⁴ Şahin 2014: 139-140, 296, 319.

⁷⁵ Onur 2016b: 106.

adı geçen diğer yerleşimlerin statülerini anlayabilmek için buna yönelik diğer verileri değerlendirmek gerekmektedir.

Anıt üzerinde dikkati çeken durumlardan bir tanesi ἀπὸ Καλύνδων εἰς Λύρνας τῆς Ὀκτα[π]όλεως ρ̄ στάδια ρ̄, ἀπὸ Χώματος εἰς Κ]όδοπα τῆς Μυλιάδος ρ̄ στάδια λβ', ἀπὸ Κοσάρων [τ]ῆς Μναρικῆς εἰς Φασήλιδα ρ̄ στάδια .. satırlarında anılan Oktapolis, Mylias ve Mnarike tanımlamalarıdır⁷⁶. Mylias'ın Lykia içerisinde bir bölge olduğu bilinmektedir⁷⁷. Ancak Oktapolis'in idari yapısı kesinlik kazanmamıştır. Oktapolis adlandırması içeren SP anıtı haricinde ele geçen epigrafik buluntular 3 adet mezar yazıtı ve 1 adet onur ya da ithaf yazıtından oluşmaktadır. Bu buluntular Roma Dönemi'nde Oktapolis'in bir arşiv ve *demos*'unun bulunduğunu ve *ethnikon*'a sahip olduğunu göstermektedir⁷⁸. Ayrıca TAM II, 165 numaralı yazıtta Oktapolisli Theogenis'in mezarına karşı işlenecek olan suçun cezasının *polis*'e ödenmesi gerektiği belirtilmektedir⁷⁹. En erken İS 1. yüzyılda SP anıtında belirtilen Oktapolis ile ilgili söz konusu bu epigrafik materyaller olasılıkla en erken İS 2. yüzyıla ve sonrasına tarihlenebilmektedirler. İÖ. 2./1. yüzyıla tarihlenen Hippoukome *boule* ve *demos*'una ait bir dekrette bir hamam inşaatı için katkı sağlayanların listesi verilmektedir. Buna göre hamamın inşaatı için özel şahıslar haricinde Σηστίων ὁ δῆμος (Sestos *Demos*'u), Παλλ[λ]η[?]έων⁸⁰ ὁ δῆμος (Pallaneia *Demos*'u), Κασταννεῖς (Kastanalılar), Λυρνιτῶν (Lyrnailılar) ve Μυνδεύς (Myndalı) *ethnikon*'una sahip ismi bilinmeyen bir şahıs katkıda bulunmuştur⁸¹. Adlandırmanın geçtiği tek antik kaynak olan Ptolemaios'ta ise Oktapolis, Kragos dağı çevresindeki kentler arasında sayılmaktadır⁸². Tüm bu veriler ışığında W. Ruge buranın isminden yola çıkarak 8 adet köy yerleşiminin bir araya gelerek bir *synoikismos* oluşturmuş olabileceğini belirtmektedir⁸³. A.

⁷⁶ S. Şahin (2014: 174 ve dn. 255) Oktapolis'teki Lyrnai için ve (2014: 223, 229 ve dn 462c) Mylias'taki Kodopa için aynı isimdeki diğer yerleşimler ile karıştırılmasını önlemek adına bu şekilde bir tanımlamaya gidildiğini söylemektedir.

⁷⁷ Antik kaynaklar için bkz. Ptol. 5.3.7; Hdt. 3.90; 7.77; Arrian. *Anab.* 1.24.5. Bölgenin siyasi tarihi, araştırma tarihçesi ve sosyokültürel yapısı için bkz. Doğan 2019.

⁷⁸ TAM II, no: 164-165, 535; Şahin 2014: 175.

⁷⁹ TAM II, no: 165: Θεογεν[ι]ς [Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολιτῆς τὸ ἥρῳον κατεσκεύασεν αὐτῆ καὶ τῆ θυγατρὶ καὶ ἐγγόνοις· ἐτέρῳ δὲ | οὐδενὶ ἐξέσται τεθῆναι ἐὰν μὴ συνχωρήσῃ ὁ κληρονόμος μου | Ἄρμοστος Ἀντιπάτρου τοῦ καὶ Μηνοδώρου· ἐὰν δὲ τις τολμήσῃ, ἐκτεῖσει τῆ πόλει * φ'. (*Menodoros III nam-ı diğer Menekleos kızı Oktapolisli Theogenis bu mezarı kendisi, kızı ve torunları için yaptırdı. Başka hiç kimse varisim Antipatros nam-ı diğer Menedoros oğlu Harmastos izin vermedikçe gömü yapmaya izinli değildir. Eğer herhangi biri karşı gelirse polis'e 500 denarii versin.*)

⁸⁰ Yapılan tamamlamaya W. Tietz (2003: 260, dn.136) kuşkuyla yaklaşmaktadır. S. Şahin (2014: 175, dn. 261) ise Λ ve Α harflerinin yer değiştirmesi suretiyle Πλα[τα]ίέων, Πλα[ταν]έων Πλα[τασ]έων şeklinde tamamlama olasılıklarından bahsetmekte SP anıtında Tlos ve Oinoanda arasında anılan Πλατα[...] yerleşimine dikkat çekmektedir.

⁸¹ TAM II, no: 168.

⁸² Ptol. 5.3.5: πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἶδε. περὶ μὲν τὸν Κράγου τὸ ὄρος Ὀκταπόλις ...

⁸³ Ayrıca Kızılkaya etrafında böylesi küçük yerleşim kalıntılarının varlığının TAM tarafından kaydedildiğini aktarmaktadır. Bkz. Ruge 1937: 2393. s.v. Oktapolis.

H. M. Jones da benzer şekilde isim üzerinden yola çıkarak 8 adet bireysel kent tarafından oluşturulmuş bir merkez olabileceğini ve Hippoukome yazıtında söz konusu olan yerlerin bu 8 kentten altısı olduğunu düşünmektedir⁸⁴. Oktapolis S. Şahin tarafından da bir *polis* topluluğu olarak değerlendirilmekte Lyrnai, Hippoukome, Symbra ve Kadyanda'nın bu topluluğa dâhil olan kentler oldukları söylenmektedir. Ayrıca Oktapolis'in bağımsız bir *polis* statüsünde olduğu kabul edilecek olursa buranın beşinci yerleşim olabileceğini diğer üç yerleşimin ise Sestos, Pal[en?]e ve Kastanna olabileceğini aktarmaktadır⁸⁵. Son olarak F. Hild anıt üzerindeki ifadeden ve diğer epigrafik materyaller neticesinde Oktapolis hakkında 8 adet yerleşimin *synoikismos* gerçekleştirerek bir *polis* meydana getirdikleri düşüncesinin yanlış olduğunu buranın 8 adet küçük kentin *sympoliteia* şeklinde siyasi bir birlik oluşturduklarını ve kapsayan kentlerin bulunduğu bölgenin Oktapolis olarak adlandırıldığını savunmaktadır. Bununla birlikte bu birlikteliğin merkezinin Lyrnai olduğunu ve diğer kentlerin ise Hippoukome, Kastanna, Loanda, Myndos, Pallene, Sestos ve Symbra olduklarını ileri sürmektedir⁸⁶. Bu görüşlere karşıt bir şekilde W. Tietz ise Oktapolis'in bağımsız bir *polis* olduğunu düşünmektedir⁸⁷. Son yapılan bir çalışma, Oktapolis'in bölge ya da bir *polis* olması sorunlarının ancak dönemsel farklılıklar ile açıklanabileceğini, bu bağlamda İS 1. yüzyılda bir bölge adı olarak görülmesinin daha makul olduğu Oktapolis'in daha sonraki süreçte politik bir adlandırma olarak belirli bir kent veya yerleşimler topluluğuna verildiğini aktarmaktadır⁸⁸. Mnara/Mnarike ile ilgili veriler oldukça azdır. Phaselis kentinin kuzeybatısında Yarbaşıçandırı köyünde ele geçen bir mezar yazıtında Marcia Aurelia Myrilla isimli bir rahibe kendisini Φασηλείτις ἀπὸ Μνάρων *ethnikon*'u ile tanımlamaktadır⁸⁹. Bu bilgidен yola çıkarak B. İplikçioğlu buranın Yarbaşıçandırı köyüne lokalize edilmesi gereken öncesinde *polis* statüsünde olup daha sonra Phaselis ile yaptığı *sympoliteia* ile birlikte Phaselis egemenlik alanı içerisine girmiş bir yerleşim olduğunu savlamaktadır⁹⁰. S. Şahin de benzer şekilde buranın bir kent olduğunu söyleyerek lokalizasyonun Kavak Dağı'nda bulunan haraberler olması gerektiğini savunmaktadır⁹¹. N. Tüner ise Mnarike'nin Kuzeydoğu Lykia'da Kosara'nın da bağlı bulunduğu bir bölge ismi olduğunu kabul etmekte ancak yapılan arazi çalışmaları üzerine

⁸⁴ Jones 1971: 108.

⁸⁵ Şahin 2014: 174.

⁸⁶ Hild 2000.

⁸⁷ Tietz 2003: 265 vd.

⁸⁸ Karabulut 2019.

⁸⁹ İplikçioğlu, Çelgin ve Çelgin 2001: 245; Petzl 2001: 51 vd; Şahin 2014: 298.

⁹⁰ İplikçioğlu, Çelgin ve Çelgin 2001: 245. İplikçioğlu (2002: 130, dn.8; 2003: 74-75) daha sonrasında bu görüşünü değiştirerek yerleşimin Kavak Dağı'na lokalize edilmesi ve yerleşimin Marmara olarak bilinen yerleşim olması gerektiğini söylemektedir.

⁹¹ Şahin 2014: 297-306.

Mnara'nın bölge ismi olmasının yanı sıra aynı zamanda bir yerleşim ismi olduğunu ileri sürmektedir⁹². F. Onur ise Kosara'nın Kavak Dağı'ndaki yerleşim olduğunu öngörmektedir⁹³.

Bu tanımlardan akla gelen ilk düşünce anıt üzerinde listelenen yolların söz konusu olan bu bölgelere girişlerde bunu belirtmiş olabileceğidir⁹⁴. Hem Kodopa örneğinde hem de Lyrnai örneğinde bölge tanımlamasının yapıldığı yol bilgisinden sonraki yol bilgisinde Kodopa ve Lyrnai tek başına belirtilmektedir. Kosara örneği ise biraz daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Idebessos'tan Termesoslular'ın Kitanura'sına giden yol bilgisinden sonra ilk yol bilgisinde Kitanaura'dan Kosara'ya ilerleyen yol Mnara/Mnarike tanımlaması ile verilmektedir. Bu yol bilgisinden sonraki yol bilgisinde Lyrnai ve Kodopa örneğinde olduğu gibi tek başına verilen Kosara Onobara'dan denize verilen yoldan sonra tekrar Mnara/Mnarike tanımlaması ile birlikte verilmektedir. Benzer şekilde Pygela'dan sonra anılan yol bilgisinde yol Mnarike Kosara'sından Phaselis'e ilerlemektedir. Ancak özellikle Mylias bölgesi örneğinde bu düşünce pek akla yatkın gözükmemektedir. Çünkü Khoma'dan Mylias Kodopa'sına giden yol bilgisinden hemen önceki satırda Khoma'dan Podalia'ya giden yolun bilgisi bulunmaktadır. Eğer anıtta “Mylias Bölgesine giriş” bilgisi verme amacı güdülseydi bu bilgi daha önce listelenen ve Mylias Bölgesinde bulunan yerleşimler olan Khoma ve Podalia arasında verilen bu yol bilgisinde Mylias ifadesinin anılması gerekirdi. Ayrıca eğer bölgeye girişin Kodopa olduğu kabul edilirse bu durumda Khoma ve Podalia yerleşimlerinin Mylias Bölgesi dışında kalan yerleşimler olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak antik verilerden bu yerleşimlerin Mylias Bölgesinde oldukları bilinmektedir. Öyleyse burada amaç ya “bölgeye giriş” olmamalıdır ya da Kodopa'nın Mylias Bölgesi içerisinde bu durumun belirtilmesini gerektiren bir özelliği bulunmaktadır. Diğer bir öneri ise bu tanımlama ile verilen Lyrnai, Kodopa ve Kosara yerleşimlerinin bu bölgelerin merkezleri olabileceğidir. Oktapolis'i meydana getirmiş olabilecek yerleşimler hakkında anıt üzerinden sadece 3 yerleşim incelemeye alınabilmektedir. Bunlar Lyrnai, Hippoukome ve Symbra yerleşimleridir. Oktapolis'in önceki dönemlerde oluşturulmuş bir isimlendirme olarak kullanılmaya devam etmiş olma olasılığı ile birlikte sadece bu yerleşimlerden oluşan bir bölge olarak anlaşılabilmesi olası gözükmemektedir. Her durumda Oktapolis'in politik yapısı ve bu yapı içerisinde idari merkezinin Lyrnai olup olamayacağı eldeki veriler ile kesinlik kazanamayacak bir durumdur. Mylias bölgesinde ise Khoma kenti Kodopa yerleşimine kıyasla bölge için hem coğrafi konum olarak hem de idari yapısı olarak daha uygun gözükmemektedir. Kosara hakkında böylesi bir konuma yönelik veriler

⁹² Tüner 2002: 68-70. Mnara'nın Marmara isimli yerleşim ile olan bağlantısı da ayrıntılı olarak yazar tarafından aktarılmaktadır.

⁹³ Onur 2019b.

⁹⁴ Onur 2016c: 97 vd.

oldukça sınırlıdır. Son olarak bu yerleşimlerin ait oldukları bölgeler ile birlikte verilmeleri eyalet sınırına olan yakınlıkları ile Termessos ve Kaunos gibi bağımsız yapıda bulunan yerleşimlerin sınırlarına olan yakınlıkları ile ilgili olabilir. Lykia içerisinde bulunan bölgelere yönelik sikke basımı konusunda Lykia içerisinde Kragos ve Masikyotos bölgelerinin bulunduğu kabul edilmektedir⁹⁵. Sulla'nın Asia eyaleti için yaptığı düzenlemelerde savaş tazminatını toplamak adına eyaleti 44 bölgeye ayırdığı bilinmektedir⁹⁶. Roma adına para toplamak için İÖ 84 yılında Asia eyaletinde gerçekleştirilen bu düzenlemenin aynı amaç uğruna Lykia Bölgesi için de gerçekleştirildiği açık değildir. Ancak Lykia Mithridates'e karşı Roma'ya destek vermesinden dolayı "özgür" ilan edilmiştir⁹⁷. Ayrıca İÖ 40'lı yıllarda Caesar'ın katillerine karşı Caesar'ın yanında olan Lykia, Brutus ve Cassius'un yenilmesinin ardından ödüllendirilerek vergiden muaf tutulmuştur⁹⁸. Bu durum Lykia'nın en azından bu tarihlere kadar Roma'ya vergi verdiğini göstermektedir. H. A. Troxell, Kragos ve Masikyotos bölgelerinin Roma tarafından hazine adına vergi toplamak için oluşturulduklarını düşünmektedir⁹⁹. Andriake'de bulunan gümrük yazıtı Lykia eyaleti içerisinde uygulanan gümrük uygulaması hakkında aydınlatıcı bilgiler içermektedir¹⁰⁰. Buna göre eyalet içerisinde giriş vergileri Lykia Birliği'ne üye kentler tarafından toplanırken çıkış vergileri Birlik tarafından alınmakta ve kentler topladıkları giriş gümrükleri için Birlik ile yaptıkları ikili antlaşmalar neticesinde yıllık olarak Lykia Birliği'ne aidat ödemektedir. Gümrük sadece eyalet sınırlarında değil iç kesim kentlerinin sınırlarında da hem girişte hem de çıkışta ödenmektedir ve malların kent yetkilileri huzurunda beyan edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bir araya gelme nedenlerinden biri ekonomik sebepler olan *sympoliteia* birliktelikleri akla gelmektedir. Bu bilgiler ışığında Lyrnai, Kodopa ve Kosara yerleşimlerinin söz konusu buldukları bölgede var olan küçük yerleşimler ile bir araya gelerek *sympoliteai* oluşturmuş olmaları ve bu sayede gümrük vergileri hususunda daha az külfet altında kalarak ekonomilerini canlı tutmuş olmaları olası görülebilir. Bu durumda Lyrnai Oktapolis olarak adlandırılan bir *sympoliteia* birlikteliğine dâhil olduğu akla gelebilir. Ancak bu konuya ilişkin ele geçen diğer epigrafik veriler oluşturulan *sympoliteia* birlikteliklerinin Oktapolis gibi kendilerine özgü bir isimlendirmeye sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu

⁹⁵ Troxell 1982: 112.

⁹⁶ Cassiod. *Chron.* 484: *Asiam in quattuor et quadraginta regiones Sylla distribuit*. Burada söz konusu olan *regiones*'in nasıl bir coğrafi bölümlenme olduğu ve savaş tazminat haricinde düzenli ödenen vergilere de tabii olup olmadıkları açık değildir. Ancak genel görüş Asia eyaleti adına finansal bir düzenleme içerisinde kaldıklarıdır. Ayrıntılı olarak bkz. Troxell 1982: 115-116.

⁹⁷ Appian. *Mith.* 9,61: ἀτὴν δὲ τὴν Ἀσίαν καθιστάμενος, Ἰλίας μὲν καὶ Χίους καὶ Λυκίους καὶ Ῥοδίους καὶ Μαγνησίαν καὶ τινὰς ἄλλους, ἧ συμμαχίας ἀμειβόμενος, ἧ ὧν διὰ προθυμίαν ἐπεπόνθησαν οὐ ἔνεκα, ἐλευθέρους ἤφει καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους, ἐς δὲ τὰ λοιπὰ πάντα στρατιῶν περιέπεμπεν.

⁹⁸ Appian. *Bel. Civ.*, 5,7.

⁹⁹ Troxell 1982: 117.

¹⁰⁰ Lykia eyaleti gümrük yasası ile ilgili ayrıntılı olarak bkz. Takmer 2006.

nedenle kaynaklarda bir kent olarak çok daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan Oktapolis ya olası bir yerleşimler birliğinin idari merkezi olarak *polis* statüsünde bir yerleşime dönüşmüştür ya da eğer bir *sympoliteia* adı ise bu adlandırma ilk defa SP anıtında karşılaşılan bir durum olmalıdır. Kosara ve Mnarike için de aynı durum değerlendirmesi yapılabilirken, Kodopa ve Mylias durumunda ise bu civarda bulunan küçük yerleşimler ile Kodopa arasında yapılabilecek olası bir *sympoliteia* birlikteliğinin Lykia Bölgesi'ne yeni dâhil edilme durumu ile ilgili olabileceği ve bu nedenle idari merkezi Kodopa olan bu birlikteliğin Mylias'ta olduğu özellikle belirtilmiş olabileceği akla gelmektedir. Her koşulda Oktapolis, Mnarike ve Mylias adlandırmaları hakkında mevcut veriler ışığında kesin olarak bir yargıda bulunmak mümkün gözükmemektedir.

Foedus antlaşmasında (İÖ 46) kırsal alan olarak anılan Akarassos yerleşiminin ismi SP anıtında da geçmektedir. Yerleşim Kapiton tarafından bir Lykia *polis*'i olarak aktarılmaktadır¹⁰¹. Ayrıca İS 6. yüzyılda yaşayan Sion'lu Aziz Nikolaos Kabalia bölgesinde karşılaştığı birinin kendisini “Kabalia'da bulunan Akarassos'tanım” şeklinde tanıttığını anlatmaktadır¹⁰². Akarassos'un *polis* statüsünde olup olmadığı kesin değildir ve bu hususta değerlendirilebilecek epigrafik malzemeler yalnızca *foedus* antlaşması ve SP anıtı ile sınırlı kalmaktadır. Benzer şekilde aynı antlaşma metninde kırsal alan olarak sayılan ve SP anıtında ismi geçen bir diğer yerleşim Kodopa'dır. Kodopa ile ilgili veriler de oldukça sınırlıdır. SP anıtı ve *foedus* antlaşması haricinde Kodopa'ya ilişkin bir başka veri Arykanda'dan Zosimas isimli bir şahsın Ge isimli bir yakını için yaptırdığı mezar yazıtında karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıtta Ge Arykandalı ve Kodopalı olarak tanımlanmaktadır¹⁰³. S. Mitchell, Plinius'u¹⁰⁴ referans vererek bu yazıtın Plinius tarafından bir Mylias kenti olarak aktarılan Arykanda ve Kodopa arasındaki bağlantıya işaret edebileceğine dikkat çekmektedir¹⁰⁵.

Polybios'un anlatımına göre İÖ 164/3 yıllarında Kalyndalılar Kaunos'a karşı kendilerini korumak amacıyla Rhodos'a teslim olacaklarına dair elçi gönderdikleri zaman Rhodos kara ve denizden kenti kuşatmış, bu durum üzerine de Roma Kalynda'nın hâkimiyetini Rhodos'a bırakmıştır¹⁰⁶. Bu bilgi Kalynda'nın Kaunos'un Rhodos hâkimiyetinden kurtulduğu İÖ 166

¹⁰¹ Steph. Byz. s.v. Ἀκαρασσός, πόλις Λυκίας ὡς Καπίτων.

¹⁰² *Vita Nicolai Sionitai*,42.

¹⁰³ IArykanda, no: 147: Ζωσιμᾶς ὁ καταλιφθεὶς μνημόδοσλος τὸν βωμὸν τῆ | εὐεργέτιδι Γῆ τῆ | καὶ Δ□ανῆ Μοσχίω|νος Κολοπηγῆ | [καὶ(?)] Ἀρυκανδίδι | [ἀνέ]στησα. (*Geride kalan mezar bekçisi olarak Zosimas bu altarı hayırseveri Moskhion kızı Ge nam-ı diğer Dane için yaptırdı.*) Yazıtın bu ilk edisyonunda yapılan Κολοπηγῆ okumasının Κοδοπηγῆ şeklinde düzeltilmesi hakkında bkz. Mitchell 2005: 221.

¹⁰⁴ Plin. *Nat.* 5,95: *super Pamphyliam veniunt Thracum suboles Milyae, quorum Arycanda oppidum.*

¹⁰⁵ Mitchell 2005: 221.

¹⁰⁶ Pol. 31. 15-16: ὅτι Ῥόδιοι διαπεπνευκότες ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦς γενομένης δυσχερείας ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Κλεαγόραν, Κάλυνδα μὲν ἀξιώσοντας σφίσι παραχωρηθῆναι, περὶ δὲ τῶν ἐχόντων ἐν τῇ Λυκίᾳ καὶ Καρίᾳ κτήσεις αἰτησομένων τὴν σύγκλητον, ἵν' αὐτοῖς ἔχειν ἐξῆν, καθὰ καὶ πρότερον.

yılından İÖ 164/3 yıllarına kadar Kaunos egemenliği altında kaldığı şeklinde yorumlanmıştır¹⁰⁷. Bu döneme tarihlenen Kaunos yakınlarında ele geçmiş, bir şenlik için olan *epangelia* listesini içeren bir yazıtta Kaunos'un *demos*'u olduğu bilinen Pasanda¹⁰⁸, Karpasyanda¹⁰⁹, Ptolemais¹¹⁰ ile birlikte Perdikkia¹¹¹, Kalynda¹¹² ve Symbrali¹¹³ kimseler de anılmaktadır. Bu nedenle Kalynda ve Symbra'nın söz konusu olan zamanda Kaunos'a bağlı olduğu düşünülmektedir¹¹⁴. Kalynda İÖ 1. yüzyılın ortalarına doğru Rhodos hâkimiyetinden çıkmış gözükmektedir. Nitekim İÖ 1. yüzyıla tarihlenen ve Pinara kentinde ele geçen bir yazıtta Kalynda bir Karia kenti olarak anılmaktadır¹¹⁵. W. Tietz, Kalynda'nın İÖ 81 yılında Sulla tarafından yapılan düzenlemelerle Kaunos ile birlikte tekrardan Rhodos hâkimiyetine verilmiş olabileceğini ve Rhodos Peraia'sı içerisinde yer alabileceğini aktarmaktadır¹¹⁶. Bu tarihten sonra Kalynda'nın otonom sikkeler bastığı görülmektedir¹¹⁷ ve sikkelerin Birlik taklidi sikkeler olduğu düşünülmektedir¹¹⁸. Bu veriden hareketle Kalynda'nın en azından İÖ 1. yüzyılın sonlarında Lykia Birliği'ne üye olmadığı gözükmektedir. Kentin Lykia Birliği'ne dâhil ediliş tarihi tam olarak bilinmese de SP anıtında isminin anılması kentin en azından eyaletleşme sürecinde Lykia içerisine dâhil edildiğini göstermektedir. Bölge içerisindeki gümrük birliğine ilişkin Nero Döneminden Andriake gümrük yazıtında Kalynda Kaunos, Lissai, Lydae ve Kyra ile birlikte özel bir durum içerisinde anılmaktadır ancak yazıtın bu kısmının çok tahribata uğramış

ἐψηφίσαντο δὲ καὶ κολοσσὸν στῆσαι τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τριακοντάπηχον. ὅτι τῶν Καλυνδέων ἀποστάντων Καυνίων, καὶ μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐπιβαλομένων αὐτοῦς τῶν Καυνίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεκαλέσαντο Κνιδίους οἱ Καλυνδεῖς· ὧν καὶ παραπεσόντων κατὰ βοήθειαν, ἐπὶ ποσὸν ἀντείχον τοῖς ὑπεναντίοις, ἀγωνιῶντες δὲ τὸ μέλλον πρὸς βεῦν μὲν, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοῦς καὶ τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥόδιοι πέμψαντες βοήθειαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν τὴν τε πολιορκίαν ἔλυσαν καὶ παρέλαβον τὴν πόλιν. συνέβη δὲ καὶ τὴν σύγκλητον αὐτοῖς βεβαιῶσαι τὴν τῶν Καλυνδέων κτῆσιν.

¹⁰⁷ Magie 1950: I, 110; Gabrielsen 2000: 177.

¹⁰⁸ SEG 12, no: 473: str. 13: Λητόδωρος Ἡρα[κ]λείδου Πασανδεύς. (*Herakles oğlu Pasandalı Letodoros*). Bean 1953: 21, no:5; Marek 1993: 91.

¹⁰⁹ SEG 12, no: 473: str. 31: Δημήτριος Ἑρμονος Καρπασυανδε[ύ]ς. (*Hermon oğlu Karpasyandalı Demetrios*). Bean 1953: 21, no:5; Marek 1993: 90.

¹¹⁰ SEG 12, no: 473: str. 17: Ζήνων [.]υ[.] Πτολεμαιοῦς. (*Filanca oğlu Ptolemaisli Zenon*). Robert 1949: 189-192; Bean 1953: 21, no:5; Marek 1993: 91.

¹¹¹ SEG 12, no: 473: str. 7: [.]σιος Θήρωνος Περδικκιάθεν. (*Theron oğlu Perdikkiali ...sios*). Bean 1953: 21, no: 5; Roos ve Hermann 1971: 37; Robert 1987: 21, dn.1; Marek 1993: 91.

¹¹² SEG 12, no: 473: str. 24: Δαμόνικος Βασιλείδου Καλ[υ]νδεύς. (*Basilides oğlu Kalyndalı Damonikos*).

¹¹³ SEG 12, no: 473: str. 34: Μένιππος Ἀπολλωνίου Συμβρεῦς. (*Apollonios oğlu Symbralı Menippos*).

¹¹⁴ Tietz 2003: 285.

¹¹⁵ TAM II, no: 508: str. 19-20: ...καὶ ὑπὸ Σιδυμέων καὶ Βα[λ]βουρέ[ων καὶ Λυ]δατῶν καὶ Καλυνδίων καὶ ὑπὸ τῆς Καρίας προεσο[διάσαντα] κτλ. (*Sidyra, Balboura, Lydae ve Karia'dan Kalynda tarafından karara varılan*) Str. 20'nin Καλυνδίων {καὶ ὑπὸ} τῆς Καρίας şeklinde düzeltilmesine ilişkin bkz. Rigsby 1998: 139. Ayrıca krş. Tietz 2003: 148 vd.; 223 ve dn. 505.

¹¹⁶ Tietz 2003: 218.

¹¹⁷ Head 1911: 695; SNG von Aulock: 4291-93.

¹¹⁸ Tietz 2003: 220, dn. 492. Sikkelerin İÖ 30/20 yıllarına tarihlendirilmesi hususunda bkz. Tietz 2003: 221, dn. 493.

olmasından ötürü bu durum belirsizliğini korumaktadır¹¹⁹. Kent Opramoas'ın yardımında bulunduğu kentler arasındadır ve Birlik üyesi bir kent olarak *polis* statüsünü korumuştur.

Yukarıda bahsi geçen Kaunos'ta bulunan *epangelia* listesi yazıtına istinaden Symbra yerleşimi de İÖ 166/163 yılları arasında Kaunos'a bağlı bir *demos* olabileceği şeklinde yorumlanmıştır¹²⁰. Kaunos'un söz konusu dönemde egemenlik sınırının ne boyutlara ulaştığı ya da ulaşabileceği konusunda bir kesinlik bulunmasa da İÖ 81 yılında Rhodos'ta ele geçen bir yazıtta¹²¹ Symbra *ethnikon*'u taşıyan bir şahsın adının geçmesi yerleşimin o tarihte Rhodos egemenliği altında bulunan Kaunos ile bir bağlantı içerisinde olabileceğini göstermektedir. Lykia'nın eyalet olması ile birlikte artık Lykia sınırları içerisinde olan yerleşim İS 2. yüzyılda Opramoas'ın yardımında bulunduğu kentler arasında olması vesilesiyle *polis* statüsünde bir Birlik kenti olduğu kesinlik kazanmıştır.

Trebenna¹²² yerleşimine dair en erken epigrafik veri SP anıtıdır. Buna göre İS 1. yüzyılda Lykia sınırları içerisinde olduğu anlaşılan Trebenna'nın İS 2. yüzyıl ve sonrasında *polis* statüsünde olduğu ve SP anıtında kendisine Trebenna'dan yol verilen Onobara yerleşimi ile *sympoliteia* kurduğu anlaşılmaktadır¹²³.

Epigrafik kaynak bakımından en erken SP anıtında anılan bir diğer yerleşim Soklai'dır. Marcus Aurelius ve Lucius Verus'un onurlandırılması, bir asker listesi ve bir takım dini içerikli adak yazıtları yerleşimden ele geçen epigrafik belgeleri oluşturmaktadır¹²⁴. Bu belgelerden yerleşimin statüsüne ilişkin herhangi bir veri elde edilememektedir ancak yerleşimde nispeten kültürel ve ekonomik anlamda yüksek bir düzeyin olduğuna işaret etmektedir. Yerleşim *Vita Nicolai Sionitae*'da bir köy olarak anılmaktadır¹²⁵.

İÖ 36-25 yılları arasına tarihlenen bir yazıt aracılığı ile *polis* statüsünde olduğu bilinen Typallia'nın söz konusu aynı yazıt aracılığı ile Termessos ile müttefiklik ilişkileri içerisinde olduğu da anlaşılmaktadır¹²⁶. Ayrıca Termessos ile bir *sympoliteia* oluşturduğu yine epigrafik

¹¹⁹ Takmer 2006: 30.

¹²⁰ Bean 1953: 25; Robert ve Robert 1956: 165; Marek 1993: 91; 2006: 185; Tietz 2003: 285.

¹²¹ IG XII.1, no: 127: str. 77: Ἑρμίας Συμβρεῦς. (*Symbrali Hermias*).

¹²² Yerleşimin ismi anıt üzerinde Trabenna şeklinde anılmaktadır. Şahin 2014: 314-315. Ayrıca bkz. Onur 2005: 7-8.

¹²³ Bkz. Burada dn. 212.

¹²⁴ SEG 41, no: 1375-1377; Bean 1971: no: 29, 50-53, 55-56; Petersen ve Von Luschan 1889: 192; İplikçioğlu 2012: 194.

¹²⁵ *Vita Nicolai Sionitae*, 88,77: ἤλθεν τις γυνή ὀνόματι Εὐγένεια ἐκ τῆς κόμης Σοκλῶν, ἔχουσα πνεῦμα σεληνιακόν.

¹²⁶ Mitchell 1994:95: [.....] | vacat ἥρωα vacat / Τυπαλλιωτῶν ἡ πόλις ἐτείμησεν | [T]ροκόνδαν Ὀβριμότου, τὸν ἑαυτῶν σωτήρα καὶ εὐεργέτην, | [τ]ὸν πεμφο<έ>ντα κατὰ συμμαχίαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Τερμησσέω[v] | [πρ]ὸς βασιλέα Ἀμύνταν Διυτάλου υἱὸν καὶ Γαλατῶν τετράρχην ἐπὶ [τὸν] | [κ]ατὰ Σανδαλιωτῶν πόλεμον, πολλὰ καὶ ἄξια μνήμης διαπραξάμενόν [τε] | [κ]αὶ ἐν τοῖς τοῦ πολέμου ἀριστείοις ἀποθανόντα καὶ τεμμηθέντα ὑ[πὸ] | [τ]οῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τοῖς μεγίστοις ἀριστείοις κα[ὶ] ἀνδριάντι | vacat ἐπιχρῶσθ. vacat. (*Typallia polis'i kendi kurtarıcısı ve hayırseveri olan, Termessoslu'ların demos'u*

veriler aracılığı ile anlaşılmaktadır¹²⁷. Anıt üzerinde Termessos'a ait olan Kitanaura açık bir şekilde belirtilirken Typallia için böyle bir durum gözükmemektedir.

Anıtta adı geçen Akalissos, Idebessos ve Korma yerleşimleri ile ilgili olarak Hellenistik Dönem ve öncesinden herhangi bir veri bulunmamaktadır. En erken veri olarak SP'de anılan bu yerleşimler büyük olasılıkla bölgenin eyaletleştirildiği dönemde bağımsız bir yapıya sahiptir. Bu yerleşimlerin İS 238-244 yılına tarihlenen bir yazıttan ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenebilen başka yazıtlardan *sympoliteia* yaptığı bilinmektedir¹²⁸. Roma Dönemi'nde Lykia Birliğine üye kentler arasında olan Akalissos'un İS 185-191 yılları arasında *Neokor* unvanı aldığı bilinmektedir¹²⁹. Ayrıca kent Opramoas'ın bağış listesinde de belgelenmektedir¹³⁰. Buradan Akalissos'un muhtemelen Claudius döneminde sahip olduğu *polis* statüsünü koruduğu görülmektedir. Benzer şekilde epigrafik veriler Idebessos'un¹³¹ İS 3. yüzyılda *polis* statüsünü koruduğunu aktarırken Korma ile ilgili sadece Korma *demos*'u tarafından yapılmış iki onurlandırma yazıtı¹³² bilinmektedir. Bu birlikteliğin merkezi olarak Akalissos tercih edildiği, Korma'nın daha küçük yapıda yerleşim olduğu ve Idebessos'un ise *polis* statüsünde ancak daha küçük bir ekonomiye sahip olması kabul edilebilir bir durumdur.

Geç Hellenistik Dönem'e (İÖ 2./1. yy.) tarihlenen ve bir hamam inşası için toplanan bağışların listelendiği bir yazıttan Hippoukome'nin *polis* statüsünde bir yerleşim olduğu anlaşılmaktadır¹³³. SP'de de anılan kent hakkında Geç Dönem antik yazarı Byzantinoslu Stephanos'a kadar herhangi bir veri bulunmamaktadır. Stephanos ise Hippoukome'yi Lykia'nın bir köyü olarak tanımlamaktadır¹³⁴. Yerleşim Opramoas tarafından yardımda bulunulan Birlik kentleri arasında yer almamaktadır. Veriler yetersiz olmasına rağmen olasılıkla bu yerleşim yeri Claudius döneminden sonra zaman içerisinde bu statüsünü kaybetmiş olmalıdır.

tarafından yapılan symmakhia anlaşmasına göre kral Duitalos oğlu Amyntas'ın yanına ve Sandaliatus'lular üzerine açılan savaş için kurulan Galatlar'ın tetrarkheia'sına gönderilen, pek çok ve ün sever bir şekilde hatırasını yerine getiren ve de savaşın kahramanlıkları içerisinde ölen, kral tarafından bu büyük kahramanlıklarda erdeminden dolayı altın bir heykel ile onurlandırılan Orbimotos oğlu Trokondas'ı onurlandırdı.)

¹²⁷ Bkz. Burada dn. 217.

¹²⁸ Bkz. Burada dn. 210

¹²⁹ TAM II, no: 879.

¹³⁰ Opramoas yazıtında sadece Akalissos adının anılması ve Ptolemaios tarafından Masykitos karşısındaki kentler arasında da yine sadece Akalissos isminin geçmesi *sympoliteia*'ya üye olan kentlerden sadece merkezi konumda olan yerleşimin resmi belgelerde geçtiğine kanıt olarak görülmüştür. Bkz. Şahin 2014: 291 ve dn 536.

¹³¹ TAM II, no: 828-829, 837-838, 840.

¹³² TAM II, no: 900-901.

¹³³ TAM II, no: 168 a-d, str 1-5: [ἐπι]ἐρέ[ως Τ]ο[ἀλλεως τοῦ] | [Πειγάσεω]ς μηνὸς Ἡρα[ἰῶνος? □□] | [ἐν? τοῖ]ς ἀρχαιρεσίοις ἐκλήσ[ια]ς κυ[ρί]||[ας γεν]ομένης ἔδοξεν Ἰπποκομητῶ[v] | [τῆ] βο[υ]λιῆ καὶ τῶ δήμῳ κτλ. (Peigasis oğlu Toallis'in rahiplik yaptığı sırada, Heraion ayında, olağan ekklesia toplantısında magistrat seçimleri yapılırken, Hippoukomeliler'in Boule ve Demos'u karar aldı vdd.)

¹³⁴ Steph. Byz. s.v. Ἰππου κόμη. Λυκίας κόμη, διὰ τὸ ὀδοιπόρων τινῶν ἐκεῖ Ἴππον ἀποθανεῖν. οἱ οἰκοῦντες Ἰππουκομηταί.

Hellenistik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar olan sürece ait çeşitli yapıların bulunduğu¹³⁵ Kastabara için SP anıtında anılması dışında herhangi bir epigrafik veri bulunmamaktadır. Ancak Roma İmparatorluk Dönemi'ne (muhtemelen İS 2-3. yüzyıl) tarihlenen ve Kastabara'nın lokalize edildiği Darıözü-Delikaş'tan ele geçen yazıtlar bu yerleşimin zaman içerisinde bağımsızlığını kaybederek Tlos'a bağlandığını göstermektedir¹³⁶. Benzer şekilde anıtta adı geçen ve hakkında çok az veri olan Onobara yerleşiminin de Roma İmparatorluk Dönemi'ne (muhtemelen İS 2.-3. yüzyıllar) tarihlenen yazıtlar aracılığı ile Trabenna kentine muhtemelen *sympoliteia* yoluyla bağlı olduğu görülmektedir¹³⁷.

Kollyba¹³⁸, Madamyssos¹³⁹, Trimilinda, Plata., Lesei ve Lykai yerleşimleri hakkında SP anıtında anılmaları haricinde herhangi bir veri bulunmamaktadır.

Hellenistik Dönem için veri alınamayan kentlerden bir diğeri ise Arneai'dır. SP'de adı geçen kente ait anıt ile yakın tarihlerde (İS 44-48) Arneai Danışma ve Halk meclisinin (*Boule* ve *Demos*) yapmış olduğu onurlandırma kararı kentin bu dönemde *polis* statüsünde olduğunu açıkça göstermektedir¹⁴⁰. Kentin İS 2. yüzyılda *sympoliteia* ilişkisi içerisinde olduğu bilinmektedir. *Sympoliteia* ortaklarından sadece Koroa'nın adı bilinmektedir¹⁴¹. Opramoas tarafından kente bağışta bulunulmuştur. Claudius döneminde bağımsız bir yerleşim olan Arneai bu statüsünü *sympoliteia* antlaşmaları yaparak sonraki yıllarda da korumuş gözükmektedir. Anıt üzerinde adı geçmeyen yerleşimler:

Erken Hellenistik Dönem'de bastığı sikkeler aracılığıyla Antiphellos'un bağımsız olduğu anlaşılmaktadır¹⁴². Bununla birlikte daha erken dönemden İÖ 4. yüzyıla tarihlenen çift dilli bir mezar yazıtında mezarı yaptıran şahsın Antiphellos *ethnikon*'una sahip olması bu yerleşimin erken dönemde bağımsız olduğuna dair bir ipucu sunmaktadır¹⁴³. Bir liman kenti olarak Antiphellos bu özelliğinden en iyi şekilde faydalanmış ve Hellenistik Dönem'de önemli kentlerden biri olmuştur¹⁴⁴. Strabon¹⁴⁵ ve Plinius'ta¹⁴⁶ bahsi geçen Antiphellos SP anıtında anılmamaktadır. Antiphellos'un anıt üzerinde anılıp anılmadığı konusu da kesinlik kazanmış

¹³⁵ Çevik vd. 2003: 199.

¹³⁶ Yazıtlar için bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TTlos3, TTlos4**.

¹³⁷ SEG 6, no: 737; 739; SEG 54, no: 1433.

¹³⁸ Ayrıntılı olarak bk. Şahin 2014: 331. Şahin ayrıca bu yerin tıpkı Korma gibi Akalissos ile *sympoliteia* içerisinde olmasının mümkün olabileceğini söylemektedir.

¹³⁹ Şahin 2014: 396-397.

¹⁴⁰ TAM II, no: 760; İS 69-79 yılına ait diğer bir karar için bkz TAM II, no: 762; benzer şekilde İS 96-98 yılı için bkz. TAM II, no: 763.

¹⁴¹ TAM II, no: 765.

¹⁴² Bean 1976c: 64.

¹⁴³ TAM I, no:56.

¹⁴⁴ Bean (1980: 92) Lykia ormanlarından elde edilen kereste ticaretinin bu limandan yapıldığını söylemektedir.

¹⁴⁵ Strab. 14.3.7.6-7:

¹⁴⁶ Plin. Nat. 5.43: *iuxta mare Limyra cum amne, in quem Arycandus influit, mons Masicutus, Andria civitas, Myra, oppida Aperlae et Antiphellos, quae quondam Habesos, atque in recessu Phellos.*

bir durum değildir. 55 numaralı yol S. Şahin tarafından anıt üzerinde herhangi bir limana yol verilmediği gerekçesi ile Phellos'tan Kandyba üzerinden Neisa kentine verilmiştir¹⁴⁷. Ancak F. Onur Phellos'tan çıkan bu yolun Anthiphellos'a verilmiş olabileceği ihtimalini belirtmektedir.¹⁴⁸ Eğer anıt üzerinde kent anılmamışsa, bu durum Antiphellos'un Claudius Dönemi'nde Phellos kontrolünde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu hususta da kesin bir yargıya varmak mevcut verilerle mümkün gözükmemektedir. Phellos Klasik Dönem'de bir liman kenti olarak kaydedilmektedir¹⁴⁹. Ancak Phellos'a ait olan bu limanın Bucak'mı yoksa Limaagzı/Bayındır limanı mı olduğu kesin değildir. Asar Tepesi, Asar Gedigi, Bayındır, Fakdere ve Üzüm İskelesi'nde ele geçen ve Roma Dönemi'ne tarihlendirilen yazıtlar Phellos'un bu dönem için buralardaki kontrolünü göstermektedir¹⁵⁰. Fiziksel özellikleri bakımından da büyük gemilerin yanaşması için daha elverişli olan Bayındır limanının Phellos'un söz konusu olan limanı olması oldukça olası gözükmektedir. Ayrıca Aleksander Polyhistor ve Alexandros Polykharos İÖ 2. yüzyılda Phellos ve Antiphellos'u iki ayrı *polis* olarak aktarmaktadırlar¹⁵¹. İÖ 200 yılına tarihlenen bir yazıtta yerleşimin bağımsızlığına işaret sayılabilecek bir veri olarak Antiphellos *ethnikon*'una sahip Menephilos'un adı geçmektedir¹⁵². Tiyatro, *bouleuterion*, *agora*, *nekropolis* gibi yapıları referans gösteren M. Zimmermann Antiphellos'un Hellenistik dönem için kent yapılaşmasına ve gelişimine dikkati çekmektedir¹⁵³. Opramoas'ın yardım ettiği kentler arasında bulunan Antiphellos, Kyaneai'lı Iason için çıkarılan dekrette karar veren yerler arasında gözükmektedir. Ayrıca İS 149 yılına tarihlenen bir mezar yazıtında ceza ödemesinin Myra ve Antiphellos *demos*'una yapılması kararlaştırılmıştır¹⁵⁴. Tüm bu epigrafik veriler Erken İmparatorluk Dönemi için statüsü anlaşılamayan Antiphellos'un İS 2. yüzyılda bağımsız olduğuna işaret etmektedir.

Hellenistik Dönem'de sikke basımı bulunan ve bu nedenle bu dönemde Lykia Birliği üyesi kentler arasında sayılan¹⁵⁵ Aperlai yerleşimi de SP anıtında anılmayan kentler arasında bulunmaktadır. Bununla birlikte kentin İS 1 yüzyıla tarihlenen yazıtlarından Apollonia, Simena ve Isinda ile *sympoliteia* yaptığı bilinmektedir¹⁵⁶. Opramoas'ın yardım ettiği kentler arasında da adı geçen Aperlai'nın *polis* statüsünü bu dönemde de sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Aperlai

¹⁴⁷ Şahin 2014: 344-345.

¹⁴⁸ Onur 2016c: 107-110; Onur 2016d: 106-108.

¹⁴⁹ Ps. Skylax, *Perip.* 100.4.5: Φέλλος πόλις καὶ λιμὴν.

¹⁵⁰ Zimmermann 1992: 61-62; Uzunoğlu ve Taşdelen 2011: 85 ve 96.

¹⁵¹ FGR Hist 78-80srt. 12; 4.3-4.

¹⁵² Klee 1918: 8.II; SEG 41, no: 685.

¹⁵³ Zimmermann 2006: 911.

¹⁵⁴ SEG 33 no: 1169; Nollé ve Sayar 1983: 219-222.

¹⁵⁵ Yeni 2014: 25.

¹⁵⁶ IGR III, no: 690, 692-693; Petersen ve Von Luschan 1889: 51, no: 90-92; Heberdey ve Kalinka 1897: no: 17,56; 18,58; 31,36-38.

yerleşiminin anıt üzerinde neden yer almadığı sorunu oldukça muallaktır. S. Şahin anıt üzerinde olağan dışı bir durum olmadığı sürece bir *polis*'in teritoryumunda bulunan liman yerleşimlerine bir yol verilmediğini aktarmaktadır¹⁵⁷. Ancak Aperlai'ın anıt üzerinde bulunmamasının nedeni başka bir *polis*'in teritoryumunda bulunan liman yerleşimi olması değildir. Olasılıkla zaten bir *polis* olan Aperlai'ın adı anıt üzerinde tamamlanmayan ya da inşa programına dâhil edilmeyen yollar kısmında bulunmalıydı. Apollonia, Isinda ve Simena *sympoliteia*'sında Aperlai idari merkez olması bu isimlerin anıt üzerinde bulunmamasının muhtemel nedeni olabilir. Apollonia, Isinda ve Simena'nın statüsüne ilişkin *sympoliteia* yazıtları haricinde herhangi bir veri bulunmamaktadır.

Sikke basımlarından¹⁵⁸ ve Araksa'da ele geçen Orthagoras yazıtına istinaden Hellenistik Dönem'de *polis* statüsünde olduğu bilinen Boubon kentine ilişkin Roma Dönemi'ne ait epigrafik veriler kentin Hellenistik Dönem'de sahip olduğu bu *polis* statüsünü koruduğunu göstermektedir¹⁵⁹. İÖ 84-82 yıllarında Murena tarafından dağıtılan *Tetrapolis* kentlerinden Oinoanda ve Balbura'nın eyaletleşme sürecinde Lykia'ya dâhil edildiği SP anıtı tarafından da desteklenirken Boubon kentinin anıtta anılmayışı kentin İS 43 yılındaki düzenlemeler ile değil, aksine İS 70 yılında Vespasianus tarafından yapılan düzenlemeler ile Lykia'ya dâhil edildiği görüşünü akla getirmektedir. S. Şahin Araksa kentinden Boubon'a Dereköy üzerinden ilerleyen ve Boncuk Dağları arasından direk olarak kente giden bir yolun mümkün olduğundan bahsetmekte, Boubon kentinin anıt üzerinde anılmamasının nedeni olarak da eyaletleşme sürecinde kentin eyalete dâhil edilmediği şeklinde yorumlamaktadır¹⁶⁰. Bu görüş SP anıtı açısından makul gözüktüğü de Boubon kentinin İS 70 yılına kadar olan durumu hakkında herhangi bir veri bulunmamaktadır. Kent eyalete dâhil edilene kadar bağımsız bir yapıya mı sahiptir yoksa Asia eyaleti içerisinde mi değerlendirilmelidir sorularına cevap niteliği taşıyan bir veri henüz ele geçmemiştir. F. Onur tarafından tıpkı Olympos ve Korykos adlandırmalarında yaşanan duruma¹⁶¹ benzer olarak Boubon kentinin eyaletleşme sürecinde Trimilinda olarak adlandırılma ihtimali farklı bir bakış açısıyla bir öneri olarak sunulmuştur. Ancak dönemsel olarak böylesi bir ikili adlandırmanın çok düşük bir olasılık olması ve bu duruma ilişkin herhangi bir verinin bulunmayışı gibi nedenlerle bu durum yazar tarafından da düşük bir olasılık olarak görülmektedir¹⁶². Anıtın dikilmesi ve eyaletleşme sürecine oldukça yakın bir tarih olan

¹⁵⁷ Şahin 2014:25. Liman yerleşimlerine yol verilmemesi ile ilgili diğer görüşler için bkz. Işık, İşkan ve Çevik 2001: 47; Mittenhuber 2009: 62; Polla ve Rinner 2009: 85-88; Schuler 2010:81, dn. 79.

¹⁵⁸ SNG von Aulock 10, no: 4286; BMC Lycia 47, no:1.

¹⁵⁹ Kent hakkında genel olarak bkz. Kokkinia 2008.

¹⁶⁰ Şahin 2014: 197, 203.

¹⁶¹ Adak 2004.

¹⁶² Onur 2016c: 79-80; Onur 2016d: 91-92.

İS 54-68 yıllarına tarihlenen İmparator Nero adına dikilmiş bir onurlandırma yazıtında Boubon ismi açık bir şekilde görülmektedir¹⁶³. Bu durum Trimilinda adlandırması ihtimalini oldukça düşürmektedir. Kentin İS 2. yüzyılda Lykia Birliği'ne üye kentler arasında olduğu ise Opramoas yazıtınca bilinmektedir.

İS 69/79 yılına tarihlenen bir onurlandırma yazıtı¹⁶⁴ neticesinde *polis* statüsünde olduğu anlaşılan Lydai kenti de SP anıtında anılmayan yerleşimler arasında bulunmaktadır. Yerleşime ait Hellenistik Dönem'den çok az veri bulunmasına rağmen¹⁶⁵ İS 1.-3. yüzyıllar aralığına tarihlenen pek çok yazıt bulunmaktadır ve bu yazıtlar Lydai'in Roma Dönem'i içerisinde politik statüsünün *polis* olduğunun kanıtıdır¹⁶⁶. Ayrıca bu epigrafik veriler aracılığıyla Lydai'a bağlı iki ayrı *demos* olan Arymaks ve Krene *demos*'larının bilgisine de ulaşılmaktadır¹⁶⁷. Böylelikle Lydai'in bir merkez ve en az iki *demos*'tan oluşan bir polis yapılanmasına sahip olduğu anlaşılmaktadır. W. Tietz bu yapının en azından göreceli bir bağımsızlığa sahip olan yerleşimlerin *sympoliteia* yapmalarının bir sonucu olmuş olması gerektiğini düşünmektedir¹⁶⁸. Opramoas'ın yardımında bulunduğu Birlik kentleri arasında da bulunan Lydai'in Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde *boule* ve *demos* meclisleri olan, aktif bir sosyal yaşama sahip, kent memurları, arşivi ve *epheboi* grubu bulunan Birlik üyesi bir *polis* olduğu gözükmektedir. Anıt üzerinde anılmayışının nedeni kesin olarak bilinmemekle birlikte Nero Dönemi'ne tarihlenen Andriake gümrük yazıtında özel durum içerisinde verilen kentler arasında sayılması ile birlikte kentin Claudius Dönemi eyalet düzenlemeleri ile değil sonrasında olasılıkla Vespasianus tarafından yapılan düzenlemeler ile birlikte Lykia eyaletine dâhil edilmiş olabileceği olası gözükmektedir.

Foedus Antlaşmasına göre Lykia'ya bırakılan kentler arasında sayılan Lissai SP anıtında anılmayan bir diğer yerleşimdir¹⁶⁹. İÖ 3. yüzyıla tarihlenen onurlandırma yazıtlarından

¹⁶³ SEG 27, no: 916: ... Βουβωνέων ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἀφιερῶσεν διὰ Γαίου Λικινίου Μουκιανοῦ πρεσβυτοῦ [[Νερωνοῦς] Σεβαστοῦ ἀντιστρατήγου. (*Boubonular'ın Boule ve Demos'u Nero'nun Legatus Augusti Propraetor Gaius Licinius Mucianus aracılığıyla adadı.*)

¹⁶⁴ TAM II, no: 132: [Γ]ναῖον Αὐλί[ον Γ]ναίου? υἱὸν | Φίρμον πρε[σβ]ε[υ]τήν καὶ ἀντι[στ]ρα[τ]ήγον Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος] | Οὐεσπασιανοῦ Σε[βα]στοῦ | <ο>ἰ ἔφεβοι (sic) καὶ Λυδατ[ῶν ἡ βουλὴ] | vacat [[καὶ ὁ δ]ῆμο[ς]]. (*Epheboilar ile Lydaililar'ın danışma ve halk meclisi imparator Caesar Augustus Vespasianus'un legatus Augusti et propraetor'u olan Gnaius? oğlu Gnaius Aulius Firmus'u [onurlandırdı].*)

¹⁶⁵ Yerleşimin Hellenistik Dönem içerisinde ki varlığına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Arkeolojik ve numizmatik buluntular Lydai'in Roma Dönemi'nden öncesinin olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Bkz. Bean 1978: 46; Lohmann 1999: 537. Ancak W. Tietz (2003: 128-133) bu durumun yanlış anlaşıldığını aktarmakta ve Hellenistik Dönem'e tarihlenebilen bazı arkeolojik kalıntılar ve 1 adet yazıttan bahsetmektedir. Ayrıca Lydai'a ait olabileceği düşünülen British Museum'dan ön yüzünde KNI arka yüzünde ise Λ T lejantını taşıyan Knidos tarzı bir sikkenin Lydae'a ait olmadığı ve bir Knidos sikkesi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıntılı olarak bkz. Hill 1903: 399-402; Ashton 1999: 92 vd.

¹⁶⁶ Yazıtlar için bkz. TAM II, no: 131-136, 143, 145-146, 151-157; SEG 63, no: 1315; AE 1889, no: 165.

¹⁶⁷ TAM II, no: 151,157.

¹⁶⁸ Tietz 2003: 137-138.

¹⁶⁹ Bkz. Burada dn. 69.

Lissai yerleşiminin Hellenistik Dönem’de *polis* statüsünde olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁰. Ele geçen bir mezar yazıtında kent Kaunos’a olan bağlılığı dikkati çekmektedir¹⁷¹. Yazıt, ilk edisyonunu yapan W. Tietz tarafından harf karakterine göre İÖ 1./İS 1. yüzyıl aralığına tarihlendirilmektedir¹⁷². Andriake gümrük yazıtında özel durum içerisinde sıralanan yerleşimler arasında geçmektedir. Tüm bu veriler neticesinde Lissai’nin İÖ 46 yılında halen *polis* statüsünde iken Lykia topraklarına dâhil edildiği ancak İS 1. yüzyılım başlarında bu statüsünü kaybederek Kaunos’a bağlandığı ve bu nedenle SP anıtında anılmadığı anlaşılabilmektedir. Andriake gümrük yazıtındaki belirsizlik nedeniyle yerleşimin nasıl bir durum içerisinde olduğu anlaşılamamaktadır.

Anıt üzerinde yer almayan bir diğer yerleşim ise Komba’dır. Antik kaynaklarda¹⁷³ ismine rastlanan Komba’dan yerleşimin statüsüne ilişkin ele geçen veriler oldukça azdır. İÖ 150-50 yılları arasına tarihlenen Balboursa kentinde ele geçen bir isim listesinde Kombalı bir şahsın adı geçmektedir¹⁷⁴. Bunun dışında İS 3. yüzyıla tarihlenen bir yazıttan yerleşimin *polis* statüsünde olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁵. Bu iki epigrafik malzeme dışında yerleşimden ele geçen epigrafik veriler dini karakter taşımaktadır.

Tüm bunlar dışında az sayıda epigrafik veriden ve Opramoas ile Iason’a ait anıtsal yazıtlardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda ismine ulaşılan ancak haklarında yeterli veriye sahip olunamayan ve SP anıtında da yer almayan yerleşimler bulunmaktadır. Bu yerleşimler

¹⁷⁰ Marek 2006: 89. İÖ 275/4, 245 ve 227 yıllarına tarihlendirilen yazıtlar için bkz. TAM II, no: 158-160.

¹⁷¹ SEG 53, no: 1678bis: [..... οίκων ἐν] Λίσσαις τῆς Καυνίας | [κατασκεύασεν τὸ] μνημεῖον ἑαυτῷ καὶ τῇ γυ[ναικὶ καὶ τοῖς τέκ]νοις μου καὶ τοῖς *vacat* | [ἐξ αὐτῶν] *vacat*. (*Kaunos’a bağlı Lissai’da oturanlardan filanca ben bu mezarı kendim, karım, çocuklarım ve onlardan olacaklar için yaptırđım*).

¹⁷² Tietz 2003a: 124.

¹⁷³ Ptolemaios yerleşimi Kragos etrafındaki kentler arasında saymaktadır. Ptol. 5.3.5: πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἴδε. περὶ μὲν τὸν Κράγου τὸ ὄρος Κομβά...

¹⁷⁴ SEG 40, no: 1268: str.5: ...Μασας Κομβεύς κτλ.

¹⁷⁵ TAM II, no: 734: Αὐτοκράτορ[α] | Καίσαρα Κορνήλ[ι]ον Οὐαλεριανὸν | ἐ[π]ιφανέστατο[v] | Καίσαρα Εὐσε[β]ῆ | Εὐτυχῆ Σεβαστ[ὸν] | Κομβέων ἢ β[ου]λλῆ καὶ ὁ δῆμ[ος]. (*Kombalılar’ın Boule ve Demos’u en parlak İmparator Caesar Augustus Cornelius Valerius Pius Felix’i [onurlandırdı]*).

Apollonia, Simena ve Isinda¹⁷⁶, Kastanna¹⁷⁷, Koroa¹⁷⁸, Kyra¹⁷⁹, Melanippe/Melanippion ve Myla¹⁸⁰, Myndos¹⁸¹, Silva Serra'dır¹⁸².

Tüm bu bahsedilen durumlar göz önünde bulundurulduğunda SP anıtında anılan bazı yerleşimlerin daha sonradan büyük komşu kentlerin kontrolüne geçtiği anlaşılabilir. Örneğin Kastabara'nın statü kaybederek Tlos'a bağlandığı görülmektedir. Benzer bir durum Sidyma ve onun limanı olduğu düşünülen Kalabatia için de geçerli olabilir.¹⁸³ Ayrıca yine SP anıtında anılan Akalissos, Idebessos ve Korma'nın *sympoliteia* yapmaları bu yerleşimlerin küçüldükleri ve Akalissos merkez olacak şekilde politik bir birliğe girdikleri anlaşılmaktadır. *Foedus* antlaşması ile birlikte kırsal alan olarak geçen Akarassos ve Kodopa'nın eyaletleşme sürecinde otonom bir statü kazanmış olması oldukça olasıdır. Yine aynı antlaşma ile *polis* statüsünde olan ve İÖ 1. – İS 1. yüzyıl aralığında bir dönem Kaunos'a bağlı olduğu görülen Lissai yerleşiminin durumu hakkında daha çok veriye ihtiyaç duyulmaktadır. SP anıtında adı anılmayan kentlerden Antiphellos ve Aperlai'nın İS 1. yüzyılda *polis* statüsünde oldukları anlaşılmakta, anıtta bu kentlere neden yol bilgisi verilmediği yukarıda tartışılmıştır. Boubon ise olasılıkla Lykia eyaletine Vespasianus Dönemi'nde yapılan düzenlemeler ile dâhil edilmiş olmalıdır. SP anıtı kapsamında değerlendirilen yerleşimlerin çoğunluğunun *polis* statüsünde olduğu görülmektedir. Yerleşimlerin sahip oldukları statülerin zaman içerisinde değişiklik gösterdikleri açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu bağlamda anıtta anılan tüm yerleşimlerin bir otonom yapıya sahip oldukları kesin gözükmeyle birlikte İS 1. yüzyılda *polis* statüsünde olmaları son derece olasıdır. Ancak tarihi süreç içerisinde geçmişten gelen alışkanlıklar ve kuralların Roma hâkimiyeti ile birlikte getirilen yeni uygulamaların organik bir yapı oluşturacağı ve birbirlerine olan entegrasyonunun zaman alacağı unutulmamalıdır. Bu nedenle

¹⁷⁶ Aperlai ile *sympoliteia* için bkz. dn. 200-201.

¹⁷⁷ Geç Hellenistik Dönem'den (İÖ 2./1. yy.) Hippoukome'de bulunan hamam yazıtında katkıda bulunan yerleşimler arasında geçmektedir. Yazıt için bkz. TAM II, no: 168.

¹⁷⁸ İS 117-138 yıllarına tarihlenen bir yazıt aracılığı ile Arneai ile *sympoliteia* yaptığı bilinmektedir. Yeri henüz saptanamamıştır. Yazıt için bkz TAM II, no: 765.

¹⁷⁹ Yerleşimin adına epigrafik olarak sadece Opramoas'ın yardım ettiği kentler arasında rastlanmaktadır.

¹⁸⁰ İason yazıtında diğer Birlik kentleri ile birlikte sayılan Myla'ya ilişkin tek veri bu epigrafik belgedir bkz. IGR III, no: 734. Geç Dönem'de piskoposluk listelerinde Doğu Lykia kentleri arasında yerleşimin adı sayılmaktadır. A. Zâh Melanippe ile özdeş olabileceğini söylemektedir. Bkz. Zâh 2003: 627, Zâh 2003a: 62. Melanippe 'den ise İÖ 188 'den hemen sonraya tarihlenen Phaselis'li Apollonios'un onurlandırılmasını içeren bir adet yazıt bulunmaktadır. Yazıttan Melanippe'nin *polis* statüsünde olduğu anlaşılmaktadır. Buranın Geç Dönemde ise statü kaybederek Gagai'a bağlı bir kome haline geldiği görülmektedir. Ayrıntılı olarak bkz. Adak 2007: 251-256.

¹⁸¹ Geç Hellenistik Dönem'den (İÖ 2./1. yy.) Hippoukome'de bulunan hamam yazıtında bir *ethnikon* olarak geçmektedir. Yazıt için bkz. TAM II, no: 168.

¹⁸² *Foedus* antlaşmasında adı geçmektedir. Bkz. Burada dn. 69.

¹⁸³ Onur 2019a: 268.

polis ya da diğer yerleşim terimleri için geçiş dönemlerinde sabit bir tanımlama oluşturmak doğru gözükmemektedir ve değerlendirmeler bu esneklikte yapılmalıdır.

Tablo 1.1. 2. Polis statüsü tespit edilebilen yerleşimler

Yerleşim isimleri	H	H	S	R-	Pl	S	R	Pto	S	O	IY	Eth	Birlik Üyesi	
	S	Y	t	L	in	P		l	B	Y			H	R
Antiphellos	X		X		X	?		X	X	X	X		X	X
Aperlai	X					?	X	X		X			X	X
Araksa		X				X		X	X				X	
Arneai						X			X	X		R		X
Arykanda	X	X				X			X	X	X	R	X	X
Balboursa					X	X		X	X	X		R	X	X
Boubon		X			X			X	X	X		R	X	X
Gagai	X				X	X		X	X	X	X		X	X
Kadyanda	X	X			X	X				X		R	X	X
Kalynda		X			X	X	X	X		X		R	X	X
Kandyba					X	X		X	X		X		X	X
Kaunos						X		X						
Khoma	X	X		X	X	X		X		X	X	HR	X	X
Korydalla					X	X		X		X	X	H	X	X
Ksanthos	X	X	X		X	X	X	X	X	X		HR	X	X
Kyaneai	X	X			X	X				X	X	R	X	X
Limyra	X	X	X		X	X		X	X	X	X	HR	X	X
Lydae							X	X				R	X	X
Myra	X		X		X	X		X	X	X	X	HR	X	X
Neisa	X					X		X		X		R	X	X
Oinoanda					X	X		X	X	X			X	X
Olympos/Korykos	X		X		X	X		X		X	X	R	X	X
Patara	X	X	X		X	X		X	X	X	X	HR	X	X
Phaselis	X		X	X		X		X		X	X	HR	X	X

¹⁸⁴ Anıt üzerinde Korykos ismi bulunmaktadır.

Phellos	X	X	X		X	X		X	X	X	X	R	X	X
Pinara	X		X		X	X		X	X	X		R	X	X
Podalia	X				X	X		X	X				X	X
Rhodiapolis	X				X	X		X	X	X		R	X	X
Sidyma	X				X	X		X	X	X		R	X	X
Telmessos	X	X	X	X	X	X		X	X	X		HR	X	X
Tlos	X	X	X		X	X		X	X	X		R	X	X

Tablo 1.1. 3. Polis statüsü kuşkulu ya da dönemsel olarak kısmen tespit edilebilen yerleşimler

Yerleşim isimleri	H	H	S	Fo	Pl	S	RY	Pto	S	O	IY	Eth	Birlik Üyesi	
	S	Y	t		in	P		l	B	Y			H	R
Akalissos						X	X	X	X	X		R		X
Akarassos				X*		X			X					
Apollonia					X		X					HR		
Hippoukome						X								
Idebessos						X	X		X			R		
Isinda							X							
Kodopa				X*		X								
Komba							X	X						
Korma		X				X	X						X	
Koroa							X							
Lissai				X	X								X	
Lyrnai		X				X						H		
Simena							X					HR		
Soklai						X							X	
Symbra		X				X				X		H		X

Telandros	X		X																
Tragalassos	X																		
Trimilinda					X														

HS: Hellenistik Sikke Basımı

R-L: Roma ile Lykia arasında Antlaşma (İÖ 46)

HY: Hellenistik Dönem Yazıtı

Plin: Plinius

Str: Strabon

SP: Stadiasmus Patarensis

SB: Stephanos Byzantion

Ptol: Ptolemaios

OY: Opramoas Yazıtı

Eth: Ethnikon

IY: Iason Yazıtı

1.1.1. Metropolis

Roma imparatorluk döneminde kentlere bahşedilen unvanlar arasında *metropolis* ünvanı da bulunmaktadır. Antoninus Pius Dönemi'nde bu unvanın birden fazla kente verildiği bilinmektedir¹⁸⁵. Bu bağlamda Lykia Bölgesi'nde de bilinen 6 *metropolis* ünvanı taşıyan kent bulunmaktadır. Bu sayı Strabon'un bahsettiği 3 oy hakkına sahip 6 büyük kent ile örtüşmektedir. Strabon Ksanthos, Patara, Tlos Myra, Pinara ve Olympos kentlerinin adını vermektedir. Bununla birlikte İÖ 81 yılında Hekate tapınakları için *asylia* hakkı tanınan kentleri ve bölgeleri listeleyen Lagina'da bulunmuş yazıtta Patara, Ksanthos, Pinara, Tlos, Limyra ve Myra'nın isimleri geçmektedir¹⁸⁶. Bu listede de 3 oy hakkına sahip büyük kentlerin sıralandığı izlenimine rastlanmaktadır. Strabon'un listesinden farklı olarak burada Olympos yerine Limyra'nın adı geçmektedir. Yine Strabon'un listesinden farklı olarak epigrafik verilere istinaten *metropolis* ünvanına sahip bir diğer kent ise Telmessos'tur. Korsan Zeniketes'le olan durumdan dolayı Olympos kentinin Birlik'ten çıkarıldığı bilinmektedir¹⁸⁷. Pinara kenti için ise yeterli derecede epigrafik araştırmalar bulunmamakla birlikte *metropolis* ünvanına ilişkin bir veri kaydedilmemiştir. Bu unvanın en erken Ksanthos kenti için kullanıldığı bilinmektedir¹⁸⁸.

¹⁸⁵ Ayrıntılı bilgi ve diğer eyaletlerdeki örnekler için bkz. Bowersock 1985: 78.

¹⁸⁶ IStratonikeia, no: 508.

¹⁸⁷ Olympos ve Phaselis kentlerinin bastıkları taklit Birlik sikkeleri bu kentlerin Birlik'ten çıkarıldıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Troxell 1982: 94-97. Ayrıca bkz. Moretti 1962: 202-203; Behrwald 2000: 106-107, dn. 354; Adak 2004: 32-34.

¹⁸⁸ Balland 1981, no: 29. İmparator Nerva için bir onurlandırma söz konusudur. Birlik bayramı olarak bilinen en erken bayram Rhomaia Letoa Ksanthos'ta kutlanmaktadır. Bkz. Reitzenstein 2011: 135, dn.2.

Bu 6 *metropolis*'ten 5 tanesi ortak bir noktaya sahiptir. Bu kentlerde Birlik bayramları düzenlenmekte olup¹⁸⁹, bu unvanın bayramlar anlamında kentlere birtakım ayrıcalıklar sağladığı çıkarımında bulunulabilir.

Bu unvan ile kent elitlerine sağlanan ayrıcalıklar da organik bir bağ içerisindedir. Örneğin, Antoninus Pius Dönemi'nden itibaren bu kentlerdeki pek çok elit sınıfa mensup insan *leiturgia*'lardan feragat etmiştir¹⁹⁰.

1.1.2. Sympoliteia

Sympoliteia en basit haliyle iki ya da daha fazla yerleşimin politik veya ekonomik çıkarlar neticesinde oluşturdukları birlikteliklerdir¹⁹¹. Birliktelik *polis* statüsünde olan yerleşimler arasında gerçekleştirilebildiği gibi bir *polis*'in yakınında bulunan *demos* yerleşimlerini çatısı altına alması şeklinde de gerçekleştirilebilmektedir. Taraflar bu türden birlikteliklere kendi insiyatifleri doğrultusunda ya da az veya çok gönüllü olarak katılmaya karar vermektedirler. Ancak sık sık geniş *polis*'lerin tek taraflı olarak kendi çıkarlarını öne sürmeleri ve sınırlarında bulunan küçük yerleşimleri etkileri altına almaları veya birliktelik için dışarıdan bir güç uyarımı olma durumları da bulunmaktaydı. Hellenistik Dönem'de pek çok durumda önemli stratejik değerlendirmeler için küçük *polis*'leri bu türden birliktelikler hususunda zorlayıcı etkenin Hellenistik Krallar oldukları görülmektedir¹⁹². Lykia Bölgesi içerisinde bu tarz *sympoliteia* birliktelikleri hem Hellenistik hem de Roma Dönemi içerisinde görülmektedir. Ancak Roma Dönemi'ne tarihlenen örnekler çoğunluktadır ve bu durum *sympoliteia* olgusunun İS 43 yılında bölgenin eyaletleşmesi ile birlikte görülen Roma etkisi neticesi ile ortaya çıkmış olabileceği gibi düşüncelere neden olmuştur¹⁹³. Bu görüş Roma Dönemi'ne tarihlenen durumlar için bir noktaya kadar anlaşılabilir olsa da örneğin aşağıda bahsi geçen Hellenistik Dönem'den Tyberissos ve Myra örneği için geçerli değildir. Bu birlikteliklerin kurulma nedenleri, ne kadar süre birarada kaldıkları ve üye olan yerleşimlere kazandırdıkları avantajlar hakkında kesin kanıtlar bulunmamaktadır. Ancak kurulmalarına ilişkin temel nedenlerden biri ekonomik kaygı olmalıdır. Ayrıca Birlik içerisinde 1 oy hakkı elde ederek alınacak olan kararlarda söz sahibi olmak da birlikteliklerin kurulmalarında başlıca

¹⁸⁹ Tlos'un bu bayramı kutlayıp kutlamadığı kesinlik kazanmamıştır ancak Büyük *Kroneia* bayramının bu bağlantıda olması muhtemeldir. Ayrıntılı olarak bkz. Reitzenstein 2011: 135, dn.2.

¹⁹⁰ Reitzenstein 2011: 135 ve krş. dn.1.

¹⁹¹ *Sympoliteia* teriminin epigrafik verilerde kullanımı Lykia Bölgesi haricinde Hellenistik Dönem içerisinde daha sık görülmekte, bu durum oluşumun bu döneme özgü olduğuna dair bir yaklaşımın sergilenmesine neden olmaktadır. *Sympoliteia* kavramı ile ilgili genel olarak bkz. Giovannini 1971; Schmitt 1994; Buraselis 2003; Dreher 2003; Reger 2004; Walser 2009; LaBuff 2010.

¹⁹² Schuler 2010a: 393.

¹⁹³ Görüş Zimmermann tarafından temkinle yaklaşılması gereken bir fikir olarak verilmiştir. Bkz. Zimmermann 1992: 140.

nedenlerden bir tanesidir. Çalışmanın bu bölümünde Lykia Bölgesi *polis*'leşme süreci ve kırsal alan dağılımını anlamak adına *sympoliteia* birliktelikleri ile ilgili ele geçen epigrafik veriler kronolojik olarak değerlendirilecektir.

Bu bağlamda en erken veri Teimiussa, Tyberissos ve Myra arasında gerçekleştirilen *sympoliteia*'dan bilinmektedir. İÖ 27 yılından hemen sonraya tarihlenen bir yazıtta bu iki *demos* yerleşiminin Myra ile yapmış olduğu *sympoliteia* görülmektedir¹⁹⁴. Hellenistik Dönem'de iç kesimde bulunan Tyberissos ile liman yerleşimi olan Teimiussa'nın bir birliktelik oluşturdukları yazıttaki $\acute{\omicron} \delta\eta\mu\acute{\omicron}\varsigma \acute{\omicron} \tau\upsilon\beta\epsilon\rho\iota\sigma\sigma\acute{\epsilon}\omega\nu \kappa\alpha\iota \tau\iota\mu\iota\omicron\upsilon\sigma\sigma\acute{\epsilon}\omega\nu$ ifadesinden anlaşılmaktadır¹⁹⁵. C. Schuler bu formülde ilk anılan yerleşimin her zaman Tyberissos olmasından kaynaklı bu ikili arasında idari merkezin Tyberissos olması gerektiğini söylemektedir¹⁹⁶. Augustus adına yapılmış olan bir ithafi içeren yazıtta *sympoliteia*'nın oluşumuna ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Tyberissos'un Hellenistik Dönem'de bir *demos* yerleşimi olduğu bilinmektedir. Teimiussa'nın ise Hellenistik Dönem içerisinde Tyberissos ile ortak bir *demos* birlikteliği içinde olduğu görülmektedir ve İS 2. yüzyılda artık bir *kome* olduğu epigrafik olarak kanıtlanmaktadır. C. Schuler, Viyana Küçük Asya Komisyonu arşivinde olup henüz yayınlanmayan bir yazıtta istinaden Tyberissos ve Myra arasında İÖ 2. yüzyılda bir *sympoliteia* bulunduğunu aktarmaktadır ve ayrıca yine yayınlı olmayan yazıtların Tyberissos ve Teimiussa ikilisinin her koşulda idari konular üzerinde toplandıklarını ve kararlar aldıklarını söylemektedir¹⁹⁷. Söz konusu olan ithaf yazıtında geçen memurlar neticesinde idari yönetimin bir *demarkhos* tarafından gerçekleştirildiği ve düzenli bir pazarın varlığına işaret eden¹⁹⁸ bir *agoranomos*'un bulunduğu görülmektedir. Bu veriler Lykia Bölgesi için şu ana kadar bilinen en erken verilerdir ve *sympoliteia*'ların sadece Roma Dönemi değil Hellenistik Dönem için de kullanılan bir olgu olduğunu göstermektedir. Myra'nın konumu neticesinde buradaki *sympoliteia*'nın büyük bir polis ile komşu küçük yerleşimler arasında yapılan türden olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Arkeolojik ve epigrafik verilerin benzer özellikler göstermesinden dolayı bir *demos* yerleşimi olduğu bilinen Trysa ile Kyaneai *polis*'i arasında da tıpkı Tyberissos ve Myra'da olduğu gibi benzer bir *sympoliteia* ilişkisi olabileceği düşünülmektedir¹⁹⁹.

¹⁹⁴ Bkz. Burada dn. 248.

¹⁹⁵ Schuler 2010a: 395.

¹⁹⁶ Schuler 2010a: 395.

¹⁹⁷ Schuler 2010a: 395-396. Yazar aynı zamanda dn. 14'te Tyberissos yazıtları için bir *corpus* çalışması hazırladığından bahsetmektedir.

¹⁹⁸ Bu durumu arkeolojik verilerde desteklemektedir.

¹⁹⁹ Schuler 2010a: 397.

Bir sonraki *sympoliteia*'ya ilişkin epigrafik veriler Aperlai, Isinda, Simena ve Apollonia'dan bilinmektedir. İS 80 ve İS 1. yüzyıla tarihlendirilen yazıtlardan ilki Aperlai ve *sympoliteia* yapanların *boule* ve *demos* kurumlarının imparatora ithafen yaptıkları bir hamam inşasını içerirken²⁰⁰ diğerinde ise Myralı ve Simena'dan Aperlailı Hippolokhos'un onurlandırılmasında Aperlai *demos*'u ve *sympoliteia*'lar Simena, Apollonia ve Isinda *demos*'larının ayrı olarak yazıtta belirtildiği görülmektedir²⁰¹. Yazıtta belirtilen Ἀπερλείτην ἀπὸ Σιμῆνων *ethnikon* ifadesinin benzer şekilde Apollonia ve Isinda için de kullanımlarının görüldüğü pek çok yazıt söz konusu yerleşimlerde bulunmaktadır²⁰². Birlikteliğe üye olan yerleşimlerden Aperlai'nın *sympoliteia*'nın idari merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Apollonia, Simena ve Isinda'nın tersine Klasik Dönem'den herhangi bir kalıntı içermeyen Aperlai'nın Roma Dönemi'nde büyük bir zenginliğe kentin batısında bulunan büyük kabuk çöplükleri ve balık havuzlarından anlaşıldığı üzere *murex trunculus* (tyran purpurası) sayesinde kavuştuğu düşünülmektedir²⁰³. Simena ise karadan ulaşımı güç, deniz kenarında izole küçük bir yerleşim olmakla birlikte burada Klasik Dönem'den bir kaya mezarı bulunmaktadır²⁰⁴. Tıpkı Simena'da olduğu gibi Apollonia'da da Klasik Dönem'e tarihlendirilen bir *heroon* yapısı ve mezar dikmeleri bulunmaktadır²⁰⁵. M. Zimmermann iç kesimlerde bulunan ve önemini kaybetmiş merkezlerin kıyılara taşınması durumunun Aperlai ve Apollonia için de varsayılabileceğini tartışmakta ve bu konu ile ilgili argumanlar sunmaktadır²⁰⁶. Son olarak *sympoliteia*'ya dâhil

²⁰⁰ Kekova'da bulunmuştur. IGR III, no: 690: [Αὐτο]κράτορι Τίτῳ θεοῦ Οὐεσπασιανοῦ υἱῷ Καίσαρι | [Οὐεσ]πασιανῷ Σεβαστῷ ἀρχιερεῖ μεγίστῳ, δημαρχικῆς | [ἔξου]σίας τὸ ἰ', αὐτοκράτορι το [ι]ε', ὑπάτῳ τὸ η', πατρὶ πατρίδος | τειμητῆ | ἐπὶ Τίτου Αὐρηλίου Κυήτου πρεσβευτοῦ καὶ ἀντιστρα[τηγο]υ τοῦ Σεβαστοῦ καὶ Γαίου Βιην[ίου] Λόγγου ἐπιτρόπου | [τοῦ] Σεβαστοῦ, Ἀπερλειτῶν καὶ τῶν συνπολιτευμένων | ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος τὸ βαλανεῖον καὶ τὸ πρόστοον κατε|σκεύασεν ἐκ θεμελίων. (*Aperlailular*'ın ve *Sympoliteia* yapanların *boule* ve *demos*'u bu hamamı ve *porticus*'u Titus Aurelius Quietus legatus Augusti propraetor, Gaius Bienius Longus procurator Augusti iken yönetiminin 10. yılında olan, 15 kez imparator olarak selamlanmış, 8. kez consül olan, vatanın babası, övgüye değer, divus Vespasianus'un oğlu imparator Caesar Augustus Titus Vespasianus'a ithafen temelden inşa ettirdi.).

²⁰¹ Aperlai'da bulunmuştur. IGR III, no: 692: ἐτείμησαν Ἀπερλειτῶν ὁ | δῆμος καὶ οἱ συνπολιτευόμενοι | αὐτῷ Σιμηνέων καὶ Απολλωνειτῶν | καὶ Ἰσινδέων δῆμοι Ἰππόλοχον Ἀπελλέου [Μ]υ[ρέα] καὶ Ἀπερλείτην | ἀπὸ Σιμῆνων χρυσῷ στεφάνῳ καὶ | εἰκόνη χαλκῆ ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὑπάρχοντα διὰ προγονῶν ἱερατεύσαντα [Τιβερίου] Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ καὶ πρυτανεύσαντα γ' καὶ ἱερατεύσαντα Ῥώμης καὶ Δι[ός] καὶ Ἀπόλλωνος καὶ τα[μ]ιεύσαντα | [καὶ γυμνασι]αρχήσαντα καὶ τὰς ἄλλ[λας] | λειτουργίας τελέσαντα πάσας σε[μνῶς καὶ φιλ]οδόξως πάση ἀρετῇ | [διαφ]έροντα. (*Aperlailular*'ın *demos*'u ve onunla *sympoliteia* yapan Simena, Apollonia ve Isinda'luların *demos*'ları atalarından beri iyi ve güzel bir insan olan, Caesar Augustus Tiberius Claudius'un rahipliğini yapmış, 3 kez *prytaneis*'lik yapmış, Rhome, Zeus ve Apollon'un rahipliğini yapmış, tamias ve *gymnasiarkhos*'luk yapmış ve diğer tüm leiturgiaları dindar ve ünsever bir şekilde tüm erdemi ile üstlenerek tamamlamış, Apelles oğlu, Myralı ve Simena'dan Aperlailı Hippolokhos'u altın bir çelenk ve bronz bir heykel ile onurlandırdı.).

²⁰² Bkz. IGR III, no: 693; Petersen ve Von Luschan 1889: 51,90-92; Heberdey ve Kalinka 1897: 17,56; 18,58; 31,36-37; 33,40.

²⁰³ Vann ve Hohlfelder 1998: 425-427; Vann ve Hohlfelder 1999: 444; Vann ve Hohlfelder 2000: 126; Leadbetter 2006: 114-116; Leadbetter 2007: 147 vd.; Aygün 2012: 25-26.

²⁰⁴ Zimmermann 1992: 132.

²⁰⁵ Kjeldsen ve Zahle 1976.

²⁰⁶ Ayrıntılı olarak bkz. Zimmermann 1992: 199-211.

olan yerleşimlerden Isinda konumu itibariyle Aperlai'a kadar uzanan toprakları gören, ovaya hâkim bir konumda yer almaktadır. İÖ 4. yüzyıla tarihlenen ve üzerinde 3 Likçe yazıt bulunan bir mezar yapısı ve dikme mezarlar bulunmaktadır²⁰⁷. Epigrafik verilerin özellikle Simena, Isinda ve Apollonia'nın statüsü hakkında herhangi bir bilgi vermemesi nedeniyle burada gerçekleştirilen *sympoliteia*'nın ne türden olduğu konusu anlaşılammaktadır.

Yakın tarihten İS 101/102 yıllarına tarihlenen bir yazıtta Arneai kentinin de bir *sympoliteia* oluşumunun içerisinde olduğu anlaşılmaktadır²⁰⁸. Birliktelik içerisinde bulunduğu yerleşimlerden birinin Koroa isimli bir yerleşim olduğu bir *ethnikon* ifadesinden anlaşılmaktadır²⁰⁹.

Bölge içerisinde *sympoliteia* birlikteliği bulunan bir diğer ortaklığın Akalissos, Idebessos ve Korma arasında gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu *sympoliteia*'nın kanıtlandığı veriler İS 3. yüzyıla tarihlenmektedirler²¹⁰. Ayrıca *ethnikon* ifadesi içeren çok sayıda yazıt bulunmaktadır²¹¹.

²⁰⁷ Özhanlı 2001-2002; Schürr 2015.

²⁰⁸ TAM II, no: 766: [A]ρνεατῶν καὶ τῶν συνπολιτευ[ο]μένων οἱ δῆμοι Λάλλαν Τειμάρχου | [τ]οῦ Διοτείμου, τὴν ἑαυτῶν πολει[τι]ν, γυναῖκα Διοτείμου τοῦ Ὀάσσου, | [ιε]ρ[α]σαμένην τῶν Σεβαστῶν καὶ | [γε]γυμνασιαρχικῶν δωρεάν, | [τε]τειμημένην πεντάκις, | [σῶ]φρονα καὶ ἀστὴν καὶ φιλα[ν]||[δ]ρον καὶ πᾶσαν διυπερβεβλ[η?]||[μ]ένην πανάρετον δόξαν, | [κ]εκοσμηκῶν καὶ τὰς τῶν | [πρ]ογόνων ἀρετὰς τοῖς ἰδι[ο]ις τῶν τρόπων ὑποδείγμα[σι], ἀρετῆς καὶ εὐνοίας ἔνεκεν. (*Arneailar'ın ve sympoliteia yapanların demosları Augustusların rahibesi olan ve karşılıksız bir şekilde gymnasiarkhes'lik yapan, 5 kez onurlandırılan, aklıbaşında, kent merkezinden, kocasever, tüm ünleri bütün erdemlerin bir modeli olarak üstlenmiş, atalarından beri kendilerine ait tarzda tüm erdemleri sergilemiş, kendi vatandaşı olan Dioteimos oğlu Teimarkhos'un kızı, Dioteimos oğlu Ouassos'un karısı Lalla'yi faziletinden ve iyi niyetinden dolayı (onurlandırdı).*) Benzer şekilde TAM II, no: 767: Τειμάρχος Διοτείμου | Ἀρνεάτης Ἄσσην τὴν καὶ | Δημανθίδα, τὴν ἑαυ[τοῦ] καὶ Πιννάρμας τῆς | Διοδότου θυγατέρα, | φιλοστοργίας καὶ μνήμης χάριν, τειμηθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου. | Ἀρνεατῶν ὁ δῆμος καὶ οἱ | συνπολιτευόμενοι πάντες ἔτειμησαν χρυσῶ | στεφάνῳ καὶ εἰκόνι χαλκῇ | Ἄσσην τὴν καὶ Δημανθίδα | Τειμάρχου τοῦ Διοτείμου | Ἀρνεάτιν τελεωτηκῶν, γυναῖκα γενομένην | σώφρονα καὶ ἀστὴν καὶ κεκοσμηκῶν καὶ τὴν πόλιν | [κ]αὶ τὸ γένος τοῖς ἰδίοις | τῆς ἀγωγῆς ἐπαίνοις, | ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ δόξης καὶ μαρτυρίας ἀσυν[κ]ρ[ι]τίτου καὶ ἀξιοζήλωτου | π[ρ]ὸς πᾶν ὑπόδειγμα | γυναικῶν. (*Dioteimos oğlu Teimarkhos kendisi ve Diodotos kızı Pinnarma'nın kızı olan, ayrıca demos tarafından da onurlandırılan, Arneaili Ase nam-ı diğer Demanthis'i sevgisi ve anısı vesilesiyle onurlandırdı. Arneailuların demosu ve sympoliteia yapanlar Arneaili olarak ölmüş, kenti ve soyunu agonları kendi karşılayarak sergileyen bir eş, aklıbaşında bir birey, kent merkezinden olan Dioteimos oğlu Teimarkhos kızı Ase'yi nam-ı diğer Demanthis'i faziletinden, ününden ve tüm kadınlar için gıpta edilecek biri olması ve mükemmelliğin bir örneği olmasından dolayı tüm onurlarla, altın bir çelenkle ve bronz bir heykelle onurlandırdı.*)

²⁰⁹ TAM II, no: 765: 8-10: Νόστιμος Δημητρί | [ου] Ἀρνεάτης ἀπὸ Κοροῶν τὸν ἴδιον | [έα]τοῦ εὐεργέτην ἀμοιβῆς χάριν vac. (*Koroa'dan Arneaili, Demetrios oğlu Nostimos kendi hayırseverini karşılık olarak (gömdü).*)

²¹⁰ TAM II, no: 830: Μάρκον Αντώνιον | Γορδιανόν, τὸν σω[τή]ρα τῆς οἰκουμένης, Ἰδεβησσέων | ὁ δῆμος συνπολιτευόμενος | Ακαλισσεῦσι καὶ Κορμεῦσι. (*Idebessosular'ın demosu ve sympoliteia yapan Akalissos ve Kormalılar yerleşimin kurtarıcısı Marcus Antonius Gordianus'u (onurlandırdı).*) TAM II, no: 833: [Τ]ρέβημος Τρε[β]ή[μου] τὸν | ἀνδριάντα ἑαυτοῦ. | Ακαλισσέων καὶ Ἰδβησσέ[ων] | ὡν {Ἰδεβησσέων} καὶ Κορμεῶν οἱ δ[η]μοι ἔτειμησαν vacat | Τρέβημον Ἰδβησσέα {Ἰδεβησσέα} | [ἰ]ερατεύσαν[τ]α Λυκίων τοῦ κ[οι]νοῦ καὶ δαπανήσαντα εἰς | εὐσέβειαν τῶν Σε[β]αστῶν ὑπὲρ | [. . .] vacat (*Trebemos oğlu Trebemos kendi heykelini (diktirdi). Akalissos, Idebessos ve Kormalılar'ın demosları Lykia Birliği rahibi olan, Augustusların dindarlığına karşı ... için masrafları üstlenen Idebessoslu Trebemos'u onurlandırdı.*)

²¹¹ Bkz. TAM II, no: 836-837, 844, 846-847, 849, 851-854, 859, 857, 870, 875, 878, 887.

Bu veriler dışında sadece *ethnikon* ifadelerinden çıkarılabilen *sympoliteia* grubunu Trabenna ve Onobara²¹², Myra ve Trebenda²¹³, Phaselis ve Mnara²¹⁴, Phaselis ve Tenedos²¹⁵, Korydalla ve Madamyssos²¹⁶ ile son olarak Typallia ve Termessos²¹⁷ oluşturmaktadır.

- ²¹² Anti 1923: no: 5: Ἐρμαῖος Μᾶς | Ῥύβου Τρε(βεννάτης) ἀπὸ | Ὀνοβάρων | κατεσκευάσ|α τὴν σωματοθήκην ἑαυτῷ | καὶ τῇ γυναικί μου | Μεῖτι τῇ καὶ Ἀρτέμει|υ | [τῇ] Ἀλκ[ι]νόου τοῦ καὶ | Κα[τ]ελί[ν]α. (*Rufus oğlu Onobara'dan Trabennalı Hermaios Mas bu lahiti kendisi ve karısı Alkinoos nam-ı diğer Katelina kızı Meiti nam-ı diğer Artemis için yaptırdı.*) Viale 1929: no: 32: Μολίτας Θόα | Ῥ(ύ)βου [Τ]ρ(εβεννάτης) ἀπ' Ὀνοβάρων κατε|σκευάσεν τὴν σορὸν | ἑαυτῷ καὶ τῇ | γυναικί αὐτοῦ | Ἀρτέμιμιδου | μόνους. (*Rufus oğlu Onobara'dan Trabennalı Molitas Thoa bu mezarı sadece kendisi ve karısı Artemimidos kızı için yaptırdı.*)
- ²¹³ Petersen ve Von Luschan 1889: 58,114: τὸν τάφον κατεσκευάσατο | Σεμονίς Ἐκατοδώρου | ἐα[υτῇ] κ[αί] τοῖς τέκνοις | ἐπὶ ἀρχιερέως Προξίωμος, Ἀρτεμισίου υἱ'. Λάλλα Λυσιμάχου Μύρισσα μετὰ κυρίου | Εὐρ. νβου τῷ Εὐτύχου Μυρέως ἀπὸ Τρεβένδων πρυτάνεσι καὶ γραμματεῖ βουλῆς· ἔχουσα {ν} | προγονικὸν μνημεῖον τὸ ἐστὸς ἐν τῇ Τειμιουσέων κώμη, ἐφ' οὗ ἐπιγραφή "τὸν τάφον κατεσκευάσατο | Σεμονίς Ἐκατοδώρου", δίδωμι τὴν τοῦ προδεδηλωμένου μνημείου ἐξουσίαν Ξένωνι Εἰρηναίου, | ὥστε αὐτὸν εἶναι κύριον τῆς εἰς αὐτὸν ἐνταφῆς κ[αί] ἐ[χ]έ[τ]ω ἐξουσίαν συνχωρεῖν, οἷς ἂν αὐτὸς βούλη[ται], | μηδενὶ ἐτέρω οὐσης ἐνταφῆς· ἐάν δέ τινα αὐτὸς ἐπιτ[ρ]έ[ψ]η, οὗτ[οι] ἔχ[ο]ιεν ὧς Ξένωμ[ι] εὐ δοκεῖ . (?) (*Proksion'un arkhierusluğu zamanında, Artemisios ayının 7. gününde, Lysimakhos kızı Myralı Lalla, efendisi Trabenda'dan Myralı Eutykhos oğlu Quintus ile birlikte boulenin prytan ve grammateusi (dilekçe sundu): Teimiussa kome'sinde sahip olduğum, üzerinde "bu mezarı Hekatoros oğlu Semonis yaptırdı" yazılı ata yadigarı mezara sahiptim. Eskiden beri bilinen bu mezarın kullanım hakkını Eirenaios oğlu Ksenon'a veriyorum, böylece buraya ölü gömmeye hakkı onun olsun ve o kim için isterse izin vermeye yetkisi onun olsun. Başka hiç kimse gömülmeye izinli değildir, eğer Ksenon birine devrederse onlar da onun kabul edeceği gibi davransınlar.*)
- ²¹⁴ İplikçioğlu, Çelgin ve Çelgin 2001: 245: Μαρ(κία) Αὐρ(ηλία) Μυρμλα θυγάτηρ Αττεους | Κουκτου Φασηλιεῖτις ἀπὸ Μνά|ρων ἱερεία Θε|οῦ Οουαραθου κα|τεσκευάσεν τὴν | σωματοθήκην | ἑαυτῇ καὶ τοῖς υἱοῖς | μηδενὶ δὲ ἐξ|όν ἔστω | βληθῆ|να|υ| εἰ δὲ μή δώσει | προστείμου Διὶ Σολ[υ]μει δηνάρια δισχειλί|α | πεντακόσια. (*Bu lahti tanrı Varathos rahibesi olan, Atteos Kouktos kızı Mnara'dan Phaselisli Marcia Aurelia Murmla kendisi ve oğulları için yaptırdı. Başka hiç kimse ölü gömmeye izinli değildir, aksi halde 2500 denarii Zeus Solymos'a ceza versin.*)
- ²¹⁵ Ormerod ve Robinson 1914: no: 48: Ἐρμαῖς δις Μ[ο]λέους Φα(σηλίτης) | ἀπὸ π[ό]λε[ω]ς [Τ]ενέδου | κατεσκ[εῦασεν] τῆ[ν] | σωματοθήκην ἑαυτῷ καὶ τῇ γυναικί μου | Δημητρία Καρποῦ | ἑαυτοῖς μόνους. (*Bu lahti ben Tenedos kentinden Phaselisli Moles oğlu Hermas II kendim ve karım Karpos kızı Demetria ve sadece bizim (çocuklarımız) için yaptırdım.*)
- ²¹⁶ Yazıt ile ilgili bilgiye Şahin 2014: 397'de ulaşılmaktadır.
- ²¹⁷ İplikçioğlu, Çelgin ve Çelgin 2001: no: L227: Μᾶρ(κος) Αὐρήλιος | Οσας Τριοσμιδου | [...]τος Τερμη|σεῦς ἀπὸ Τυπ|α[λ]λίω[ν] κ[αί] τεσκ[ε]ύ[α]σεν ἑαυτῷ [κ]αὶ τῇ [γυ]νεκί αὐτοῦ Αὐρ(ήλια) [5-6] | Ἀλεξάνδρ[ου] Μολεο[υ]ς | Καστορος [...14...] | .ΓΝΕ...Σ Θεμίωνος καὶ ... | Αὐρ(ηλίω) Μέλλη καὶ Αρτειαρμαστα | Μολεους Οκτυρεπου μόνους | ἀπ{π}αρανόμως μεταφύσας. (*Typallia'dan Termessoslu, Triosmidos oğlu Marcus Aurelius Osas (bu mezarı) sadece kendisi ve karısı Kastor oğlu Moles oğlu Aleksandros kızı Aurelia filanca, Themion (oğlu/kızı) filanca ve Aurelius Melle ile Oktirepos oğlu Moles oğlu Artemiamasta için yaptırdı.*) İplikçioğlu, Çelgin ve Çelgin 2001: L216: Μο[λ]λης τρις Ο|ρτ[.]βειαιος Τ|ε[ρ]μ(ησσεῦς) ἀπὸ Τυπα|[λ]λίω[ν] κατεσκευ[ε]ύ[α]σε τὴν σωμα[τ]οθή[κ]ην | [ἐ]αυτῷ καὶ τῇ γυνεκί αὐτοῦ Ναριδι | Μασου Μολεους μόνους τότε [κ]ε[ν]ο[τ]άφιον συνεχώρησα καὶ τοῖς | [γ]ον[ε]ῦσιν προκατ[ο]χ[ο]μενοις. (*Bu lahti Ort.beais oğlu Typallia'dan Termessoslu Moles III sadece kendisi ve karısı Moles oğlu Masos oğlu Naris için yaptırdı. Bu kenotaphion'a (bu kişiler) ve önceden göçüp gidenler (gömülmeye) izinlidir.*)

1.2. Demos

Epigrafik veriler aracılığı ile bilinen bir diğer yerleşim birimi *demos*'tur. Politik yapısı diğer kırsal alan yerleşimlerine göre biraz daha karışık olan *demos*'ların Hellenistik Dönem içerisinde Roma Dönemi'ne kıyasla birtakım farklılıklar gösterdikleri görülmektedir. C. Schuler, Cumhuriyet Dönem'inde Asia eyaleti sınırları içerisinde ele geçen pek çok epigrafik kaynağın *demos*'ları *polis* ve *ethnos* ile aynı seviyede yasal bir şekilde tanınır Roma yapılaşmaları olduklarını kanıtladığını söylemektedir²¹⁸. Otonom yapıya sahip bu *demos*'lar yerleşim alanları büyük çoğunlukla kırsal alan olan, sosyal yaşam ve kült aktiviteleri için uygun olanaklara sahip olmalarına karşın kentsel düzeyleri ve politik yaşamları sınırlı kalmış yerleşimler olmalıdırlar²¹⁹. Ancak bu *demos*'lar İmparatorluk Dönemi'nde kademeli olarak yükselmiş²²⁰ kimi zaman ise aynı seviyede kalmış ve bir *polis*'in alt birimi olarak varlığını sürdürmüş, kimi zaman ise *kome* statüsüne düşmüş²²¹ yerleşimlerdir. Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde ise otonom *demos*'ların artık görünmediği söylenebilir. Teritoryum hiyerarşisi içerisinde ikinci sırada bulunan *demos* ile ilgili olarak Lykia Bölgesi'nden epigrafik veriler aracılığı ile 10 adet *demos*'un adına ulaşılmaktadır. Bu *demos* yapılarından özellikle Merkezi Lykia'da bulunanların kalıntıları Klasik Dönem'e kadar geriye gitmeye izin verirken Batı Lykia'da bulunan özellikle Arymaksa örneği kıyaslandığında bu yerleşimlerin Klasik ya da Hellenistik Dönem kalıntıları taşımadıkları görülmektedir. Ayrıca kırsal alan dağılımı ve çeşitliliği bakımından merkezi Lykia oldukça fazla veri sağlamaktadır ve en çok bilgi buradan gelmektedir.

Yerleşim organizasyonunu anlamak için verileri kronolojik bir çerçevede ele alarak yerleşimlerin Klasik Dönem'den başlayarak irdelenmesi yerinde olacaktır. Bu hususta Merkezi Lykia'da bulunan yerleşimler dikkat çekmektedir. Bunlar Tyberissos, Teimiussa, Korba, Trysa ve antik ismi henüz bilinmeyen Büyük Avşar ile Hoyran yerleşimleridir. Tyberissos'ta tepe yerleşimde bulunan kale yapısının yanı sıra tepenin batı yamacında kaya evler ve bir takım yapı kalıntıları mevcuttur²²². Bunun yanı sıra yerleşim alanından iki adet Lykçe mezar yazıtı bilinmektedir²²³. Yerleşimde Geç Antik Dönem'e kadar kalıntılar görülmektedir. Teimiussa yerleşiminden ise Klasik Dönem'e tarihlendirilen pek çok kaya mezarı bulunmaktadır. Trysa

²¹⁸ Schuler 1998: 41 ve dn. 145.

²¹⁹ Schuler 1998: 42.

²²⁰ İlerleyen dönemlerde *polis* statüsüne yükselen *demos* örnekleri için bkz. Schuler 1998: 42 ve dn. 154. Burada verilen örnekler İonia Bölgesinden olup Lykia için bilinen henüz bir örnek bulunmamaktadır. Ancak bununla birlikte İS 2. yüzyılda Lykia Bölgesinde görülen *sympoliteia* yapılaşmaları bu bağlamda incelenebilir.

²²¹ Teimiussa ve Korba bu türden yerleşimlere örnek teşkil etmektedirler.

²²² Marksteiner 1993: 129-136.

²²³ TAM I, no: 75-76. Ayrıca bkz. Borchhardt ve Şişmanoğlu 1999: 284-297.

ve Korba'da kale yapısının yanı sıra sur duvarı ile çevrelenmiş bir yerleşim alanı bulunmaktadır²²⁴ ve Klasik Dönem sonrası yerleşimde yaşanan gelişmeler bu duvarın ötesinde gerçekleşmiştir²²⁵. İyi bilinen *heroon* yapısının tarihlendirildiği İÖ 4. yüzyılda Trysa'nın yaşadığı yerleşim alanındaki genişleme yerleşimi geçici olarak Merkezi Lykia'nın önemli yerleşimlerinden biri haline getirmiştir. Ancak Hellenistik dönem içerisinde görülmeye başlayan yapılaşmadaki duraklama ve gerileme Roma Dönem'inde de devam etmektedir. Trysa'dan hem Hellenistik hem de Roma Dönemi'ne ait epigrafik veriler oldukça az sayıdadır. Trysa yak. 850 m rakımlı bir tepe üzerinde konumlanmaktadır. Trysa'da yaşanan bu durumun yerleşimin bulunduğu lokasyon ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Nitekim yerleşim merkezini korunaklı tepe yerleşimlerinden ekilebilir arazilere taşınabilirliği Büyük Avşar yerleşiminde de görülmektedir. Tıpkı Korba'da²²⁶ olduğu gibi Hoyran'da da Klasik Dönem'den pek çok kaya mezarının yanı sıra bir kale yapısı ve teraslandırılmış iskân alanı bulunmaktadır²²⁷. Klasik Dönem'de belirli bir öneme sahip olduğu anlaşılan bu yerleşimler ilerleyen dönemlerde kendilerine katkı sağlamış, bir *polis* teritoryumuna dâhil edilme sürecinde daha öncesinde sahip oldukları özerklik geleneği olasılıkla bu bağlamda etkili olmuştur²²⁸. Merkezi Lykia kırsal yerleşimleri içerisinde Isthada'da yukarıda bahsi geçen yerleşimlerden farklı olarak Klasik Dönem'den herhangi bir iz bulunmamaktadır ve lokasyon olarak da stratejik bir öneme sahip gözükmemektedir. Yerleşim temelde sadece Hellenistik Dönem'de gelişme göstermiş ve en azından Erken Bizans Dönemi'ne kadar varlığını korumuştur²²⁹.

Hellenistik Dönem'e gelindiğinde epigrafik veriler daha karmaşık ve anlaşılması güç bir resim sergilemektedirler. Bu dönem içerisinde söz konusu kırsal alanlar ile ilgili epigrafik malzemenin büyük bir çoğunluğunu mezar yazıtları oluşturmaktadır. Bu yazıtlardan elde edilen en önemli veri mezara karşı işlenecek bir ihlal durumunda bu *demos* organizasyonlarının ceza toplama hakkına sahip olmasıdır. Başka bir deyişle mezar sahibi cezanın tahsilatı ve mezarının korunması için söz konusu *demos*'ları tercih edebilmektedir. Ancak yerel *demos*'ların yanı sıra *polis* kurumlarının da aynı dönem içerisinde tercih edildiği görülmektedir. Bu bağlamda ele geçen verileri tek tek değerlendirmek bütüncül bir resme bakmak açısından faydalı olacaktır. İÖ 2./1. yüzyıla tarihlendirilen Isthada mezar yazıtlarında ödemelerin Isthada *demos*'una yapıldığı mezar sahiplerinin ise herhangi bir *ethnikon* beyan etmedikleri görülmektedir²³⁰.

²²⁴ Marksteiner 1993: 97-128.

²²⁵ Schuler 2004: 88.

²²⁶ Karin ve Thomsen 2006.

²²⁷ Zimmermann 1992: 93 ve dn.162, 94 ve dn. 163.

²²⁸ Zimmermann 1992: 83-95; Schuler 1998: 214.

²²⁹ Schuler 2006: 434.

²³⁰ Schuler 2006: no: 12, 15, 17, 22.

yüzyıla tarihlenen bir mezar yazıtı daha bulunmaktadır²³⁶. Trysa'dan bu iki mezar yazıtı herhangi bir *ethnikon* ifadesi içermemektedir. Yine İÖ 2. yüzyıla tarihlenen Bonda Tepesi Karakuyu'da bulunmuş bir mezar yazıtında geçen Περσουριώτης ifadesinden buranın Persurion isimli bir *demos* yerleşimi olabileceği düşünülmüştür²³⁷. Söz konusu yazıtta ödemenin Limyra *polis*'ine yapıldığı görülmektedir²³⁸. Olasılıkla Hellenistik Dönem'den Korba'da bulunmuş olan mezar yazıtlarında da ödeme kurumu olarak yerel yerleşim Korba *demos*'u tercih edilmiştir ve bu yazıtlar da herhangi bir *ethnikon* ifadesi içermemektedir²³⁹. Yine olasılıkla Hellenistik Dönem'e tarihlenen ve mezara karşı işlenecek suça ilişkin ödemenin yerel kurumlara yapıldığını gösteren yazıtlardan biri Büyük Avşar yerleşiminden bilinmektedir. Yazıtın bu kısmı oldukça hasarlıdır ancak [...]Ημαρίων τῷ δήμῳ²⁴⁰ ifadesi okunmaktadır²⁴¹.

açmaya ya da sahtekârlık yapmaya izinli değildir. Eğer herhangi iri gömü yapar, mezarı açar ya da adaletsizlik yaparsa Apollon Sura'ya, Eleutheros'a ve de tüm tanrı ve tanrıçalara karşı günahkâr olsun ve Trysa demos'una (3000?) drakhme borçlu olsun. İhbar eden kişi miktarın yarısını alsın.)

²³⁶ Schuler ve Walser 2006: no: 1: τὸν τάφον κατεσκευάσαν[το] | Ερμακαρταδῖς κα[ὶ] Πάνκ[αλ]ος καὶ | [.]ΥΔ[.]ΙΟΣ ἀδελφοὶ ἑαυτοῖς<ς> καὶ | τῆ μητρὶ [α]ύ[τῶν κ]αὶ τ[αῖ]ς γυναιξίν | αὐτῶν καὶ τοῖς τέκνοις<ς> αὐτῶν | ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέτω θά[ψ]α[ι]. ἔὰν δὲ τις παρὰ ταῦ[τα] θάψῃ | ἀμαρτωλὸς ἔστω θεοῖς χρο]νίοις | καὶ ὀφειλέτω Τρυσέω[ν τῷ δήμῳ ἰε]||ράς Ἐλευθέρας < γ > τῆς π[ρ]άξεως [οὔ]||σης παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει[ι]. *(Bu mezarı kardeşler Ermakartadis, Pankalos ve [.]ΥΔ[.]ΙΟΣ kendileri, anneleri, eşleri ve çocukları için yaptırıldı. Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli değildir. Eğer birisi bunlara karşı bir gömü gerçekleştirirse yer altı tanrılarına karşı günahkâr olsun ve Trusalıların demos'una Eleuthera rahibine 3000 drakhme borçlu olsun! Bunu ihbar eden kişi miktarın yarısını alsın.)*

²³⁷ Wörrle 2012: 442 ve 444.

²³⁸ Wörrle 2012: no: H II 68: Ἐπὶ ἱερέως Ἀρίστωνος τοῦ | Διαγόρου μηνὸς Λώου. | τὸν τάφον τόνδε κ[ατ]εσκευάσεν | Θρονικὸς (?) Ἡρακλείδου | Περσουριώτης ἑαυτῷ καὶ τῆ γυναικὶ | Μερινδασῆ Σαρπηδονος | καὶ τοῖς τέκνοις καὶ ἐγγόνις | καὶ ταῖς τούτων γυναιξίν | καὶ ἀνδράσιν ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω | κηδευθῆναι ἐν αὐτῷ. Ἐὰν δὲ τις | ἄλλον θάψῃ τινὰ ἐν τῷδε τῷ τάφῳ. | ἀμαρτωλὸς ἔτω εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς | καὶ ὀφειλέτω τῆ Λιμυρέων πόλει (δραχμάς) γ | τῆς πράξεως οὔσης παντὶ | τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει. | Ἐν δὲ τῷ ὑποσῳρίῳ ἐνταφῆν δ[ι]δ[ωμι τοῖς] | ἐγγόνις μου θάπ[τειν δὲ] | [ἄ]λλους . ΠΟ.ΛΩΣ... *(Diagoras oğlu Ariston'un rahiplik yaptığı sırada Loos ayında, bu mezarı Persurionlu Herakleidos oğlu Thronikos? kendisi, karısı Sarpedon kızı Merindase, çocukları, torunları ve onların karı ve kocaları için yaptırdı. Başka hiç kimse içerisine gömü yapmaya izinli değildir. Eğer herhangi biri birisini bu mezara gömerse yer altı tanrılarına karşı günahkâr olsun ve Limyra polis'ine 3000 drakhme borçlu olsun. İhbar eden kişi miktarın yarısını alsın. Hyposorion'a gömülme ve diğerlerini gömme (hakkını) torunlarıma veriyorum... ΠΟ.ΛΩΣ...)*

²³⁹ Schweyer 2002: no: Corba 34: Τὸν τά[φ]ον κατεσκευάσατο Υπανος .ΚΑΝΟΔΥ ἑαυτῷ καὶ τῆ {γυ} | γυναικὶ αὐτοῦ Αρποαρμα καὶ τοῖς τέκοις (sic) αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐκ τούτων τέκνοις | καὶ Βορτιατῆ Πρα . . . ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω ταφῆναι εἰς τὸν τάφον ἑα[υτῷ] | [μη]δεμίᾳ. εἰ δὲ μὴ, ὀφειλέτω τῷ Κορβέων δήμ[ω] . . .]ΚΛΟΑΠΠΕΡΓΙΑΤΗΣ | . . . καὶ προσαγγελλέτω αὐτῶν ὁ βουλόμενος ἐπὶ τῷ ἡμίσει | ΛΗ . Ο . . . ΡΑ . . . ΙΙΙΑΙΕΥΠΠΠΙΟΥ τέκνα καὶ τοὺς ἐκ τούτων τέκνους. *(Bu mezarı .ΚΑΝΟΔΥ oğlu Upanos kendisi, karısı Arpoarma, çocukları ve onların çocukları için ve de Pra.. kızı Bortiate için yaptırdı. Kendisi haricinde bu mezara bir başkası gömü yapmaya izinli değildir. Aksi halde Korba demos'una ΚΛΟΑΠΠΕΡΓΙΑΤΗΣ borçlu olsun. Haber veren kişi miktarın yarısı üzerinde (hak sahibi olsun), ΛΗ . Ο . . . ΡΑ . . . ΙΙΙΑΙΕΥΠΠΠΙΟΥ çocukları ve onların çocukları...)* Schweyer 2002: no: Corba 35: [τ]δ[ὲν τά]φ[ο]ν κατεσκευάσατο] | . . . καὶ τοῖς τέκν[οις] κα[ὶ] Τροκονδῷ Πλ.ου.1 Τροκονδῷ | ΚΗΡΟΒ ΣΑ[. . . ἄ]λλ[ω] δὲ]ναί [εἰ δὲ μ]ῆ, [ὀφειλ]ήσε Κορ[β]έων | [τῷ] δ[ὲ] μ[ὴ] προσ[α]γγ[ε]λλία [ἔ]στω . . . παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει | καὶ ΔΗ.ΜΟΑ . . . Τροκον[δ]]. *(Bu mezarı filanca kişi ..., çocukları ve Pl.ou.1. oğlu Trokondos için yaptırdı. Başka hiç kimse (izinli değildir), aksi halde Korba demos'una borçlu olsun. Haber veren kişi miktarın yarısı üzerinde (hak sahibi olsun) ve ΔΗ.ΜΟΑ . . . Τροκον[δ])]*

²⁴⁰ [.]ημαρίων ya da [.]νμαρίων.

²⁴¹ Behrwald vd. 1998: no: 21: τὸν τά[φ]ον κατεσκευάσατο ΙΛΓ[- - - - -] | ΒΟΥΤΟΥ ἑαυτῷ καὶ [τῆ γ]γυναικὶ αὐτοῦ Α[- -] | Ξανθίππου κα[ὶ] τῷ[- - - - -] | καὶ τῆ μητρὶ Ρ[-.]ομοῦ Ἐρμαγόρου καὶ τῆ θυγατρὶ | Πανασῆ [καὶ] . ΑΛΟ[- - - - -] | τέκνοις αὐτῶν καὶ ταῖς τούτων [γυν]αι[ξίν] | ἄλλῳ δὲ μηδ[ενί] - - - - -

İçerisinde Aloandus *ethnikon*'unu barındıran ve mezar cezası ödemesinin *demos*'a yapıldığı yine Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir yazıt Pinara kenti yakınlarında bulunan Aloanda'dan bilinmektedir²⁴². Bu döneme tarihlenebilen son bir yazıt Arsada'dan ele geçmiştir. Ödemenin Arsada *demos*'una yapıldığı yazıtın üst kısmı kırık olduğundan herhangi bir *ethnikon* ifadesi içerip içermediği bilinmemektedir²⁴³. İÖ 1. yüzyıla tarihlenen başka bir mezar yazıtında ise Malia *demos*'lu bir şahıs bulunmaktadır²⁴⁴. Geç Hellenistik Dönem'den (İÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı?) Tyberissos'da bulunmuş bir mezar yazıtında da ödeme yapılması gereken kurum Myra *demos*'u olarak belirtilmektedir²⁴⁵. Myralı Hermadapimis'in mezarına ait sadece iki satırın kaldığı yazıt Tyberissos'ta bulunmuş ve Hellenistik dönem'e tarihlenmektedir²⁴⁶. Olasılıkla yine Geç Hellenistik Dönem'den bir mezar yazıtında ise Tyberissos ve Teimiussa *demos*'unun ödeme kurumu olarak tercih edilmesi bu iki yerleşimin ortak bir *demos* yerleşimi oluşturduklarını göstermektedir²⁴⁷. Augustus Dönemi'ne tarihlenen bir başka yazıtta ise bu

-----] ὀφειλέτω ΧΕ[. . .] Α[.] Πμαρίων τῷ δήμῳ. (Bu mezarı BOYTOY oğlu Ilg.... Kendisi, karısı Ksanthippos kızı A., (çocukları?), annesi Hermagoros kızı Rh.omoa, kızı Pauase, Alo..., onların çocukları ve eşleri için yaptırdı. Başka hiç kimse ... (izinli değildir, aksi halde) IImaria *demos*'una borçlu olsun.).

²⁴² TAM II, no: 526; Davies 1895: no.1: Ἐρμόας Μεννέου Ἀλοαν|δεὺς ἑαυτῶι καὶ τῆι γυναικὶ τὸν τάφον κατεσκευάσα|το καὶ τοῖς τέκνοις· ἄλλῳι δὲ μηθενὶ ἐξέστω | ταφῆναι ἐν τῷι προγε|γραμμένῳι τάφῳι· ἢ ἀπο|τίστω ὁ θάψας τῷι τε υἱῶνῳι μου Ἐρμολάῳι δρα|χμὰς τρεῖς χιλίας καθάπερ | ἐγ δίκης καὶ τῷι δήμῳι τὸ ἴσον | πληθός, καὶ ἁμαρτωλός | ἔστω ὁ παρὰ τὰ προγεγραμμένα θάψας | θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις. (Bu mezarı Menneos oğlu Aloandalı Hermoas kendisi, karısı ve çocukları için yaptırdı. Yukarıda yazılanlar dışında başka hiç kimse gömülmeye izinli değildir. Aksi halde gömü yapan kimse yasa gereği torunun Hermolaos'a 3000 drakhma ve eşit miktarda *demos*'a borçlu olsun. Ve de tüm tanrı ve tanrıçalara karşı günahkâr sayılsın!) Yazıt PHI editörleri tarafından İÖ 1. yüzyılın ortası ya da sonuna tarihlendirilmektedir.

²⁴³ Naour 1977: no: 8: ...ἐὰ[ν] δὲ τ[ις] ἀδική[σῃ] τὸν βῶ[μ]ὸν ἢ μεθαίρη ὀφιλῆσε[ι Ἀρσαδ]εῶν τῷ δήμῳ <ν ν θύσ[ουσι] | δε οἱ κληρονόμ[οι] ἐν Δα[σίῳ] μ[ην]ῶι ἢ οἴ[ν]ῳ διειτῆν. (... eğer her hangi biri bu altara haksızlık yaparsa ya da Arsada *demos*'una ? drakhme borçlu olsun, Varislerim iki yılda bir Dasios ayında sunu yapacaklar.).

²⁴⁴ TAM II, no: 597: Ἀντίφιλος Ἀχαιοῦ | Σαρπηδόνοιο καὶ | Πορφύρα Εἰρηναίου | δήμου Μαλιέωσ | τὸ μνημεῖον ἑατοῖς | καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν καὶ | οἴ[τ]ις ἂν συνχωρήσω|σιν. (Sarpedon (phyle'sinden) Akhaios oğlu Antiphilos ve Malia *demos*'undan Eirenaios kızı Porphura bu anıtı kendileri ve kendilerinden olanlar ve de onların izin verdikleri için (yaptırdı).).

²⁴⁵ Schwyer 2002: no: Tyberissos 94: τὸν τάφον κατασκευάσατο Ερμακαρταδῖς | δις τοῦ Ἐρμολάου ἑατῶ καὶ τῆ γυναικὶ αὐτοῦ Μονεῖ Ἰάσονος καὶ τοῖς | ἐξ αὐτῶν τέκνοις καὶ γυναιξίν | αὐτῶν καὶ ἐγγ[ό]νοις καὶ τῆ ἀδελφῆ αὐτοῦ Ἀρσασει Ερμακαρταδίου ἄλλῳ δὲ μηδενὶ | ἐξέ[σ]τω θάψαι[ν] τινα. ἐὰν [δ]έ τις θάψη ἁμαρτωλός | ἔστω θεοῖς [χ]θονίοις [κ]αὶ ὀφειλέτω Μυρέων τῷ δήμῳ | ΗΙΣ (Bu mezarı Hermolaos'un torunu Ermakartadis II kendisi, karısı Iason kızı Mone, ondan olan çocukları ile onların eşleri, torunları ve kız kardeşi Ermakartadis kızı Arsasis için yaptırdı. Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli değildir, eğer herhangi biri gömü yaparsa yer altı tanrılarına karşı günahkâr olsun ve Myra *demos*'una borçlu olsun...). Ayrıca Schwyer 2002: no: Tyberissos 97'de ödeme sadece *demos*'a yapılmakta hangi *demos* olduğu yazıtta belirtilmemektedir.

²⁴⁶ Petersen ve Luschan 1889: 53,95: τὸν τάφον κατεσκευάσατο [Ἐρ]μαδάπιμις | Εὐδρόμου Μυρέ[υ]ς..... (Bu mezarı Myralı Eudromos oğlu Hermadapimis yaptırdı.) Ayrıca bkz. Alkan 2013: no: T141.

²⁴⁷ Schwyer 2002: no: Tyberissos 96: τὸν τάφον κατεσκευάσαν[το] Θρία[ν]βος τοῦ δεῖνος] καὶ Ερμασαλας Ερμασαλου, Θριανβος με[ν] ἑαυτῶ καὶ] καὶ τῆ γυναικὶ αὐτοῦ [κ]αὶ τοῖς [τ]έκνοις αὐτῶν καὶ ταῖς τούτων γυναιξίν | καὶ τέκνοις αὐτῶν Ερμασαλας δὲ ἑαυτῶ [καὶ Ερμασαλα τῷ πατρὶ αὐτοῦ] | καὶ τῆ μητρί] καὶ τῆ γυναικὶ αὐτοῦ nomen uxoris] καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν [. . . nomina liberorum καὶ ταῖς τούτων] | γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν μόνις] | ἄλλῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω ἀνοίξ[ε]αι τ[ὸ]ν τάφον ἢ θάψ[ε]αι τινα εἰ | [μὴ τοῖς προγεγραμμένοις ἐὰν δέ] τις ἀνοίξῃ ἢ θάψη, [ἀ]μαρτωλός ἔστω θεοῖς | πᾶσι καὶ ὀφειλέτω Τυβερισσέων καὶ Τειμιουσσέων [τ]ῷ δήμῳ δρα[χμὰς] χειλίας ? | τῆς πράξεωσ ο[ὔ]σης]

ortak *demos*'un Myra ile *sympoliteia* yaptığı görülmektedir²⁴⁸. Bu birlikteliğin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekte, İS 2. yüzyıldan Teimiussa'dan bir yazıtta buranın artık bir *kome* olarak belirtilmesi ortaklığın en azından bu tarihten itibaren dağıldığına işaret ettiği düşünülmektedir²⁴⁹. Teimiussa'dan olasılıkla Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen diğer iki mezar yazıtında ise ödemelerin Myra ve Kyaneai *demos*'larına yapıldığı görülmektedir²⁵⁰. Benzer özelliklerinden dolayı yine olasılıkla Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenebilen Teimiussa'dan iki adet mezar yazıtının birinde Myralı, Kyaneailı ve Simenalı gibi *ethnikon* ifadeleri bulunurken ödemenin Myra *demos*'una yapıldığı görülmekte²⁵¹ diğer yazıtta ise Myra ve Kyaneia *ethnikon*'ları ile ödemenin Kyaneai *demos*'una yapılması gerektiği belirtilmektedir²⁵². Geç Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen ve Çardaklı'dan ele geçen bir

παντι τῷ βουλομένῳ ἐ[πι]. (*Bu mezarı filancaın oğlu Trianbos ve Ermasalas oğlu Ermasalas, Trianbos kendisi ve ve karısı, çocukları, çocuklarının eşleri ve çocukları için; Ermasalas ise yalnızca kendisi, babası Ermasalas, annesi, karısı filanca, çocukları, çocuklarının eşleri ve onların çocukları için yaptırdı. Başka hiç kimse önceden yazılanlardan değilse mezarı açmaya ya da herhangi birini gömmeye izinli değildir. Eğer birisi mezarı açar ya da gömü yaparsa tüm tanrılara karşı günahkâr olsun ve Tyberissos ve Teimiussa demos'una 1000? drakhme borçlu olsun. İhbar eden kişi miktarın ... kadarı üzerinde hak sahibi olsun.*) Ayrıca bkz. Zimmermann 1992: 118-121; 215-219; Alkan 2013: 124.

²⁴⁸ Schuler 2007a: 383-403: Σεβασ[τῶ] Θεῶ Καίσαρι τῶι | [αὐτο]κράτορι γῆς καὶ θ[α]||[λάσσο]ης ἐπόπτηι vacat | [Τυβε]ρισσέων καὶ Τιμι|[ου]σῶν ὁ δῆμος ὁ συμ[πολ]ιτεύομενος μετ[ᾶ] | vacat Μυρέων vacat | [δημ]αρχοῦντος Θεοφιλ[ου] | vacat τοῦ Ερμῶνακτος | [ἀγορ]ανομοῦντος | vacat Σαρπηδονος γ'. (*Myra ile birlikte sympoliteia yapan Tyberissos ve Teimiussa demos'u Hermanaks oğlu Theophilos'un demarkhos ve Sarpedon III agoranomos iken karanın ve denizin hükümdarı imparator Augustus'a (ithaf etti).*) Ayrıca bkz. Thomsen ve Zimmermann 2002: 65.

²⁴⁹ Bkz. Burada dn. 213.

²⁵⁰ Petersen ve Luschan 1889: bo: 57,108a: τὸν τάφον κατασκευάσατο Ἀρχέδημος Ἐρμαπίου ἐατῷ | καὶ τῆ γυναικὶ αὐτοῦ Μάμα Ουαμάρου | καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῶν τέκνων τέκνοις, ἄλλω δὲ μηδενὶ ἐξέστω θάψαι· | ἐὰν δὲ τις θάψῃ τινὰ ὀφειλέτω<ι> | Μυρέων τῷ δήμῳ (δραχμὰς) , γ, τῆς πράξεως οὔσης παντι τῷ βουλομένῳ | ἐπὶ τῷ ἡμίσει. (*Bu mezarı Hermapios oğlu Arkhedemos kendisi, karısı Vamaros kızı Mama, çocukları ve çocuklarının çocukları için yaptırdı. Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli değildir. Eğer biri gömü yaparsa Myra demos'una 3000 drakhme borçlu olsun. İhbar eden kişi miktarın yarısı üzerinde hak sahibi olsun.*) Schwyer 2002: Teimiussa 79: [οἷς ἂν αὐ]τὸς [ἐ]γὼ συν|[χορήσω ἄλλω δὲ μηδενὶ ἐ]ξέστω | [ἐνθάψαι ἢ ὁ ἐ]νθ[άψ]ας ὀφειλέτω Κυ|[ανειτῶν τῷ] δήμῳ [δ]ραχμὰς χελιάς | [ῶν] ὁ [ἐλέ]νζας λήνψεται τὸ τρίτο[v]. (*Sadece benim izin verdiklerim. Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli değildir aksi halde gömü yapan kişi Kyaneai demos'una 1000 drakhme borçlu olsun, ihbar eden miktarın 3/1'ini alsın.*)

²⁵¹ Schwyer 2002: no: Teimioussa 84: τὸν τάφον κατασκευάσατο Ἀπολλ[ώνιος]? . . . δ[ώρο]υ | τοῦ Ἀπολλωνίου Μυ[ρεῦς] καὶ ἡ [γυν]ῆ Ἐλ[πίς] καὶ Κυανειτ[ίς] καὶ Σιμη[νίς] ἐ[αυτοῖς] καὶ τῷ τέκνῳ | αὐτῶν καὶ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τέκν[οις] τούτων | ἐὰν δὲ τις ἕτερον [παρὰ ταῦτα θάψῃ, ἀμαρτωλὸς] | ἐ[στω] θ[εο]ῖς | ἄπ[ασι] ? καὶ ἔνοχος ἔστω τ[υ]μβ[ω]ρυχί[ας] | ἐγκλήματι κ[αὶ] ὀφειλέτω Μυρέων τῷ δήμῳ Δ | χιλίας πε[ντακοσίας] προσανγελίας οὔσης παντὶ | [τῷ] [βου]λ[ο]μένῳ [ἐπὶ τῷ ἡμί]σε[ι] | [εἰ] δὲ τις β[ου]λ[ε]τ[α]ι π[α]ρὰ τ[ὸν] νόμον [ἐ]πιθε[ῖ]ναι τινα ἐν τῷ] . . . (*Bu mezarı Apollonios oğlu ...doros oğlu Myralı Apollonios? ve karısı filanca kızı Kyaneailı ve Simenalı Elpis kendileri, çocukları ve çocuğunun karısı ile onların çocukları için yaptırdı. Eğer herhangi biri bu mezara birini gömürse, tymborykheia'ya tabi olsun ve Myra demos'una 1500 drakhme borçlu olsun. İhbar eden kişi miktarın yarısı üzerinde hak sahibi olsun. Eğer yasaya karşı herhangi biri gömü yapmak isterse....*).

²⁵² Schwyer 2002: no: Teimioussa 80: Τὸν τάφον κατασκευάσατο Πα Τ . . ν | . . . ενιος Μυρεῦς καὶ [Κυανει]τι[ς] εἰς ὃ αὐτὸς καὶ | [ἡ] γ[υν]ῆ αὐ[τοῦ] κηδευθήσονται συνχωρῶ δὲ | καὶ | τέκνοις καὶ γυναικὶ Πα [κηδ]ευθ[ῆ]ναι ἐν αὐτῷ | [καὶ οἷς] ἂν | [ἐ]τέρω δὲ μηδενὶ ἐξέστω θάψαι. ἐὰν δὲ τις θάψῃ | [ἀμ]αρτωλὸς ἔστω θεοῖς χθονίοις καὶ [τε]ισάτω | [Κυ]ανειτῶν τῷ δήμῳ Δ[.], τῆς πράξεως οὔσης πα[ν]τ[ί] τῷ β[ου]λομένῳ ἐπὶ τῷ ἡμίσει | [ἐν]τ[α]φῆσεται καὶ . . . | ἀπελευθέρω] γενομένη γ[υν]ῆ]. (*Bu mezarı Myralı ve Kyaneailı Pa kendisi ve karısı gömülsün diye yaptırdı. Çocukları ve karısı mezara gömülmeye izinlidir. Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli değildir. Eğer herhangi biri gömü yaparsa yeraltı tanrılarına karşı*

mezar yazıtında ödemenin ΜΩ[5-6..] *demos*'una yapılması gerektiğini göstermektedir²⁵³. Çardaklı'dan ele geçen ve yine İÖ 2. /1. yüzyıla²⁵⁴ ve Geç Hellenistik / Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen²⁵⁵ diğer mezar yazıtlarında ise Phellos kenti kurumlarına ödemenin yapılması istenmektedir. Bu yazıtların birinde Phellos *ethnikon*'u bulunmaktadır. Son olarak yak. İÖ 1. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta geçen Πομαλίτην *ethnikon*'una dayanarak olasılıkla Phellos teritoryumunda bulunan bir *demos* yerleşimi önerilmektedir²⁵⁶. *Demos* kırsal alan yerleşimleri ile ilgili Hellenistik Dönem'den bilinen mezar yazıtları bu şekildedir.

Istlada'nın mezar cezalarını toplaması C. Schuler tarafından Istlada'nın kendi ekonomisine sahip ve aynı zamanda bu paraları yönetebilecek olan bir idari yapıya sahip yerel bir topluluk olduğu ve burada bulunan tüm vatandaşların açıkça belirtmeseler bile hepsinin Myralı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır²⁵⁷. Benzer yorumu Kyaneai çevresinde bulunan kırsal alanlar için de söylemekte, kırsal toplulukların bireysel bir kasalarının bulunduğu bu sayede bir ya da daha fazla memurun yönetim için yeterli olduğunu belirtmektedir²⁵⁸. M. Zimmermann ise kendisini Myralı olarak tanıtan ve cezanın Istlada *demos*'una ödenmesi gerektiğini bildiren şahsın mezar yazıtına ithafen bu belgenin Istlada için politik bir özerkliği belirtmediği aksine bu yerleşimin sakinlerine Myra vatandaşlık hakkı verildiği ve mezarı için etkin bir koruma hakkından faydalanmak isteyen toplumun sınırlı özerkliğini yansıttığı şeklinde değerlendirmektedir²⁵⁹. Bu veriler en azından İÖ 2. yüzyıl ve öncesinde Myra *polis*'inin bu yerel topluluk üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir ancak veri eksikliğinden dolayı kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir. C. Schuler tarafından İÖ 1. yüzyıla tarihlenen ve cezanın Myra *demos*'una ödendiği yazıt erken dönem özellikleri göstermekle birlikte olasılıkla söz konusu bu yüzyılın sonlarına tarihlendirilmelidir. Böylelikle İÖ 1. yüzyılın sonlarından itibaren yerel topluluk üzerinde Myra etkisi başlamış ve Roma İmparatorluk Dönem'i boyunca

günahkâr olsun ve Kyaneai demos'una ? miktar ödesin. Bu işi ihbar eden kişi miktarın yarısını talep etsin. Azatlı olan karısı gömüldürler.).

²⁵³ Behrwald vd. 1998: no: 26: [τὸ μνημεῖον κατ'εσκεύασε[v] ΑΔΑΟ [τοῦ δεῖνος | --- ca 17---] τῆ γυναικί μου | [καὶ τοῖς τέκνοις] καὶ γυναιξὶ αὐτῶν κατ(ὰ) τὸ γεγονός | [συνχώρημα. ἄλλω δὲ μη]δενὶ ἐξέ<σ>θω? ἐπὶ ὀφιλῆσι ΜΩ[--5-6--] τῷ δήμῳ. (Bu mezarı ben filanca oğlu ΑΔΑΟ karım, çocuklarım, onların eşleri ve onların izinli olan soyu için yapturdım. Başka hiç kimse izinli değildir, aksi halde Mo... demos'una borçlu olsun.).

²⁵⁴ Schuler 2003: no: 3-5.

²⁵⁵ Schuler 2003: no: 6.

²⁵⁶ Schuler 2005: no:4: A: Ἀρσινόη Ἀριστοδήμου ἀστὴ | Μενεκλῆν Μενεκλέους τοῦ | Σκύμνου Πομαλίτην | τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα | γενόμενον ἱερέα Ῥώμης | πρὸ πόλεως θεοῖς. *Aristodemos kızı kentin yararına tanrıça Rhome rahibesi vatandaş olan Arsiene kocası olan Skymnos oğlu Menekleos oğlu Pomalitalı Menekles'i (gömdü). Göçüp gidenlerin ruhlarına.).*

B: Μενεκλῆς Μενεκλέους | τοῦ Σκύμνου Πομαλίτης | Ἀρσινόνην Ἀριστοδήμου ἀστὴν | τὴν ἑαυτοῦ | γυναικα. θεοῖς. (Skymnos oğlu Menekleos oğlu Pomalitalı Menekles karısı Aristodemos kızı vatandaş olan Arsiene'yi (gömdü). Göçüp gidenlerin ruhlarına.).

²⁵⁷ Schuler 2006: 435-436.

²⁵⁸ Schuler 2004: 94.

²⁵⁹ Zimmermann 1992: 117-118.

devam etmiştir. Hellenistik Dönem'e çoğunlukla da İÖ 2. yüzyıla tarihlenen diğer yerel *demos* yerleşimlerinden söz konusu olan mezar yazıtlarının da bu durumu desteklediği görülmektedir. Bu yazıtlarda ödemeler yerel *demos*'lara yapılmaktadır. Sadece Persurion örneği bu durumun dışındadır ve ödeme Limyra *polis*'ine yapılmaktadır. Teimiussa da ele geçen veriler hem Myra ile hem de Kyaneai ile bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Söz konusu yazıtlardan tarihsel bir ayırım yapmak da mümkün gözükmemektedir. M. Zimmermann yaptığı değerlendirmesinde dönemsel bir ayırımın yapılmasının mümkün olmadığını söylemektedir²⁶⁰. Bu liman yerleşimi üzerine Kyaneai ile Myra arasında yaşanan çıkar çatışmaları son derece olağandır. Yerleşim özellikle Kyaneia için denize ulaşmak adına oldukça uygun bir liman konumundadır. Mevcut epigrafik veriler burada hem Myralı hem de Kyaneailı vatandaşların ikamet ettiğini göstermektedir. Yerleşimin sürekli aidiyet değiştirmesi yerine M. Zimmermann ve F. Kolb tarafından ileri sürülen Kyaneai ile Myra arasında bu liman yerleşimi üzerine bir antlaşmanın bulunması ve Kyaneailı vatandaşlarına bazı ayrıcalıkların tanınıyor olması düşüncesi oldukça kabul edilebilir gözükmemektedir²⁶¹.

Hellenistik Dönem'den mezar yazıtları dışında Trysa, Tyberissos, Aloanda ve Muskar/Belören yerleşimlerinden *demos* tarafından alınmış kararlar bulunmaktadır. Bu kararların hepsi onurlandırma kararlarını içermektedirler. İÖ 2. /1. yüzyıla tarihlenen ve Trysa'da ele geçen üç dekretten ilkinde²⁶² *demos*'a karşı iyi niyetlerde bulunan ve *demos*'un faiz karşılığı aldığı borcu ödemesinde yardımcı olan Kallippos oğlu Hegelokhos Trysa *demos*'u

²⁶⁰ Zimmermann 1992: 213-214.

²⁶¹ Zimmermann 1992: 219; Kolb 2008: 189; Ayrıca ayrıntılı olarak bkz. Alkan 2013: 82-83; 125-128.

²⁶² Schuler ve Walser 2006: no: 4... [δια]φόρων ἀναποδότω[ν] ἐν τοῖς ἀνανκαιοτάτοις καιροῖς ἐπήγγελται χρεῖαν τε ἐ[χο---] | [δια]φόρων πρὸς τὴν διευλ[ύτωσι]ν τῶν δανήων διὰ τὸ τοὺς χρήστας ἀπαιτεῖν τὰ χρεῖα εἰσ[ήνεγκε] | [τῶ] δῆμω τὰ διάφορα ἐπ..[2-3]Ω ὅσφ προηρεῖτο ὁ δῆμος· αἰρεθεῖς τε καὶ ὑπὸ τῆς πόλεως ἱερεὺς | [Δι]ὸς Ἐλευθερίου καὶ Ἥλιου τὰ [κ]ατὰ τὴν ἱερατείαν [δ]ιετελέσεν εὐσεβῶς καὶ φιλαγάθως, τα[μ]ιεύσας | [δὲ] καὶ θεσμοφυλακήσας τ[ᾶ] κ[α]τὰ τὰς ἀρχὰς διωκῆσατο καθαρῶς καὶ δικαίως· ὑπάρχοντος [οὖν] | [τ]οῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ π[ο]λλὰς ἀποδείξεις πεποιημένου τῆς ἑαυτοῦ καλοκαγαθίας καὶ τῆ[ς] | πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας καλῶς ἔχον ἔστιν καὶ τὸν ἡμέτερον δῆμον τὰς καθηκο[ύ]σας αὐτῶ τιμὰς [καὶ] χ[ά]ριτας ἀποδοῦναι, ὅπ[ω]ς καὶ ἕτεροι ζῆλωται τῶν καλλίστ[ων] | γείνων[τ]αι, δεδόχθαι Τρυσέων τῶ δῆμω τετεμιῆσθαι καὶ ἐπινησθαι Ἥγέλοχον [vacat?] | Καλλίππου ἐπὶ τ[α]ῖς γεγενημέναις ὑπ' [αὐτοῦ] πᾶσι εἰ[ς] τὸν δῆμον ἡμῶν εὐε[ργ]εσ[ί]α[ι]ς στήσαι δὲ α[ὐ]τοῦ κ[α]ὶ εἰ[κ]όνα χ[α]λκῆν ἐν τῷ ἐπιφανε]στάτῳ τόπῳ τῷ ὄντι πρό[ς] | τῷ ναῷ τῆς Ἐλευθέρας καὶ ἐπιγρα[φ]ῆν[αι] εἰς τὴν βάσιν τ[ῆ]ν ὑπογεγραμμένην ἐπι[γ]ρα[φ]ῆν. [Τρ]υσέω[ν] ὁ δῆμος Ἥγέλοχον Καλλίππου κτλ. -----). (Trysa *demos*'u ... en gerekli zamanlarda karşılıksız bağışlarda bulundu ve de yardımı sağladı, faizle alınan borçların veren kişilerce geri talep edildiği zaman tahsiline karşı *demos*'a bağışlarla (bu borcu) ödedi ve (gerekli olduğu) ölçüde bağışı *demos* aldı, ve de kent tarafından Zeus Eleutheros ve Helios'un rahibi olarak seçildiğinde rahipliği sırasında (rahipliğin getirdiği) tüm (işleri) dindar ve iyiliksever bir şekilde tamamladı, tamiyas ve thesmophylaks olduğu sırada adil ve namuslu bir şekilde idare etti, en başından iyi bir adam olan ve kendi karakterinin ve de *demos*'a karşı olan iyi niyetinin pek çok işaretini gösteren ve diğer en güzel şeyler arasında kiskanılanlar gibi *demos*'umuzu kendisine ayrılan onurlar ve teşekkürler olarak gören Kallippos oğlu Hegelakhos'udemos'umuza karşı yardım severliğinden ve yaptığı tüm yardımlardan dolayı onurlandırmaya, Eleuthera tapınağının karşısındaki en görünen yere bronz bir heykelinin ve stelin dikilmesine ve de yukarıda yazılı olan bu kararın bu stelin ön kısmına yazılmasına karar verdi.)

tarafından onurlandırılmaktadır. Hegelokhos'un *thesmophylaks* ve *tamias*'lık görevlerinin yanı sıra Zeus Eleutherios ve Helios rahipliği de yaptığı görülmektedir. Ayrıca söz konusu olan bu rahipliğe *polis* tarafından (ὕπὸ τῆς πόλεως) atandığı anlaşılmaktadır. Bu durum Trysa yerleşiminin o dönem de *polis* ile ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Oldukça hasarlı olan ve İÖ 1. / İS 1. yüzyıla tarihlenen diğer yazıtta ise Eroidabe isimli bir kadın Trysa *demos*'u ve *demarkhos*'u tarafından onurlandırılmaktadır²⁶³. Bu durum Trysa'nın bir *demarkhos* tarafından idare edildiğini göstermektedir. Muskar/Belören'de bulunmuş olan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen dekrette de alınan karar da *demarkhos*'lar rol almaktadır ancak yazıt oldukça hasar gördüğü için onurlandırılan kişi ve neden onurlandırıldığı ya da herhangi başka bir içerik elde edilememektedir²⁶⁴. Yerel yerleşimlerden şimdiye kadar Trysa ve Muskar yazıtları haricinde ele geçen veriler Arykanda teritoryumunda bulunan ve antik ismi bilinmeyen bir yerleşimde, Arsada'da ve Oinoanda teritoryumunda *demarkhos*'ların varlığını göstermektedir. Ancak bu yazıtların hepsi Roma İmparatorluk Dönemi'ndendir. Bu hususta en erken veriler Trysa ve Muskar yazıtlarıdır. C. Schuler ve A. V. Walser *demarkhos*'ların Asia Minor'de sadece *polis* statüsünde olmayan bağımlı yerleşimlerde görülmekte olduğunu bu nedenle de bu memuriyetin Trysa *demos*'unun Kyaneai polis'inin bir alt birimi olduğu varsayımını onayladığını söylemektedirler²⁶⁵. Yazıtın tarihlenmesi İÖ 1. /İS 1. yüzyıla yapıldığı için ve de yukarıda da bahsedildiği üzere bu tarihlerde yerel *demos*'larda *polis*'lerin etkileri görülmeye başladığı için bu fikir kabul edilebilir gözükmektedir. Bu kapsamda Muskar'da bulunan *demos* yerleşimi de olasılıkla Myra *polis*'inin bir alt yerleşimi olmalıdır. Trysa *demos*'u tarafından Kratippos oğlu Demetrios'un onurlandırıldığı Hellenistik Dönem'den üçüncü yazıt *demos* organizasyonuna ilişkin herhangi bir veri barındırmamaktadır²⁶⁶. Olasılıkla Hellenistik dönem'e tarihlenen Tyberissos'ta bulunan onurlandırma dekretinde onurlandırılan şahsın *demos*'a pek çok hayırseverlikte bulunduğu görülmekte ancak bu kişinin adına ulaşılamamaktadır ve dekret *demos*'un organizasyonu ile ilgili herhangi bir ipucu

²⁶³ Schuler ve Walser 2006: no: 5: [Ἔδοξεν Τρυ]σέων [τῶ] δήμῳ καὶ δημάρχῳ. | [-----] Φορμίωνος. ἐπεὶ Ερριδαβὴ Ερμαπίου γυνή | [δὲ---] Ἀ Ἱππολόχου τοῦ Ἀνδρονείκου, | [καλῆ καὶ ἀγα]θῆ ὑπάρχουσα διὰ προγόνων καὶ | [εὐεργέτις το]ῦ δή[μου], βίον ὑφισταμένη Ἀ[---] | [-----κ]αὶ κόσμιον καὶ σώ[φρονα] | [---- πάση] ἀρετῇ καὶ φιλ[ανδρίᾳ?] | [e.g. διαφέρουσα - - - -]. (*Trysa demos*'u ve *demarkhos*'u Phormion oğlu filanca karar aldular. Mademki Ermapios kızı, Andronikos'un oğlu Hippolokhos'un karısı Eroidabe atalarından beri hesna ve müstesna bir şahıs ve *demos*'un hayırseveri olmuş, düzeni ve aklıbaşındalığı.. tüm erdeminde ve koca severliğinde? hayatını adamış..)

²⁶⁴ Alkan 2013: no:T123.

²⁶⁵ Schuler ve Walser 2006: 184.

²⁶⁶ Petersen ve Luschan 1889: no: 9,14: Τρυ[σ]έων ὁ δήμος ἐτείμη[σεν] Δημήτριον Κρατίππου χρυσοῦ στεφάνῳ καὶ εἰρκόνι χαλκῇ ἄνδρα καλὸν | [καὶ ἀ]γαθὸν ὑπάρχοντα καὶ | [προ]γόνων τετιμημένον | καὶ πάση ἀρετῇ [κ]αὶ πίστει διαφέροντα. (*Trysa demos*'u atalarından beri hesna ve müstesna bir adam olan ve onurlandırılan ve de tüm erdemi ve sadakati ile yaşayan Kratippos oğlu Demetrios'u altın bir çelenkle ve bronz bir heykel ile onurlandırdı.)

içermemektedir²⁶⁷. Son olarak Pinara yakınlarında yer alan Aloanda'da bulunan ve Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen dini içerikli bir yazıtta Aloanda *demos*'unun Pokamas adlı bir şahsı onurlandırdığı görülmektedir²⁶⁸. Bu verilerin haricinde Arsada'dan bir yazıtta Arsada *demos*'u Arsadalı Symbras'ı onurlandırmaktadır²⁶⁹. Symbras'ın kente (τῆ πόλει) buğday ve para yardımıyla bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca diğer görevlerinin yanı sıra Symbras *demarkhos*'luk görevini de yerine getirmiştir. Yazıt tarihleme konusunda herhangi bir ipucu içermemektedir ancak C. Schuler ve A. V. Walser tarafından olasılıkla Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir²⁷⁰. Yukarıda bahsi geçen *demarkhos*'ların sadece bir *polis*'e bağlı olan yerleşimlerde görülmesi fikri kabul edilecek olursa yazıtta geçen söz konusu *polis* ifadesi Tlos'u kastediyor olmalıdır. Ancak hipotetik de olsa yazıtta geçen bu ifadenin *polis* olarak bizzat Arsada'yı kastediyor olma ihtimali de gözönünde bulundurulmalıdır. Arsada'nın *polis* statüsünde olması hususunda aydınlatıcı başka herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ancak en azından İS 43 yılı ve sonrasında bağımsız görüntüsünü ya da *polis* özelliğini kaybetmiş olmalıdır. Nitekim SP anıtında anılmayan Arsada için ileriki dönemlerde de *polis* statüsünü destekler bir veri henüz bulunmamaktadır.

Roma Dönemi'ne gelindiğinde ise *demos* yerleşimlerinden ele geçen yazıtlarda *polis*'lerin etkileri açık bir şekilde görülmektedir. Bağımsız ya da sınırlı bir özerkliğe sahip olma durumu bu dönem içerisinde görülmeyen bir durumdur ve yazıtlar bunu destekler niteliktedir. Hellenistik Dönem'den Myra *demos*'u ile birlikte çoğunlukla yerel *demos*'a da ödemelerin yapıldığı Istlada'nın İS 2. yüzyıl ve sonrasına tarihlenen yazıtlarında ödeme kurumlarının Myra gerousia'sı ve *demos*'u olduğu görülmekte²⁷¹ sadece bir mezar yazıtında

²⁶⁷ Petersen ve Von Luschan (1889: 54,96) tarafından yayınlanan yazıtın ilk satırı buluntu yerinin günümüzdeki isminden (Tırmısın Ovası) dolayı [ἐδ]ο[ξε] Τυ[ρμ]ισσέω[ν τῆ βουλῆ καὶ δήμω κτλ.] şeklinde önerilmiştir. Ancak ilk satır için [ἐδ]ο[ξε] Τυ[βε]ρισσέω[ν τῶ δήμω κτλ.] tamamlaması daha uygun gözükmektedir. Yazıtın geri kalanı şu şekildedir: [ἐδ]ο[ξε] Τυ[βε]ρισσέω[ν τῶ δήμω κτλ.] | ἀγα[θ]ὸς ὦν διὰ π[αντ]... | καλὴν καὶ εὐσχήμ[ον]α... | ηται τῆς πρὸς τὸν δῆμον... | τα τῶ δή[μ]ω [ῆ] κα[τ]... | ρουσαν εἰσηνένκα[τ]ο... δια|τελᾶ προϊστάμενος... | μεγάλην ἐπίδοσιν γ... | παραέλοιπεν ἄλλ... | δαπανήμασιν ὑπο... | τας ἐν τε τοῖς λοιπ[οῖς]... ἄς ἀρε[τ]ῆς καὶ δόξαν ἀνήκον[τα]... | πᾶ ντα τι παρακαλ[ού]μενα... | ἴσας εἰς λοιπογραφί[αν]... |... τινος ἀγαθοῦ πα... | ται δὲ καὶ πρὸς τῆν λ... | πολιτικῆν ἢ κατ' ἴδια... | — — ΛΟ — ΜΑΛ — — — ΟΝΤ — — — — —. Ayrıca bkz. Alkan 2013: dn. 537.

²⁶⁸ Yüzey araştırmaları kapsamında bulunan yazıt yayın aşamasındadır.

²⁶⁹ TAM II, no: 539: Ἀρσαδέων ὁ δῆμος ἐτείμησεν χρυ[σ]ῶ στεφάνω καὶ εἰκόνι χαλκῆ Σύμβραν Μνησιβίου, καθ' υἰοθεσίαν Διομήδου, Ἀρσαδέα, σει|τωνήσαντα τῆ πόλει καὶ ἀργύριον ἀναπόδοτον | δόντα καὶ χειριστέυσαντα καὶ δημαρχήσαν[τα] καὶ ἱερατεύσαντα Ἀπόλλωνος καὶ ὑποδεξάμενον τὸ σύνπαν πλήθος, διαδόντα | δὲ καὶ εἰς πάνδημον ὑποδοχὴν ἀργύριον καὶ ἐμ | [παντι καιρῶ ἄνδρα ἀγαθὸν γενόμενον?]. (Arsada *demos*'u Mnesibios oğlu, Diomedes'in evlatlığı, kente buğday temininin sorumlu olmuş, geri ödemesiz gümüş vermiş ve bunu yönetmiş, demarkhos ve Apollon rahipliği yapmış, tüm halka evinde şölen düzenlemiş ve tüm *demos*'a gümüş vermiş (tüm işlerde iyi bir adam olan) Arsadalı Symbras'ı altın bir çelenk ve bronz bir heykelle onurlandırdı.)

²⁷⁰ Schuler ve Walser 2006: dn. 83.

²⁷¹ Schuler 2006: no: 7, 14, 21.

Istlada tercih edilmektedir²⁷². Lydae yerleşim merkezinin yak. 1,8 km kuzeyinde bulunan antik kalıntılar Arymaksa olarak tanımlanmaktadır²⁷³. Burada bulunan kalıntılar Roma dönemine tarihlenmektedir ve daha önceki dönemlere ait herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır²⁷⁴. Arymaksa *demos*'undan ele geçen veriler Roma Dönemi içerisinde *ethnikon/demotikon* kullanımını açısından önemli bilgiler içermektedir. Bunlardan biri Lydae'da geri kalan üçü ise Arymaksa'da ele geçmiş Arymaksa *demos*'unun belgelendiği dört yazıt bulunmaktadır. Kentin ileri gelenlerinden aynı aileye mensup kişilerin mezar yazıtlarını içeren bu yazıtlarda aile üyelerinden Gaius Iulius Heliodoros Ῥωμαῖος, καὶ Λυδάτην δήμου Ἀρυμαξέων (Romalı ve Arymaksa *demos*'undan Lydaeli) şeklinde anılmaktadır²⁷⁵. Bununla beraber Apollon ve Zeus rahipliği, *gymnasiarkheia*, 2 kez *prytaneia* ve *grammateia* görevlerini yerine getirmiş Apollonides oğlu Leontemes'e ait mezar yazıtında da Leontemes ve evlatlığının Arymaksa *ethnikon/demotikon*'una sahip oldukları görülmektedir²⁷⁶. Krene/Krenai Lydae kentine bağlı bir diğer *demos*'tur. Sadece Lydae agorasında bulunmuş bir yazıtta adı geçmektedir²⁷⁷. Apollonides kızı Menodora'nın mezar yazıtı olan bu yazıtta Menodora Κρηνεῖτις, kocası Theugenes Κρηνεύς *ethnikon/demotikon*'u ile anılmaktadır²⁷⁸. Epigrafik verinin azlığına rağmen Lydai yarımadasında bulunan Krene/Krenai *demos*'una ait arkeolojik kalıntıların Arymaksa'da bulunanlara oldukça benzer hatta daha geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir²⁷⁹. Teimiussa'dan İS 2. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta Myra vatandaşı olan Lalla isimli bir şahıs Teimiussa *Kome*'sinde (ἐν τῇ Τειμουσέων κῶμῃ) sahip olduğu mezarın kullanım hakkını bir

²⁷² Schuler 2006: no: 20: τὸν τάφον κατεστησαν [- - - - - ἐαυτῶ καὶ τῇ] | γυναικὶ αὐτοῦ Νεικ - - - - - - - - - - | [- - - - - - - - - - καὶ τέκνοις] | [κ]αὶ ἐγγόνους καὶ Ν - - - - - - - - - - | ΕΛΒΕΙ Φιλοκάλου ΕΚΛ - - - - - - - - - - | 3-4 ΜΟΥ, ἄλλ[ω] δὲ μηδενί. Ἐ[ὰν δὲ] τίς τινα θάψ[η], | [ὁ]φειλέσει Ἰστυλάδεων τ[ῶ] δῆμ[ω] - - - - - ὧν ὁ ἐλέν[ε]ς | [ξ]ας | λήμψ[ε]ται τὸ ἥμισυ. (Bu mezarı filanca kendisi ve karısı Neik..., çocukları, torunları ve Philokalos oğlu filanca kişi için yaptırdı. Başka hiç kimse iznli değildir, eğer herhangi biri gömü yaparsa Istlada demos'una borçlu olsun, ihbar eden kişi miktarın yarısını alsın.)

²⁷³ Tietz 2003: 133 ve dn. 81.

²⁷⁴ Tietz 2003: 133.

²⁷⁵ TAM II, no: 151, 155, 157. Aileye ait tüm yazıtlar için bkz. TAM II, no: 129, 136, 138-146, 151-153, 155-157.

²⁷⁶ TAM II, no: 130: Λεοντομένην Ἀπολλωνίδου | Ἀρυμαξέα | ἱερατεύσαντα Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς καὶ θεῶν ἀγροτέρων | καὶ Διοσκόρων καὶ Πανὸς καὶ γυμνασιάρχῆσαντα καὶ | πρυτανεύσαντα δις καὶ γραμματεύσαντα βουλῆς καὶ | τοῦ δήμου, κατασκευάσαντα δὲ καὶ ποτήριον ἀργύρεον | τῇ πόλει ἐξ ἰδίου, ☉ τὸν καὶ γενόμενον γεραιὸν διὰ βίου, | Τεμαγόρας β καθ' (υἰοθεσίαν) δὲ Ἀγρεοφῶντος καὶ Λεοντομένου Ἀρυμαξέως τὸν ἑαυτοῦ πατρῶον, κατὰ δὲ | τὴν υἰοθεσίαν πατέρα | θεοῖς. (*Agreophos ve Arymaksalı Leontomenes'in evlatlığı olan Teimagoras II kendi babası ve evlat edinen babası olan, Pan, Dioskurlar, avcı tanrılar, Zeus ve Apollon'un rahipliğini yapmış, gymnasiarkhos, iki kez prytaneis, boule ve demos'un grammateus'u olan, kente kendi cebinden gümüş bir şarap kabı yapmış, hayatı boyunca geraios olan Apollonides oğlu Arymaksalı Leontomenes'i (gömdü). Göçüp gidenlerin ruhlarına.*)

²⁷⁷ Hicks 1889: 57.

²⁷⁸ TAM II, no: 148: Μηνοδώρα Ἀπολλωνίδου Κρηνεῖτις Θευγένην Θηραμένου καθ' (υἰοθεσίαν) | δὲ Ἀπολλωνίδου Κρηναία | τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα ἱερατεύσαντα Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς καὶ θεῶν ἀγρέων φιλοσ|τοργίας ἔνεκεν τῆς εἰς ἑαυτ<ή>ν. (*Apollonides kızı Kreneli Menodora, Apollon, Zeus ve avcı tanrıların rahibi olan Theramenes'un evlatlığı ve de Apollonides'in oğlu olan Kreneli kocası Theugenes'i kendisine olan sevgisinden dolayı (onurlandırdı/gömdü).*)

²⁷⁹ Tietz 2003: 136.

başkasına devrettiği yazılıdır. Bu durum Tyberissos – Teimiussa *demos* birlikteliğinin dağıldığına işaret etmektedir. İS 2. yüzyıl ve sonrasına tarihlenen mezar yazıtlarında ödemelerin Kyaneai *polis*, *demos* ve *gerousia*'sına yapıldığı görülmektedir. Aynı dönemden Myra kurumlarına ödemelerin yapıldığı mezar yazıtları da bulunmaktadır. Teimussa'da ele geçen yazıtların hepsi henüz yayımlanmamıştır²⁸⁰. Bir *demos* organizasyonu olduğu düşünülen Persurion için de ödemelerin Limyra kurumlarına yapıldığı görülmektedir²⁸¹.

Modern araştırmacılar tarafından otonom ya da bağımsız olarak değerlendirilen *demos*'ların sahip oldukları bu bağımsızlık olgusu sınırları belli olmayan oldukça yoruma açık bir konudur. Bir yerleşimin bağımsızlığı hususunda “bağımsızlık” teriminin iyi anlaşılması ve neyi ifade ettiğinin çok iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bu hususta Lykia Bölgesi verileri incelendiğinde Hellenistik Dönem'e tarihlenen yazıtlarda Trysa ve Teimiussa *demos*'larının kararlar aldıkları görülmektedir. Ancak bu kararlar *polis*'in bilgisi dâhilinde alınmış olmalıdır. C. Schuler, Kyaneai çevresinde bulunan kırsal yerleşim alanları hakkında yaptığı çalışmalarda Klasik Dönem Dynast yerleşimleri için öncesinde politik olarak kendi söz haklarına sahip olan bu yerleşimlerin görünüşe göre daha sonrasında *demos*'lar tarafından sınırlı bir bağımsızlık altına alınmış olduklarını ancak kaynak yetersizliğinden dolayı bu süreci sadece sonuç olarak gözlemleyebildiğimizi aktarmaktadır²⁸². M. Zimmermann da yukarıda da bahsedildiği üzere söz konusu *demos* yerleşimlerinin Hellenistik Dönem'de sınırlı bir özerkliği bulunduğunu söylemektedir. Söz konusu mezar yazıtlarındaki mezar cezası toplama hakkı bu bağlamda değerlendirilmelidir.

1.3. Kome

Bir *polis* yerleşimi içerisinde *polis*'e olan bağlılığı ile bilinen ve köy özelliği gösteren yerleşimler *kome*'lerdir. *Polis* civarında bulunan ve aktif bir işlev üstlenen önemli merkezler ve kült alanlarının yanı sıra bu köyler genellikle tarımsal yapıya sahiptirler. İÖ 346 yılında II. Philippos'un Phokis'teki kentlerindeki nüfusun köylere tasfiyesinde belirlenen şartlarda – her yer için geçerli olabilecek bir genelleme yapılamasa da – *kome*'ler hakkında verilen bilgiler önemli olup, bu köylerin en fazla 50 evden oluşabilecekleri ve birbirlerine en az 1 stadion uzaklıkta olması gerektiği belirtilmektedir.²⁸³. Ancak *kome*'lerin boyutlarının bölgelere ve

²⁸⁰ Söz konusu yazıtların bir *corpus*'u C. Schuler tarafından hazırlanmaktadır. Schuler 2007a: 385, dn. 5.

²⁸¹ Wörle 2012: no: H II 65; H II 66; H II 70.

²⁸² Schuler 2004: 99.

²⁸³ Diod. 16.60.2: τὰς δὲ πόλεις ἀπάσας τῶν Φωκέων κατασκάψαι καὶ μετοικίσει εἰς κόμας, ὧν ἐκάστην μὴ πλεῖον ἔχειν οἰκιῶν πενήκοντα, μὴδ' ἔλαττον διεστάναι σταδίου τὰς κόμας ἀπ' ἀλλήλων: ἔχειν δὲ Φωκεῖς τὴν χώραν καὶ φέρειν κατ' ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ φόρον τάλαντα ἐξήκοντα, μέχρις ἂν ἐκτίσωσι τὰ ἀπογραφέντα χρήματα κατὰ τὴν ἱεροσουλίαν. Ayrıca krş. Hansen 1995: 77.

dönemlere göre değişiklik gösterdiği unutulmamalıdır. *Polis* bakış açısı ile yazılmış kaynaklar *kome*'lerin bağımlılıklarını ön plana çıkarmaktadır²⁸⁴.

Lykia Bölgesi için *kome*'ye dair epigrafik veriler oldukça az sayıdadır. Ele geçen veriler kronolojik bir düzen içerisinde incelenecektir. İlk olarak İÖ 200 /188-167 yıllarına tarihlenen ve Arykanda kentinde bulunan bir yazıtın 13 ve 14. satırında köy ifadesi καὶ τ[ῶν ὑπ' αὐ]τοῦς τεταγμένων κωμῶν καὶ τω[— — — — —] şeklinde ifade edilmektedir²⁸⁵. Arykanda ile Tragalassos arasında bir *symmakhia*²⁸⁶ antlaşmasını içeren bu sözleşmede köy yerleşiminin de anılması bu kırsal alan yerleşimlerinin veya topluluklarının *polis* tarafından başka bir yerleşime yönelik alınan kararlarda önemli bir pozisyona sahip olduğunu göstermektedir²⁸⁷. Ancak söz konusu köylerin yasal bir formülasyonu ya da içerikleri hakkında herhangi bir veri yazıtta bulunmamaktadır. Kilepe'de (Yeşilköy) bulunmuş olan Arykandalı *demarkhos* ve rahip Hieron oğlu Hieron'un yapmış olduğu adak yazıtı neticesinde Kilepe Arykanda'nın bir köy yerleşimi olarak değerlendirilmiştir²⁸⁸. Ancak söz konusu yazıtta buranın *kome* olduğuna dair herhangi bir veri bulunmamaktadır ve yazıt İmparatorluk Dönemi'ndendir²⁸⁹.

Kome yerleşimlerine ilişkin bir sonraki veri İÖ 181 yılında II. Eumenes tarafından gönderilen mektupta bahsi geçen Kardakon *kome*'dir²⁹⁰. Telmessos teritoryumunda bulunan bu *kome* yerleşimi için yazıtta geçen οἱ κατακοῦντες ἐν Καρδάκων κώμηι ifadesinin bir koloni yerleşimine işaret ettiği düşünülmektedir²⁹¹. Köyde yaşayan sakinler verimsiz araziler yüzünden gelir elde edememiş ve arazi için olan borcu ödeyememişlerdir. Yazıtta geçen söz konusu vergi muafiyeti sakinler için ve buraya yerleşmek isteyenler için cezbedici niteliktedir. Ayrıca II. Eumenes cevabında buraya yerleşmek üzere yeni sakinler yollayacağını, bir yenileme yapacağını ve de bir *purgion* inşa edeceği vaadini vermektedir. Burada gönderilen askeri koloninin bir Seleukos kolonisi mi yoksa Akhamenid kökenli bir oluşum mu olduğu konusu tartışmalıdır. Ancak bu türden kuruluşların Hellensitik Dönem içerisinde yaygın bir şekilde görülmesinden dolayı yerleşimin Antiokhos zamanında kurulmuş olması daha yüksek olasılığa

²⁸⁴ Bu duruma Asia Minor'den pek çok örnek bulunmaktadır. Kısaca Hellison'un κώμα τῶν Μαντινέων, Tyros'un κώμα Λακεδαιμονίων ya da Kastallas'ın κώμα Φιλαδελφέων şeklinde aitlik durumu içerisinde belirtilmesi söz konusu bağımlılığı göstermektedir. Ayrıntılı olarak bkz. Schuler 1998: 24 ve dn.40.

²⁸⁵ Yazıtın tamamı için bkz. I.Arykanda, no:1.

²⁸⁶ Schuler 2014.

²⁸⁷ Schuler 1998: 213-214.

²⁸⁸ Wörrle 1996: 158-159; Hild 2004: 122.

²⁸⁹ Wörrle 1996: Τύχης Αὐτοκράτορος Καίσαρος | Ἰέρων δις τοῦ Κιλλῶρτου Ἄρυ(κανδεὺς) δημαρχήσας καὶ τὸ δεύτερον | ἱερατεύσας ἐν τῇ πόλει Διὸς Νεικάτορος | [ἱερατ]εύσας δὲ κα[ὶ θεοῦ?] ----- ΓΟΓ-----. (*Imparator Caesar'in talihıyla, filanca tanrının rahipliğini yapan, kentta Zeus Nikator'un rahipliğini 2 kez yapmış olan demarkhosluk yapmış olan, Killortos oğlu Arykandalı Hieron II (onurlandırdı.)*).

²⁹⁰ Maier 1959: no: 76.

²⁹¹ Schuler 1998: 192.

sahiptir²⁹². II. Eumenes'in cevabına istinaden *khorion* yerine bir *kome* olarak tanımlanması bu koloni yerleşimin askeri karakterden daha çok artık sivil bir karaktere dönüştüğünü göstermektedir²⁹³. Ayrıca söz konusu olan ve ödenmesi gereken yüksek vergiler askeri kolonilerde görülmemektedir²⁹⁴ ve bu durum da sivil karakteri desteklemektedir.

Kuzey Lykia'da İmparatorluk Dönemi'nde bir *polis* ve teritoryumunda bulunan yapılaşmanın ne şekilde olduğuna dair aydınlatıcı bilgiler Demosthenes yazıtından bilinmektedir. İS 124/126 yıllarına tarihlenen ve Demosthenia bayramının kurulmasına ve yönetilmesine yönelik ayrıntıları içeren yazıtın 72-81. satırlarında Oinoanda kentinin teritoryumunda bulunan kırsal yerleşimlerin bayram için sunmaları gereken boğa kurbanları sıralanmaktadır²⁹⁵. Buna göre Oinoanda kırsalında bulunan 13 köyün adı geçmektedir. Bu 13 köyden beşi tek bir isme sahip iken (Thersenos, ΟΓΑΡΣΑΝ---AKH, Ἰურνεαι, Elbessos ve Nigurassos) diğer sekizinde ise en azından altısının iki isme sahip olduğu görülmektedir. Tlos'ta bulunan bir yazıttan Korydalla kırsalında bu şekilde iki isim ile tanımlanan bir *topos* bilinmektedir²⁹⁶. Ayrıca İS 132 yılına tarihlenen Tryaion'a ait yazıttan Balboursa kentine ait bir πεντακώμια birlikteliği görülmektedir²⁹⁷. Demosthenes yazıtında geçen bu iki veya daha fazla

²⁹² Domingo Gyax 2001: 202-205; Savalli-Lestrade 2001:90; Kolb 2018: 120.

²⁹³ Tietz 2003: 350 ve dn. 297.

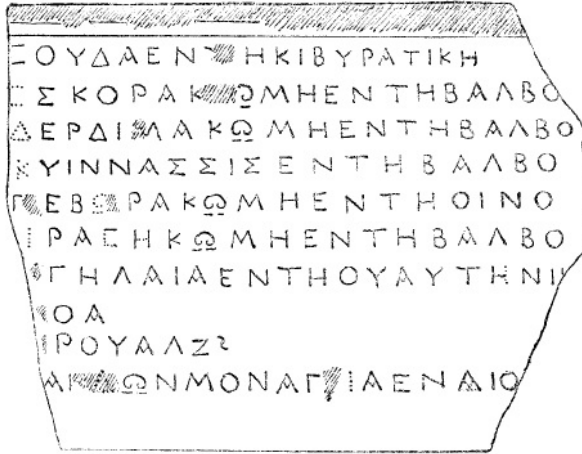
²⁹⁴ Bar Kochva 1976: 216 vd.

²⁹⁵ Wörrle 1988: 4-17: str. 72-81: τῶν δὲ κομῶν Θερσηνός σὺν Ἀρμαδοῦ καὶ Ἀρισσῶ καὶ Μερλακάνδοις καὶ Μεγάλῳ Ὅρει καὶ [---]-λαῖς καὶ Κίρβου καὶ Εὐπόροις καὶ Οροάτοις κα[ι ---]ρακη καὶ Οὐάλῳ Ὑσκαφοῖς σὺν ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦς β', Ορπεννα Σιελια σὺν τα[ίς] | ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν α', ΟΓΑΡΣΑΝ---AKH σὺν Λακιστανούνδοις καὶ Κακάσβοις Κίλλου καὶ ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦ[---], | Ἰურνεαι σὺν ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρ[ίαις βοῦ]ν α', Ελβησσός σὺν ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν α', Νιγυρασσός σὺν ταῖς ἀκολουθού[σ]αις μοναγρίας βοῦν α', Οουατα Μαρακάν[δα σὺ]ν ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν α', Μιλγειπόταμος Οὐήδασα σὺν ταῖς ἀκολουθούσ[αις] | [μ]οναγρίας βοῦν α', Πρεινόλιθος ΚΟΛΑΒΗ[---- σὺν] ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν α', Κερδεβότα Παλανγειμανακη σὺν ταῖς ἀκολουθ[ούσ]αις μοναγρίας βοῦν α', Μιναούνδα ΠΑΝ-----ΣΥΗΡΑ σὺν ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν α', Ορνησσός Ἄετοῦ Νοσσιὰ Κοραψα σὺν | ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν [α', ----]α Σαπονδοάνδα σὺν ταῖς ἀκολουθούσαις μοναγρίας βοῦν α', μηδενός ἔχοντος ἐξ[ου]σίαν πράσσειν τέλος ὑπὲρ τῶν θυσιῶν [τούτω]ν: (köylerden; Armadu, Arissos, Merlikanda, Mega Oros, ...lai, Kirbou, Euporoi, Oroata,rakê, Ualo, bağlı çiftlikleriyle (H?)yskapha/oi ile birlikte Thersênos 1 boğa, Lakistanounda, Killes'in Kakasboi'u ve bağlı çiftlikler ile birlikte OGARSAN~3AKH – boğa, bağlı çiftlikleriyle birlikte ...urneai 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Elbêssos 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Nigyrassos 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Ouata Marakanda 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Milgeipotamos Ouêdasa 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Preinolithos KOLABH[~4] 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Kerdebota Palangeimanakê 1boğa, bağlı çiftlikleriyle Minaounda PAN~5SUHRA 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle Ornêssos Aetou Nossia Korapsa 1 boğa, bağlı çiftlikleriyle ~5a Sapondoanda 1 boğa, bu kurbanlar için vergi koymaya hiç kimse izinli değildir.)

²⁹⁶ TAM II, no: 578: str. 25-27: ἐν τῇ Κορυδαλλικῇ ἐν τόπῳ Χαράδραις καὶ Παιδα|γωγῶ. (Korydalla'daki Kharadrais vePaidagogos topos'unda).

²⁹⁷ SEG 17, no: 743: ἐπὶ ἀρχιερέως Λικινίου Λόνγου | Μαραμοτης Τρωῖλου δις γενόμενο[ς] | ἐπιμελητῆς προστώου οἰκοδομῆς | καὶ λατομίας τῶ Κυρίῳ Μασεῖ κατασκευούσα: εἰς ὃ προσωδιάσθη παρὰ τῆς πεντακωμίας καὶ Τορλονγα|σω * ξ', καὶ Πτολομαῖος Λεοντίσκου | * λε'· τὰ δε θυρώματα καὶ τὸ ἐμ|φάλωμα καὶ στῦλοι γ' ἐκ τῶν ἐμῶν | ἀναλωμάτων. Yazıtta geçen Torlongasos ifadesi için L. Zgusta (1984: §1582,2) ve G. E. Bean (1956: 155-156) tarafından düşünüldüğü şekli ile bir şahıs ismi olduğunu C. Naour'da (1980:110) kabul etmektedir. Ancak M. Wörrle Tyriaion'a değil Balboursa'nın diğer köyleri ile alakalı olması gerektiğini söylemektedir.

isme sahip olan köyler için M. Wörrle muhtemelen Oinoanda'da da bu türden δικώμια ya da τρικώμια birlikteliklerinin olduğunu düşünmekte ayrıca bu birlikteliklerin köyler tarafından mı yoksa polis tarafından mı kurulduklarının yazıttan anlaşılmadığını aktarmaktadır²⁹⁸. Oinoanda çevresinde yapılan yüzey ve arazi çalışmaları söz konusu köy yerleşimlerinin çokluğuna uygun olarak bu civarda yoğun bir yerleşim olduğunu göstermektedir²⁹⁹. Oinoanda'da bulunan bu ayrıntılı örnek dışında hem Oinoanda'da hem de Limyra'da İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen mezar yazıtlarında *kome*'nin ceza tahsil kurumu olarak seçildiği görülmektedir. Limyra

Şekil.1.3. 1. Dardima Kome (Heberdey ve Kalinka 1896:51, no:69)

yazıtında *kome*'nin ismine dair herhangi bir veri bulunmazken Oinoanda yazıtında ise köyün kurucuların önde gelen köyü şeklinde tanımlandığı görülmektedir³⁰⁰. Ancak bu yazıtta da köyün ismine ulaşılamamaktadır. İS 2. yüzyıl öncesinde bir *demos* yerleşimi olan Teimiussa'nın İS 2. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta artık *kome* olarak nitelendirildiği görülmektedir³⁰¹. Yerleşimin Augustus Dönemi'nde gerçekleştirmiş olduğu Tyberissos ve Myra *sympoliteia*'sının en azından İS 2.

yüzyıl öncesinde dağılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer epigrafik veri aracılığı ile Melanippe'nin polis statüsünü kaybederek Gagai'nin bir köyü haline geldiği görülmektedir³⁰². Son olarak R. Heberdey ve E. Kalinka'ya ait çizimden Balboursa teritoryumunda bulunan kırsal yerleşimlere ait ... skora *kome*, ..dardima *kome*, Kyinnassis, ..gebora? *kome* ve ...irase *kome* isimleri okunmaktadır³⁰³.

²⁹⁸ Wörrle 1988: 138-139.

²⁹⁹ Araştırmalar burada 29 adet antik yerleşime ait kalıntılar tespit edildiğini göstermektedir. Bkz. Mitchell 1996.

³⁰⁰ Coulton 2012: no: 38: [κατ]ε[σκε]ύασεν τ[ὴν] σωμα[τοθ]ήκη[ν] Ἀὐρ(ήλιος) [Π]ερικλῆς Ἐρα(Λ)κ[λ]έωνος ἐ[α]υτ[ῶ] γυναι<κ> Ἀγοράστη καὶ τέκνοις. ἐὰν [δ]ὲ τι ἀλ[λ]ω | ἐὰν{ν} βούλ<ω>μαι, διὰ γράμματος ἐπιχωρήσω. ἐὰν δὲ τις ἐτέ[ε]ρος κατ[ε]πιχρήση, ἀποτεῖσει ἐπιτεμίου τῶ | μὲν κτήτορι τῆς κώμης * φ' τῆ δὲ Οἰνοαν[δ]έων πόλει * α πλὴν ὁ{ι} οὐκ | ἀπο[κ]ατα<στήσα> | <ἄωρους πρόθοιτο> τοὺς ἐ[ε]ξ ἑαυτοῦ καὶ | ἐπάρατος ἔστω θεοῖς καὶ θεαῖς πᾶ[σι]. (Bu lahti Herakleon oğlu Perikles kendisi, karısı Agoraste ve çocukları için yaptırdı. Başka hiç kimse bu yazıt ile izin vermediyse izinli değildir. Eğer herhangi biri bu mezara dokunursa saygıdeğer kurucuların komesine 500 Oinoandalılar'n polisine 1000 denarii versin. Bu parayı ödemeyen kişinin çocukları (zamansız şekilde ölsün) ve tüm tanrı ile tanrıçalara karşı lanetli sayılsın.). Wörrle 2012: no: H II 79: τὸ μνημεῖον κατεσκευ[ά]σατο Ἰάσων Ἀρτείου αὐτ[ῶ] | [καὶ] τῆ γυναικὶ Σαμία Νει[κ]άν[δ]ρου αὐτ[ῆ] καὶ τοῖς τέκνοις Ε ca. 4-5 ε τῆς Ἰάσωνος | αὐτοῖς [καὶ ταῖς] γυ[ν]αιξίν] καὶ τοῖς | τέκνοις. ἐὰν τις ἀνοίξῃ] δώσει τῆ κώμη δηνάρ[ια] χεῖλια. (Bu mezarı Artemios oğlu Iason kendisi, karısı Neikandros kızı Samia ve çocukları, Iason'ın kızı filanca, çocuklarının eşleri ve onların çocukları için yaptırdı. Eğer birisi (bu mezarı) açarsa komeye 1000 denarii versin.).

³⁰¹ Bkz. Burada dn. 213.

³⁰² Hild 2004: 122-123.

³⁰³ Heberdey ve Kalinka 1896: 51, no: 69.

1.4. Khorion

χωρίον ve φρουρίον Klasik Dönem’de ve Hellenistik Dönem’de tüm Asia Minor topraklarında bulunan küçük tahkimat yerleşimleri için kullanılan yaygın bir adlandırmadır³⁰⁴. Bu kale yerleşimleri her zaman sadece askeri görevlileri içermezler. Smyrna yakınlarında Bel Kahve’de bulunan bir yazıtta geçen οἱ ταγόντες καὶ κατοικοῦντες ἐν τῷ χωρίῳ ifadesi burada sivil bir halkın da yaşadığı şeklinde yorumlanmaktadır³⁰⁵.

Lykia Bölgesinde bu özelliklere sahip Pydnai yerleşimi bilinmektedir. Yerleşimin organizasyonunu anlamak adına herhangi bir veri bulunmayan Pydnai’den sadece bir *alabarkhos*’un varlığı bilinmektedir³⁰⁶.

Oinoanda Demosthenes yazıtında Θερσηνὸς σὺν Ἀρμάδου καὶ Ἀρισσῶ καὶ Μερλακάνδοις καὶ Μεγάλῳ Ὅρει καὶ [---]-λαῖς καὶ Κίρβου καὶ Εὐπόροις καὶ Οροάτοις καὶ Οὐάλῳ Ὑσκαφοῖς ταῖς ἀκολουθοῦσαις μοναγρίαις ifadesi ile verilen yerleşimler M. Wörrle tarafından Thersenos *kome*’sinin pek çok *khorion*’a tahsis edildiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu görüş C. Schuler tarafından da kabul edilmekte ancak M. Wörrle tarafından yapılan Sion’lu Aziz Nikolaos’un eserine olan atıfların problemlili olduğu vurgulanmaktadır. Nitekim İS 124-126 yıllarına tarihlendirilen bir yazıtı İS 6. yüzyıldan bir kaynak ile karşılaştırmak problemlili gözükmektedir³⁰⁷. Aziz Nikolaos Vita’sında bu bağlamda beş *khorion* yerleşimi ismi vermektedir. Bunlar Damasei, Oualo, Nikapo, Pharioa ve Rhabbamousa’dır³⁰⁸. Kyaneai’in kuzeyinde Davazlar/İkikuyu’da ele geçen 2 adet fragman şeklindeki Erken Bizans Dönemi’ne tarihlenen yazıtın biri yine Geç Antik Dönem için Arloke/Arlokai isimli bir *khorion* yerleşiminin varlığını epigrafik olarak göstermektedir³⁰⁹. Şu ana kadar *khorion* yerleşimine dair ele geçen bölge içerisindeki veriler bunlardır.

1.5. Peripolion

Peripolion yerleşimleri çoğunlukla *polis*’lerin sınır bölgelerinde bulunan yerleşimler olarak görülmektedirler³¹⁰. Ancak uç kale olma özellikleri arkeolojik veriler tarafından desteklenmesine rağmen epigrafik veriler bu yerleşimlerin tahkim özellikleri ya da sahip oldukları yerleşim organizasyonu hakkında bir veri sunmazlar. Yazıtlar aracılığı ile sadece bu

³⁰⁴ Schuler 1998: 50.

³⁰⁵ ISmyrna, no:610; Schuler 1998: 50.

³⁰⁶ Ayrıntılı olarak bkz. Burada s.v. Pydnai.

³⁰⁷ Schuler 1998: 52-53.

³⁰⁸ Ayrıntılı olarak bkz. Alkan 2013: s.v. Sionlu Nikolaos’un Hayatındaki Yerler ve Kurban Töreni Ziyaretleri.

³⁰⁹ Behrwald vd. 1998: no:27b:[..]N χωρίου Ἀρλοκε ὑπὲρ κοιμῆσεο[ς ..].

³¹⁰ C. Schuler (1988: 45) Περιπόλιον ve Περιπολία terimleri arasında fark bulunduğunu, Özellikle *peripolion*’ların *polis* sınırlarında olmalarından dolayı *peripolia*’larında sınır bölgelerinde bulunmaları gerektiği çıkarımının yapılmamasını söylemektedir.

yerleşimlerde vatandaşların yaşadığı anlaşılmaktadır³¹¹. İÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Ksanthos ve Myra arasındaki *isopoliteia* antlaşmasında ἐὰν μὴ ὠικήκοντες ὄσιν ἐν τῇ πόλει ἢ τοῖς περ[ι]πολίοις ὅθεν ἂν φέρωσιν τὰ γράμματα ἔτη τρία şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Bu ifade *peripolion* yerleşiminin Ksanthos ve Myra kentlerinin çevresinde olduğu, vatandaşlar tarafından iskân edildiği ve gerekli olan dökümanları alabileceklerini göstermektedir³¹². Geç Hellenistik Dönem'den Merkezi Lykia'da bulunan bir mezar yazıtında ceza tahsil kurumu olarak Tyinda *peripolion*'u görülmektedir³¹³. Phellos sınırında bulunmasından ötürü M. Zimmermann tarafından da sınır tahkim alanı olarak değerlendirilen³¹⁴ *peripolion* yerleşiminin organizasyonu hakkında Tyinda örneği de aydınlatıcı bilgiler içermemektedir. M. Zimmermann Tyinda ile ilgili olarak ayrıca İÖ 2. yüzyılda kırsal alanı ve teritoryumu korumak amacıyla kurulmuş olabileceğini ve bu kurulumun Rhodos etkisine atfedilmesinin mümkün olabileceğini aktarmaktadır³¹⁵. C. Schuler ise mezar yazıtına istinaden Tyinda'nın en azından kendi kasası ve bu kasayı yöneten memurları bulunan organize bir topluluk olduğunun anlaşıldığını aktarmaktadır³¹⁶. Son olarak bölge içerisinde *peripolion*'a ilişkin veri Limyra kentinden bilinmektedir. Aurelius Demetrios ve Aurelius Hieratikos isimli kardeşlerin annelerini onurlandırdıkları yazıtta kadının eşinin ismi bilinmeyen bu *peripolion*'da önde gelenlerden olduğu görülmektedir³¹⁷. Şimdiye kadar *peripolion* ifadesi 4 Lykia kentinde belgelenmiştir. Bunlar Ksanthos, Myra, Limyra ve Phellos kentleridir. Coğrafik olarak bölgenin batısı ve merkezi olarak dağılan bu örnekler zaman aralığı olarak İÖ 2. ve 3. yüzyıl aralığındadırlar. Tüm verilerde *peripolion*'lar polis organizasyonu altında alt birim olarak değerlendirilmektedir. *Peripolion* yerleşimine ilişkin M. Wörrle Lykia'da bulunan *peripolion*'ların öncesinde kendi

³¹¹ Schuler 1998: 47.

³¹² Bousquet ve Gauthier 1994: 339-343.

³¹³ Davies 1895: no:19: τὸν τάφον κατεσκευάσατο Ὀσέτης Καροάδιος (?) ἐατῶ καὶ τῶ υ[ι]ῶ | ἄλ<λ>ω δὲ μηδενὶ ἐξέστω |θάψαι ἢ ἀνοῖξ[α]ι εἰ δὲ μὴ ὀφειλέτω τῶ Τυιν|δέων [π]ε[ρ]ι[πο]λίω δραχμᾶς τρισχειλίας τῆς προσ|ανγελίας οὔση[ς π]αντὶ | τῶ βουλομένω ἐπὶ τῶ ἡμίσει [κ]αὶ ἁμαρτ[ω]λὸς ἔστω θεοῖς χθ[ον]ίοις. (*Bu mezarı Karoadis oğlu Osetes kendisi ve oğlu için yaptırdı. Başka hiç kimse gömü yapmaya ya da mezarı açmaya izinli değildir. Aksi halde Tyinda peripolionuna 3000 drakhma borçlu olsun, bu durumu ihbar eden miktarın yarısını alsın ve yeraltı tanrılarına karşı günahkâr olsun.*).

³¹⁴ Zimmermann 1992: 80-83.

³¹⁵ Kamiros, Halasarna ve Potidaion örneklerine atıfta bulunmaktadır. Ayrıntılı olarak Zimmermann 1992: 81 ve dn. 113.

³¹⁶ Schuler 2010a: 394.

³¹⁷ Wörrle 1999: 353:IΛΕ. ΔΙ... | Λιμυρίδα εὐγενεστάτ[ην] | [γυν]αῖκα γεναμένην τοῦ πρω[τε]ύοντος ἐν τῶ περιπολίω Ἰερα[τικ]οῦ Τρεβημεος ζήσασαν | [κοσ]μίως καὶ φιλόανδρως ἰερα[σα]μένην τῶν Σεβαστῶν μετὰ τοῦ | [ἀνδρ]ὸς τεμηθεῖσαν καὶ αὐτὴν | [διὰ ψ]ηφίσματος. Οἱ υἱοὶ Αὐρή[λ](ιοι) | [Δη]μητρίος καὶ Ἰερατικός οἱ Ἰε[ρατ]ικοῦ Τρεβημεος τῆς γλυκ[υ] [τάτ]ης μητρὸς ἀνέστησαν | [vac.] τὴν χαλκῆν εἰκόνα vac. | [τῆ]ς σεμνοτάτης βουλῆς καὶ δ[ή] [μ]ου κρίσει τῆς πατρίδος ἡμῶν. (*Peripolionda önde gelenlerden olan Trebemis oğlu Hieratikos'un karısı, kocasever ve düzenli bir hayat sürmüş, kocası ile birlikte Augustusların rahibeliğini yapmış, karalar aracılığı ile onurlandırılan, hayırseveri Limyralı filancayı (onurlandırdı). Oğullar Trebemis oğlu Hieratikos'un çocukları Aurelius Demetrios ve Aurelius Hieratikos pek tatlı annelerini bronz bir heykel ile onurlandırdılar. Vatandaşın pek kutsal bolu ve demosu kararı ile.*).

alanlarına sahip olan ve zaman içerisinde bir *polis* organizasyonu içerisinde dâhil edildikleri, zaman içerisinde buldukları lokasyon ve politik ağırlıkları neticesinde özel bir otonomiye sahip yerleşimler olduklarını söylemektedir³¹⁸. Bu durum haklı olarak akıllara *demos* yerleşimleri ile olan benzerliği getirmektedir. Ancak konuyu aydınlatacak ve kesin ayrımların yapılmasını sağlayacak örneğin hem *demos* hem de *peripolion* yerleşimi olduğu bilinen bir örnek henüz bulunmamaktadır. C Schuler bu duruma bir *demos* yerleşimi olduğu bilinen Tyberissos üzerinden değinmektedir. Daha önce sözü edilen Tyberissos ve Myra *sympoliteia*'sı ve Myra ile Ksanthos arasında yapılan *isopoliteia* antlaşması İÖ 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu nedenle C. Schuler hipotetik olarak bu antlaşmanın Tyberissos'a da uygulanması gerektiğini ve yazıtta çoğul halde verilen *peripolion*'lardan bir tanesini Tyberissos olarak varsayabileceğimizi belirtmektedir³¹⁹. Böylelikle *peripolion*'ların antlaşma metninde ayrıca belirtilmeleri anlaşılabilir.

1.6. Perioikoi

Lykia Bölgesi içerisinde birçok kentin kırsalında yaşayan toplulukların hukuki haklar açısından güçlü oldukları görülmektedir. Ksanthos, Limyra ve Telmessos kentlerine ait dört ayrı dekrette *perioikoi* olarak adlandırılan bir halk grubunun varlığı belgelenmektedir. Bu yazıtlardan en eskisi olasılıkla İÖ 337 yılına tarihlenen Basileus Kaunios kültünün Ksanthos'a getirilmesini içeren dekrettir. Dekret *ἔδοξε δὴ Ἐανθίοις καὶ τοῖς περιόικοις* satırıyla başlamakta ve sonunda her iki grup olarak karar alarak *ἐποίησαντο ὄρκους Ἐανθίοι καὶ οἱ περίοικοι* şeklinde yemin etmektedirler³²⁰. Limyra ve Telmessos'ta ele geçen diğer yazıtlar da hemen hemen aynı formülasyonu içermektedirler. I. Ptolemaios'un görevlileri için dikilen bu onur yazıtları İÖ 288-287 ile İÖ 279 ve İÖ 258-6 yıllarına tarihlendirilmektedirler³²¹. Metinler söz konusu olan bu halk grubunun bu kentlerin vatandaşları ile birlikte meclis kararları aldıklarını göstermektedir. Bu tarihten itibaren bu ifadenin yazıtlardan kaybolduğu görülmektedir. İÖ 260/59 yılına tarihlenen yine Ksanthos'ta ele geçen bir metinde *ἔδοξεν Ἐανθίων τῇ πόλει καὶ τοῖς ἄρχουσιν* ifadesi kullanılmıştır ve ifadenin İÖ 2. yüzyıla kadar normal bir şekilde kullanıldığı görülmektedir³²². Benzer bir gelişme Telmessos kentinde de görülmektedir³²³. Bu *perioikoi* ifadesinden aslında bu 3 kentin çevresinde oturanların söz konusu olduğu

³¹⁸ Wörrle 1999: 361-362.

³¹⁹ Schuler 2010a: 397-398.

³²⁰ SEG 27, no: 942.

³²¹ Wörrle 1977: 44; Wörrle 1978: 202.

³²² TAM II, no: 262; SEG 33, no: 1183; SEG 36, no: 1220.

³²³ TAM II, no: 240; Wörrle 1978: 237.

anlaşılmaktadır ancak bu topluluğun statüsünün belirlenmesine yardımcı olacak herhangi bir veri bulunmamakta, yazıtlarda bu konuda aydınlatıcı bilgiler içermemektedir.

Perioikoi ile alakalı en erken veri Ksanthos üç dilli yazıtıdır ve bu dönem aynı zamanda bölge içerisinde *polis* organizasyonlarının bölge içerisine entegre edilişi ile aynı döneme gelmektedir³²⁴. M. Wörrle tarafından yayınlan Geç Klasik Dönem'den (İÖ 4. yüzyılın 2. yarısı) bir dekrette κοινὸν τῶν Περνιτῶν ifadesi geçmektedir³²⁵. Bu topluluğun Pernis adında bir yere ait olması ve bu yerinde olasılıkla Limyra teritoryumunda aranması gerektiği aktarılmaktadır³²⁶. M. Wörrle bu Pernis topluluğunun aslında kendi varlığının farkında olan, politik olarak bir varlık ifade eden bir *perioikoi* olması gerektiğini düşünmektedir³²⁷. Ancak bu yazıt da yeni bir yapılaşma geçiren Ksanthos ve Limyra *polis*'lerine *perioikoi* olarak dâhil edilen bu topluluk hakkında herhangi bir veri içermemektedir. İÖ 3. yüzyılın ortalarından itibaren *perioikoi* ifadesinin yazıtlarda artık kullanılmaması söz konusu olan *polis* kurumlarının birbirlerine dâhil edilme süreçlerinin tamamlanmış olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır³²⁸.

³²⁴ Bu hususta ayrıntılı olarak bkz. Schürr 2014.

³²⁵ Wörrle 1991: 220.

³²⁶ Schuler 1998: 213.

³²⁷ Wörrle 1991: 229-231.

³²⁸ Schuler 1998: 213.

İKİNCİ BÖLÜM

KENT TERİTORYUMLARI

Çalışmanın bu kısmında Stadiasmus Patarensis yol anıtında adı geçen kent ve otonom yapıya sahip yerleşim birimlerinin teritoryum alanları ve tahmini sınırları belirlenmeye çalışılacaktır. Takribi teritoryum alanları görsel olarak çalışmada söz konusu bölümler içerisinde Google Earth tabanlı resimler şeklinde sunulacaktır. Seçilen kentler SP anıtında bulunan yol listesi temelinde sıralanacaktır. Tahmini sınırlar çizilirken mevcut epigrafik verilerden yararlanılacak olup bununla birlikte dağlar, nehirler, vadiler gibi doğal oluşumlar da dikkate alınacaktır. Bu şekilde doğal oluşumların sınırlandırmada kullanılması olağandır ve bu durum antik yazarlarca da aktarılmaktadır. Herodotos Euphrates nehrinin Kilikia ve Armenia sınırı olduğunu ve Halys ırmağının da Media ile Lydia sınırı olduğunu aktarmaktadır³²⁹. Benzer şekilde Plinius Asia ve Bithynia'yı birbirinden ayıran sınırın Makestos çayı olduğunu söylemektedir³³⁰. Sangarios ırmağının da benzer şekilde oluşturduğu sınır çizgisi Strabon tarafından anlatılmaktadır³³¹. Özellikle nehirlerin doğal sınırlar olarak belirlenmesine ilişkin epigrafik verilerde bulunmaktadır³³².

Kentler arasında zaman zaman sınır anlaşmazlıkları yaşanabilmekteydi³³³. Bunların çözümü ise dönemselsel olarak farklılık göstermektedir. Hellenistik Dönem'de Asia Minor kentlerinde yaşanan sınır anlaşmazlıklarının çözümü için ya yönetimde bulunan krala bir mektup yazılarak sorunun kral tarafından çözülmesi sağlanıyordu ya başka kentlerde yaşayan vatandaşlardan oluşturulan bir heyet anlaşmazlık yaşayan kentlerin daveti üzerine bu sorunun çözülmesi için karar almaktaydı ya da Roma yönetimine başvurulmaktaydı³³⁴. Roma Dönemi'nde ise seçkin vatandaşlardan seçilen hakemlik sisteminin yanı sıra eyalet valileri ya

³²⁹ Hdt. 5,52,14: Οὐρος δὲ Κιλικίης καὶ τῆς Ἀρμενίης ἐστὶ ποταμὸς νησιπέρητος, τῷ οὐνομα Εὐφρήτης.; 1.72.2: ὁ γὰρ οὐρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμὸς, κτλ.

³³⁰ Plin. Nat. 5,40,142: ...*Rhyndacus, ante Lycus vocatus; oritur in stagno Artynia iuxta Miletopolim, recipit Maceston et plerosque alios, Asiam Bithyniamque disterminans...*

³³¹ Strab. 12.3.7: μεταξύ δὲ Χαλκηδόνος καὶ Ἡρακλείας ῥέουσι ποταμοὶ πλείους, ὧν εἰσὶν ὁ τε Ψύλλης καὶ ὁ Κάλπας καὶ ὁ Σαγγάριος οἳ μέμνηται καὶ ὁ ποιητής. ἔχει δὲ τὰς πηγὰς κατὰ Σαγγίαν κώμην ἀφ' ἑκατὸν καὶ πεντήκοντά που σταδίων οὗτος Πεσσινοῦντος: διέξεισι δὲ τῆς ἐπικτήτου Φρυγίας τὴν πλείω, μέρος δὲ τι καὶ τῆς Βιθυνίας ὥστε καὶ τῆς Νικομηδείας ἀπέχειν μικρὸν πλείους ἢ τριακοσίους σταδίους, καθ' ὃ συμβάλλει ποταμὸς αὐτῷ Γάλλος ἐκ Μόδρων τὰς ἀρχὰς ἔχων τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ αὐτῆ τῆ ἐπικτήτῳ, καὶ εἶχον αὐτὴν οἱ Βιθυνοὶ πρότερον. αὐξηθεὶς δὲ καὶ γενόμενος πλωτός, καίπερ πάλαι ἄπλωτος ὦν, τὴν Βιθυνίαν ὀρίζει πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς. πρόκειται δὲ τῆς παραλίας ταύτης καὶ ἡ Θυνία νῆσος. ἐν δὲ τῇ Ἡρακλειώτιδι γίνεται τὸ ἀκόνιτον: διέχει δὲ ἡ πόλις αὕτη τοῦ ἱεροῦ τοῦ Χαλκηδονίου σταδίου χιλίους που καὶ πεντακοσίους, τοῦ δὲ Σαγγαρίου πεντακοσίους.

³³² Bkz. Herrman 1997: 148; Rousset 2010.

³³³ Sınır anlaşmazlıkları ile ilgili genel olarak bkz. Burton 2000; Elliot 2004.

³³⁴ Örnekler için bkz. Robert 1962: no.1; IAdramytteion, no: 18; ISmyrna, no: 589-590; Hiller von Gaertringen 1906: nos: 40-43, 458, 500, 531; SEG 28, no: 697; Hermann 1947: 148.

da imparatorun doğrudan müdahalesi ile sınır antlaşmazlıkları çözülmekteydi³³⁵. Lykia Bölgesi içerisinde sınır antlaşmazlıklarına dair Hellenistik Dönem'den bir yazıt bilinmektedir. İÖ 160 – 150 yıllarına tarihlenen bu yazıt Oinoanda Termessosluları ile Tloslular arasındaki sınır sorununun çözümlenmesine yönelik kararı içermektedir³³⁶. Bu yazıt bölge içerisinde Hellenistik Dönem içerisinde yaşanan bir sınır antlaşmazlığının çözümüne yönelik oldukça aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Yazıtın [9-21] numaralı satırlarından Kos kentinde görülen davaya anlaşma için gönderilen elçilerin bilgisine ulaşılmaktadır. Buna göre Lykialılardan ikisi Tloslu, diğerleri ise Ksanthos, Phellos ve Kyaneailı olan 5 kişi elçi olarak giderken Oinoanda Termessoslularından 7 kişinin gönderildiği öğrenilmektedir. [22-26] numaralı satırlarından Oinoanda Termessoslularının Kos kentinde alınan kararların ve sonuçlarının meşru olduğuna ve Tloslular ile Kadyandalıların transit geçiş hakları bulunduğuna dair hemfikir oldukları görülmektedir. [27-90] numaralı satırlarda ise Tlos ile Oinoanda arasında bulunan Masa Dağının sınırlandırılmasını içermektedir. [91-100] numaralı satırlardan sorun çözümlenmiş olduğu için konu hakkında daha önce Roma Senatosu'ndan alınan Knidos halk meclisi kararının iptal edildiği bilgisine ulaşılmaktadır. [100-104] numaralı satırlarda anlaşmaya uymayan taraf için 100 Rhodos gümüşü miktarında bir cezanın belirlendiği görülürken son olarak [104-111] numaralı satırlarda, alınan bu kararın dikileceği dördüncü yer olarak garantör niteliğinde görünen Kaunosluların kendi kentlerinde seçecekleri alan görülmektedir. Roma Dönemi için de bölgeden bilinen yazıt sayısı oldukça sınırlıdır. Müğren'de bulunmuş Claudius Dönemi'ne tarihlenen bir yazıtta eyalet valisinin Lykialılar ve Termessoslular arasındaki arazi kullanımı ve kira bedelleri üzerine ortaya çıkan antlaşmazlıkları düzenlediği görülmektedir³³⁷. Benzer şekilde Fethiye'de özel bir koleksiyonda bulunan, Rhodos'a ait olduğu iddia edilen bir arazinin Lykialılara gayri meşru bir şekilde satışına dair açılan davanın bir bölümünü içeren bir yazıt bilinmektedir³³⁸. Arykanda'da ele geçmiş ve İS 161-169 yıllarına tarihlenen bir yazıttan³³⁹ *proconsul* Tiberius Iulius Frugi'nin imparatorun emri uyarınca kentin sınırlarını belirlediği bilinmektedir. Bu durum S. Şahin tarafından olasılıkla yaşanan bir sınır antlaşmazlığı üzerine Arykanda tarafından gönderilen heyete istinaden sorunu çözmek üzere eyalet valisinin görevlendirildiği şeklinde yorumlanmıştır³⁴⁰. Sınırlandırma bu şekilde yorumlandığı üzere bir

³³⁵ Örnekler için bkz. AE 1966: 486; 1975: 808; 1999: 1592; Horsley ve Kearsley 1998: 123-129.

³³⁶ Yazıt için bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TTlos1**.

³³⁷ İplikçioğlu 2007.

³³⁸ Köktürk ve Milner 2003.

³³⁹ IArykanda, no: 25a-b-c-d: [Αὐτοκρατόρων] | [Καισάρων] ἢ Σε[βα]σ[τῶ]ν Μάρ(κου) Αὐ[ρηλί]ου Ἀντ[ωνίου] [νεῖνο]υ καὶ Λου[κίου] Αὐρηλίου | Οὐρήρου κελε[υ]σάντων Τιβέριος Ἰούλιος | Φρούγι ὁ κρά[τιστος] ἀνθύ[πατος] περιορί[σας] τὴν πόλιν | τὰς στῆλας | ἔταξεν. (*İmparatorlar Caesar Augustus Marcus Aurelius Antoninus ile Caesar Augustus Lucius Aurelius Verus'un emriyle son derece seçkin proconsül Tiberius Iulius Frugi kentin sınırlarını belirledikten sonra stelleri diktirdi.*)

³⁴⁰ IArykanda, 30-31.

anlaşmazlık üzerine yapılmış olabileceği gibi kentin teritoryumunun genişlemesi sonucu olarak da yapılmış olabilir. Nedeni açık olarak bilinmese de bu örnekten sınırlandırmanın doğrudan imparatorun emriyle eyalet valisi tarafından yapıldığını göstermektedir.

Yerleşimlerin teritoryumlarının belirlenmesi konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer konu da imparatorluğun mülkiyetinde bulunan imparatorluk arazileridir. Mermer ve taş ocakları, madenler, tuzlalar vs gibi bu arazilerde sağladıkları gelirlerle hem imparatorun şahsına hem de imparatorluğun bütününe fayda sağlamışlardır³⁴¹. İmparatorluk arazilerinin dağılım şemaları imparatorların kişisel çıkarları neticesinde yaptıkları değişimler sonucunda çeşitlilik göstermektedir ve bu nedenle herhangi bir tarihte bu şemaların haritasını çıkarmak zordur. Ancak İmparatorluğa ait arazilerin varlığına Britanya, Kuzey Afrika, Mısır ve Asia eyaletlerinde ulaşılabilmektedir³⁴². Asia Minor'da imparator arazilerine ilişkin kanıtların yoğun olduğu bölgelerden biri Phrygia Bölgesi'dir³⁴³. Bünyesinde bulundurduğu taş ocakları, sulama imkânları (nehir vs.) ve verimli vadileri eyaletlerde önemli gelir kaynaklarını kendileri için ayıran imparatorlar için arazileri kendilerinin yapma konusunda tetikleyici etkenler arasında gösterilebilirler. Bunun dışında Lydia ve Galatia bölgelerinde de imparatorluğa ait arazilerin varlığı bilinmektedir³⁴⁴. Çalışma bölgesi olan Lykia Bölgesi içerisinde de imparatorluğa ait arazilerin varlığı epigrafik veriler aracılığıyla ulaşılmaktadır. Bu bağlamda Oinoanda ve Balboursa arasında bulunan İntaşı mağarası yakınlarındaki Karahasantaşı'nda ele geçen bir adak yazıtında bahsi geçen $\mu\sigma\theta\omega\tau\eta\varsigma$ ve *rationibus* Aurelius Artemon Gidlasios Oinoanda civarında imparatorluk arazileri bulunduğunu göstermektedir³⁴⁵.

³⁴¹ Crawford 1976: 36.

³⁴² Crawford 1976: 36-39; Thompson 1987: 556-558.

³⁴³ Bölgede Porsuk nehrinin yukarı kısımları ve Kümbet nehri vadisinde imparator arazilerinin varlığına ilişkin kanıtlar bulunmaktadır. Yukarı porsuk bölgesinden (antik ismi ile Tembris vadisi) imparator mülklerine ilişkin elde edilen en erken kanıtlar Çakırsaz, Kürtköy ve Alibeyköy'de ele geçirilen ve İS. 92 – 116 yıllarına tarihlenen taşocağı damgalarını taşıyan mermer bloklardır. Bkz. Buckler, Calder ve Cox 1928: no: 233; CIL III, no: 12227-12229; Strubbe 1975: 230-231; Takmer 2018.

³⁴⁴ J. G. C. Anderson bölgenin kuzeybatı kesiminde bununla birlikte Phrygia ve Bithynia Bölgelerinin güney sınırlarını kapsayan bölgelerde bir takım antik yerleşimlerin beklenmesi gerektiğini ancak epeyce yazıt bulunan 3 veya 4 kentten başka hiçbir yerleşimin izine rastlanmama neticesinde buraların imparator arazisi olabileceğini önermekte ve bu bölgeden bulunduğu iki adet yazıtı kanıt teşkil ettiğini söylemektedir bkz. Anderson 1937: 18-21. İmparator arazilerine ilişkin bir kanıt da Lydia Bölgesinde bulunmaktadır. Ağa Bey (Philadelphia Bölgesi) köyde imparator arazisinde bulunan çiftçilere ait bir dilekçe bulunmuştur bkz. Hauken 1998: 34-57.

³⁴⁵ Yazıt için bkz. IGR III, no: 1502; Smith ve Milner 1997: 3-32.

2.1. Patara

Lykia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biri olan Patara liman kenti, Antalya İli Kaş İlçesine bağlı Gelemiş (Kelemiş) köyünün güney bitiminde, Eşen ovasından Gürten Sırtı ile ayrılan bir oluk içerisinde konumlanmaktadır³⁴⁶. Strabon Patara'dan bahsederken Ksanthos'tan sonra Patara kentinin geldiğini ve kentin bir Apollon tapınağı ile bir limanın bulduğunu ayrıca Ptolemaios Philadelphos'un kenti onarmasından sonra kentin adını Lykia Arsione'si olarak değiştirdiğini ancak orijinal adının üstün geldiğini aktarmaktadır³⁴⁷. Plinius Lykia'daki kentleri sayarken Ksanthos kentinden sonra Patara kentini anar ve önceden adının Pataros olduğundan bahseder³⁴⁸. Livius ise kenti *caput gentis* olarak tanımlamaktadır³⁴⁹. Kentin İS 141 yılında meydana gelen bir depreme maruz kaldığı ve bu deprem sonrası Opramoas'ın kente başışta bulunduğı bilinmektedir³⁵⁰.

Kentin ismi Likçe'de *Pttara* olarak karşımıza çıkmaktadır³⁵¹. Kazısı halen devam eden Patara'dan günümüze kadar pek çok epigrafik belge ele geçmiştir ve geçmeye devam etmektedir. Bu epigrafik belgeler ışığında kentin tıpkı Ksanthos, Tlos, Telmessos, Myra ve Limyra kentlerinde olduğu gibi ἡ μητρόπολις τοῦ Λυκίων ἔθνους unvanını taşıdığı görülmektedir³⁵². Ayrıca Tiberius Claudius Aleksandros'un onurlandırıldığı bir yazıtta kent ἡ ἀρχιπροφῆτις καὶ δις νεωκόρος τοῦ Λυκίων ἔθνους şeklinde tanımlanmaktadır³⁵³. Mithridates Eupator'un Roma'ya karşı başlatmış olduğu savaşlar sırasında kentin Roma'nın yanında olduğu, Rhodos ile müttefiklik sözleşmesi çerçevesinde *nauarkhos* Kreinolos komutasında bir savaş filosunu Kos adasını savunmak üzere gönderdiği Kreinolos'un bronz bir heykelle onurlandırıldığı yazıtından öğrenilmektedir³⁵⁴. İS 43 yılında bölgenin bir Roma eyaleti konumuna getirilmesiyle Patara kenti de eyalet başkenti olmuştur. Gerek politik gerekse stratejik önemi dolayısıyla pek çok önemli bina ve yapılar yapılmıştır. Bu yapılar arasında

³⁴⁶ Kent hakkında genel olarak bkz. Fellows 1841: 179-183; Spratt ve Forbes 1847: 30-31; Texier 1849: 191 vd; Benndorf ve Niemann 1884: 114-117; Işık 1991; Işık 1994; Işık 1995; İşkan-Yılmaz ve Çevik 1995; Schweyer 1996: 29-30; Işın 1997; Işık 2000; İşkan 2002; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Patara; İşkan, Eck ve Engelmann 2008; Aktaş 2008; Bruer ve Kunze 2010; Marksteiner 2010: 91-105; Işık 2011; Çevik 2015: 222-233.

³⁴⁷ Strab. XIV. 3. 6: μετὰ δὲ τὴν Ξάνθου Πάταρα καὶ αὐτὴ μεγάλη πόλις λιμένα ἔχουσα καὶ ἱερὰ Ἀπόλλωνος, κτίσμα Πατάρου, Πτολεμαῖος δ' ὁ Φιλάделφος ἐπισκευάσας Ἀρσινόην ἐκάλεσε τὴν ἐν Λυκία, ἐπεκράτησε δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄνομα.

³⁴⁸ Plin. Nat. 5.43: ... *item Xanthus, a mari [xv], flumenque eodem nomine. deinde Patara, quae prius pataros,...*

³⁴⁹ Liv. 37.15,6: *Epicrates Rhodius omissa in praesentia Epheso mittendam navium partem in Lyciam censuit, et Patara, caput gentis, in societatem adiungenda.*

³⁵⁰ TAM II, no: 905; Kokkinia 2000: 96-97.

³⁵¹ Zgusta 1984: § 1022-1.

³⁵² TAM II, no: 408, 421, 427; Marek 1993: no:5-7; Adak 1996: no:2; Şahin 2006: no:1; Lepke vd., 2015: no: 9.

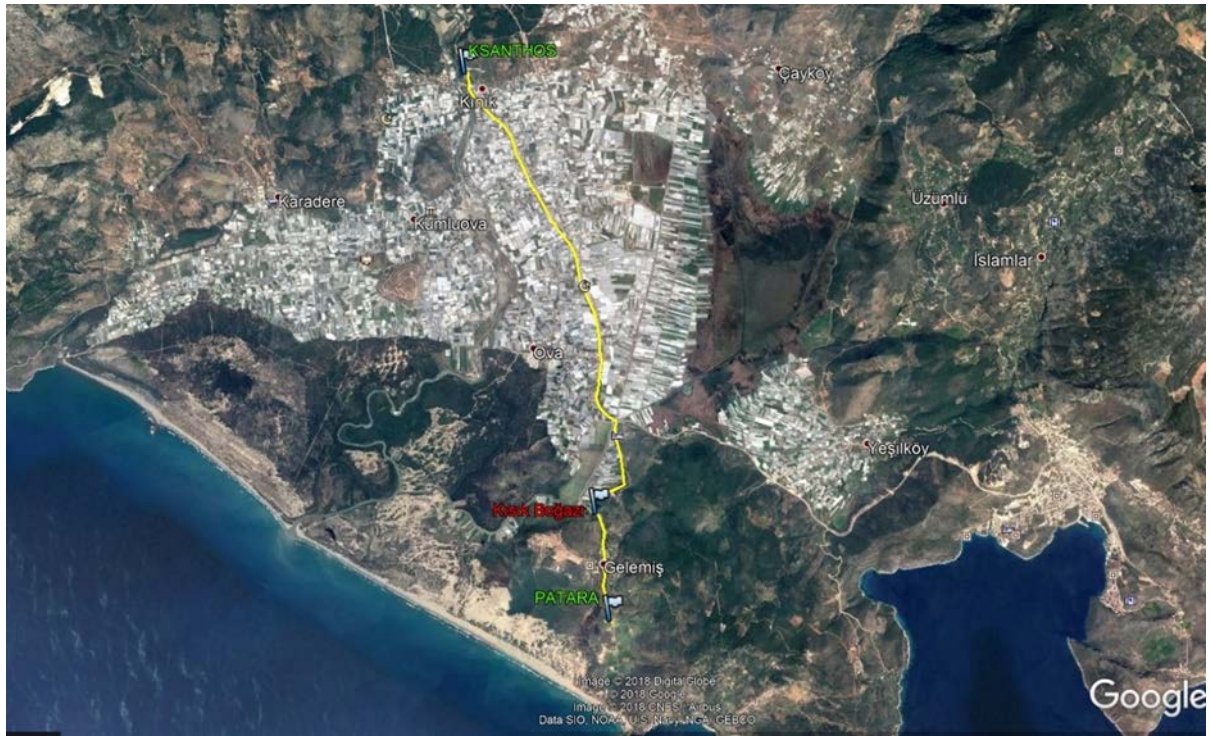
³⁵³ Marek 1993: no:5.

³⁵⁴ Marek 1995: 9-21; SEG 45, no: 1825; Şahin 2014: 133 ve dn. 137b; Mithridates Eupator için bkz. Arslan 2007.

İmparator Claudius tarafından başlatılan eyaletleşme sürecinin hemen sonrasında önemli propaganda göstergelerinden biri olan Yol Anıtı (Stadiasmus Patarensis) bulunmaktadır.

SP anıtında Patara çıkışlı sadece iki adet yol bilgisi verilmektedir. Bunlardan ilki yol listesinin ilk bilgisi olup Patara'dan Ksanthos'a 56 *stadion* (yak. 10,36 km.) şeklinde verilmiştir. Diğeri ise 54. yol bilgisi olarak Patara'dan [Phellos'a 240 *stadion* (yak. 44,5 km)] şeklinde verilmektedir.

Patara yol anıtında verilen ilk yol bilgisi için S. Şahin antik yol ile modern yolun aynı güzergâha sahip olduğunu ve uzunluk bakımından uygun olduğunu söylemektedir³⁵⁵. Yol Patara'dan çıktıktan sonra Kısık Boğazı'nı³⁵⁶ geçerek Ova Gelemiş'e gelmektedir (Şekil. 2.1. 1).

Şekil. 2.1. 1. Patara'dan Ksanthos'a Giden yol

Günümüzde kullanılan modern yol nedeniyle antik yolun kalıntılarını görmek mümkün değildir. 19. yüzyılda bu civarda antik döşeme bir yol kalıntısı ile tek gözlü bir köprü ve Patara'ya uzanan ve yol izlenimi veren tepelikler olduğu aktarılmaktadır³⁵⁷. Bataklık olan bu bölge şu an kurutulmuş ve seralar ile kaplıdır ve herhangi bir antik kalıntı görülememektedir. Bu nedenle Patara'nın kuzey yönde Ksanthos ile olan sınırını belirlemek mümkün

³⁵⁵ Şahin 2014: 125.

³⁵⁶ Kısık Boğazı'nda bulunan kemerli bir yapıya ait olan kalıntılara ilişkin olarak Şahin tarafından köprü olamayacağı yönünde eleştirilen (Şahin 2012: 15-16) yapının 2017 yılında yürütülen kazı çalışmaları neticesinde bir köprüye ait olduğu kesinleşmiştir. Apollon tapınağına ilişkin görüşleri için bkz. Şahin 2014: 126-132. Ayrıca paleocoğrafik -jeoarkeolojik bulgular açısından inceleme için bkz. Öner ve Akbulut 2015.

³⁵⁷ Spratt ve Forbes 1847: 51.

gözükmemektedir. Patara'dan kuzey doğrultuda başka herhangi bir kente yol verilmemiş olması kentin bu doğrultuda ve batı yönünde Ksanthos arazileri ile çevrili olduğunu göstermektedir. Ksanthos antik kentinin arazileri, Eşen çayının (antik Ksanthos) batısında deniz kıyısına kadar ulaşıyor olmalıdır. Akropoliste yapılan kazılarda ele geçen Lykia'ya deniz yoluyla getirilen Arkaik ve Klasik Dönem Attika seramikleri de kentin deniz ile bir bağlantısının olduğunu göstermektedir³⁵⁸. Ayrıca Strabon'un aktardığı bilgilerden ve İÖ 260/259 yılına ait bir *dekret*'ten kentin Ksanthos nehri aracılığıyla gemi taşımacılığı yaptığı anlaşılmaktadır³⁵⁹. Bu gemi taşımacılığı ile ilgili olarak gemilerin yük boşaltım noktası olarak nereyi kullandıkları açık değildir. Strabon'un eserinden böyle bir yolculuğun mümkün olduğu çıkarımı yapılabilir ancak Strabon nehirden yapılacak yolculuk için nehirden yukarı Letoon'a kadar bir uzaklık vermektedir³⁶⁰. Zira Letoon'a kadar olan kısmı anlatırken kullandığı fiil ἀναπλέω³⁶¹ iken tapınaktan sonra Ksanthos kenti için verdiği 60 *stadion*'luk yolculuk için προέρχομαι³⁶² fiilini kullanmaktadır. Ksanthos nehri ağzının denizden gelen gemilerin nehir boyu devam etmeleri için uygun olup olmadığı bilinmemektedir. Etrafında bataklık alanlar ve kumullar bulunan ağzın zaman içerisinde birkaç defa yer değiştirdiği yapılan paleo-jeomorfolojik araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir³⁶³. Bölgede araştırmalar yapan L. Cavalier ve J. Des Courtils nehir ağzının böyle bir yolculuk için uygun olmadığını düşünmekte ve buna göre birtakım önerilerde bulunmaktadırlar³⁶⁴. Eğer nehrin küçük sandallar ile ulaşım amaçlı kullanılıp yük taşımacılığı için kullanılacak olan daha büyük gemilere uygun olmadığı varsayılırsa bu durumda Ksanthos kentinin kullanabileceği, gemilerin mal yükleme ve boşaltma işlemleri için korunaklı bir liman sorunu ortaya çıkmaktadır. Appianus eserinde Casar'ın öldürülmesinin ardından yaşanan olayları anlatırken Brutus'un Ksanthos'a oradan da Ksanthos'un limanı gibi bir kent olan Patara'ya geldiğini aktarmaktadır³⁶⁵. Klasik Dönemde *Pttarazē*, *Ptt* ve *Pt* lejandlı sikkeler basan³⁶⁶ bağımsız Patara'nın Ksanthos'un limanı gibi bir kent şeklinde tanımlanması aslında Ksanthos tarafından bu limanın kullanımına bir işarettir. T. R. Bryce, Patara'nın zaman içerisinde önemli bir kent konumuna gelmiş ve Ksanthos'un limanı

³⁵⁸ Metzger 1963; Cavalier ve Des Courtils 2011: 454.

³⁵⁹ Strab. 14.3,6: ἀναπλεύσαντι δ' ὑπηρετικοῖς δέκα σταδίου τὸ Λητῶν ἔστιν. ὑπὲρ δὲ τοῦ ἱεροῦ προελθόντι ἐξήκοντα ἢ πόλις ἢ τῶν Ξανθίων ἐστὶ μεγίστη τῶν ἐν Λυκίᾳ. SEG 33, no: 1183, str. 15-16: εἶναι δὲ αὐτῶι εἰσπλοῦν καὶ ἔκπλοῦν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐμ πολέμῳι κτλ.. (*Hem barış zamanı hem de savaş zamanı deniz yoluyla ithalat ve ihracat yapma hakları bulunsun vd.*)

³⁶⁰ Strab. 14.3,6.

³⁶¹ LSJ, s.v. "ἀναπλέω".

³⁶² LSJ, s.v. "προέρχομαι".

³⁶³ Öner 1999: 57 – 58.

³⁶⁴ Yapılan önerilere Pydnai maddesinde değinilecektir. Bkz. Cavalier ve Des Courtils 2011: 458.

³⁶⁵ Appian. *Bel. Civ.*, 4.10.81: Βροῦτος δὲ ἐξ Πάταρα ἀπὸ Ξάνθου κατήει, πόλιν εὐκοῖαν ἐπινειῶ Ξανθίων.

³⁶⁶ Mørkholm ve Neumann 1978: 23, 29, 30; Doğan 2012: 64.

olma konumunun değişmiş olması gerektiğini söylemektedir³⁶⁷. Ancak Appianus'un burada bir şekilde ifadesinin hatalı olduğu ve gerçeği yansıtmadığı görüşü de bulunmaktadır³⁶⁸. Bu bağlamda liman kullanımı için Patara seçeneği dışında kalan Ksanthos'un güneyinde bulunan bir kale yerleşimi olan Pvdnai'nın bu amaçla kullanılmış olma ihtimali göz önünde bulundurulmalı ve değerlendirilmelidir.

SP'de Patara çıkışlı bir diğer yol ise 54. yol bilgisi olarak Patara'dan Phellos'a 240 *stadion* (yak. 44,5 km)³⁶⁹ olarak verilmektedir. Bu yolu üç kısımda incelemek yerinde olacaktır. İlk kısım Patara'dan Akbel üzerinden Sarnıçbaşı'na kadar olan güzergâhtır. Yapılan son arazi çalışması Patara'dan çıkışta yolun Kısık Boğazı'na uğramadan kentin doğusundaki dağlık alandan Akbel ya da Delikkemer'e³⁷⁰ daha kısa bir mesafede gittiğini göstermiştir³⁷¹. Patara Bodrum Tepesi'nde bulunan iki yeni mil taşı yolun Patara'dan Sarnıçbaşı/Kalkan'a kadar olan kısımdaki soruna açıklık getirmiştir³⁷². Bodrum Tepesi civarındaki mezar ve diğer antik kalıntılar³⁷³ arasından ilerleyen yol Tavas üzerinden muhtemelen ikiye ayrılarak bir tanesi Çilidere'ye ve oradan da Yeşilköy üzerinden Akbel'e ve muhtemelen İslamlar'a nihayetinde de Alacıışık Gediği, Çamlıova (Lengüme), Neisa ve Khoma üzerinden Mylias'a ulaşmaktadır ve diğer yol ise büyük ihtimalle Delikkemer istikametinde Akbel'e ve antik dönemde muhtemelen

³⁶⁷ Bryce İÖ 4. yy.'dan itibaren liman kentlerinin hızlı bir büyüme gösterdiğini söylemekte ve Antiphellos ile Patara'yı örnek vermektedir. Bkz. Bryce 1986: 205.

³⁶⁸ Patara'nın Ksathos için denize ulaşmada hizmet edebileceğini ancak Appianus burada kullandığı tanımlamanın hatalı olup gerçeği yansıtmadığı görüşü için bkz. Cavalier ve Des Courtils 2011: 456.

³⁶⁹ Yazıt üzerinde *stadion* rakamı ve gidilecek olan destinasyon kısmının yazılı olduğu blok kayıptır. Ancak bir sonraki yol bilgisi Phellos kenti ile başladığından verilen yol bilgisi de yine bu kente olmalıdır. Uzunluk için ise *Tabula Peutingerian*'a da Patara'dan Antiphellos'a verilen uzunluk 30 roma mili yak. 44,5 km olarak verilmiştir. Buna göre yazıt üzerindeki *stadion* ölçüsü Şahin ve Adak tarafından 240 *stadion* olarak hesaplanmıştır. Bkz. Şahin ve Adak 2007: 252; Onur ve Alkan 2011: 66; Şahin 2014: 336-337.

³⁷⁰ Onur ve Alkan Delikkemer'de bulunan yazıtların burada bir yol olabileceğine işaret ettiğini ancak bu yolun SP'de adı geçen yol olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca su kanalına paralel olarak ilerleyen ve Akbel'e daha hızlı çıkan bir yolun olması gerektiğini ve bu yolun da İS. 50-54 yılından sonra ya da en azından İS 69 yılında *aqueduct*'ün tamirini takiben inşa edilmiş olması gerektiğini söylemektedirler. Bkz. Onur ve Alkan 2011: 66.

³⁷¹ Onur 2016: 458 – 459; Şahin, Patara'dan verilen diğer yol bilgisinin (Patara'dan Ksanthos'a giden yol) aksine bu yolun Kısık Boğazı istikametinde değil de Modestus Takı'nın doğu ucundaki noktadan antik su yolu güzergâhını takip ederek Fırnaz (Yeşilköy) ve Akbel'e ulaşmış olabileceğini önermektedir. Zira Kısık Boğazı'ndan geçmek hem yolu uzatacak hem de Ovagelemiş üzerinden 300 metrelik dik bir rampadan Akbel geçidine zorlu bir tırmanışı beraberinde getirecektir. Bkz. Şahin 2014: 337; Onur ve Alkan bu yolun başlangıç kısmı için gereken arazi gözlemlerini gerçekleştirememişler ve yolun Ksanthos yolu ile Kısık boğazına kadar tek hat üzerinde ilerleyerek Boğaz'dan sonra Yeşilköy/Fırnaz tarafına yöneliyor olabileceği ya da ikinci bir dağ yolu olarak yolun Yeşilköy/Fırnaz'a Delikkemer üzerinden gidebileceği önerisini sunmuşlardır. Bkz. Onur ve Alkan 2011: 66.

³⁷² Onur 2016: 458, dn. 5; Schuler 2019.

³⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bulut ve Gülşen 1997; Işık 2011: 81 – 90.

göl olan Bezirgân yaylasına³⁷⁴ çıkmadan doğrudan Sarnıçbaşı üzerinden ve Kaputaş yarığının kenarını takiben nihayetinde Phellos'a gitmektedir³⁷⁵.

Sarnıçbaşı – Gökçeören/Seyret arası güzergâh ikinci kısmı oluşturmaktadır. Patara'dan Sarnıçbaşı'na ulaşan yol Sidek/Sarıbelen istikametine Kaputaş'ı kuzeyden geçerek devam etmekte ve oradan Gökçeören/Seyret'e ulaşmaktadır³⁷⁶. Sarnıçbaşı'ndan Bezirgâna çıkan eski

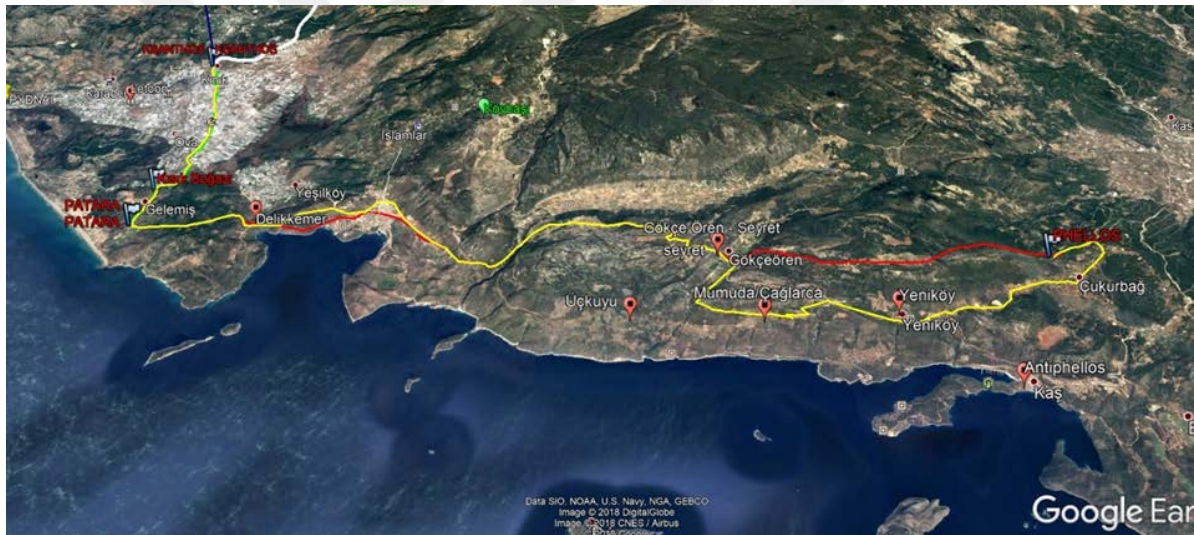
³⁷⁴ Verimli topraklara sahip Bezirgân Ovası Antik Dönem'de sularla kaplı olmalıydı. Şahin, ovanın güney ucunda bulunan bir tünelin (Tünel yak. 400 m uzunluğunda, 2 – 2,5 m yüksekliğinde ve 1 – 1,5 m genişliğindedir. Tünele ait fotoğraflar için bkz. Onur ve Alkan 2011: 79; Şahin 2014: 356; Onur 2016: 469.) o dönemde göl olan ovadaki suyun deniz istikametine tahliye etmek ve böylelikle yol yapımı için ovada olanak sağlamak amacıyla Romalı mühendisler tarafından inşa edilmiş olması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Şahin 2014, 338; tünelin antik dönemde inşa edildiğini düşünen diğer yazarlar için bkz. Büyükyıldırım 1994: 63; Hild ve Hellenkemper 2004: 486; Bildirici 2009: 147; Baykan vd., 2013: 465. Ambarlar mevkiinden gelen yol kurutulmuş ovoidan geçerek Yumrutepe üzerinden Sidek/Sarıbelen istikametine yönelmektedir. Bu duruma ilişkili olarak aynı yol güzergâhını veren Onur ve Alkan yolun eskiden bir göl olan Bezirgân Ovası'nı geçtiği kabul edildiği takdirde şu üç sorunsalın açıklanması gerektiğini belirtmişlerdir: 1- Eğer bu yol Claudius Dönemi'nde yapılmış olsa da, daha öncesinde Patara ve Phellos'u bağlayan bir yol mutlaka bulunmalıydı. Bu durumda Claudius'un mühendisleri neden zaten var olan bu yolu kullanmayı değil de Bezirgân Ovası'na kanal açmayı bile gerektirecek yeni bir yol yapmayı tercih etsinler? 2- Bu durum da burada bulunan kanal Claudius'tan önce inşa edilmiş ve yol Claudius'tan önce de zaten kullanılıyor olabilir mi?. 3- Diğer bir ihtimal Patara'dan Phellos'a giden yolcular Bezirgân ovasının batı tarafından, Köybaşı istikametine giden başka bir yol kullanmış olmaları ve bu durumda da SP'nin tarihinden önce bu yolculuk için Ksanthos arazilerinden geçmiş olmaları mümkün mü?. Kıyı ve iç kesimleri birbirine bağlayan antik bir bağlantı zaruri olduğundan son seçenek yazarlarca daha makûl gözükmekle birlikte soruna o dönemdeki araştırmalarında açıklık sağlayamamışlardır.. Hisartep ve Köybaşı arasındaki durum böylesi bir bağlantıyı mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda Hisartep bir geçiş noktası oluşturacaktır. Örneğin, Neisa'dan gelen bir kişi Alacaışık geçidine ulaştığında, eğer batıya doğru giderse Ksanthos'a; eğer güneye doğru ilerlerse Patara'ya ulaşacaktır. Benzer şekilde, Patara'dan Neisa'ya gidecek olan bir kişi Hisartep geçidinde ana yoldan ayrılarak Alacaışık geçidine devam edecek ve orada Ksanthos - Neisa ana yoluna bağlanacaktır. Aynı prosedür Phellos'tan Ksanthos'a gitmek isteyen birisi içinde geçerlidir. Eğer, durum bu şekildeyse kentlerin kendi teritoryumlarında bulunan yollardan faydalanma haklarını korudukları anlaşılmaktadır. Bu düzenlemeler göz önüne alındığında, Ambarlar mevkiinden Yumrutepe'ye direk bir geçiş Ksanthos ve Patara arasındaki Claudius döneminde ortaya çıkan teritoryel haklar nedeniyle anlaşılabilir. Şöyle ki; ova Claudius döneminde suyu kurutulduktan sonra, yol Ksanthos arazilerine girmeden ilerlemiş ve bu yeni düzenlemeyle teritoryel haklar korunmaya devam etmiş olabilir. Yine de yolun ovayı geçtiği yer kesin olarak belirlenmemiştir. Bkz. Onur ve Alkan 2011: 69 – 71. Antik yol buradan sonra modern Elmalı – Kalkan yolu ile birleşmektedir. Yumru Tepe'nin Sidek/Sarıbelen yönüne bakan tarafında yol izleri tekrar görülmüş yol buradan zikzaklar şeklinde ovaya doğru yönelmektedir. Burada Ambararası mevki ile Döşeme köyü arasında yol izine rastlamamakla birlikte eskiden kullanılan bir yolun modern yolla paralel gittiği bilgisi orada yaşayan yaşlı köylülerce verilmiştir. Ambararası – Gökçeören/Seyret arasında ilerleyen hattın modern yolu takiben ilerlemiş olması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Şahin 2014: 339. Ayrıca bkz. Onur ve Alkan 2011: 69 – 71. İlgili yol hakkında Onur tarafından 2016 yılında daha tatmin edici bir çalışma yapılmıştır. Ovanın kurutulması, ovada bulunan tünelin tarihlendirilmesi ve yolun başka bir hattan ilerlemesine yönelik daha önce Onur ve Alkan 2011 de değinilen sorunlara Onur tarafından yeniden değerlendirilmiştir. Bu hususta ovanın Claudius döneminde yapıldığı iddaa edilen tünel ile kurutulmasından önce Patara'dan Phellos, Antiphellos ya da herhangi bir doğu kentine bağlantısı olması gerektiğinden bu hat doğrultusunda başka bir yolun bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca antik dönemde Bezirgân Ovası'nın kurutulmadığı ve ovadan yol geçmesinin imkânsız olduğu ortaya konmuştur, bkz. Onur 2016: 459 – 461. Aynı araştırma kapsamında tünelde gözlemler yapan Sanat Tarihçisi T. M. P. Duggan tarafından tünelin Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmesinin daha uygun olacağı belirtilmektedir. Ayrıntılı olarak bkz. Onur 2016: 462.

³⁷⁵ Onur 2016: 459.

³⁷⁶ Onur 2016: 460; Şahin, Kalkan'nın 6 km doğusunda deniz seviyesinden yak. 650 m yükseklikte asfalt yol güzergâhında bir Osmanlı sarnıcı bulunduğunu ve bu sarnıç hizasında modern yolun kuzeyinde antik yolun Bezirgân Ovası yönünde dağa doğru zikzak şeklinde çıkmaya başladığını söylemektedir. Bkz. Şahin 2014: 338.

yol Antik Dönem’de antik bir yerleşimin bulunduğu Kışla Dağı’nın doğu eteklerinden kuzeye gidebilir ve Bezirgân bataklık ya da gölünün batı kesiminden geçerek son olarak Neisa, Mylias ve Kuzeybatı Ksanthos’a ulaşabileceği Alacaışık Gedigi’ne gelebilir, dahası bu yol Phellos için de pratik gözükmemektedir³⁷⁷.

Yolun son bölümü Gökçeören/Seyret³⁷⁸,ten Phellos’a giden kısımdır. S. Şahin, antik yolun Seyret Çağılı/Gökçeören ile Yeniköy arasından dağlık kısmı yak. 600 – 800 m kotta geçerek Çukurbağ’a ulaşması gerektiğini söylemektedir³⁷⁹. Yolun izlerine Seyret Çağılı mevkiinde rastlanmıştır ve yak. 900 m kottaki tepe noktasından sonra yolun Çağlarca köyüne doğru alçaldığı görülmüştür³⁸⁰. Çağlarca köyünden Yeniköy’e ilerleyen antik bir yol daha önce D. French tarafından görülmüştür³⁸¹. Ancak aradaki mesafeyi gereksiz uzatması bakımından yol Çağlarca’ya uğramadan ilerlemiş ve Pınarbaşı üzerinden Phellos’a ulaşmış olmalıdır (*Şekil. 2.1. 2*)³⁸². Bununla birlikte F. Onur yolun Gökçeören’den sonra güneye inmeden doğrudan doğu yönünde dağlık alandan ilerlemesinin daha makul olduğunu düşünmektedir.³⁸³

Şekil. 2.1. 2. Patara’dan Phellos’a Giden yol

SP’de verilen bu yol bilgilerinden Patara kentinin Ksanthos ve Phellos ile sınır komşusu olduğu anlaşılmaktadır. Patara kentinin batı istikametinde Ksanthos ile olan sınırına ilişkin olarak Eşen çayı (Antik Ksanthos) muazzam bir doğal sınır oluşturmaktadır. Şu ana kadar herhangi bir veri bulunmadığından sınırın Ksanthos nehri olabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Kuzey, kuzey – doğu doğrultusunda ise hattın belirlenmesinde Ksanthos – Neisa

³⁷⁷ Onur 2016: 460.

³⁷⁸ Seyret antik yerleşimi için bkz. Anrich 1917: 537; Robert 1955: 202 vd.; Blum 1997: 121; Şahin 2014: 340, dn. 675.

³⁷⁹ Şahin 2014: 340; ayrıca bkz. Onur ve Alkan 2011: 74.

³⁸⁰ Şahin 2014: 340; ayrıca bkz. Onur ve Alkan 2011: 74.

³⁸¹ French 1995: 3; Onur ve Alkan 2011: 74, 79.

³⁸² Onur ve Alkan 2011: 74; Onur 2016: 465.

³⁸³ Onur 2016: 599.

yolu önemli rol oynamaktadır³⁸⁴. Yol S. Şahin tarafından Çavdır, Çayköy, Üzümlü (Margaz), İslamlar (Bodamya), Lapaz yakınları, Köybaşı/Gölbaşı Tepesi yakınlarındaki Alacaışık Gedigi, ikizce kuzeyi, Akarkuyu, Lengüme (Çamlıova) ve son olarak Sütleğen şeklinde verilmişti³⁸⁵. Bu şekilde giden bir yolun uzunluk bakımından anıtta verilen uzunlukla farkının yüksek olması ve Ksanthos, Patara ve Neisa sınırlarına ilişkin problemler yaratması bu yolun yeniden incelenmesine neden olmuştur. Nitekim yapılan yeni arazi gözlemleri yolun bu doğrultuda gitmediğini göstermiştir³⁸⁶.

Köybaşı / Gölbaşı Tepesi lokalizasyon açısından Ksanthos, Patara ve Neisa sınırı için önemli bir noktada bulunmaktadır. Daha önce Patara teritoryumunda kaldığı belirtilen³⁸⁷ bu yerleşimin S. Şahin tarafından Ksanthos – Neisa yolunun yukarıda verilen güzergâhı takip ettiği düşüncesinden dolayı Ksanthos teritoryumunda olduğu iddia edilmişti³⁸⁸. S. Şahin, Patara suyolunun başladığı Köybaşı'nın sadece İslamlar çevresinde küçük bir kısmının Patara'ya ait olduğunu geri kalan arazilerin, Bezirgân Ovası'nın kuzey kısmı, Lapaz ve Margaz'ın Ksanthos arazilerinde kaldığını belirtmektedir (Hrt.1.)³⁸⁹. İslamlar'ın Öz Mahallesi'nde bulunmuş olan bir mezar yazıtı bu bölgenin Patara teritoryumunda kaldığını göstermektedir³⁹⁰. Ambararası mevkiinde bulunan bir diğer yazıt ise “memleketi için her türlü resmi görevi yerine getirmiş olan” Pataralı Euelthon adlı bir şahıstan bahsetmektedir³⁹¹. Bu durum ovanın Patara teritoryumuna ait olduğuna bir işaret olarak değerlendirilebilir. Bu koşullar altında her iki yanı Patara teritoryumunda kalan Köybaşı yerleşiminin Ksanthos teritoryumunda kalması coğrafik olarak uygun görünmemektedir. Ksanthos – Neisa yolunun da daha kuzeyden Dumanlı Dağ üzerinden ilerliyor olması da bu yerleşimin Patara teritoryumunda olduğunu desteklemektedir.

Diğer bir sorun ise Köybaşı'nın kuzeyinde bulunan Lengüme ile ilişkilidir. Lengüme'nin batı ucunda bugün kayıp olan muhtemelen erken Severuslar dönemine ait bir mil taşı bulunmuştur³⁹². Üzerinde 16 millik uzunluğun okunabildiği mil taşında bu uzunluğun Ksanthos'tan verildiğine kesin gözüyle bakılmış ve tamamlama bu doğrultuda yapılarak gerek Ksanthos – Neisa arası yol gerekse de Patara – Phellos yolunun güzergâhı bu bilgi

³⁸⁴ Yol ayrıntılı olarak Ksanthos maddesinde anlatılacaktır.

³⁸⁵ Takmer ve Oktan 2013: 63 – 65; Şahin 2014: 146 – 152.

³⁸⁶ Onur 2016a: 211 -224; Onur 2016b: 51 – 74.

³⁸⁷ Zimmermann 1992: 57; Schuler 2010: 81 – 85.

³⁸⁸ Şahin 2010: 141 – 143; Şahin 2014: 350.

³⁸⁹ Şahin 2010: 152; Şahin 2014: 350.

³⁹⁰ Onur ve Alkan 2011: 66 – 67, no:1. Yazıt için ayrıca bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TPat1**.

³⁹¹ Onur ve Alkan 2011: 68 – 69, no:2; krş. Zimmermann 1992: 57; Şahin 2010: 141; Şahin 2014: 338. Yazıt için bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TPat2**.

³⁹² French 1995: 3, 6. Ayrıca bkz. Şahin ve Adak 2007: 135 – 136; Şahin 2014: 151; French 2014: 60; Takmer ve Oktan 2013: 64. Yazıt için ayrıca bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TPat3**.

doğrultusunda yapılmıştı³⁹³. Son yapılan arazi çalışmaları neticesinde Ksanthos ile Neisa arası yolun Lengüme'nin kuzeyinden geçmesi gerektiği anlaşıldığından³⁹⁴ mil taşının Ksanthos kentinden verilmesi gerekliliği ortadan kalkmıştır. Geriye kalan tek seçenek ise Patara olarak gözükmemektedir. Mil taşında verilen uzunluk eğer Patara'ya doğu tarafından başka bir giriş yok ise İkizce, Alacaşık Gediği, İslamlar/Bodamya, Yeşilköy ve Çilideresi, Tavas, Bodrum mezarları ve Mettius Modestus takının bulunduğu kent girişine kadar olan mesafe ile uyumludur³⁹⁵. Lengüme'nin hangi kentin teritoryum alanı içinde kaldığı net değildir. SP'de Patara'dan Neisa'ya yol verilmemiştir bu durum bu yol bağlantısının Ksanthos arazilerinden geçmesi gerektiğinden kaynaklanmış olabilir ve Lengüme bunun için uygun gözükmemektedir. Ancak anıtta birbirine komşu olduğu halde yol bağlantısı bulunmayan kent örneklerinin de bulunduğu unutulmamalıdır.

Patara'nın doğuda Phellos ile olan sınırı Gökçeören yakınlarında olmalıdır³⁹⁶. Daha önce O. Benndorf ve G. Niemann tarafından gezilen ve G. Davies tarafından Sidek Yayla – Sidek Sehili olarak tanımlanan yerde ele geçen bir mezar yazıtında ödeme yapılacak kurum Patara *polis*'i olarak verilmiştir³⁹⁷. Ayrıca yakın çevreden Üçkuyu civarında, Baldıran bölgesinin 1 km doğusundan ele geçen bir yazıt Patara'lı kimselerin bilgisine ulaşılmaktadır³⁹⁸.

Sonuç olarak Patara antik kentinin teritoryum alanı batıda Ksanthos nehri, kuzeyde Köybaşı yerleşimi ve İslamlar'ın kuzeybatısı, doğuda ise Gökçeören yakınlarında son buluyor olmalıdır. Coğrafi özellikler bakımından Gökçeören'in hemen doğusunda bulunan doğal bir yarık sınır olarak kabul edilebilir. Yeteri kadar veri olmadığından kesin ve keskin hatlar çizmek mümkün gözükmemektedir. Bu koşullar altında kentin Batı komşusu Ksanthos Doğu komşusu ise Phellos'tur (Şekil. 2.1. 3.).

³⁹³ Şahin 2014: 146 – 152, 338.

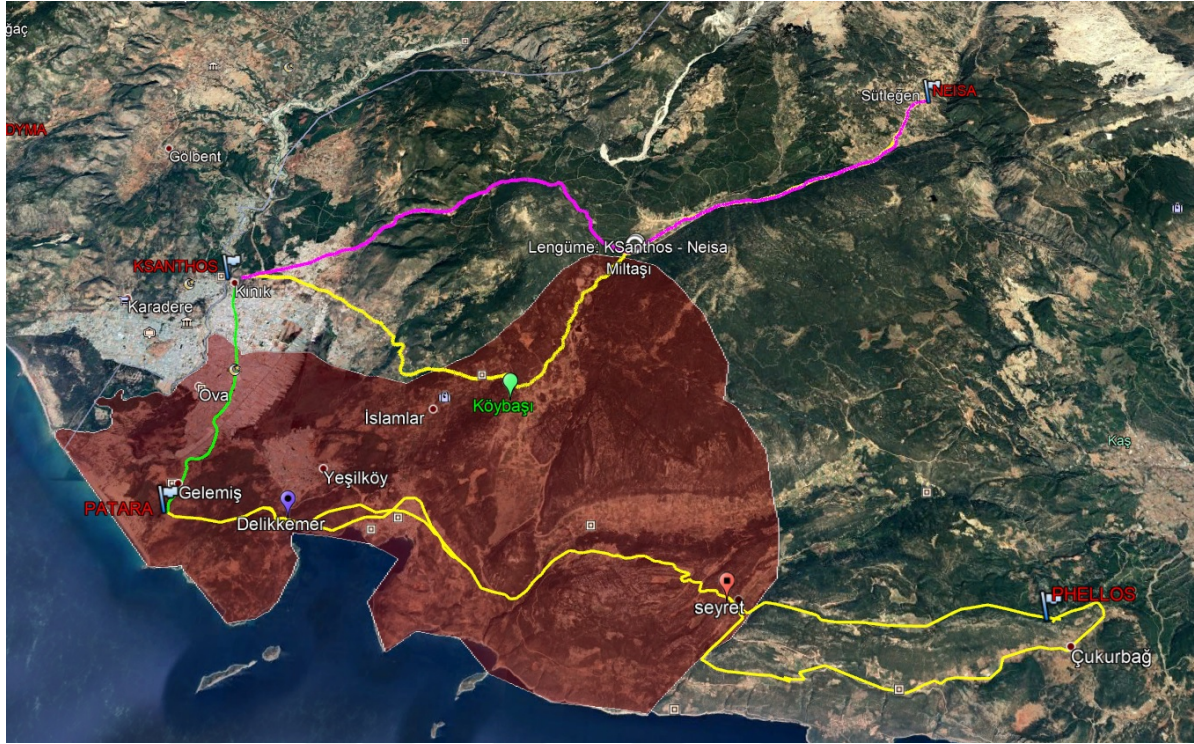
³⁹⁴ Onur 2016a; Onur 2016b.

³⁹⁵ Onur 2016a, 217; Onur 2016b: 58.; Onur 2016: 593 ve 609 Fig. 24.

³⁹⁶ Onur ve Alkan 2011: 72 – 73; Uzunoğlu ve Taşdelen 2011: 84.

³⁹⁷ Benndorf ve Niemann 1884: 129; Davies 1895: 108. Yazıt için bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TPat4**.

³⁹⁸ Davies 1895: no:16; Zimmermann 1992: 57-58; Onur ve Alkan 2011: 3. Buluntu yeri daha öncesinden bölgeyi gezen Spratt ve Forbes ve Davies tarafından Sidek Sehili olarak kaydedilmiştir. Bkz. Spratt ve Forbes 1847: 59; Davies 1895: 107. Yazıt için bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TPat5**.

Şekil. 2.1. 3. Patara Kenti Olası Teritoryum Alanı

2.2. Ksanthos

Antik Ksanthos kenti Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı Kınık mahallesinde bulunmaktadır. Kent kendisiyle aynı adı taşıyan Ksanthos nehrinin³⁹⁹ (Eşen çayı) kıyısında bir tepe üzerine konumlanmaktadır⁴⁰⁰. Lykia Bölgesi'nin önemli kentlerinden olan Ksanthos hakkında Strabon, Lykia'nın en büyük kenti şeklinde bahsetmektedir⁴⁰¹. Ptolemaios'da Lykia'nın iç kesimlerindeki kentlerden bahsederken Kragos Dağı etrafında bulunan kentler olarak Ksanthos'u anmaktadır⁴⁰².

Ksanthos yaklaşık 4 km güney batısında bulunan Letoon ile birlikte epigrafik malzeme açısından oldukça zengindir⁴⁰³. Klasik Dönem'de *Arñna* olarak bilinen kent dönemin en önemli kentlerinden birisidir⁴⁰⁴. Tüm bölgede hüküm süren dynastlığın Ksanthos'ta bulunması ve ele geçen arkeolojik veriler kentin önemini destekler niteliktedir⁴⁰⁵. Kent, antik dönem boyunca

³⁹⁹ Sibirya ya da Sibirya olarak bilinmektedir.

⁴⁰⁰ Kent hakkında genel olarak bkz. Fellows 1841: 163-178; Spratt ve Forbes 1847:26-30; Benndorf ve Niemann 1884: 84-96; Rodenwalt 1933; Tritsch 1942; Demargne, Couple ve Prunet 1958; Metzger 1963; Metzger, Laroche, Dupont-Sommer ve Mayrhofer 1963; Demargne 1974; Robert 1978; Childs 1978: 10, 12; Keen 1992; Schweyer 1996: 28-29; Hild ve Hellenkemper 2004: s. v. Xanthos; Marksteiner 2010: 62-79; Tüner Önen 2014; Çevik 2015: 210-217.

⁴⁰¹ Strab. 14, 3, 6: ἡ πόλις ἢ τῶν Ξανθίων ἐστὶ μεγίστη τῶν ἐν Λυκίᾳ.

⁴⁰² Ptol. 5.3.5: πόλεις δὲ εἰσὶν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἶδε. περὶ μὲν τὸν Κράγου τὸ ὄρος Ξάνθος...

⁴⁰³ Ayrıntılı olarak bkz. Tüner Önen 2014.

⁴⁰⁴ Mørholm 1964: 70; Zgusta 1984: § 97; Melchert 1993: 6; Keen 1998: 57; Borchhardt 2000: 124; Melchert 2004: 5; Doğan 2012: 60.

⁴⁰⁵ Zahle 1980: 40-42; Doğan 2012: 60.

Lykia Birliği içerisinde 3 oy hakkına sahip 6 kentten birisi olarak kalmıřtır⁴⁰⁶. Ayrıca kentin metropolis unvanına sahip olduğu da bilinmektedir⁴⁰⁷.

SP' de Ksanthos ıkışlı 4 adet yol bilgisi bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Ksanthos'tan Sidyma'ya 104 *stadion* (yak.19,25 km), Ksanthos'tan Pinara'ya 136 *stadion* (yak. 25 km), Ksanthos'tan Tlos'a 152 *stadion* (yak. 28,3 km) ve son olarak Ksanthos'tan Neisa'ya 176 *stadion* (yak. 32,58 km) şeklinindedir. Patara gibi bir kıyı kenti olmasına rağmen Ksanthos'un vadinin i kesimleri ile daha bağlantılı olduğu buradan görülebilmektedir.

Ksanthos –Sidyma yol bağlantısı ile ilgili olarak gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Sidyma kentinden çeşitli yönlerde ilerleyen 4 adet çıkış tespit edilmiřtir⁴⁰⁸. Ksanthos kenti bağlantısı için bu çıkışlardan Sidyma kentinin kuzeyinden ve güneyinden ilerleyen hatlar değerlendirilecektir.

a. Sidyma'nın güneyinden ilerleyen hat: Dodurga – Karadere – Kumluova – Kınık.

Bu yol hattı Sidyma'nın güneyinden Gzlkuyu Mahallesi zerinden Kolii ve Belencik Mevkiilerini geçerek Karadere vadisine ulaşmakta ve oradan Karadere boğazı üzerinden Karadere, Kumluova ve Orta Mahallesi'ni geçerek Ksanthos'a kentin güneybatısındaki köprüyü kullanarak ulaşmaktadır. Yola ait antik kalıntılar Sidyma'nın güneydoğusunda Gzlkuyu istikametinde modern yolun alt kısmında ve Meşeli Dağı'nın güney eteklerinde görülebilir durumdadırlar⁴⁰⁹. Karadere (Özlen) civarında bulunan ve İS 293-305 yıllarına tarihlenen mil taşları buradan antik bir hattın geçtiğini destekler niteliktedir⁴¹⁰.

b. Sidyma'nın kuzeyinden ilerleyen hat: Dodurga – Dereboğazı – Gölbent – Kınık.

İkinci bir çıkış olan bu yol hattı Sidyma'nın kuzeyinden ilerlemektedir. Antik bir yolun kalıntıları Sidyma *necropolis*'inin kuzeydoğu bitiminden başlayarak kuzeydoğu istikametinde vadiye ulaşmakta oradan modern Dodurga yolu ile birleşmektedir. Bir süre bu yolu takip ettikten sonra yol üzerinde Osmanlı Dönemi'nden sarnıçların da bulunduğu bir üç yol ağzına gelmekte buradan doğu yönde Dereboğazı istikametinde ilerleyerek Dereboğazı köyüne ulaşmakta, Dereboğazı geçidinden sonra ikiye ayrılan yol bir tarafta Pinara istikametinde ilerlerken diğerisi olasılıkla Gölbent zerinden Ksanthos kentine ulaşmaktadır. Sidyma'nın kuzey çıkışında bu hattın izleri büyük lde tespit edilebilmiştir. Ayrıca Dereboğazı köyü eski Türk mezarlığında yeni mil taşları ve pek çok sütun ve antik dönem kalıntısı bulunmuştur.

⁴⁰⁶ Ayrıntılı olarak bkz. Yeni 2014: 4, 20-22.

⁴⁰⁷ Balland 1981: no:29-31, 69-71, 78, 91; TAM II, no:200, 257, 277, 282, 285, 286, 300-305, 307, 330, 492, 496.

⁴⁰⁸ Bu çıkışlardan güney-güneybatı yönünde Bel Mahallesi istikametinde ilerleyen ve kuzeybatı yönünde Sancaklı limanı istikametinde ilerleyen hatlar Sidyma –Kalabatia? hattı ile ilgili olup Kalabatia maddesinde tartışılacaktır.

⁴⁰⁹ Kalıntılara ait fotoğraflar için bkz. Avcu ve Uzunoğlu 2019: 338.

⁴¹⁰ Mil taşları için bkz. TAM II, no: 257-258; Ayrıca Bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TKsan1**.

Kalıntılar burada küçük bir yerleşimin bulunduğuna işaret etmektedir ancak ayrıntılı bir arkeolojik araştırma gerekmektedir. Yerel halk burada bulunan mil taşlarının ve kalıntıların başka bir yerden getirilmediği, yakın çevreden toplandığı ve ayrıca eski bir yolun vaktiyle mezarlığın içerisinde ya da kenarından geçtiğini ifade etmektedirler. Burada bulunan mil taşları⁴¹¹ ve özellikle bir tanesinin Commodus döneminde bir yol onarımından bahsetmesi antik bir hattın varlığını ve önemini fazlasıyla göstermektedir. Ayrıca bu hattın ileri dönemlerde de kullanıldığı yol üzerinde bulunan Osmanlı Dönemi'ne ait pek çok sarnıç tarafından anlaşılmaktadır⁴¹².

Ksanthos'tan Sidyma kentine verilen 104 *stadion* (yak. 19,25 km) uzunluğundaki yol için bu durumda arazi üzerinde iki adet antik hat gözlemlenmektedir. Burada hangi hattın SP'de söz konusu olan hat olduğuna karar vermek için bazı hususları değerlendirmek gerekmektedir.

S. Şahin, *via Claudia*'nın Karadere'den geçmesi durumunda verilen uzunluğun doğru olduğunu söylemektedir⁴¹³. Ayrıca ekibi tarafından yapılan yüzey araştırması sonucu antik bir yola ait veriler Avdancık dağı'nın batı yamaçlarında görülmüştür ve bu yolun Bel Mahallesi yakınlarında ikiye ayrılmakta bir tarafın Avdancık dağı ve Avdan tepesi arasından Gözkuyu üzerinden Dodurga'ya ulaştığını aktarmaktadır⁴¹⁴. Ancak S. Şahin Bel mahallesi yakınlarında ikiye ayrılarak kuzeybatı yönünde Bel mahallesine ulaşan ve oradan kuzeye doğru Avdan Tepesi eteklerinden geçerek Sidyma'ya ulaşan yolun SP'de verilen yol bilgisi olması gerektiğini söylemektedir⁴¹⁵.

Güneyden giden yol hattı oldukça önemli bir bağlantı oluşturmaktadır. Çünkü bu yol önemli bir tapınım merkezi olan Letoon ile bağlantı sağlamaktadır. Letoon Ksanthos kentinin 4 km güneybatısında denizden 4 km uzaklıkta bugün Kumluova olarak bilinen mevkiinin yakınlarında bulunmaktadır⁴¹⁶. Hellenistik Dönem'de Lykia Birliğinin merkez tapınağı olarak işlev gören⁴¹⁷ Letoon, Roma Dönemi'nde de şüphesiz bu önemi sürdürmeye devam etmiştir. Önemli bir tapınım merkezi olarak Letoon'a bu bağlamda yol bağlantılarının oluşu sürpriz olmayacaktır. Ayrıca Letoon'un hemen güneyinde bulunan ve Ksanthos kenti için bir liman olarak değerlendirilebilecek olan Pydnai ticari açıdan önemli bir bağlantıdır ve Karadere üzerinden giden yol hattı bu bağlantıyı da desteklemektedir. Bu veriler ışığında Sidyma

⁴¹¹ Bkz. Avcu ve Uzunoğlu 2019, no: 1-2. Ayrıca burada Epigrafik Testimonia, no: **TSid1-TSid2**.

⁴¹² Antik yolun kalıntılara ait fotoğraflar için ve ayrıntılı olarak bkz. Avcu ve Uzunoğlu 2019: 338.

⁴¹³ Şahin 2014: 136.

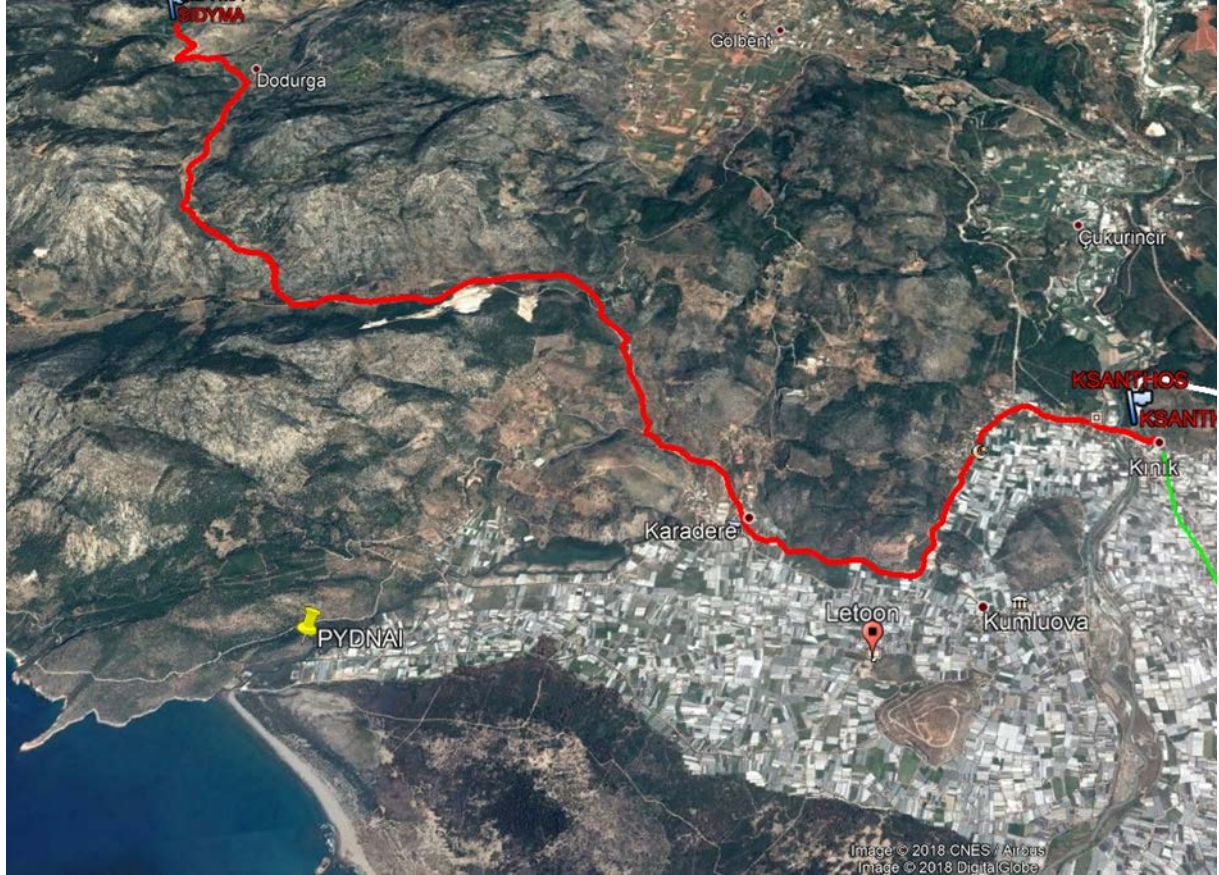
⁴¹⁴ Şahin 2014: 136 – 137.

⁴¹⁵ Şahin 2014: 137.

⁴¹⁶ Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Letoon.

⁴¹⁷ Birliğin aldığı önemli kararların burada sergilendiği ve Birlik *Kaisareion*'un burada bulunduğu bilinmektedir. Bkz. Balland 1981: no 67, str. 4-5: εἰς δε' τὸ ἐν τῷ ἱερῷ ἐθνικὸν | Καισάρειον. Ayrıca bkz. Yeni 2014: 4, dn. 13-14.

Ksanthos yol bağlantısı için güneyden Karadere üzerinden giden yol hattının kullanılıyor olması olası gözükmemektedir (Şekil. 2.2.1.). Ancak hem dini hem de ticari amaçlarla kullanılan bu yol muhtemelen oldukça işlek ve yoğun bir trafiğe sahipti. Bu durumda da sadece Ksanthos ve Sidyma'yı doğrudan bağlayan ikinci bir yol olması da gayet olağandır.

Şekil. 2.2.1. Ksanthos'tan Sidyma'ya Karadere üzerinden ilerleyen yol hattı ve Letoon ile Pydna

Bunun yanı sıra Dereboğazı mezarlığında bulunan mil taşları ve bunlardan özellikle Commodus döneminde yol onarımını içeren mil taşı ve izi takip edilen yol kalıntısının yüksek kalitede de oluşu kuzeyden Dereboğazı ve Gölbent üzerinden giden yolun da oldukça önemli bir yol olduğunu göstermektedir.

Ayrıca anıtta verilen Ksanthos - Sidyma yolunun belirlenmesinde Sidyma kentinden kuzey komşusu olan Pinara kentine anıtta bir yol bilgisi verilmemiş olması da değerlendirilmesi gereken bir durumdur⁴¹⁸. Bu bağlamda Ksanthos ve Sidyma arasında ilerleyen yolun Ksanthos'tan Pinara'ya giden yol ile Gölbent civarında ve hala Ksanthos teritoryumundayken ayrılmış olması ve kuzeye ayrılan yolun Pinara'ya gitmesi gerektiğinden ve yukarıda söz konusu olan diğer nedenlerden ötürü SP yolunun kuzeyden giden hattı izlemiş olması gerekmektedir (Şekil. 2.2.2.).

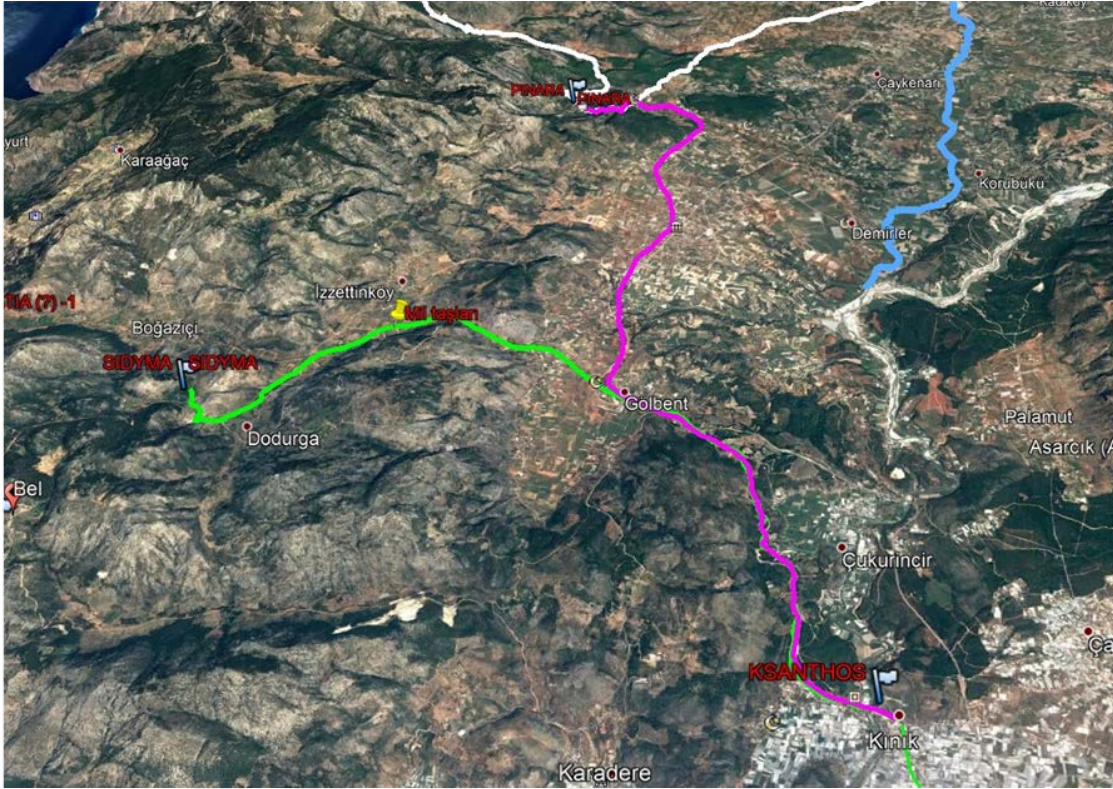
⁴¹⁸ Bu durum anıtta listelenmeyen yollar kısmında ayrıntılı olarak anlatılacaktır. Bkz burada 3.1.1.

S. Şahin anıtta Ksanthos kentinden Pinara kentine verilen yolun bugünkü modern yola paralel olarak Çukurincir – Gölbent (Gülümet) – Eşen (Kestep) üzerinden Pinara'ya ulaştığını söylemektedir⁴¹⁹. 2017 yılında yürütülen yüzey araştırmasında yol kalıntısına dair herhangi bir veri elde edilememesine rağmen yol Karaköy – Gölbent – Esen – Yakabağ üzerinden Pinara şeklinde gitmiş olduğuna kanaat getirilmiştir. 2018 yılı araştırmalarında tespit edilen bilgilere göre ise antik bir hat Pinara'nın güney *nekropolis*'inden başlayarak 400-500 m güney yönünde ilerleyerek sonrasında Güvercintaşı mevkiine ulaşmaktadır⁴²⁰. Belen Kilisesi'nden sonra antik hat Bahçebaşı'na doğru yönelmektedir. Bahçebaşı'nda antik hattın batısından yola yönüne bakan ve A. V. Schweyer tarafından bir kutsal alan ile ilişkilendirilmiş⁴²¹ kabartmalar görülmektedir. Kabartmaların yak. 20-30 m kuzeydoğusunda antik yola ait basamaklar tespit edilmiştir. Bu basamaklı alan yak. 10 m takip edilebilmektedir. Bu noktadan Yakabağ'a ulaşan yol Esen – Gölbent üzerinden ilerleyerek Ksanthos'a ulaşmış olmalıdır (Şekil.2.2.2.). Ksanthos'tan çıkarak belirli bir noktaya kadar, belki Gölbent, aynı hat üzerinde ilerleyerek Pinara istikametine ayrılacak olan yol Pinara arazisinden geçmek zorunda kalması durumu da yolun söz konusu istikamette gittiğini destekler niteliktedir.

⁴¹⁹ Şahin 2014: 141.

⁴²⁰ Burası küçük bir bel gibidir ve yol kayalık bir alanı geçmek için basamaklandırılmıştır. Bu alanı geçtikten sonra *nekropolis* alanından yak. 900 m sonra Yakabağ yönünde yamaca inşa edilmiş bir adet kilise tespit edilmiştir. Belen Kilisesi olarak bilinen bu kilise tüm vadiye hâkim bir konumdur.

⁴²¹ Schweyer 1996: 18 fig. 8, 21 fig. 9-10 ve 23.

Şekil. 2.2.2. Ksanthos'tan Sidyma'ya Gölben üzerinden ilerleyen yol hattı ve Ksanthos – Pinara yol bağlantısı

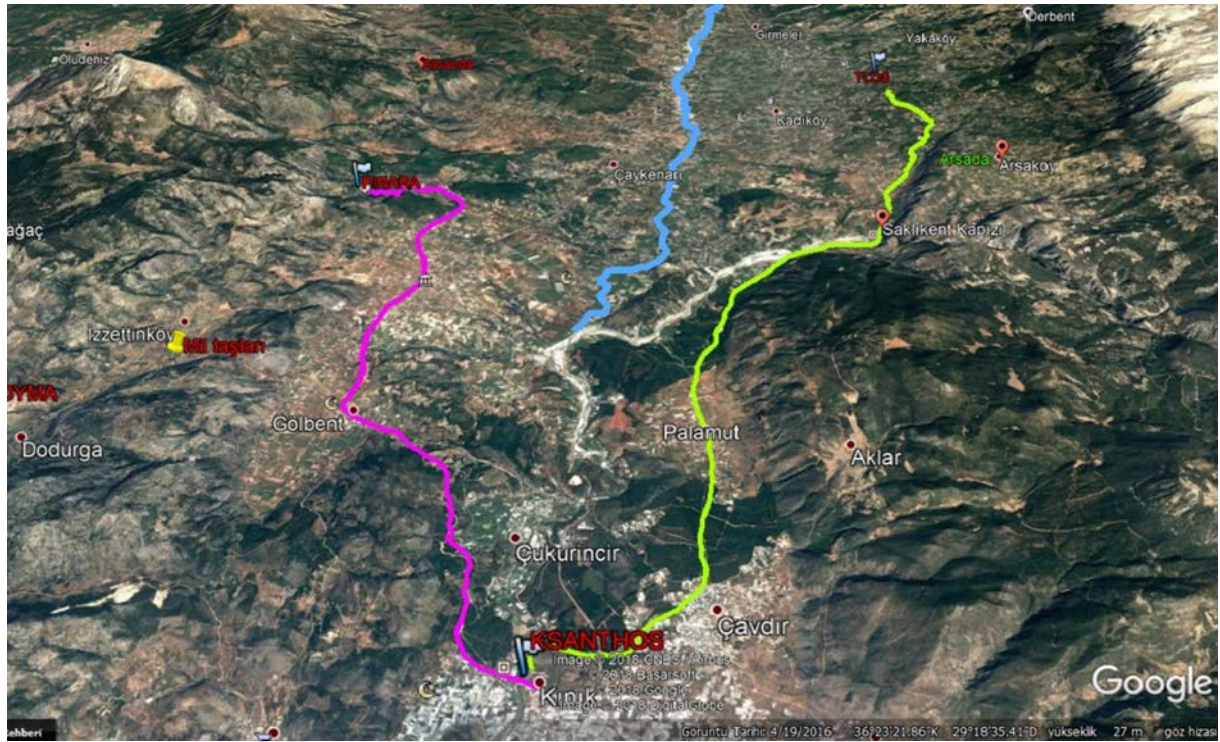
Anıtta bir diğer yol Ksanthos'tan Tlos'a verilmiştir. Bu yol için Şahin Ksanthos nehrinin akış yönüne doğru ya sağından (batı) ya da solundan (doğu) ilerlemek üzere iki seçenek sunmaktadır⁴²². Şahin, nehrin batı kıyısından giden bir yol için coğrafi koşulların daha uygun olduğunu ve birden fazla kente giden yollar için kullanılabileceğini bu nedenlerden ötürü daha avantajlı olabileceğini söylemektedir⁴²³. Ayrıca eğer yol nehrin doğu kıyısı boyunca ilerliyor ise yolun Ksanthos nehri ile paralel olmayacak biçimde biraz daha kuzeydoğu yönünden Saklıkent Kanyonu önünden ilerleyerek Tlos'a ulaşmış olması gerektiğini de belirtmektedir⁴²⁴. Bu önerilerden ikincisinin daha doğru olduğu 2017 yılında yürütülen yüzey araştırmalarında anlaşılmış ve yolun Ksanthos'un kuzeyinden Çavdır yönüne ilerleyerek Palamut köyünden Mezar Gediği mevkiine kadar modern asfalt yolu takiben ilerlediği oradan modern yoldan ayrılarak kuzeye doğru yöneldiği ve oradan Saklıkent'e ulaşarak modern köprüünün olduğu

⁴²² Şahin 2014: 143-144.

⁴²³ Şahin 2014: 143. Şahin'e göre SP yol anıtında bahsi geçen yol Ksanthos Nehri'nin akış yönüne göre sağ tarafından gitmelidir çünkü bu yol her şartta bu nehri Ksanthos yakınlarında geçmek durumundaydı ve Ksanthos kenti güneybatı ucunda bulunan köprü kalıntıları bunun kanıtlar nitelikteydi. Yol buradan sonra Pinara, Sidyma ve Tlos'a yönelmekte Pinara ve Tlos hattı belirli bir noktaya kadar muhtemelen aynı hat boyunca ilerlemekteydi ve Kocaoğlanlar mevkiinde bir kavşak noktası oluşmakta ve burada bir köprüünün olması gerekirdi. Telmessos, Pinara, Kadyanda ve Ksanthos'tan gelen yollar bu köprüyü tek hat olarak geçerek Tlos'a ulaşmalıydı. Bkz. Şahin 2014: 144. Şu an oldukça tahrip edilmiş ve neredeyse yok olmak üzere olan Ksanthos'un güneybatı ucundaki köprüünün kalıntılarının fotoğrafları için Bkz. Şahin 2014: 122, resim c.

⁴²⁴ Şahin 2014: 144.

yerden olasılıkla tahta bir köprü ile nehri geçerek Kayadibi mevkiine geldiği buradan da Bağlağaç üzerinden Tlos kentine ulaştığı tespit edilmiştir (Şekil. 2.2.3.).

Şekil. 2.2.3. Ksanthos'tan Tlos'a ve Ksanthos'tan Pinara'ya ilerleyen yol

Ksanthos çıkışlı verilen son yol Ksanthos ve Neisa arasındadır verilmektedir. Yapılan son araştırmalar neticesinde yolun S. Şahin tarafından da önerilen Çavdır, Çayköy, Üzümlü, İslamlar, Lapaz civarı ve Lengüme üzerinden ilerleyen ve uzunluk olarak SP yol anıtında verilen uzaklıktan yak. 10,5 km daha uzun olacak şekilde yak. 40 km'nin altına düşmeyen yol hattını izlemediği anlaşılmıştır⁴²⁵. Bu araştırmaya göre yol Çavdır içerisinden⁴²⁶ dümdüz geçerek Dumanlı Dağ yamaçlarına ulaşmakta buradan ise Aklar istikametinde modern yolu takiben Armutçukuru mevki üzerinden Duman çeşmesine gelmektedir. Burada bir adet lahit, bir çiftlik yapısı ve teras duvarları şeklinde çeşitli antik kalıntılar tespit edilmiştir⁴²⁷. Buradan sonra yol Duman Geçidi'ne gelmekte⁴²⁸ ve burada ikiye ayrılmaktadır. Biri kuzey istikametinde Toçak köprüsü yönüne ilerlerken diğeri Neisa istikametinde ilerlemekte ve nihayetinde Lengüme'nin kuzeyinde bulunan yamaçlardan Neisa'ya ulaşmaktaydı (Şekil. 2.2.4.)⁴²⁹.

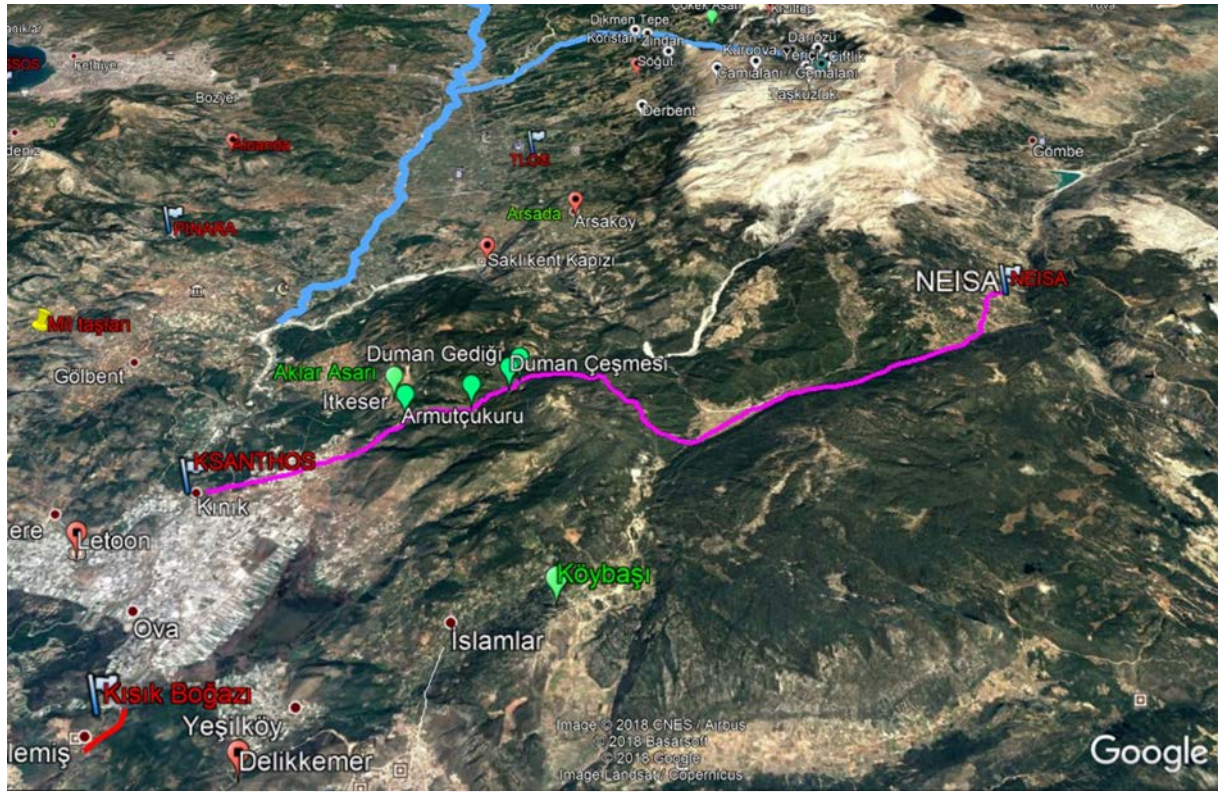
⁴²⁵ Şahin 2014: 146 – 152.

⁴²⁶ Çavdır köyünde 2015 yılında Kanada'lı ekip tarafından yapılan yüzey araştırmasında bir kanalda devşirme olarak kullanılan Diocletianus dönemine ait 3 adet yeni mil taşı bulunmuştur. Ksanthos – Neisa yol hattı üzerinde durması gerektiği düşünülmektedir. Bkz. Baker, Chamberland ve Thériault 2015. Yazıtlar için ayrıca bkz Burada Epigrafik Testimonia, no: **TKsan2-TKsan4**.

⁴²⁷ Onur 2016a: ; Onur 2016b: 55.

⁴²⁸ Yolun Duman Çeşmesi'nden Duman Geçidi'ne kadar olan kısmına ait istinat duvarları takip edilebilmektedir. Bkz. Onur 2016a: 215; Onur 2016b: 55 ve resim 22-26.

⁴²⁹ Yol hattı hakkında yapılan son çalışma için ayrıntılı olarak Bkz. Onur 2016a; Onur 2016b.

Şekil. 2.2.4. Ksanthos'tan Neisa'ya ilerleyen yol

SP yol anıtında anılan Ksanthos çıkışlı bu yol bilgileri ışığında Ksanthos kenti güneyindeki Patara ile birlikte batıda Sidyma, kuzeybatıda Pınara ve kuzeyde Tlos, kuzeydoğuda ise Neisa kenti ile komşudur.

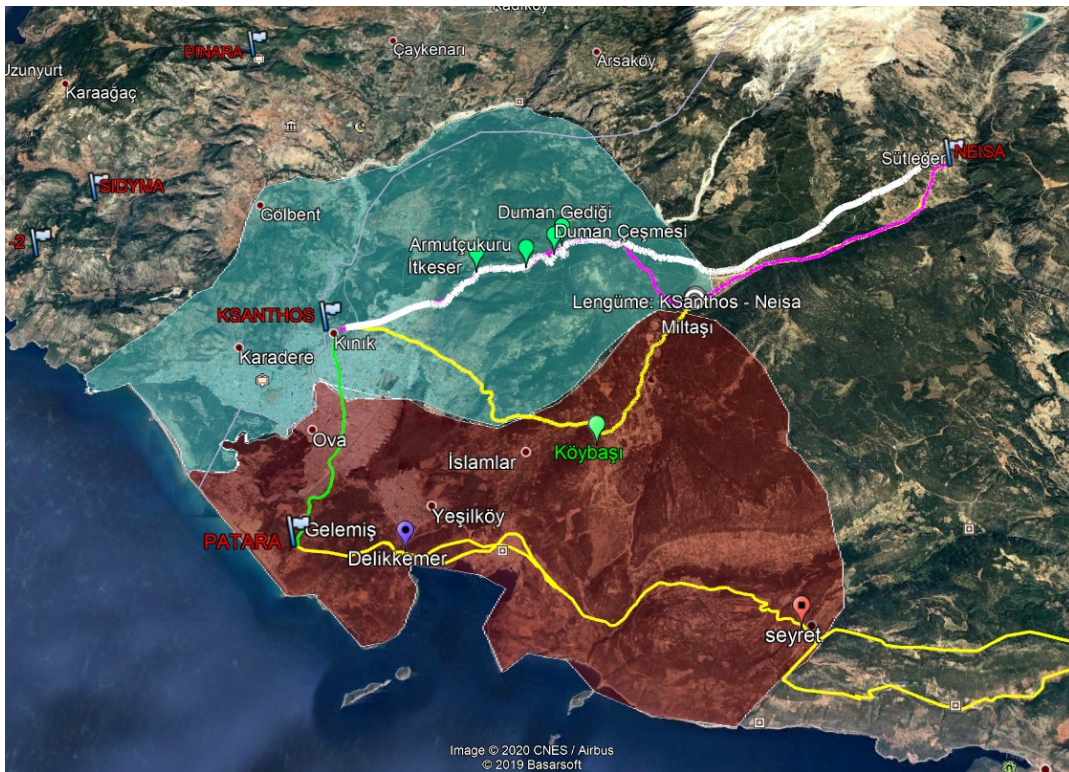
Ksanthos kentinin teritoryum alanını belirlemede değerlendirilecek olan epigrafik kaynaklar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda kuzey-kuzeydoğu sınırlarının en azından Aklar asarına kadar gittiğini gösteren, Ksanthos'a 8 km kuzeydoğuda Asarcık adlı yerleşimde⁴³⁰ bulunmuş olan Ksanthos *boule* ve *demos*'u tarafından yapılan bir onurlandırmayı içeren yazıt değerlendirilebilir⁴³¹. 2017 yılı yüzey araştırmaları esnasında Asarcık yerleşiminin yak 8-10 km kuzeydoğusunda Kisle Mevkii olarak adlandırılan bir yerde 1 adet Roma dönemine ait mezar yapısı ve çevresinde Bizans döneminden bina kalıntıları görülmüştür. Yapı kümesinin hemen doğusunda bir kiliseye ait yıkıntılar gözlemlenmiş kilise yıkığının hemen yakınında Roma dönemine ait bir mezarın kalıntıları tespit edilmiştir. Mezara ait kalıntılar arasında da bulunan bir yazıtlı blokta mezarı Ksanthos'lu bir kadının kendisi ve çocukları için yaptırdığı ve ceza ödeme merciinin *Hierotaton Tameion* olduğu kaydedilmektedir⁴³². Mezarın güneybatı ve batı yakınlarında başka bina temelleri ve kalıntıları görülmüştür. Yerleşim olasılıkla Ksanthos

⁴³⁰ Yerleşim ve kalıntıları hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Des Courtils 2010; Işık 2010.

⁴³¹ Yazıt için bkz. Tekoğlu 2010: no:1; SEG 60, 2010: no: 1570; Baker ve Thériault 2010: 298-299. Ayrıca bkz Epigrafik Testimonia, no: **TKsan5**. Aynı yerde ele geçen diğer bir yazıtta yine aynı onurlandırılan Marcus Aurelius Tlepolemos adlı şahıs onurlandırılmaktadır. Bkz. Tekoğlu 2010: no:2; SEG 60, 2010: no: 1571.

⁴³² Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, **TKsan6**.

teritoryumundaydı ve bu yöndeki sınır Saklıkent kanyonuydu. Kentin kuzeybatısı için Göl bent civarlarında bazı antik kalıntılar görülmüş⁴³³ ancak herhangi epigrafik bir malzeme henüz ele geçmemiştir. Ancak anıtta Sidyma ve Pinara arasında bir yol verilmeyişinin işaret edebileceği gibi kentin teritoryum alanı Göl bent'i içerisine alacak şekilde vadinin sonuna kadar uzanıyor olabilir, zira Sidyma ve Pinara arasındaki yol büyük olasılıkla doğrudan olmayıp Ksanthos'un buradaki arazilerinden geçmekteydi. Teritoryum alanının batı kesimde nereye kadar uzandığına ilişkin elde hiç veri olmadığında varsayımsal olarak coğrafi yükselteler göz önünde bulundurulmuş ve buna göre olası bir hat çizilmiştir (Şekil. 2.2.5.).

Şekil. 2.2.5. Ksanthos Kenti Olası Teritoryum Alanı

2.2.1. Pydnai

Ksanthos'un 11 km güney batısında Gavurağlı (Cavurkalesi) olarak bilinen antik yerleşim Pydnai / Kydnai olarak adlandırılmaktadır⁴³⁴. Yerleşimde Hellenistik Dönem'e ait bir kale yerleşimi ve Erken Bizans Dönemi'nden bir kiliseye ait kalıntılar bulunmaktadır. Yerleşim devamlılığı Bizans Dönemi ortalarının sonuna kadar devam etmiştir⁴³⁵.

Kale tahkimatı olan Pydnai kıyıya yakın olması nedeni ile ilk bakışta Ksanthos'a denizden yapılabilecek olan herhangi bir saldırıyı önlemek amacıyla askeri nedenlerle

⁴³³ Bkz. Des Courtils, Marksteiner ve Marksteiner 2000.

⁴³⁴ Genel olarak bkz. Benndorf ve Niemann 1884: 124-125; Hild ve Hellenkemper 2004: s. v. Pydna; Marksteiner 2010: 90.

⁴³⁵ Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Pydnai.

kurulmuş bir yer olarak değerlendirilebilir. Konumu itibariyle böyle bir amaç için de uygun durumdadır. Savunma için kayalık bir alandadır ve yakınında bulunan çay temiz su ihtiyacını karşılamaktadır. Kalenin işlevine ilişkin ipucu sayılabilecek bir epigrafik malzeme ele geçmiştir⁴³⁶. TAM II, no: 256'da yayınlanan yazıtta Mausolos adlı bir *alabarkhos*'un Poseidon'a yapmış olduğu bir adağı belgelenmektedir. Bu memuriyet hakkında çok bilgi bulunmasa da vergi toplama ile ilgili bir görev yürüttüğü bilinmektedir⁴³⁷. Bu durum Pydnai'nın yük boşaltma, gümrük vs. gibi konularla olan ilişkisine yönelik bir işaret olabilir. Cavalier ve Des Courtils bu memuriyetin gümrük işleri ile ilgili olduğunu, Pydnai'nın Ksanthos kentine deniz tarafından koruma sağladığını ve Ksanthos'un limanı olarak buradaki denetlemeleri kontrol ettiğini belirtmektedirler⁴³⁸.

Bu bağlamda Pydnai kale tahkimatı ile Ksanthos kenti arasında Karadere – Kumluova üzerinden bir kara bağlantısı bulunuyor olmalıydı. Zira Karadere'de ele geçmiş olan mil taşları bu bağlantıyı destekler niteliktedir⁴³⁹. Pydnai'nın Ksanthos teritoryumu içerisinde olduğunu gösteren bir diğer veri ise burada bulunmuş olan bir mezar yazıtıdır. Yazıtta mezar cezası için ödeme yapılacak yer Ksanthos *polis*'i olarak verilmiştir⁴⁴⁰. Bu veriler ışığında Pydnai'nın Ksanthos teritoryumunda bulunan ve tahkimli bir liman görevi gördüğü söylenebilir.

2.3. Sidyma

Sidyma antik kenti Muğla'nın Seydikemer İlçesine bağlı, bugün Dodurga olarak bilinen köyün hemen batısındaki Asar Mahallesi'nde yer almaktadır⁴⁴¹. Bir dağ çanağında yer alan kentin etrafı yüksek tepeler ile kuşatılmıştır. Batı kısmında 850 m yükseklikte akropol tepesi bulunmaktadır. Akropolde Bizans dönemi sur duvarlarının yanı sıra kısmen Klasik – Hellenistik Dönem duvar kalıntıları da göze çarpmaktadır⁴⁴².

⁴³⁶ TAM II, no: 256: Π|οσ[ε|ι | δῶνι | εὐχῆ | Μανσῶ | λου ἄλα | βάρχου (*Alabarkhos Mausolos'un Poseidon'a adağıdır*).

⁴³⁷ *Alabarkhos* memuriyeti yalnızca iki yazıttan bilinmektedir. Bkz. TAM II, no: 256; Joubin ve Wilhelm 1892: 119. Yazıtlardan TAM II de yayınlanan Pydnai örneği iken diğer yazıt Euboea'da Phylla isimli bir yerleşimde bulunmuştur. Phylla, Pydnai yerleşimi gibi bir kale tahkimatıdır. Yazıtların benzer özellikler sergileyen bu iki yerleşimde bulunması bu memuriyetin bu yerleşimlerde görülen bir memuriyet olduğu konusuna dikkat çekmektedir. Phylla için ayrıntılı olarak bkz. Sapouna – Sakellarakı vd., 2002.

⁴³⁸ Cavalier ve Des Courtils 2011: 458.

⁴³⁹ TAM II, no: 257 – 258.

⁴⁴⁰ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TKsan7**.

⁴⁴¹ Kent hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Fellows 1841: 152-157; 1852: 329-332; Spratt ve Forbes 1847: 17 -21; Benndorf ve Niemann 1884: 57-83; Ruge 1923: 2239 -2240, s.v. Sidyma; Bean 1978: 78-81; Bean 1979a: 837-838, s.v. Sidyma; Wurster 1980: 32 vd.; Frézouls 1986: 453-457; Dardaine ve Frézouls 1985: 211-217; Dardaine ve Longpierre 1985: 219-232; Frézouls ve Morant 1985: 233-243; Schweyer 1996: 26-28; Zimmermann 2001: 523, s.v. Sidyma; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Sidyma; Takmer 2010; Çevik 2015: 205-208.

⁴⁴² Erken döneme ait duvar kalıntıları için bkz. Wurster 1975: 194; Wurster 1980: 32; ayrıca Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Sidyma.

Strabon Kragos Dağı ve çevresindeki kentlerden bahsederken Sidyma'nın ismini hiç anmamakta aksine Kragos isminde bir kentten ve aynı adı taşıyan denize doğru sekiz burundan oluşan bir dağdan söz etmekte ve sonrasında Pinara ve Ksanthos kentlerini anmaktadır⁴⁴³. Ptolemaios ise içerisinde Sidyma'nın da bulunduğu Ksanthos Vadisi kentlerini sayarken bu kentleri Kragos Dağı etrafında sıralamaktadır⁴⁴⁴. Plinius da Sidyma'yı Kragos'un en tepe noktası /burnu olarak aktarmaktadır⁴⁴⁵. Strabon'un aktarımının da desteğiyle bazı modern yazarlar Sidyma kenti ile Kragos'u özdeş tutmaktadırlar⁴⁴⁶. İS 2/3. yüzyıla tarihlenen Marcus Aurelius Eukarpos adlı bir şahısın yapmış olduğu bağışa ait yazıtta geçen καταλιπόντ[α] τῆ πόλει πάντα τὰ περί τὸν Κραγον γεγενότα αὐτοῦ χωρία δι' ὧν ἔθετο διαθηκῶν ifadesi de bu yorumda etkin olmuştur⁴⁴⁷. B. Takmer ve S. Şahin Kragos isminin Merkez kütleli Akdağ olacak şekilde Ksanthos Vadisi dağ silsilesinin genel adı olduğunu düşünmektedirler⁴⁴⁸.

B. Takmer kentin adının Sidyma olarak anıldığı en erken epigrafik veri İÖ 425/4 yılından Attika-Delos Birliği vergi listeleri olduğunu aktarmaktadır⁴⁴⁹. Listede Sidyma yakınlarında bulunan Iera'nın ödeyeceği vergi miktarı verilmektedir ancak bu listelerde Sidyma kentinin olduğu kısım için tamamlama yapıldığı göz önünde bulundurulması gerekmektedir çünkü yapılan tamamlamalar şüpheli durmaktadır ve kesin bir veri olarak değerlendirilmemelidir⁴⁵⁰. B. Takmer arkeolojik verilere dayanarak kentin en geç bu dönemde iskân gördüğünü düşünmektedir⁴⁵¹. Ayrıca onomastik verilerin de bölgedeki Pers

⁴⁴³ Strab. 14, 3, 5: καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Κράγος, ἔχων ἄκρας ὀκτῶ καὶ πόλιν ὁμόνυμον.

⁴⁴⁴ Ptol. 5.3.3: πόλεις δὲ εἰσὶν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἴδε. περὶ μὲν τὸν Κράγον τὸ ὄρος Σίδυμα...

⁴⁴⁵ Plin. *Nat.*, 5, 100: *in monte Sidyma, promunturium Cragus. Promunturium* terimi bir dağ silsilesinin en tepe noktası ve bir dağın denize bakan bir burnu anlamlarına gelmektedir bkz. Lewis ve Short 1879: s. v. *Promunturium*.

⁴⁴⁶ Benndorf ve Niemann 1884: 60; TAM II, s. 62; Schweyer 1996: 27-28 ve dn. 113; Behrwald 2000: 74-75, dn. 240. Ayrıntılı olarak bkz. Takmer 2010: 106, dn. 95.

⁴⁴⁷ TAM II, no: 190: [Μ(ἄρκου) Αὐρ(ήλιου) Εὐκάρπου τρίς, γενόμενον] | [ὑποφύλακα τοῦ ἔθνους καὶ νεο | κόρον τῆς προκαθηγέτιδος] | θε[οῦ Ἐκ]άτης, υἱὸν τῶν ἀξιολογῶ-|τάτων Μ(άρκου) Αὐρ(ηλίου) Εὐκάρπου Ἱεροκλέου[ς?] | καὶ Χρυσίου τῆς καὶ Νεμεσῶ | Διονυσίου Ἀλκίμου δῖς, ἀπὸ | λυκταρχίας, συγγενῆ ἀρχιφυλά-|κων καὶ Λυκταρχῶν, καταλιπόντα | τῇ πόλει πάντα τὰ περὶ τὸν Κρά-|γον γεγενότα αὐτοῦ χωρία δι' ὧν | ἔθετο διαθηκῶν τὴν ἀει-|μνηστον δωρεὰν χαλκῆ | εἰκόνι ἡμείψατο ἢ πατ[ρίς] | βουλῆς καὶ δήμου [κρίσει]. (*Vatan, Boule ve Demos, pek ünlü Marcus Aurelius Eukarpos Hierokles'in ve Alkimos II'nin torunu Dinysios'un kızı Khyrisea'nın nam-ı diğer Nemesis'in oğulları olan, Lykiarkheslerden, Arkhephylaks ve Lykiarkheslerin soyundan, Kragos'un çevresindeki arazilerini kente isteyerek bırakan, ulusun Hypophylaks'I ve Tanrıça Prokathegemon Hekate'nin neokoros'u olan Marcus Aurelius Eukarpos III'ün ömür boyu hatırlanan hediyesine karşılık olarak bronz bir heykel ile onurlandırılmasına karar verdi.*)

⁴⁴⁸ Takmer 2010: 107; Şahin 2014: 138-139.

⁴⁴⁹ Takmer 2010: 104. ATL I, no: A9, str. 153-154=IG I³ 71 col. II l. 153-154: [Ἰ]ερὰ παρὰ [Σι]δυμέας. Takmer 2010, dn. 66'da en erken verinin İÖ 1. yy. yazarı Aleksandros Polyhistor'un aktarımının en erken veri olduğunu bildiren Schweyer 1996, Hild ve Hellenkemper 2004'ün bu bilgiyi dikkatlerinden kaçırdıklarını bildirmektedir. Aleksandros Polyhistor kent hakkında bilgi veren ilk antik yazardır ve sadece kentin Lykia'da bir *polis* olduğunu söylemektedir. Bkz FGrHist III A, 105 F 53.

⁴⁵⁰ Ayrıca bkz. Burada 2.3.4.

⁴⁵¹ *Nekropolis*'in doğu girişindeki dikili mezar taşı, surun doğu tarafına doğru devamında Ksanthos'un Dynastik dönem surunu çağrıştıran polygonal yapı ve Lykia tipi üç adet kaya mezarı kullanılan arkeolojik verilerdir bkz. Takmer 2010: 104.

egemenliğinin izlerini taşıdığı söylemektedir⁴⁵². Bir diğer veri ise İÖ 1. yüzyılda Pinara kentinden gelmektedir. Yazıtta bölgenin ödemesi gereken vergiyi faizsiz bir şekilde kendi cebinden ödeyen Pinara'lı bir vatandaş arasında Sidyma'nın da yer aldığı bazı kentler tarafından onurlandırılmaktadır⁴⁵³. Sidyma kentinde Roma Dönemi öncesine ait mevcut bir epigrafik malzeme bulunmamaktadır. Kent içerisinde ve çevresinde yapılacak olan kapsamlı kazı ve epigrafik yüzey araştırmaları bu durum için oldukça önem taşımaktadırlar.

İS 2. yüzyıla tarihlendirilen bir yazıtta Ksanthos Vadisi'nde bulunan kentler arasındaki akrabalık ilişkilerinin gösterildiği yazıtta Sidyma, Kragos kızı Khelidon ile Tloos'un oğulları olan Sidymos tarafından kurulduğu belirtilmektedir⁴⁵⁴. Bu kentlerin kökenlerinin çok eski akrabalık ilişkilerine dayandırıldığı bu yazıtta Sidyma'nın da bulunuyor olması yerleşim tarihinin erken dönemlere kadar götürülebilmesinde bir ipucu niteliğindedir. Zira epigrafik ve antik kaynak verilerinin az olmasının aksine arkeolojik veriler kentin Klasik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar aralıksız yerleşime maruz kaldığını göstermektedir⁴⁵⁵.

İÖ. 1 yüzyılın son çeyreğinden itibaren özellikle epigrafik veriler kentin siyasi ve sosyo-ekonomik anlamda canlandığını ve bununla birlikte kentteki refah düzeyinin de artışa geçtiğini göstermektedir. Özellikle bölgenin eyaletleştirme sürecinde kentin aktif bir rol oynadığı ve canlı bir kent olduğunu anlaşılmaktadır⁴⁵⁶. Kent içinde ele geçen ve imparator Claudius dönemine tarihlenen bazı yazıtlar bu durumu destekler niteliktedirler. Yazıtlardan elde edilen bilgilere göre Claudius dönemi eyalet valisi olarak görevlendirilen Quintus Veranius zamanında kente bir Sebastion inşa edilmiş ve Sebastion θεοῖς σωτήρσι Σεβαστοῖς'a adanmıştır⁴⁵⁷. Yine İmparator Claudius'un azatlısı ve hekimi olan Tiberius Claudius Epagathos ve oğlu Tiberius Cladius Livianus tarafından bir *stoa* inşa ettirdikleri ve bunu imparatora

⁴⁵² Takmer İS 2.-3 yy da kullanımı devam eden Mithrodates, Pharnakes, Arsames gibi isimleri örnek vermektedir. Ayrıntılı olarak bkz. Takmer 2010: 104. Ayrıca yerleşime ait ayrıntılı tarihçe için bkz. Takmer 2010: 103-109.

⁴⁵³ TAM II, no: 508, str. 19-20: τ[ε]τειμημένον δὲ πρ[ὶ]ν καὶ ὑπὸ Σιδυμέων καὶ Βα[λ]βουρέ[ων καὶ Λυ] | δατῶν καὶ Καλυνδίων καὶ ὑπὸ τῆς Καρίας προεῖσο[δίασαντα]. (*Sidyma, Balboura, Lydae, Kalynda ve Karia tarafından önceden onurlandırılmış olan...*)

⁴⁵⁴ TAM II, no: 174, C, str. 9-11: ...ἐν δὲ Σιδύμοις κτίματι Σίδυμου | υἱοῦ Τλώου καὶ Χελειδόνοϋ τῆς | Κράγου... (*Kragos'un kızı Khelidon ve Tloos'un oğlu Sidymos'un kolonisi Sidyma'dadır.*)

⁴⁵⁵ Arkeolojik veriler ve değerlendirmeler için bkz. Wurster 1975: 194; 1980: 32; Dardaine ve Longpierre 1985; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Sidyma; Takmer 2010: 96-103.

⁴⁵⁶ Dardaine ve Frézouls 1985: 217; Takmer 2010: 103.

⁴⁵⁷ TAM II, no: 177: θεοῖς σωτήρσι Σεβαστοῖς ἐπὶ Κο[ί]ντου Οὐήραν[?]ίου πρεσβευτοῦ | Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρ[ος Σεβαστο]ῦ ἀντιστρατήγου. (*Quintus Veranius Imperator Caesat Tiberius Claudius'un legatus propraetor'u iken kurtarıcı tanrılar Sebastoslar için*).

adadıkları görülmektedir⁴⁵⁸. Ayrıca kentte bu süreçte hemen bir imparatorluk kültü kurulduğu da bilinmektedir⁴⁵⁹.

SP yol anıtı Sidyma kenti ile ilişkili olarak sadece 2 adet yol bilgisi kaydetmektedir. Bunlardan ilki Ksanthos maddesinde tartışılan Ksanthos kentinden Sidyma'ya 104 *stadion* (yak. 19,25 km) uzunluğundaki yoldur. İkinci olarak ise Sidyma çıkışlı olan ancak varış noktası bilinmeyen bir yoldur. 24 *stadion* (yak. 4,5 km) uzunluğunda verilen yol bilgisi için Şahin varış noktası olarak Kalabatia önerisinde bulunmuştur⁴⁶⁰. Ancak bu öneri bazı açılardan problemler yaratmaktadır ve bu nedenle bu yol bilgisi Kalabatia maddesinde ayrıntılı olarak tartışılacaktır. Doğu- Kuzeydoğu komşusu Ksanthos olan Sidyma kenti kuzeyde ise Pinara antik kenti ile komşudur ancak SP yol anıtında bu iki kent arasında bir yol bilgisi verilmemektedir⁴⁶¹.

Kentin teritoryumuna ait en güneydeki veriler Bel mahallesinden gelmektedir. Buradan Üç adet mezar yazıtı kaydedilmiştir⁴⁶². Yazıtların iki tanesinde ödeme kurumu olarak Sidyma *demos*'unun tercih edildiği görülmektedir ve bir tanesinde ödeme para birimi *denarius* olarak belirlenmiştir. Üçüncü yazıt ise Artemis Sidymike'ye yapılacak olan ceza ödemesinin para birimi olarak *drakhma* olduğu görülmektedir. Bu durum Roma Dönemi'nden daha öncesi bir zaman içerisindeki bir bağımlılığı gösteriyor olabileceği gibi *drakhma* kullanımının en azından İS 2. yüzyılın ortalarına kadar devam ettiği bilinmektedir. Kentin güney ve güney batı sınırları denize kadar ulaşıyor olmalıdır. Ancak anıt üzerinde 4,5 km mesafede verilen yerleşimin Bel olduğu kabul edilecek olursa, Sidyma teritoryumunun en azından Claudius döneminde bu alanı kapsamadığı ancak İS 2. yüzyılda teritoryumunu bu alanı içerisine alacak şekilde genişlettiği düşünülebilir. Güney–Güney doğu hattı ise Ksanthos ile sınır komşusu olacak şekilde tahmini olarak çizilmiştir.

⁴⁵⁸ TAM II, no: 178: Τιβεριῶ Κλαυδίῳ Αὐτοκράτορι Καίσαρι Σεβαστῷ Γερμανικῷ — —]ΤΕΜΙΑ[— — — — τὴν στ]οάν κα[τε]σκεύ[ασαν καὶ καθιέρ]ωσαν Τιβέριος Κλαύδιος Σεβ[αστοῦ ἀ]πελεύθερος Ἐπάγαθος ἰατρός ἀκκῆστος τοῦ ἰδίου [πάτρωνος καὶ Τιβέριος Κλαύδιος Τιβερίου υἱὸς Κυρεῖνα Λειουανός?]. (*Tiberius Cladius Augustus'un azadlısı doktor Tiberius Cladius Hepagathos ve Tiberius oğlu Tiberius Cladius Leoiuanus kendi patronu ... İmparator Caesar Augustus Tiberius Cladius Germanicus ... ΤΕΜΙΑ.... için bu steli diktirdi ve adadı.*)

⁴⁵⁹ Ayrıntılı olarak bkz. Dardaine ve Frézouls 1985: 217; Takmer 2010: 100. İmparatorluk kültü baş rahibesi Flavia Nanne'nin mezar yazıtı için bkz. TAM II, no: 206: Φλάμιος Φαρμάκης | Φλαυίαν Νάνμην |τὴν θυγατέρα | ἀρχιερατεύσασαν | [τ]ῶν Σεβαστῶν |καὶ τειμηθεῖσαν | ταῖς πρώταις τειμαῖς | ὑπὸ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς | πόλεως καὶ ὑπ[ὸ τῆς πόλεως] | καὶ ταῖς δευτέραις | ζήσασαν σ[εμνῶς] | καὶ ἐνδόξω[ς]. (*Flavius Pharmakes Augustuslar'ın baş rahibeliğini yapmış olan, Birlik ve kent tarafından birinci onurlarla onurlandırılmış olan ve kent tarafından ikinci [onurlarla onurlandırılmış] olan, ün sever ve saygıdeğer bir şekilde yaşamış olan kızı Flavia Nanne'yi [onurlandırdı]).*)

⁴⁶⁰ Şahin 2014: 137-138.

⁴⁶¹ Bu durum ayrıntılı olarak 3. bölüm Patara Yol Anıtında Listelenmeyen Yollar kısmında tartışılacaktır.

⁴⁶² Yazıtlar için bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TSid3-TSid5**.

Kuzey kuzeybatı doğrultusunda ise Sancaklı limanında bulunan epigrafik belgeler kentin sınırlarının en azından buraya kadar geldiğine işaret etmektedir. Sancaklı limanında ele geçen 5 adet mezar yazıtında cezalar Sidyma *Demos*'una ya da *Gerousia*'sına ödenmektedir⁴⁶³.

Ruggieri hipotetik olarak Sidyma'nın teritoryumunun Kragos'a (Baba Dağı) kadar devam ettiğini, doğu ve güneyde ise Eşen ovasına kadar uzandığını düşünmekte olduğunu bildirmektedir⁴⁶⁴. Ayrıca Pınara ve Sidyma arasında Akburun olarak adlandırdığı Uzunyurt'un hemen güneyindeki burnu bir sınır olarak kabul etmektedir⁴⁶⁵.

Şekil.2.3.1. Sidyma Kenti Olası Teritoryum Alanı (İS 1. YY.), Yol Bağlantıları ve Kalabatia'nın olası Durumu

⁴⁶³ Yazıtlar için bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no:TSid7-TSid11.

⁴⁶⁴ Ruggieri 1999: 282.

⁴⁶⁵ Ruggieri 1999: 303.

Şekil.2.3.2. Sidyma Kenti Olası Teritoryum Alanı (İS 2.YY.)

2.3.1. Ispada

Kragos etrafındaki arazilerini kente bıraktığı bilinen Marcus Aurelius Eukarpos'un başka bir epigrafik veri aracılığıyla Ispada'da ki arazilerini "otuzlar meclisi"ne bıraktığı öğrenilmektedir⁴⁶⁶. Sidyma teritoryumunda kalan ve bir *kome* ya da *khorian* yapısında olan bu yerin lokalizasyonu için yeterli veri bulunmamaktadır⁴⁶⁷. Sidyma civarında kuzeyde Boğaziçi vadisinde ya da güney ve güneydoğuda tarıma elverişli Ispada'nın karakterine uygun araziler bulunmaktadır.

⁴⁶⁶ TAM II, no: 188, süt. B1, str. 20-22: κατέλιπεν τῷ ἱερῷ συστέμιατι τῶν τριάκοντα χωρίῳ | Ἰσπάδοις Σιδυμέων. Ayrıca bkz. Zgusta 1984: 204, § 388; Wörle 1988: 142, dn. 372; Schweyer 1996: 28, dn 115; Hild ve Hellenkemper 2004, s.v. Ispada; Takmer 2010: 114.

⁴⁶⁷ Ayrıca bkz. Takmer 2010: 114.

2.3.2. Lopta

TAM II, no: 174 numaralı yazıt aracılığıyla yerin adına ulaşılmaktadır⁴⁶⁸. Ksanthos vadisinde bulunan kentlerin aralarındaki akrabalık ilişkilerinin anlatıldığı yazıtta Lopta, Apollon ile alakalı bir yerleşim olarak geçmektedir. Yazıtta sofist Hieron Lopta'da deniz gören üst kısmında ışık alan bir açıklığı bulunan bir mağara bulunduğunu ve vaktiyle bir kadının Apollon'u gizlice izlerken bu açıklıktan düşüp, taş bir suret halini aldığını bu nedenle bu mağaraya yaklaşırken insanların el çırparak "χαῖρε Ἄπολλον ὁ ἐγ Λόπτων" şeklinde bağırdıklarını aktarmaktadır.

Aynı yazıtın elimizde olan metninin son kısmında 129 yıl önce Kalabatialı Eupolemos ve Ptolemaios'un Sidymalılara getirdikleri bir kehanet kayıtlıdır. Yazıt harf karakterinden dolayı İS 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir⁴⁶⁹. Ayrıca kehanetin tarihlendirmesi birlik rahibi ile yapıldığından söz konusu kehanet eyalet olmadan önceki bir döneme yani en geç İS 42/43 yıllarından öncesine ait olmalıdır. Yazıtta kehanetin verildiği yer Sidyma'yı πόλις συγγενής olarak tanımlamaktadır. Kehanetin getirildiği yer ile ilgili bazı bilim insanları ünlü Apollon Kehanet merkezinden dolayı Patara olabileceğini düşünmüşlerdir⁴⁷⁰. Ancak F. Onur tarafından da değinildiği üzere böyle bir durumda kehaneti getiren Kalabatialı kişilerin işlevlerinin ne olduğu açık değildir⁴⁷¹. Kehanetin getirilmesinden direk olarak sorumlu olduklarından dolayı bu kehaneti kendi kentlerinde bulunan bir tapınaktan getiriyor olmaları daha makul gözükmektedir. Söz konusu aynı yazıtta bahis olunan Apollon Lopta'nın deniz kenarında bulunmasından kaynaklı Kalabatia'ya yakın ya da bizzat Kalabatia sınırları içerisinde bulunma olasılığı göz önünde bulundurulursa bu kehanetin de Apollon Lopta'dan elde edilmiş olabileceği ve Kalabatialı şahısların kendi kentlerinde elde ettikleri bu kehaneti Sidyma kentine getirmeleri oldukça olasıdır⁴⁷². Bu olasılıklar göz önünde bulundurulduğunda

⁴⁶⁸ TAM II, no: 174: C9-Da6: ἐν δὲ Σιδύμοις κτίσματι Σιδύμου | υἱοῦ Τλώου καὶ Χελειδόνοσ τῆσ | Κράγου Ἀπόλλωνα τόπω πρὸσ | θαλάσση Λόπτοισ σπηλαίω | ἀποκρύφω δυσεισόδω ἐκ κορυφῆσ δὲ φωτοῦλκον ἄνοιγμα | μεικρὸν ἔχοντι, μέσον εἰσ ὃ κα|θοπτεῦσαι θελήσασά τισ ἄφνωσ | ἀμορητι vac. τὸν θεὸν κατη|νέχθη, καὶ λίθοσ κεῖται πτωμα | φόβου δεῖγμα κατασκόπων, | διὸ καὶ κροτεῖν ἀσ{ε}πάσματι | "χαῖρε Ἄπολλον {ὁ} ἐγ Λόπτων", <ὁ> | εἰσερχόμενοι φωνοῦμεν. (*Kragos'un kızı Khelidon ile Tloos'un oğlu olan Sidymos tarafından kurulan Sidyma'da, denize yakın bir yer olan Lopta'da girişi zor, üst kısmında bir açıklık bulunan ve buaradn ışık alan bir mağarada bir kadın duyulmadan ve görülmeden Apollon'u görmek isterken düşer. Ve burada diğerlerini korkutmada örnek olsun diye taştan bir yatan bir beden bulunmaktadır. Bu yüzden mağaraya girerken ellerimiz çırpır ve "Selam sana Ey Apollon Lopta" diye bağıırız*). Ayrıca bkz. Zgusta 1984: 342, § 718; Scheweyer 1996: 28, dn. 116; Merkelbach 2000: 119; Merkelbach ve Stauber 2002: 30; Hild ve Hellenkemper 2004: s. v. Lopta; Takmer 2010: 114.

⁴⁶⁹ Frei 1990: 1745; Parke 1985: 192; Wörrle 1988: 123; Merkelbach 2000: 121-125; Merkelbach ve Stauber 2002: 32-33; Schuler 2010: 77-79; Takmer 2010: 113, dn. 159; Reitzenstein 2011: 76-77, dn.8.

⁴⁷⁰ Parke 1985: 190; Merkelbach 2000: 119-120; Petrovic ve Petrovic 2006: 162-163; Marek ve Frei 2010: 589; 2016: 477.

⁴⁷¹ Onur 2019a.

⁴⁷² Onur 2019a.

Lopta söz konusu dönemde bir şekilde otonom bir yapıya sahip olan Kalabatia sınırları içerisinde kalan bir kült alanı olmalıdır⁴⁷³.

2.3.3. Iera

Yukarıda bahsedildiği üzere Atina vergi listelerinde adı geçen Iera'nın yazıt üzerindeki rekonstrüksiyonu yazarlarca coğrafik şartlar göz önünde bulundurularak yapılmış ve Iera'nın isim benzerliği bulunan Hiera Akra'dan dolayı Sidyma'nın batısında denize ulaşabilen bir yerde aranması gerektiği aktarılmıştır⁴⁷⁴. Ancak aynı zamanda Sidyma'nın yak. 5 km güneyinde bulunan Bel Mahallesi'nde bulunan antik yerleşim içinde Iera (Hiera) lokalizasyonu önerisinde bulunulmuştur⁴⁷⁵. Yine de daha önce de belirtildiği üzere yazıt için yapılan tamamlamada gerek Sidyma gerekse Iera kesin gözükmemekte bu nedenle bu yerleşimin varlığına şüphe ile yaklaşılmalıdır.

2.3.4. Kalaba(n)tia?

Anıtta Ksanthos – Sidyma yolundan sonra verilen yol bilgisinin varış noktası Şahin tarafından ἀπὸ Σιδύμων εἰς ? Καλαβαντι]άν ρ στάδια ρ κδ' şeklinde verilmektedir (Fig. 2.2)⁴⁷⁶. Verilen uzunluğa istinaden varış noktasının Sidyma'nın yakınlarında ancak çıkmaz bir yol sonunda duran bir yer olması ve *akkuzatif* halinin AN hecesi ile bitmesi gerekmektedir. Blok üzerinde bulunan harfler bir üst ve bir alt satıra oranla daha küçük yazılmıştır bu nedenle bu satırlarda bulunan Ksanthos, Tlos ve Pinara kentleri de varış noktası için uygun gözükmemektedir. *Stadiasmus maris magni*'de bu kıyı şeridinde ki limanlar listelenirken Hiera Akra'dan (Kötü Burun ya da Yedi Burun) 30 *stadion* sonra Kalabantia limanı verilmektedir⁴⁷⁷ ve ayrıca Sidyma'daki yazıtlarda Καλαβαττιανός / Καλαβατιανοί *ethnikon*'ları geçmektedir⁴⁷⁸. Bahsi geçen tüm bunlar Şahin tarafından varış noktasının Kalabatia olması gerektiğe birer gerekçe olarak sunulmaktadır⁴⁷⁹.

Stadiasmus Patarensis anıtında listelenen ilk 5 yol bilgisi 3 blok üzerine yazılmıştır ve bu bloklardan varış noktalarının yazılı olduğu orta blok kayıp durumdadır (Şekil. 2.3.4.1.).

⁴⁷³ Ayrıntılı olarak bkz. Onur 2019.

⁴⁷⁴ ATL I, no: A9, str. 153-154=IG I³ 71 col. II l. 153-154: [I]ερά παρά [Σι]δύμειας.

⁴⁷⁵ Takmer 2010:104 ve 114.

⁴⁷⁶ Şahin 2014: 45.

⁴⁷⁷ SMM, 494: ἀπο Ἱερῶς ἄκρας εἰς Καλαβαντιάν στάδιοι λ'

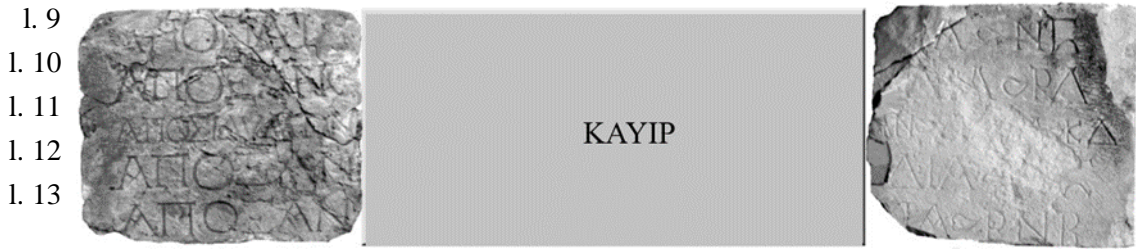
⁴⁷⁸ TAM II, no: 174E, str.1: [Κα]λαβατιανοὶ πρυτάνεσιν ἀναφέρομεν πρὸς ὑμᾶς [κατ]ὰ τὸ ψήφισμα. (*Kalabatiali prytanlar bize kararı getirdiler*).

⁴⁷⁹ Ayrıntılı olarak bkz. Şahin 2014: 139; Takmer 2010: no.3.

B Yanyüz Bl 13b (uzunluk: 63 cm)

Bl 14b (uzunluk: 1,08 cm)

Bl 15b (uzunluk: 0,62 cm)

Şekil. 2.3.4. 1. İlk olarak verilen 5 adet yol bilgisi

Şahin tarafından bu kısım şu şekilde tamamlanmıştır. Şahin 2014, 124:

	Str	Bl 13B	Bl 14B	Bl 15B
S III	GZR 1	9	ΑΠΟΠΑΤΑΡΩΝΕΙΣΞΑΝΘΟΝ	→ ΣΤΑΔΙΑ → ΝϜ
	GZR 2	10	ΑΠΟΞΑΝΘΟΥΕΙΣΣΙΔΥΜΑ	→ ΣΤΑΔΙΑ → ΡΔ
	GZR 3	11	ΑΠΟΣΙΔΥΜΩΝΕΙΣΚΑΛΑΒΑΝΤΙΑΝ	→ ΣΤΑΔΙΑ → ΚΔ
	GZR 4	12	ΑΠΟΞΑΝΘΟΥΕΙΣΠΙΝΑΡΑ	→ ΣΤΑΔΙΑ → Ϝ
	GZR 5	13	ΑΠΟΞΑΝΘΟΥΕΙΣΤΛΩ	→ ΣΤΑΔΙΑ → ΡΝΒ
	GZR 1		ἀπό Πατάρ[ων εις Ξάνθον → στάδι]α → νς'	
	GZR 2	10	ἀπό Ξάν[θου εις Σίδυμα → στ]άδια → ρδ'	
	GZR 3		ἀπό Σιδύμων [εις ? Καλαβαντι]αν → στάδια → κδ'	
	GZR 4	12	ἀπό Ξάν[θου εις Πίναρα → στά]δια → [ρλ]ς'	
	GZR 5		ἀπό Ξάν[θου εις Τλώ → στάδ]ια → ρνβ'	

Şekil. 2.3.4. 2. Şahin tarafından yapılan rekonstürksiyon

Diğer satırlara nispeten daha küçük ölçülerde yazılan 3. yol bilgisinde çıkış noktası olarak Sidyma kenti görülürken, varış noktasına ait son iki harf blok üzerinde okunmaktadır. Yapılan tamamlama ise hatalı ya da eksik gözükmektedir. Kayıp blok üzerinde yaklaşık 20-22 adet harf olmalıdır ancak Şahin tarafından yapılan bu tamamlama 11 harften oluşmakta ve blok üzerinde boşluk kalmasına neden olmaktadır. Şahin tarafından da bu durum bilinmektedir ve başka bir tamamlama önerisi olarak ε[ις Καλαβατίαν ἐπὶ θάλασσο]αν ifadesini sunmakta⁴⁸⁰ ancak yinede son yayınında Şekil. 2.3.4.2' deki tamamlamayı tercih etmektedir.

Kalabatia lokalizasyonu için ise Şahin daha önceki fikirleri kabul etmiş, SMM' de verilen uzaklığı dikkate alarak üzerinde bir takım Bizans dönemine ait kalıntıların⁴⁸¹ bulunduğu Sancaklı İskelesi olarak anılan yer olması gerektiğini burada bulunan mezar yazıtlarına istinaden de buranın Sidyma'ya bağlı bir liman yerleşimi olarak gözüktüğünü söylemektedir⁴⁸². Ayrıca Sancaklık Limanı'ndan vadiye doğru zigzaglar şeklinde çıkan ve iyi korunmuş durumda olan antik bir yol ile de bu görüşünü desteklemektedir⁴⁸³.

⁴⁸⁰ Şahin 2009: 103.

⁴⁸¹ Petersen ve Von Luschan 1889: 82; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Kalabatia.

⁴⁸² Şahin 2014: 139-140; Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TSid7-TSid11**.

⁴⁸³ Sancaklı limanının Kalabatia olarak kabul edilmesi hususunda bkz. Leake 1842: 163; Ritter 1859: 974; Ruge 1919: 1529; Robert 1966a: 16-17; Ruggieri 1999: Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Kalabatia; Şahin 2009: 103;

Şahin ayrıca bu tamamlamayı yaparken “Sidyma Kuşatması” teorisini de öne sürmektedir. Ona göre; bölgeye gönderilen Quintus Veranius’un yol politikası ekonomik nedenlerden çok askeri amaçlar içeriyor olmalıydı. Çünkü anıtta başka kent ile limanı arasında bir yol hattı örneği bulunmamaktadır. Eğer amaç ekonomik olsaydı bu bağlantının daha kuzeyde bulunan ve daha elverişli özelliklere sahip olan Perdikkai liman yerleşimine yapılması Kalabatia (Sancaklık) gibi sarp ve elverişsiz bir limana yapılmasından daha uygun gözükmektedir. Ancak anıt üzerinde Sidyma ve Pinara arasında ne sahil bandından ne de iç kesimlerden böylesi bir bağlantının bulunmaması ve başka liman bağlantılarının da verilmemesi nedenin daha çok askeri amaçlar güttüğünü göstermektedir. Bu durumda bölgeye gelen Quintus Veranius ilk görevlerinden biri olarak var olan halk isyanını bastırmak için, isyancıların Sidyma akropolüne sığınmış olabileceği düşüncesi ile hem karadan hem de denizden kontrol altına almak için bu yol hattını yaptırmış olabileceği oldukça olasıdır. Ayrıca Quintus Veranius’un mezar yazıtında söz konusu olan dağlık bir alanda ele geçirdiği kalenin⁴⁸⁴ Sidyma akropolü olması oldukça mümkün olmakla birlikte Sidyma kentinde ele geçen Quintus Veranius adına ithaf edilmiş anıtlar bu durumu destekler niteliktedir⁴⁸⁵.

Ancak bu teori için kesin kanıt niteliği taşıyan bir veri bulunmamaktadır ve bu nedenle teori sağlam temellere dayanmamaktadır. Bu bağlamda verilen yol bilgisi yeniden değerlendirilmelidir. Şahin tarafından yapılan tamamlama önerisi böylelikle hem fiziki açıdan (harf sayısı bakımından) hemde tarihi-coğrafik ve literatür kaynak açısından kesin gözükmemekte ve sıkıntılar içermektedir. Bununla birlikte Kalabatia lokalizasyonu için önerilen Sancaklık limanı da anıtta verilen mesafeden uzaktır, Sidyma’ya kuş uçuşu dahi 5,5 km uzaklıkta bulunan Sancaklı’ya kara yolu ile 8-9 km’de varılmaktadır. Bu nedenle anıtta bahis olunan varış destinasyonun Sancaklı olması neredeyse imkânsızdır. Ayrıca lokalizasyon için kaynak gösterilen SMM ise verdiği mesafe bilgileri açısından tutarsızlıklar içermektedir⁴⁸⁶.

Arnaud 2009: 181; 2011: 425; 2016: 141; Takmer 2010: 113; Cavalier ve Courtils 2011: 462-463; Şahin 2014: 139-140.

⁴⁸⁴ CIL IV, 41075 = AE 1953: no: 251, str. 12: [...] *acheotarum expugnatum delevit*. Veranius’un başarılarının anlatıldığı satırlardaki bu ifadeye ilişkin çeşitli tamamlama önerileri bulunmaktadır. Gordon (1952: 246-249) *tracheotae* kelimesinin tek olasılık olduğunu ve bahsedilen yerin Kilikia Tracheia’daki Cietae olabileceğinden dolayı [*castellum Cietarum Tracheotarum*] şeklinde bir tamamlama önerisinde bulunmuştur. Bu görüş Syme 1995: 272; Behrwald 2000: 137; Kolb 2002: 217; Brélaz 2005: 292-293 tarafından kabul edilmiştir. Feld 2005: 80, dn. 145 ise [*Cilicium Tracheotarum*] önerisinde bulunmaktadır. Adak ise *tracheotae* ifadesini kabul etmekte ancak bunun Kilikia’da değil aksine Veranius’un bu başarısını görevde bulunduğu Lykia eyaletinde kazanmış olması gerektiğini öne sürmektedir. Bkz. Adak 2003; Şahin ve Adak 2007: 63-68; Şahin 2014: 65-70.

⁴⁸⁵ Ayrıntılı olarak bkz. Şahin 2014: 140, ekkonu 1c: Sidyma – Kalabatia Yol bağlantısı ve Veranius’un Askeri Operasyonu. Ayrıca Şahin 2009; Takmer 2010: 107.

⁴⁸⁶ SMM’de (s. 493-494, str. 250-251) Kalabatia limanı Hiera Akra’dan 30 *stadion* (yak. 5,5-6 km) sonra, Perdikkai’dan ise 50 *stadion* (yak. 9-9,5 km) önce verilmektedir. Verilen bu uzaklık ölçüleri kabul edilebilir

Sonuç olarak, SP’te verilen bu yol bilgisindeki soruna yönelik üç seçenek vardır: 1- eğer Kalabatia Sancaklı Limanı’nda ise hedef Kalabatia değildir, 2- Eğer hedef Kalabatia ise, Kalabatia 4,5 km’lik mesafedeki bir başka yerleşime lokalize edilmelidir. 3- Hedef -A ile biten ve 4,5 km’de yer alan bir başka yerleşimdir. Eldeki mevcut veriler değerlendirildiğinde antik kalıntıların bir yerleşimin varlığına işaret ettiği Bel Mahallesi mesafe bakımından bu yol bilgisinin varış noktası olarak oldukça uygun bir konumdadır. Ancak bu yerleşimin ismine ilişkin bir veri olmadığından karşılaşılan sorunlar çözümsüz kalmaktadır. Bel mahallesindeki yerleşimi Iera olarak kabul edecek olursak epigrafik açıdan akkuzatif hali AN ile biteceğinden söz konusu boş kısım için uygun durmaktadır ancak daha önce belirtildiği üzere Iera için yapılan tamamlama önerisi sağlıksız gözüktüğünden mevcut sorun için bir çözüm olmamaktadır. Diğer bir ihtimal ise Kalabatia’nın Bel’e lokalize edilmesidir. Eldeki mevcut veriler ile bu iki sorunda çözümsüz kalmakta, sorunun çözülebilmesi için ise yeni verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

2.4. Pinara

Delikhasar Harabeleri olarak da bilinen Pinara antik kentine ait kalıntılar bugün Muğla İli Seydikemer ilçesine bağlı olan Minare köyünde bulunmaktadır⁴⁸⁷. Strabon Pinara’nın Kragos’un eteğinde iç kesimlerde bulunduğunu ve Lykia’nın en büyük kentlerinden birisi olduğunu yazar, ve Lykia Birlik’inde 3 oy hakkına sahip altı kentten birisi olarak Pinara’yı sıralar⁴⁸⁸. Kentin adı Plinius’ta da geçmektedir⁴⁸⁹. Ptolemaios ise Kragos yakınlarındaki iç kentleri sayarken Pinara’nın adından bahsetmektedir⁴⁹⁰. Stephanos Byzantinos ise başka bir Lykia kenti olarak atıfta bulunduğu Artymnessos’dan bahsederken Pinara hakkında da bilgi vermektedir⁴⁹¹. Kentten bilinen epigrafik malzemeler TAM *corpus*’unda toplanmıştır⁴⁹². Kalıntıları arasında tiyatrosu görülen kentte gerçekleştirilen herhangi bir arkeolojik kazı çalışması bulunmamaktadır.

gözükselerde Patara limanının’dan Telmessos’a kadar listelenen tüm limanların birbirlerine olan uzaklıklarında tutarsızlıklar mevcuttur. Konu ile ilgili ayrıntılı olarak bkz. Onur 2019:

⁴⁸⁷ Köyün ismi olasılıkla Pinara antik yerleşiminin halk diline dönüştürülmesi ile meydana gelmiştir. Kent hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ruge 1950: 1391-1395, s.v. Pinara; Wurster ve Wörrle 1978: 74-101; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Pinara; Marksteiner 2010: 48-55; Çevik 2015: 234-237; Tietz 2016: 336-340.

⁴⁸⁸ Strab. 14, 3, 3: ἔξ δὲ τὰς μεγίστας ἔφη ὁ Ἀρτεμίδωρος, Ξάνθον Πάταρα Πίναρα Ὀλυμπον Μύρα Τλῶν; 14, 3, 5: ὑπόκειται δὲ τῷ Κράγῳ Πίναρα ἐν μεσογαίᾳ, τῶν μεγίστων οὖσα πόλεων ἐν τῇ Λυκίᾳ.

⁴⁸⁹ Plin. *Nat.* 5, 28: *ultra par sinus priori, ibi Pinara et quae lyciam finit telmessus.*

⁴⁹⁰ Ptol. 5, 3, 3: πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἴδε. περὶ μὲν τὸν Κράγου τὸ ὄρος...

⁴⁹¹ Step. Byz. s.v. Ἀρτύμνησος.

⁴⁹² TAM II, no: 500-538, ayrıca TAM II, no: 247-248.

SP’de Pinara çıkışlı 2 adet yol bilgisi verilmektedir. Bunlardan ilki 176 *stadion*⁴⁹³ (yak. 33 km) uzunluğundadır ve Telmessos antik kentine verilmiştir. Diğeri ise 112 *stadion* (yak. 21 km) uzunluğunda olup varış destinasyonu Tlos antik kentidir. S. Şahin Pinara Telmessos yolunun Göben (ya da Gökben)- Dontköy üzerinden Babadağı’nın eteklerini doğu-kuzeydoğudan geçerek Telmessos’a ulaştığını söylemektedir⁴⁹⁴. Bununla beraber 2016 yılında yapılan yüzey araştırmaları Pinara’dan Telmessos kentine Dip köyü – Akbel – Hisarönü – Ölüdeniz Yerleşimi – belki Kayaköy? üzerinden giden bir başka hattın daha olduğunu göstermektedir. Bu yolun izlerine Telmessos yönünde modern yolun zaman zaman sağında ve solunda dere yatağını takiben yamaç paraşütü gişelerine kadar rastlanmıştır. Yaklaşık 33 km uzunluğunda ki bu hat anıtta verilen uzunluk ile uyum içerisindedir. Hoskyn, Spratt ve Forbes tarafından da bu yolun bilgisi aktarılmaktadır (Hrt.3)⁴⁹⁵. SP anıtında bahis olunan yolun araştırmalar neticesinde elde edilen Dip köy ve Akbel üzerinde ilerleyen hat mı yoksa S. Şahin tarafından belirtilen Kabağaç-Gökben üzerinden ilerleyen hat mı olduğu kesin olarak söylenememektedir. Kabağaç’ın hemen batısındaki Asarcık’ta antik isminin Aloanda olarak tespit edildiği bir yerleşim bulunmaktadır. SP anıtı bu civarda Pinara dışında herhangi bir yerleşimden bahsetmemektedir. Bu durumda eğer Aloanda en azından Hellenistik/Geç Hellenistik Dönem’de sahip olduğu otonom yapıya⁴⁹⁶ Claudius zamanının da sahip idiyse, anıt üzerinde verilen yol Aloanda yönünde yani Kabağaç – Gökben – Esenköy (Dont) hattı değil, Dip köyü- Akbel Hisarönü üzerinden ilerleyen yol olmalıdır. Ancak eğer Aloanda o dönemde Pinara’ya ya da Telmessos’a ait bir yerleşimse anıtta bahsedilen yolun hangisi olduğu sorusuna bir cevap olmayacaktır. Dolayısıyla Aloanda’nın Claudius Dönemi statüsüne ilişkin bir veri bulunmadığından bu durum kesinlik kazanamamaktadır. Dip köyü- Akbel-Hisarönü-Ölüdeniz Yerleşimi ve belki Karaköy üzerinden ilerleyen hat denize olan ulaşım kolaylığı ve Ölüdeniz ile Kayaköy yerleşimlerine de direkt olarak uğraması neticesinde anıt üzerinde söz konusu olan yol hattı için tercih edilmiş olması daha olası gözükmektedir (Şekil. 2.4.1.)

⁴⁹³ Anıt üzerinde uzunluk POZ şeklinde okunmaktadır ancak Şahin bunun bir taşçı ustası hatası olduğunu düşünmekte ve mesafe için verilen uzunluğu PO5 olarak düzeltmektedir. Bkz. Şahin 2014: 146.

⁴⁹⁴ Şahin 2014: 155.

⁴⁹⁵ Hoskyn 1842, 151; Spratt ve Forbes 1847, 5 – 6 ve 19-24.

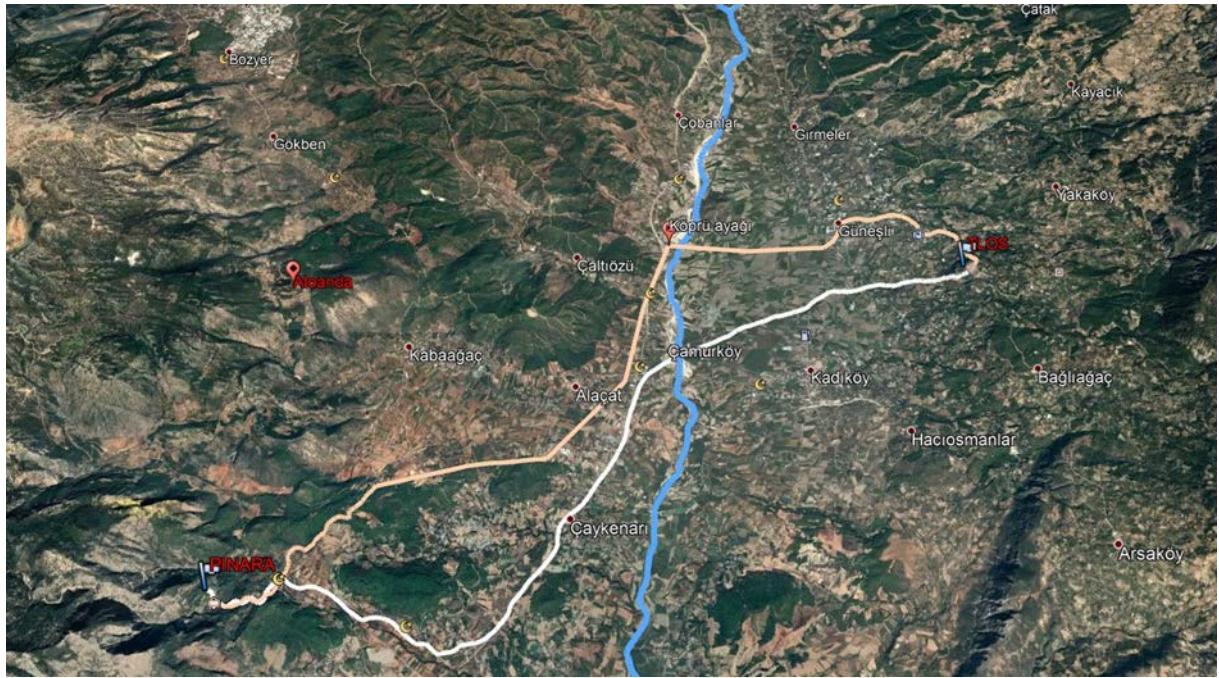
⁴⁹⁶ Bkz. Burada 2.4.1.

Şekil. 2.4. 1. Pinara'dan Telmessos'a ilerleyen yol

Pinara'dan Tlos'a ilerleyen güzergâh için ise Şahin yolun Ksanthos'tan Tlos'a giden hat ile Çamur köy civarında birleşerek orada bulunması beklenen bir köprü üzerinden nehri aşarak Tlos kentine varması gerektiğini aktarmaktadır⁴⁹⁷. Çünkü ona göre Ksanthos- Tlos yolu Ksanthos nehrinin akış yönüne göre sağ tarafından ilerleyerek gitmektedir ve hem Ksanthos – Tlos yolu hem Pinara -Tlos yolu hemde ters istikamette Telmessos- Tlos yolu ortak bir kavşak noktasında (Karacaoğlan köyü) birleşerek Çamur köyde bulunması beklenen köprüyü kullanıp Tlos kentine ulaşmışlardır. Ancak Ksanthos maddesinde belirtildiği üzere Ksanthos Tlos yolu Şahin'in söylediğinin aksine nehrin batı tarafında kalmakta Saklıkent üzerinden bir köprüden geçerek Bağlıca üzerinden Tlos'a ulaşmaktadır. Bununla birlikte 2017 yılı araştırmalarında Pinara Tlos yolunun Eşen çayını Çaltıözü/ Allıkavak üzerinden geçtiğini göstermektedir. Burada antik bir köprünün izleri tespit edilmiştir. Pinara'dan çıkan yol Kabağaç düzlüğünden ilerleyerek Alaçat yakınlarında Allıkavak'ta bulunan köprüyü geçerek Tlos'a ulaşmış olmalıdır (Şekil.2.4.2.).

⁴⁹⁷ Şahin 2014: 156.

Şekil. 2.4. 2. Pinara'dan Tlos'a ilerleyen yol

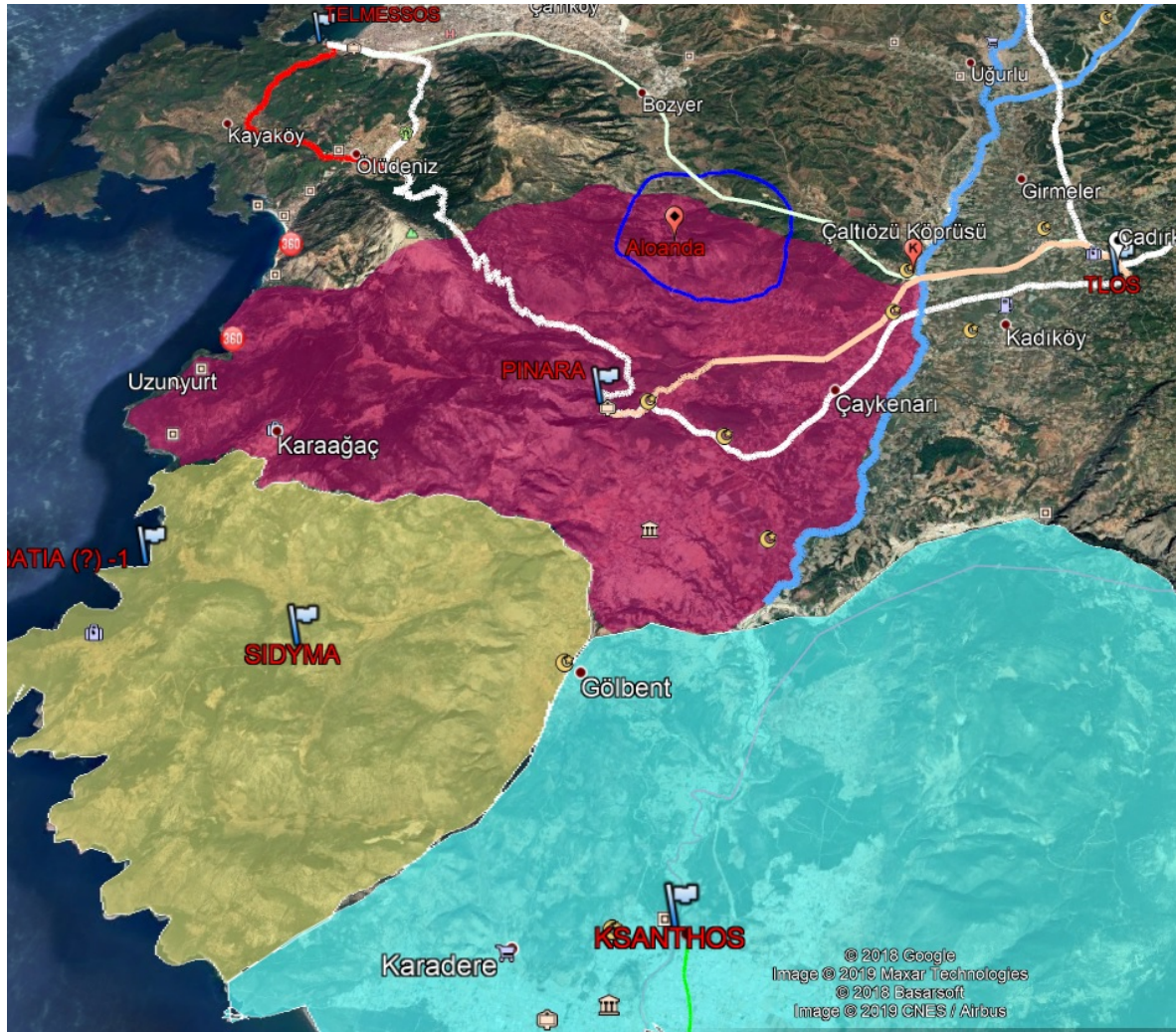
Şekil. 2.4. 3. Allıkavak Köprü Kalıntısı

Şekil. 2.4. 4. Allıkavak Köprü Kalıntısı

Pinara antik kentinin teritoryum alanına ışık tutabilecek sadece iki adet yazıt bilinmektedir. Perdikia'da bulunan ve ödemenin Pinara *demos*'una yapıldığını gösteren bu iki mezar yazıtı bu sahil bandının Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pinara teritoryumunda kaldığını göstermektedir⁴⁹⁸. Epigrafik verilerin eksikliğine rağmen kuzey yönde Telmessos ile olan sınır için Baba Dağı'nın güneyi; doğu-kuzeydoğu yönde Tlos kenti ile de Eşen çayı Pinara ile doğal sınır oluşturmaktadır. Pinara antik kenti güneyde Sidyma, kuzeyde Telmessos, doğu-kuzeydoğuda Tlos, güneydoğuda ise Ksanthos kenti ile komşudur (Şekil.2.4.5.).

⁴⁹⁸ Ruggieri 1999: 284. Yazıtlar için bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TPin1**, **TPin2**.

Şekil. 2.4. 5. Pinara Kenti Olası Teritoryum Alanı

2.4.1. Asarcık/Aloanda

Pinara antik kentine yak. 7-8 km uzaklıkta, Kabağaç'ın 2,5 km kuzey batısında bulunan Asarcık (Hisarcık) mahallesinde pek çok antik kalıntının izine rastlanmıştır⁴⁹⁹. G. Davies, yak. 650 m yüksekliğinde ağaçlık bir tepe olan Asarcık'ta zirvede bir Ortaçağ kalesi yapısının bulunduğunu, Kuzeydoğu yamaçta kırılmış ve etrafa saçılmış lahit parçalarının olduğunu aktarmışa ve bu parçaların bir tanesi üzerinde bulunduğu, fakat günümüzde kayıp olan yazıtı yayımlamıştır. Bununla birlikte bir sur duvarının kalıntılarını takip edebildiklerini ve Asarcık ile batısında bulunan diğer bir yükseklik ile arasında Lykia tipi bir kaya mezarı bulunduğunu aktarmaktadır⁵⁰⁰. G. Davies tarafından yayımlanan ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen yazıttaki ethnikon yerleşimin antik adı için ilk veriyi sunmaktadır. Yukarıda Demos maddesinde de tartışılan yazıtta Hermoas adlı bir vatandaşın Ἀλοανδεύς *ethnikon*'unu taşıdığı ve mezara karşı

⁴⁹⁹ Davies 1895: 104; Schweyer 1996: 23; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Aloanda.

⁵⁰⁰ Davies 1895: 104.

işlenecek suç için *demos*'a ödeme yapılması gerektiği görülmektedir. Bununla birlikte 2016 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları esnasında Asarcık ziyaret edilmiş bir adet Likçe ve iki adet Yunanca yazıt kaydedilmiştir. Hellenistik Dönem'e tarihlenen Yunanca yazıtlardan bir tanesinde Aloanda *demos*'unun Pokamas adlı bir vatandaşı onurlandığı anlaşılmaktadır. Diğeri ise Aloandalı Apollonios'un mezar yazıtıdır. Bu epigrafik veriler Asarcık yerleşiminin antik dönemde Aloanda olduğunu ve en azından Hellenistik Dönem'de *demos* statüsünde bir yerleşim olduğunu kanıtlamaktadır.

Aloanda ile ilgili veriler oldukça kısıtlıdır. Yukarıda söz konusu olan epigrafik veriler dışında burası hakkında yazan herhangi bir antik yazar bilinmemektedir. Bölgenin eyleştirilmesinden sonra olasılıkla Pinara hâkimiyetine girmiştir⁵⁰¹.

2.4.2. Perdikia/Faralya

Faralya köyleri olarak bilinen sahil bandında bulunan Ködürümsü Limanı (Asar Mahallesi) antik Perdikia limanı olarak lokalize edilmektedir⁵⁰². SMM Kalabatia limanından 50 *stadion* sonra Perdikia limanını vermektedir⁵⁰³. Kalabatia limanının Sancaklı limanı olduğunu varsayan Şahin burada verilen mesafeden hareketle Perdikia limanının bugün Ködürümsü Limanı olduğunu kabul etmektedir⁵⁰⁴. Byzantionlu Stephanos'ta bu limandan bahsetmektedir⁵⁰⁵.

1847 yılında bu bölge Spratt ve Forbes tarafından da ziyaret edilmiştir. Spratt ve Forbes bölge hakkında Pinaralı Herodotos'a ait uzunca bir yazıt gördüklerinden ayrıca yarı gömülü halde antik bir kemerli yoldan ilerlediklerini, evlerin yakınlarında 2 adet lahit ve diğer izler ile birlikte bir kapı gördüklerini aktarmaktadırlar⁵⁰⁶. Söz konusu mezar yazıtlarında ödemelerin Pinara *demos*'una yapıldığı görülmektedir.

Uzunyurt üzerinde Geç Antik – Bizans dönemine ait kalıntılar bulunmaktadır. Ruggieri bu alanın olasılıkla Roma Dönemi'nde de gömü alanı olarak işlev gördüğünü düşünmektedir⁵⁰⁷.

⁵⁰¹ Schweyer 1966:23; Robert 1966b: 15; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Pinara ve Aloanda.

⁵⁰² Schweyer 1966: 24; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Perdikia.

⁵⁰³ SMM, 494.

⁵⁰⁴ Şahin 2014: 143.

⁵⁰⁵ Step. Byz. s.v. Περδικία χώρα και λιμὴν Λυκίας.

⁵⁰⁶ Spratt ve Forbes 1847: 21-22.

⁵⁰⁷ Ruggieri 1999: 305.

2.5. Tlos

Tlos antik kenti günümüzde Muğla İli'ne bağlı Seydikemer İlçesi'nin Yaka Mahallesi sınırları içerisinde konumlanmaktadır⁵⁰⁸. Artemidoros'un Birlik kentleri ile ilgili olan anlatımını aktarırken 3 oy hakkına sahip 6 büyük kent arasında saydığı Tlos kenti için Strabon Kıbyra'ya geçiş sağlayan boğazın yanında bulunduğundan bahsetmektedir⁵⁰⁹. Plinius ise Lykia'nın önceden 20 *oppidum*'u varken şimdi 36 *oppidum*'u bulunduğunu aktardıktan sonra sıraladığı *oppida* arasında Tlos kentini de saymaktadır⁵¹⁰. Ptolemaios ise Kragos dağı etrafında saydığı kentler arasında Tlos'tan söz etmektedir⁵¹¹.

Likçe *Tlawa* olarak adlandırılan Tlos Lykia'nın en eski kentlerinden birisi olmakla birlikte Roma Dönemi'nde metropolis unvanına sahip kentler arasındadır⁵¹². Diğer büyük Lykia kentlerinde olduğu gibi Tlos kentinden de oldukça fazla sayıda epigrafik malzeme ele geçmiştir⁵¹³ ve devam eden kazılarda yeni buluntular bulunmaya devam etmektedir. Kent Lykia Bölgesi içerisinde kazısı devam eden kentlerden bir tanesidir.

Tlos kenti konumu itibariyle stratejik bir öneme sahiptir. Kent Ksanthos vadisini hem kuzey hem de güneyden görmekte ayrıca Telmessos'tan gelen ve doğuya doğru ilerleyen yolların kontrol noktasında bulunmaktadır. Kentin bu önemi SP anıtında da görülmektedir. Anıtta Tlos kenti ile bağlantılı 7 adet yol bilgisi verilmektedir. Bunlardan 3 tanesi Tlos çıkışlı olup Tlos'tan Telmessos'a 188 *stadion* (yak. 35 km), Tlos'tan Plata[...] üzerinden Oinoanda'ya 20[...] *stadion* (yak. 37 km'den fazla) ve Tlos'tan Kastabara'ya 128 *stadion* (yak. 23,7 km) şeklinde giden yollardır. Söz konusu olan diğer 4 yol ise Ksanthos, Pinara, Kadyanda ve Araksa kentlerinden Tlos'a verilmişlerdir.

Tlos kentinden Telmessos'a giden yol için S. Şahin yolun Tlos'tan çıktıktan sonra Pinara'ya giden yol için de kullanılması gereken ve yaklaşık Çamurköy civarında olması beklenen köprüyü kullanarak Gökben ve Esen köy (Dont Köy) üzerinden Telmessos'a ulaşmış olması gerektiğini söylemektedir⁵¹⁴. Buschman Hızırlık Tepesi'nin doğusundan Dont köy yönüne doğru ilerleyen yaklaşık 5 metre genişliğinde antik döşeli bir yolu 3 km kadar takip

⁵⁰⁸ Kent hakkında genel bilgi için bkz. Fellows 1841: 132 vd.; Benndorf ve Nieman 1884: 138 dv.; Schweyer 1996: 20-22; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Tlos; Marksteiner 2010: 56 vd.; Korkut 2015; Çevik 2015: 238-243.

⁵⁰⁹ Strab. 14.3.3: Τλῶν κατὰ τὴν ὑπέρθεσιν τὴν εἰς Κιβύραν κειμένην.

⁵¹⁰ Plin. Nat. His. 5.28: *lycia lxx quondam oppida habuit, nunc xxxvi habet. ex his celeberrima praeter supra dicta canas, candyba, ubi laudatur eunias nemus, podalia, choma praefluente aedesa, cyaneae, ascandiandalis, amelas, noscopium, tlos, telandrus.*

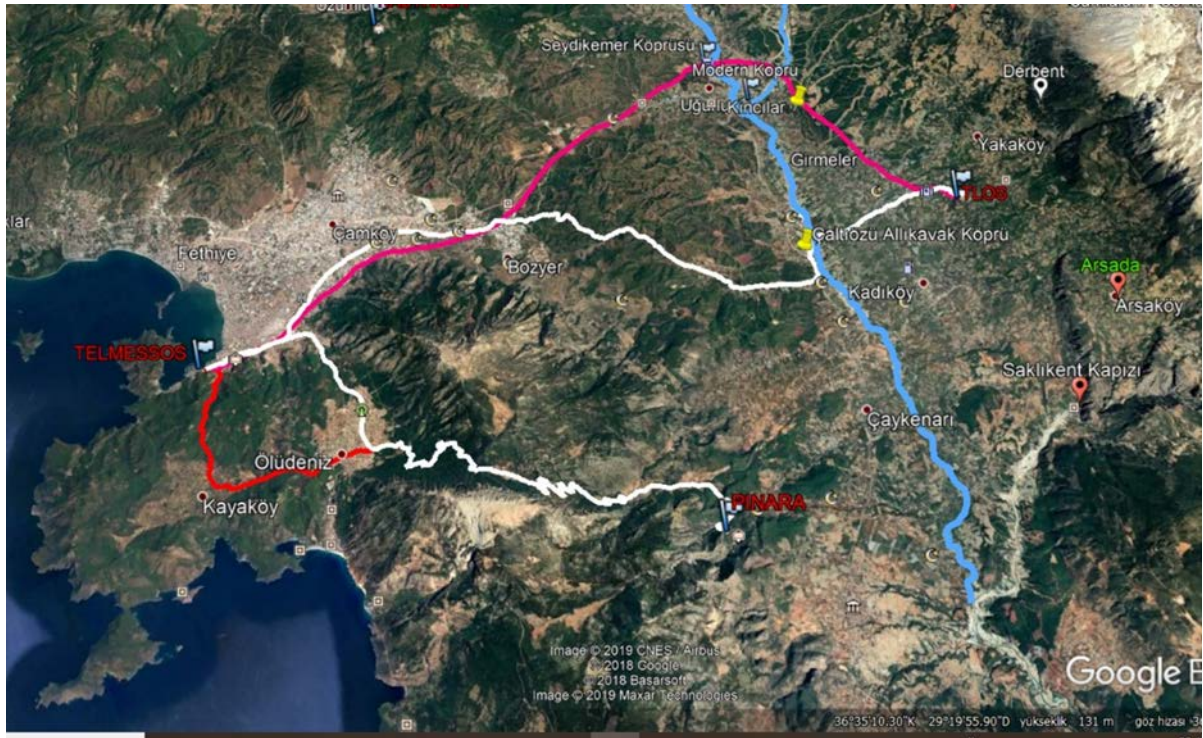
⁵¹¹ Ptol. 5.3.3 πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἰδε. περὶ μὲν τὸν Κράγου τὸ ὄρος Τλώ (ἢ Τλώς)....

⁵¹² TAM II, no: 555, 577-578, 582-583, 585-586, 588; SEG 27, no: 939; SEG 50, no: 1356; SEG 57, no: 1668; SEG 62, no: 1416.

⁵¹³ Tlos kenti yazıtları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekoğlu 2015.

⁵¹⁴ Şahin 2014: 157.

etmiş ve bu yolun Ksanthos vadisine ulaşması gerektiğini aktarmıştır⁵¹⁵. 2016 yılında yürütülen yüzey araştırmalarında arazi üzerinde yapılan gözlemler neticesinde Tlos'tan Kadyanda ve Araksa için de kullanılacak olan yol kuzey doğrultuda çıktıktan sonra Kıncılar üzerinden ilerleyerek Seydikemer yönünde Telmessos hattı için ayrılmış olabileceğini ve Seydikemer merkezinde bulunan köprüyü kullanarak Telmessos'a doğru ilerlemiş olabileceği beklenmesine karşın, 2017 yılında Çaltıözü Allıkavak yakınlarında bulunan köprü ayağı kalıntısı yolun bu köprüyü kullanmış olma ihtimalinin de bulunduğunu göstermektedir⁵¹⁶. Bu hattın Telmessos'a çok yakın bir noktada Pinara – Telmessos yolu ile birleşmiş olma olasılığı bulunmaktadır (Şekil. 2.5.1.). Seydikemer köprüsü üzerinden ilerleyen yol uzunluğu anıta verilen uzunluktan yak. 1,5 km kadar daha uzun kalırken Çaltıözü köprüsü üzerinden daha kısa mesafede ulaşmaktadır.

Şekil. 2.5. 1. Tlos'tan Telmessos'a ilerleyen yol

Bir diğer yol bilgisi Tlos'tan Oinoanda'ya Plata[...] üzerinden yak. 37 km'den fazla (20-stadion) ilerleyen yoldur⁵¹⁷. Bu yol bilgisi ile ilk bakışta elde edilen veri Tlos ile Oinoanda arazileri arasında Plata[...] isimli bir yerleşimin arazilerinin bulunmasıdır. Bu hattın ilerlediği arazi hakkında Hellenistik Dönem'de Tlos ve Oinoanda arasında imzalanmış bir antlaşma metni önem kazanmaktadır. Bu metine aşağıda Tlos kentinin teritoryum alanının tartışıldığı kısımda ayrıntılı olarak değinilecektir. S. Şahin'e göre Hellenistik Dönem antlaşmasında bahsi geçen

⁵¹⁵ Buschmann 1993: 430.

⁵¹⁶ Akyürek Şahin vd. 2018: 400-401.

⁵¹⁷ Yüzey araştırmaları yolun yak. 43 km uzunluğunda olduğunu göstermektedir.

yol ile SP anıtında verilen yol olasılıkla aynı güzergâhı paylaşmış ve Yakaköy ya da Tezli Dere'ye kadar Tlos – Kastabara yolu ile aynı hatta ilerlemiş olmalıdır, yol Kayacık – Zindan – Dikmen/Köristan üzerinden Kıncılar/Tezli Dere'ye ulaşarak buradan Dereköy, Çökek Asar, Armutlu üzerinde Karabel geçidine ulaşmakta ve burada Araksa - Oinoanda yoluna bağlanarak Oinoanda'ya ulaşmaktaydı. Ya da başka bir seçenek Armutlu'dan sonra Gökbel Deresi vadisini takiben Oinoanda'ya ulaşmaktadır. S. Şahin üçüncü bir olasılık daha önermekte ve yolun Tezli Dere Vadisinden ayrılarak Çamçukuru vadisinden geçerek Oinoanda'ya ulaşmış olabileceğini söylemektedir⁵¹⁸. Bu hususta ilkin Plata[..] olarak anılan yerin lokalizasyonu önem kazanmaktadır. Veri eksikliği nedeniyle kesin bir lokasyon tanımlamasının yapılamadığı Plata[..] için Dikmen Tepe, Köristan ve Çökek Asarı önerilmiştir⁵¹⁹. Bu yerlerden yayınlanan yazıtlar Plata[..]'nın yerleştirilmesi adına herhangi bir bilgi içermemektedir⁵²⁰. Dikmen Tepe, Köristan'da bulunan kalıntıların⁵²¹ Plata[..] lokalizasyonu için bir ihtimal olması ile birlikte tapınak ve pek çok yapı kalıntısı ile bir adet Likçe yazıtında ele geçtiği Zindan yerleşimi⁵²² de Plata[..] yerleşimi için daha nitelikli ve daha güçlü bir olasılık olarak Dikmen ve Köristan kalıntılarında içine alacak şekilde Zindan merkezli bir yerleşim olarak önerilmektedir⁵²³. 2015, 2016 ve son olarak 2019 yılında yürütülen yüzey araştırmaları Tlos Oinoanda yolunun Yakaköy – Kayacık – Söğüt – Çökek – Bayırköy – Hacı Osman Boğazı boyunca – Belarasi – Çukuryurt ve Kurttaş üzerinde ilerlediği tespit edilmiştir. Ayrıca Kurttaş mevkiinde kırık halde bir adet miltaş bulunmuştur⁵²⁴ (Şekil.2.5.2.).

⁵¹⁸ Şahin 2014: 212-213.

⁵¹⁹ Şahin ve Adak 2007: 177-179; Şahin 2014: 212-215; Onur 2016c: 80-81; Onur 2016d: 92.

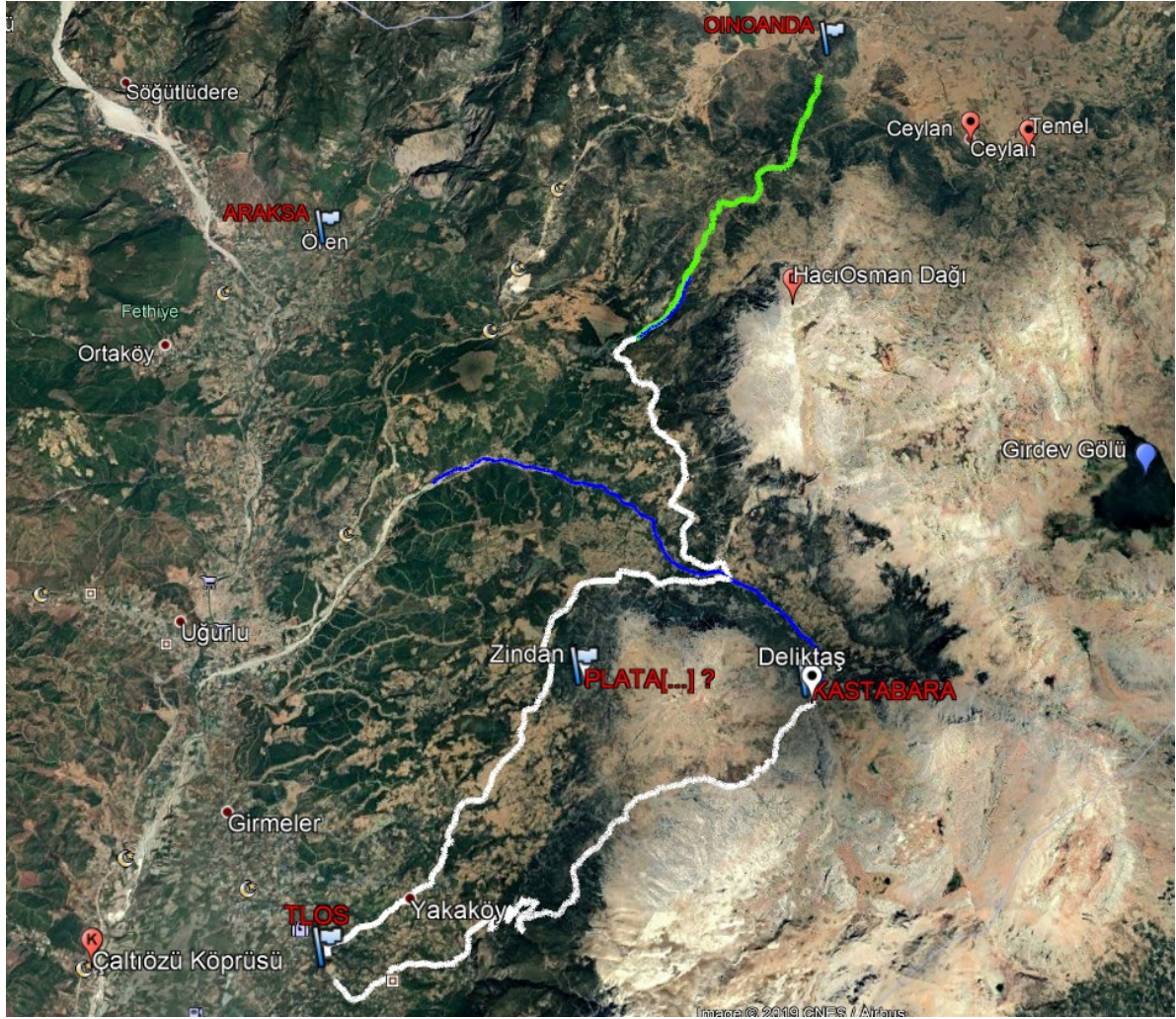
⁵²⁰ TAM II, no: 712-717; Rousset 2010: 155-166.

⁵²¹ Kalıntılar için bkz. Yılmaz ve Çevik 1996: 192-193; Courtils ve Laroche 2003: 454-456; Korkut 2014: 506-510; Korkut 2015a: 55-58 ve 129-132, res. 158-167; Korkut 2015b: 176-188; Çevik 2015: 260.

⁵²² Yılmaz ve Çevik 1996: 191-192; Courtils ve Laroche 2003: 454; Korkut 2014: 511-514; Korkut 2015a: 58-61 ve 133-135, res. 170-177; Korkut 2015b: 188-197.

⁵²³ Onur 2017: 289.

⁵²⁴ Akyürek Şahin vd. 2018: 391-394; 406, resim. 7.

Şekil. 2.5. 2. Tlos'tan Oinoanda ve Kastabara'ya ilerleyen yol

SP anıtında Tlos çıkışlı verilen son yol yak. 23,7 km (128 stadion) uzunluğunda Kastabara'ya ilerleyen yoldur. S. Şahin bu yola ilişkin teorik tahminlerini aktarmaktadır. Ona göre Tlos Kastabara yolu Çökek civarına kadar Tlos Oinoanda yolu ile aynı hatta ilerleyerek Tezli Beli yönüne dönerek Kastabara'ya ulaşmış olabilir. Ancak yolun D. Rousset tarafından önerildiği şekilde⁵²⁵ Yakaköy – Camialanı (Cemalanı) – Kuruköy hattından da gitmiş olabileceğini aktarmaktadır⁵²⁶. Bu yolun Plata[.]'ya uğramadan ilerliyor olması Plata[.]'nın lokalizasyonu açısından önem taşımaktadır. 2015 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırması Tlos Kastabara yolunun Tlos'un kuzeydoğusuna yönelerek Derbent Deresi'ni tırmandığı ve Akdağ'ın yamaçlarından devam ederek Camialanı (Cemalanı) – Kuruova – Fırnaz – Deliktaş hattında Kastabara'ya ulaştığını göstermektedir. Yakın döneme kadar onarım görerek kullanıldığı anlaşılan antik yol hattına ait kalıntıların yak. 500 m yükselen Derbent Deresi'nde zigzaglarla 7 km kadar tırmandığı tespit edilmiştir⁵²⁷ (Şekil.2.5.2.).

⁵²⁵ Rousset 2010:144.

⁵²⁶ Şahin 2014: 219-220.

⁵²⁷ Akyürek Şahin vd. 2018: 388-391; 404-405, resim. 1-3.

SP anıtında Tlos ile ilişkili yollar kentin o dönemde Telmessos, Plata[..], Kastabara, Ksanthos⁵²⁸, Pinara⁵²⁹, Kadyanda⁵³⁰ ve Araksa⁵³¹ ile komşu olduğu görülmektedir.

Hellenistik Dönem'e ait Tlos ile Oinoanda arasında yapılmış antlaşma metni⁵³² bu dönemde (yak. İÖ 150) bu iki kent arasında Masa Oros adlı bir tepenin sınır olduğunu göstermektedir. Anlaşma metninde bu sınırlandırma ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Buna göre sınırlama “Tlos’tan Oinoanda’ya giden yola doğru inen vadinin son bulunduğu kısımdan” başlamakta, buradan sonra dağı sınırlayacak şekilde 18 adet sınır işareti kazınmıştır. Söz konusu olan Masa dağı civarı hakkında coğrafik tanımlamalar da bulunmaktadır. İlk sınır işaretinin kazındığı yerden sonra “toplular mezarlığı” ve “Ahşap Hermaion” diye bilinen bir yere gelmektedir. Buradan yak. 45 m (yüz dirsek) sonra Galbanounda diye bilinen bir nehre in “sağ taraftaki vadi” görünmektedir. diği noktadan. Golbanounda yatağı boyunca ilerleyerek akarsu ve vadinin keşiştiği bir yer ve bu yerden de devam eden vadinin Oinoanda Termessos’undan Tlos sınıklarına giden yolu üzerindeki bir geçite ulaştığı aktarılmaktadır. Bu geçit muhtemelen dağlık alanda Tlos ve Oinoanda Termessos’unun arasındaki sınırı teşkil etmekteydi. Bu geçitten sınıklar yönüne dönüldüğünde sağdan Eudyrenos isimli bir akarsu akmaktadır ve ikinci sınır işareti bu akarsu ile bu akarsuya kadar inen vadinin keşiştiği noktanın altında bulunan bir kayaya kazınmıştır. Bundan sonra ilk sınır işaretinin kazındığı alana kadar daire şeklinde yol üstünde bulunan kayalara sınırlandırma işaretleri kazınarak sınırlandırma tamamlanmıştır.

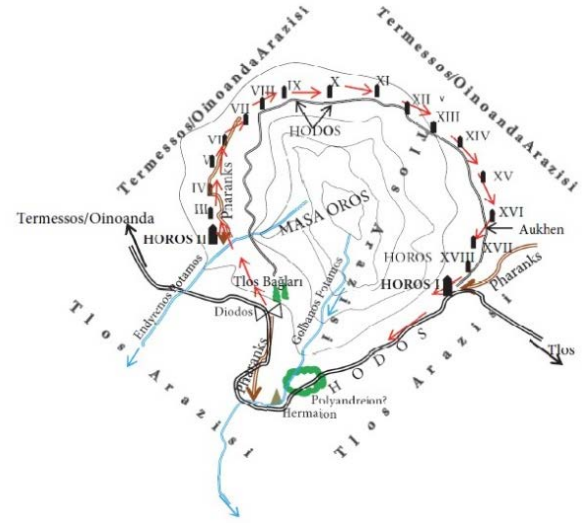
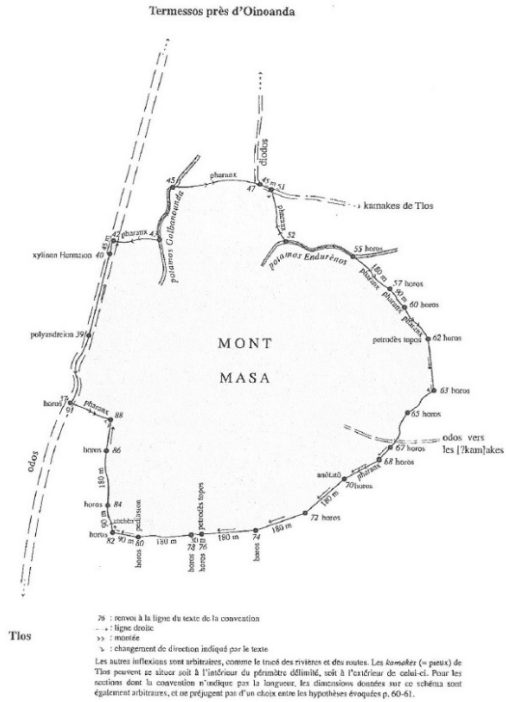
⁵²⁸ Ksanthos ile olan sınır için bkz. burada Ksanthos maddesi.

⁵²⁹ Pinara ile olan sınır için bkz. burada Pinara maddesi.

⁵³⁰ Kadyanda ile olan sınır için bkz. burada Kadyanda maddesi.

⁵³¹ Araksa ile olan sınır için bkz. Burada Araksa maddesi.

⁵³² Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TTlos1**.

Şekil 2.5. 3. Masa Oros Çizimi (Rousset 2010)

Şekil 2.5. 4. Masa Oros Çizimi (Şahin 2014)

Masa dağının lokalizasyonu yazıtta verilen coğrafik tanımlamalara rağmen yapılamamıştır. 2019 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları bu kapsamda Haciosman Dağı civarında gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ilkin Haciosman Deresi (Galbanounda) yatağı incelenmiş, bu yatak boyunca belirli bir yere kadar ilerlenebilmiştir. Sınırlandırma işlemini yapan heyet tarafından da bu dere yatağı boyunca yürünmediği anlaşılmıştır. Yol üzerinde tarif edilen “ahşap hermaion” olarak belirtilen yere dair herhangi bir iz bulunamamıştır. Heyet tarafından belirlenen sınır hattı Deliktaş vadisi boyunca Gökben yaylası mevkiine kadar uzanıyor olmalıdır. Bu mevki üzerinde söz konusu Tlos sırtlarına götüren geçit ve bu geçitten 45 m ilerleyerek Endyrenos nehri ve bu nehre inen vadi birleştiği yer bulunmalıdır. Söz konusu nehrin Sarı Dere olduğu ve birleşim noktasının olduğu yerde kaya üzerinde 45 cm çapında bir *omikron* kalıntısı tespit edilmiştir. Metin doğrultusunda bu noktadan Karaniz Yaylası’na kadar olan alan araştırılmış topoğrafik tanım metin ile uyuşmasına rağmen herhangi bir *sınır işareti* izine rastlanmamıştır. Ancak civarda bulunan kayaç yapısı aşınmaya son derece dayanıksızdır ve yöre halkı tarafından da “eriyen kaya” olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle sınır izlerine rastlanmaması anlaşılabilir bir durumdur. Yapılan bu gözlemler sonucunda Masa dağının Haciosman Dağı olması ihtimali oldukça yüksek görünmektedir.

Bu bağlamda S. Şahin tarafından Tlos ve Oinoanda kentleri arasında bulunan sınıra yönelik ileri sürülen Tezli Dere’nin kuzeyinde bulunan dağlık araziler Oinoanda’nın, güneyinde

bulunan araziler Tlos'un teritoryumunda olduğu fikri⁵³³ anlaşma metnine ve Masa Oros'un Haciosmandağı tepesine yerleştirilmesi ile uyuşmamaktadır. Ancak daha sonraki dönemlerde bu sınırlarda değişiklik olması gayet muhtemeldir, zira yak. 200 yıl sonra SP Tlos ve Oinoanda arasında Plata[...] yerleşimini göstermektedir Nitekim coğrafik olarak bu sınırlandırma alanında bulunan Çökek'ten 7 adet Roma Dönemi mezar yazıtı ele geçmiştir ancak hiçbirisi alanın hangi kente ait olduğunu aydınlatacak bilgiler içermemektedir. Yine de Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenebilen bir adet yazıtta⁵³⁴ geçen [ἀρχιερατ]εύσαντι τῶν [Σεβαστῶ]ν ἐν τῷ ἔθνει, [γραμμα]τεύσαντι Λυκί[ων καὶ πάσ]ας ἐθνικάς [τε καὶ πολ]ειτικάς ἀρχὰς [τετ]ε[λ]ε[κ]ότι, τῷ κτή[το]ρι τῶν ἐνγαίων, ἥρωι. ifadeleri aynı şekliyle Oinoanda sınırları içerisinde kalan Çukurceylan'da bulunan bir diğerk yazıtta görülmektedir⁵³⁵. Söz konusu bu yazıtta İS 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu iki yazıtta geçen şahısların aynı kişi olabileceği düşünülmektedir⁵³⁶ ancak bu hususta kesin bir şey söylemek mümkün gözükmemektedir. Aynı bölgede bulunan Dikmen ve Köristan yerleşimlerinde hangi kent sınırları içerisinde kaldığını gösteren herhangi bir veri bulunmamakla birlikte D. Rousset bu yerleşimlerin Tlos teritoryumunda kaldığını düşünmektedir⁵³⁷. Kadyanda'dan Tlos'a ileyen yol Tlos teritoryumunun Atlıdere hizasına kadar uzanması gerektiğine işaret etmektedir. Bu alan Masa Oros olabileceği düşünülen Haciosmandağı tepesi hizasında kalmakta bu yönüyle Hellenistik Dönem'deki sınırlandırma açısından uyumlu gözükmektedir. Tlos ile Oinoanda arasındaki sınır için Masa Oros dışında doğal oluşum olarak Tezli dere bulunmaktadır ve bu derenin vadisi Roma Dönemi'nde Tlos'un kuzey sınırı olabilir. Helenistik Dönem sınır anlaşmasına göre söz konusu sınır ve transit geçiş sorunları Tlos, Oinoanda Termessos'u ve Kadyanda arasında yaşanmaktadır. Oinoanda Termessosluları transit geçiş hakkı sorununu dava konusu etmişlerdir. Du durumda D. Rousset ilki tansit geçiş hakkı kullanmak isteyenlerin Tlos ve Kadyanda olması ve Oinoanda Termessoslularının buna karşı çıkması, ikincisi ise Oinoanda Termessoslularının Tlos ve Kadyanda'ya karşı kendi transit haklarını istemeleri olmak üzere

⁵³³ Şahin 2014: 214.

⁵³⁴ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TTlos2**.

⁵³⁵ Milner 2004: no.1.

⁵³⁶ N. P. Milner (2004: 50-52) Pınara'da ele geçen bir diğerk yazıtta atıfta bulunarak bu üç yazıtta anılan şahsın Oinoanda kenti ileri gelenlerinden Licinnius Mousaios olabileceği ileri sürmektedir. Fakat D. Rousset (Rousset 2010: 118) bu fikrin şüpheli olduğundan zira Pınara yazıtında şahsın memuriyetlerinden bahsedilmediğini söylemekte ölen şahsın hem Tlos hem de Oinoanda kentlerinde arazi sahibi olabileceğini, bu konu hakkında net bir fikrin ileri sürülemeyeceğini aktarmaktadır. Ayrıca tüm bunlara rağmen Çökek yerleşiminin Oinoanda teritoryumunda kalmasının daha olası ve mümkün olduğunu da söylemektedir. Ayrıntılı olarak bkz. Rousset 2010: 118-119.

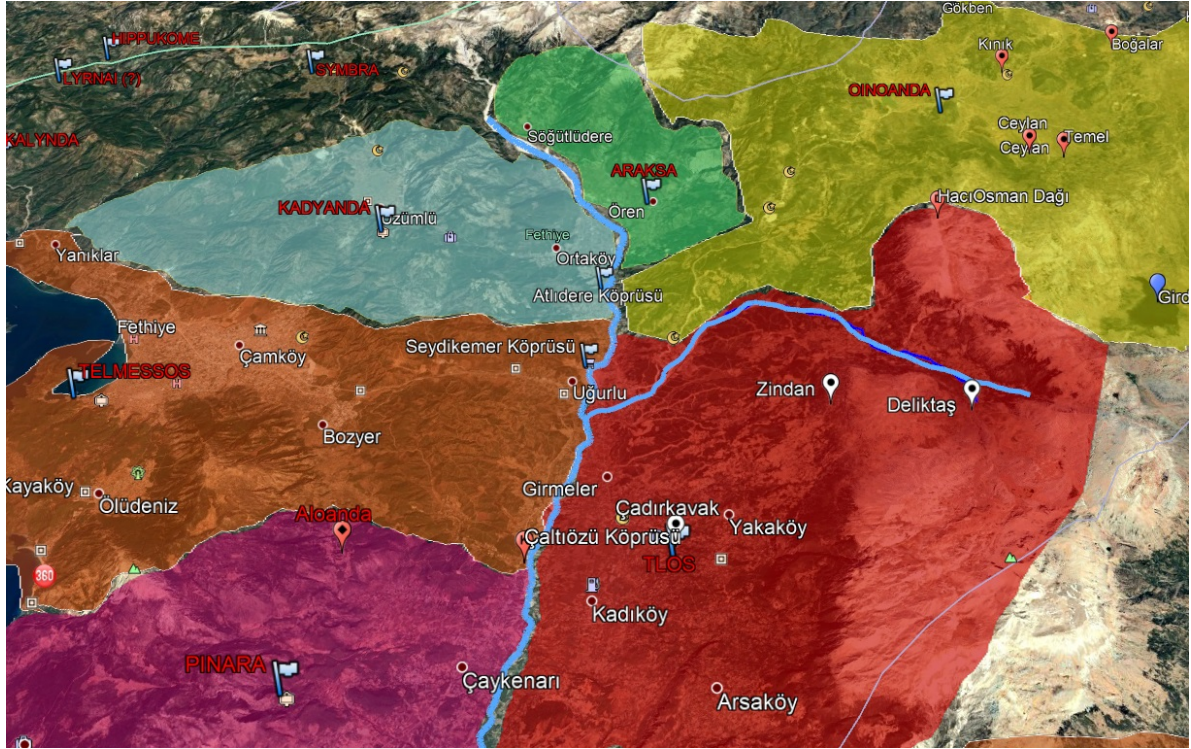
⁵³⁷ Rousset 2010: 118.

iki öneri getirmektedir.⁵³⁸. Burada Hellenistik Dönem için anlaşmazlığı anlamak adına şu olasılıklar değerlendirilmelidir:

a. Oinoanda (Termessos) Arazisi Vadiye Kadar İnmekte, Transit Geçiş Kadyanda ve Tlos Tarafından Gerçekleştirilmektedir:

Olasılıklardan ilki Hellenistik Dönem içerisinde Oinoanda arazilerinin en azından Atlıdere hizasına kadar belki bir ihtimal olarak Tezli Dere hizasına kadar uzanmasıdır. Böylelikle yazıtta geçen *Termessosluların haklarında dava konusu ettikleri Tlosluların ve Kadyandalıların transit geçiş hakları bulunduğu mutabık kalarak (şunları kabul ettiler)* ifadesi şu şekilde yorumlanabilir. Kadyandalıların bölgenin iç kesimlerine ulaşması için Atlıdere köprüsünü kullanmaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Söz konusu transit geçiş bu köprü üzerinden sağlanıyorsa Kadyandalılar köprü sonrasında Oinoanda arazisine giriyor olabilir. Bu nedenle de Oinoandalılar Kadyandalıların böyle bir geçiş haklarının olmadığını iddia etmiş olabilirler. Ancak Tlos bu köprü çevresinde herhangi bir şekilde bu soruna dâhil edilememektedir çünkü Oinoanda ve Kadyanda arasında Tlos arazilerinin olmaması gerekir. Böylelikle de Oinoanda'nın Kadyanda'ya olan sınır geçişi aynı zamanda Birlik sınırlarına da geçiştir. Bu kurgunun diğer bir sonucu da Tlos'tan bir Liman kenti olan Termessos'a giden ana yolun bu köprüyü (Atlıdere) kullanmamış daha güneyden başka bir köprü (Allıkavak/Çaltözü) aracılığı ile doğrudan Termessos arazisine girmiş olabileceğidir. Bölgenin iç kesimlerine konumu gereği ulaşım sağlayabilmektedir. Bu durumda Tlos ile Oinoanda arasında transit geçiş ile ilgili sorun yaşanan yer Atlıdere noktası değil olasılıkla daha doğuda metinde belirtildiği şekliyle Masa Oros yakınlarında bir noktada olmalıdır. Ancak Roma Dönemi'nde Tlos, Kadyanda ve Araksa yol bağlantıları artık bu vadinin Oinoanda teritoryumunda kalmadığını göstermektedir.

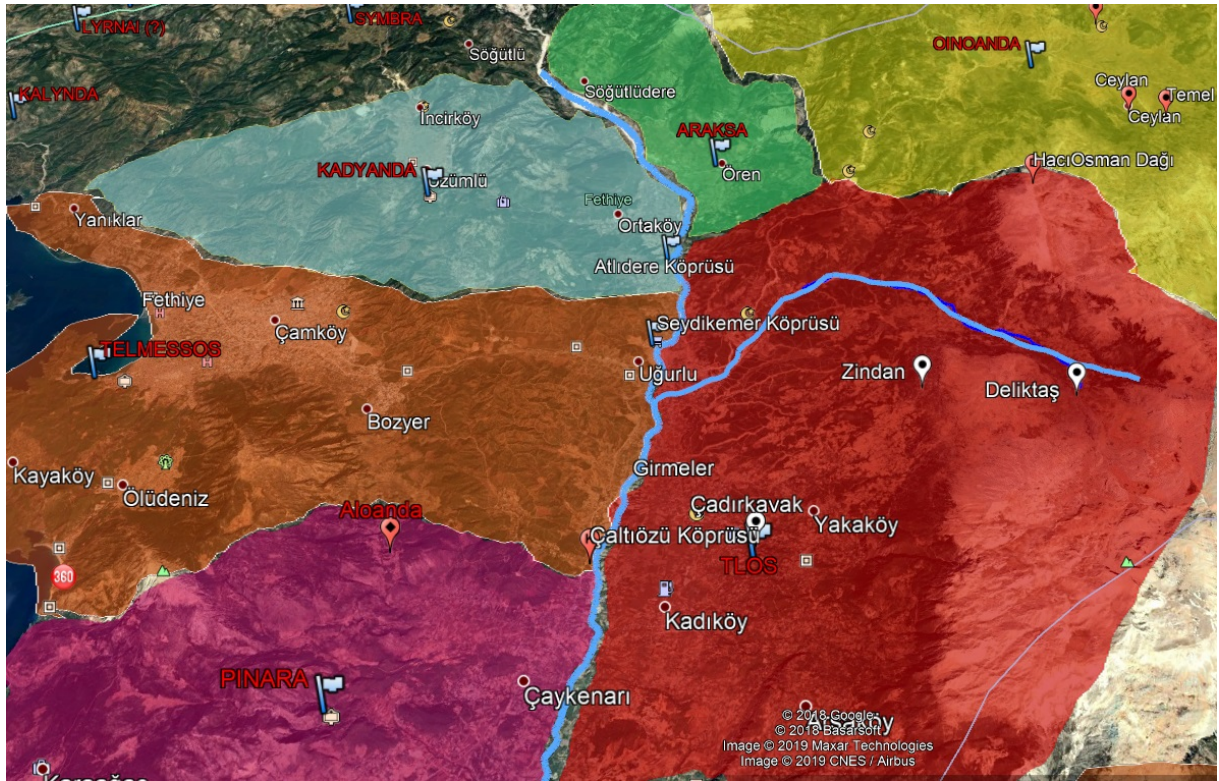
⁵³⁸ Ayrıntılı olarak bkz. Rousset 2010: 36 vd.

Şekil. 2.5. 5. Oinoanda (Termessos) Arazisi Vadiye Kadar İnmekte, Transit Geçiş Kadyanda ve Tlos Tarafından Gerçekleştirilmektedir

b. Transit Geçiş Oinoanda Tarafından Gerçekleştirilmektedir:

İkinci olasılık olarak Oinoanda arazilerinin vadiye kadar inmediği varsayılırsa Oinoanda Telmessos'a ulaşmak adına en azından Kadyanda arazilerinden geçmek durumunda kalacaktır. İlk bakışta sorun yaşayan taraflar açısından bu öneri uygun gözükmesine rağmen aslında burada Oinoanda'nın transit geçişi ile ilgili durumun Lykia Birliği ile olan bağlantısı göz önünde bulundurulmalıdır. Birlik kapsamında bölge topraklarına giren Oinoandalıların sadece giriş yaptığı Birlik üyesi kent ile sorun yaşamaması olağandır. Ancak antlaşma metni uyarınca sorunun hem Kadyanda hem de Tlos ile yaşanması bu iki kent üzerinden hem kent hem de Birlik sınırlarına giriş yapıldığı şeklinde anlaşılmalıdır. Bu doğrultuda bir önceki olasılıkta da sözü edildiği üzere yaşanan transit geçiş sorunu bir noktada değil iki ayrı alan üzerinde yaşanmış olabileceği görülmektedir. Mevcut veriler kapsamında kesin bir yargıya varmak mümkün gözükmemektedir.

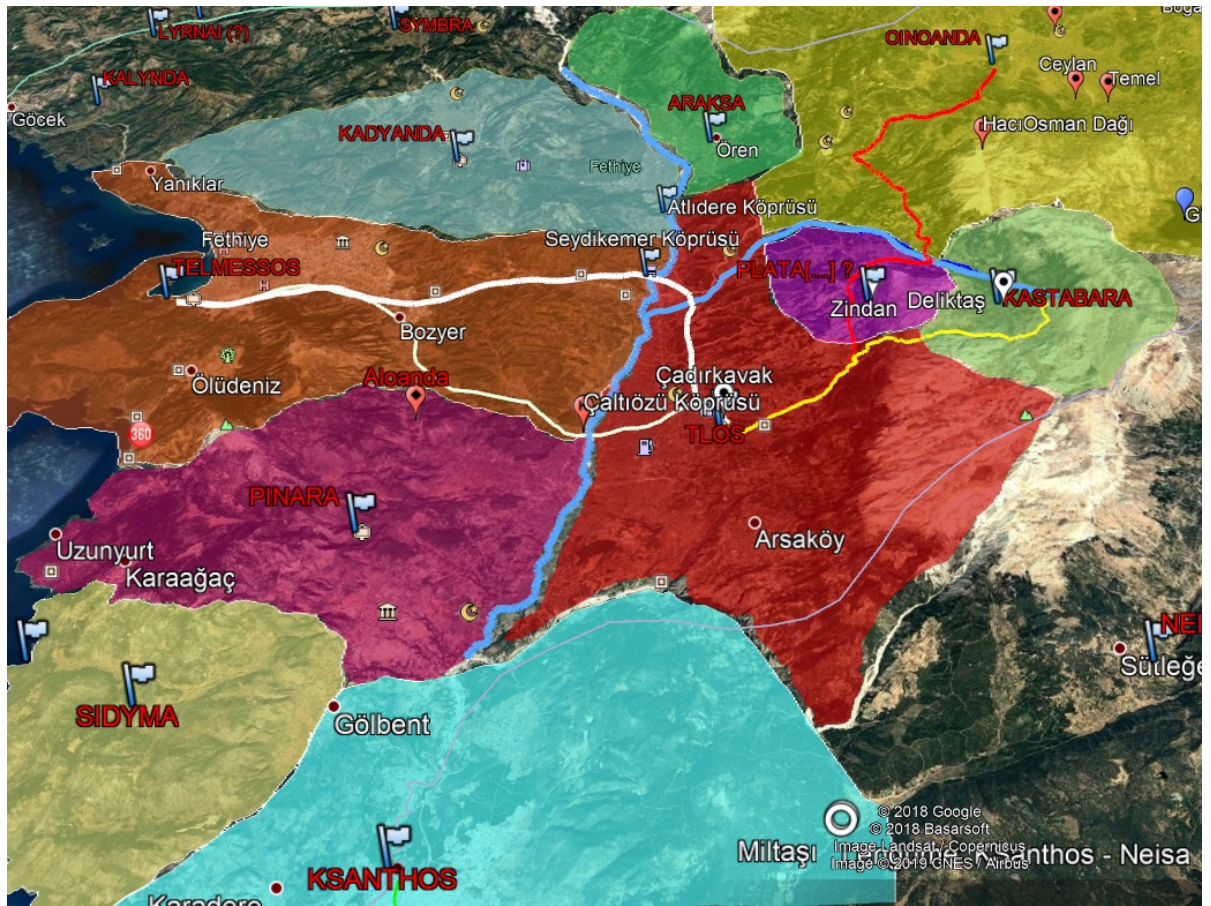

Şekil. 2.5. 6. Transit Geçiş Oinoanda Tarafından Gerçekleştirilmektedir

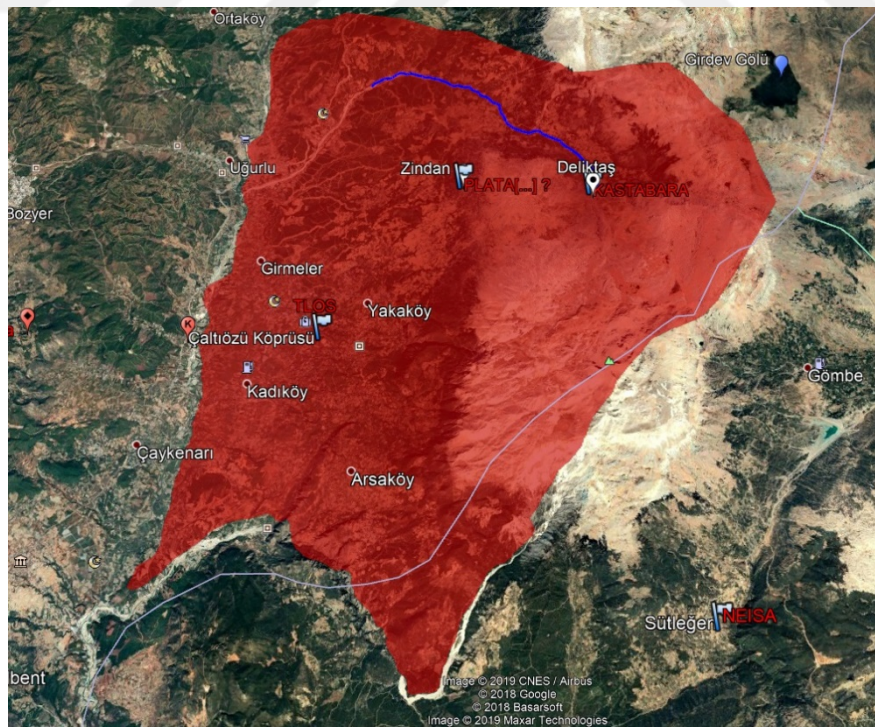
Anıtın dikildiği tarihte bağımsız yapıda bulunan Kastabara yerleşiminin de benzer şekilde, daha sonraki dönemlerde (İS 1. yüzyılın sonu 2. yüzyılın başı) Tlos teritoryumuna girdiği burada ele geçen mezar yazıtlarından anlaşılmaktadır⁵³⁹. Bu durum kentlerin zaman içerisinde yaşadıkları sınır değişimlerini göstermeleri açısından iyi örneklerdir. Anıtın dikildiği tarihte Tlos ile Kastabara yerleşimi arasındaki sınır olasılıkla Lölük Tepe'ye ait tepelik alan olabilir. Kastabara arazisi Tlos teritoryumuna dahil edildikten sonra Tlos kentine ait kuzeydoğu sınırı olasılıkla Tezli Dere olmuştur (Şekil.2.5.7.). Benzer şekilde yol bilgisi kapsamında adına ulaşılan Plata[...] yerleşimi de ilerleyen zaman içerisinde Tlos teritoryum alanına dahil edilmiş olmalıdır ancak bu durumu kanıtlar bir veri henüz bilinmemektedir. Anıtın dikildiği tarihte Plata[...] küçük bir alan ile sınırlı olmalıydı. Ksanthos vadisi içerisinde güçlü komşuları olduğundan batıda sınırlı bir alana sahip olan Tlos'un arazilerini kuzey ve doğu yönlerinde genişletmiş olması oldukça olağan gözükmemektedir.

Tlos ile Telmessos arasındaki alanda sınıra yönelik herhangi bir epigrafik veri bulunmamasına rağmen bu iki kent arasındaki sınır büyük olasılıkla Eşen çayı olmalıdır (Şekil.2.5.7.).

⁵³⁹ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: TTlos3, TTlos4.

Şekil. 2.5. 7. Tlos Kenti Olası Teritoryum Alanı (İS 1. Yüzyıl).

Şekil. 2.5. 8. Tlos Kenti Olası Teritoryum Alanı (İS 2. Yüzyıl)

2.5.1. Arsada

Tlos teritoryumunda bulunan Arsada günümüzde Arsa Köy'e lokalize edilmektedir⁵⁴⁰. Arsada'dan ele geçen epigrafik veriler çoğunlukla mezar yazıtlarından oluşmaktadır⁵⁴¹. Ele geçen bu mezar yazıtların bir tanesinde ihlale karşı ceza ödenecek kurum olarak Arsada *demos*'unun (Ἀρσαδέων τῷ δήμῳ) seçildiği görülmektedir⁵⁴². Bu mezar yazıtları dışında 1 adet Arsada *demos*'u tarafından yapılan onurlandırma yazıtı bilinmektedir. Yazıtta onurlandırılan şahıs Arsada *ethnikon*'u taşımaktadır ve yaptığı diğer memurlukların yanı sıra *demarkhos*'luk yaptığı da görülmektedir.

2.5.2. Malia

İÖ 1. yüzyıla tarihlenen bir mezar yazıtından bilinen Malia *demos*'unun lokasyonu bilinmemektedir. *Demos* ile ilgili herhangi bir başka veri bulunmadığından bir lokalisasyon denemesi yapılamamakta, yerleşimin süreç içerisinde herhangi bir statü değişikliği yaşayıp yaşamadığı bilinmemektedir. Fırnaz'da ele geçen bir adak yazıtında Artemis Maleitike'ye sunu yapılmaktadır⁵⁴³ ancak Artemis Kombike örneğinde görüldüğü⁵⁴⁴ gibi lokasyon ya da organizasyon hakkında yardımcı olmamaktadır.

2.5.3. Plata[..]

İlk kez SP anıtında adı geçen yerleşim hakkında anıt dışında herhangi bir veri bilinmemektedir. Olasılıkla Zindan, Köristan ve Dikmen Tepe civarlarına lokalize edilmektedir⁵⁴⁵.

2.5.4. Kastabara

İsmine sadece SP anıtı aracılığı ile ulaşılan Kastabara yerleşimi Darıözü/Delikaş'ta bulunan antik kalıntılara lokalize edilmektedir. Yerleşimde yapılan araştırmalar Hellenistik Dönem'den bir akropolis alanı, Roma İmparatorluk Dönemi'nden mezar yapıları ile çok sayıda çiflik yapısı ve bir adet bazilika yapısının varlığını tespit etmektedir⁵⁴⁶. Ele geçen mezar yazıtları haricinde yerleşimde İS 198-211 yılları arasına tarihlenen iki adet mil taşı ele geçmiştir⁵⁴⁷. Epigrafik verileri bunlarla sınırlı olan Kastabara yerleşiminin statüsüne ilişkin

⁵⁴⁰ Ayrıntılı olarak bkz. Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Arsada; Korkut 2015a: 51-53.

⁵⁴¹ Yazıtlar için bkz. SEG 27, no: 908-910; SEG 63, no: 1296-1297.

⁵⁴² Diğer yazıtlarda ise ceza ödenecek kurumların *Hierotaton Tameion* ve sadece *demos* olarak seçildiği görülmektedir ve yazıtlar Roma Dönemi'ne tarihlendirilmektedirler. Bkz. SEG 27, no: 908-909.

⁵⁴³ Bean 1958: no: 106: Ἀγαθεῖνος Τληπολέμου Ἀρτέμιδι Μαλειτικῇ εὐχὴν | μετὰ τῶν | συνερχομένων.

⁵⁴⁴ Artemis Kombike'ye ait bölge içerisinde pek çok yerde adak yazıtları bulunmaktadır.

⁵⁴⁵ Ayrıntılı olarak bkz. burada s. 91

⁵⁴⁶ Çevik vd. 2003.

⁵⁴⁷ TAM II, no: 719-720.

herhangi bir dönemden herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere anıtın dikildiği tarihte otonom bir yapıya sahip olan yerleşim, sonrasında olasılıkla Tlos'un kale yerleşimlerinden birisi haline gelmiştir.

2.6. Telmessos

Antik Telmessos (Makre ya da Meğri) kenti bugün Muğla İli Fethiye İlçesinde bulunmaktadır⁵⁴⁸. Strabon, bir dağ olarak vurguladığı Daidala'dan sonra Lykia kenti olan Telmessos'a ve onun limanı olan Telmessis burnuna geldiğini, Eumenes'in bu yeri Antikhos savaşı sırasında Romalılardan aldığını ancak hükümdarlığı sona erince Lykialılar'ın burayı geri aldığını aktarmaktadır⁵⁴⁹. Plinius Telmessos'un bir kıyı kenti olduğunu söylemektedir⁵⁵⁰. Livius'ta benzer şekilde Telmessos için bir tarafta Karia diğer tarafta Lykia'ya ulaşan bir körfez tanımlamasını kullanmaktadır⁵⁵¹. Klasik Dönem'de *Telebehi* olarak bilinen kentin İÖ 5. yüzyılda Lykia sınırları dışarısında olduğu düşünülmektedir⁵⁵². Kent İÖ 372 yılında Perikles tarafından fethedilerek⁵⁵³ Lykia bölgesine dâhil edilmiş, Apameia barışı ile Pergamon Krallığı'na bırakılmıştır. İÖ 133 yılında vasiyet yolu ile Pergamon topraklarına sahip olan Roma, Asia eyaletini kurunca kentin bağımsızlığını elde ettiği ve İÖ 46 yılında Lykia Birliğine dâhil olana kadar bağımsız kaldığı görülmektedir⁵⁵⁴. Metropolis ünvanına sahip 6 kentten bir tanesi olan Telmessos'a ait epigrafik verilerin büyük bir çoğunluğu TAM *corpus*'unda bulunmaktadır⁵⁵⁵.

SP anıtında Telmessos ile ilgili dört yoldan bir tanesi Kalynda'ya verilmiştir. 184 stadia (yak. 34 km) uzunluğunda ilerleyen bu yolun hedefi olan Kalynda'nın lokalizasyonu için iki adet öneri bulunmaktadır. İlki genel kanı olan Şerefler - Kozpınar'daki tepedir. Diğerinde ise S. Şahin Kalynda'yı, diğer araştırmacıların Daidala olduğunu düşündüğü İnlince'de bulunan

⁵⁴⁸ Kent hakkında genel bilgi için bkz. Choiseul ve Gouffier 1782: 123 vd.; Fellows 1841: 106 vd.; Texier 1849: 186 vd.; Benndorf ve Niemann 1884: 35 vd.; Petersen ve Von Luschan 1989: 39 vd.; Wörrle 1978: 201 vd.; Childs 1978: 10; Wörrle 1980; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Makre; Marksteiner 2010: 39 vd; Çevik 2015: 196-205; Tietz 2016: 340-344.

⁵⁴⁹ Strab. 14.3.4: μετὰ δ' οὖν τὰ Δαίδαλα τὸ τῶν Λυκίων ὄρος πλησίον ἐστὶ Τελεμησσοῦ πόλιν ἡ Λυκίων, καὶ Τελεμησσοῦ ἄκρα λιμένα ἔχουσα. ἔλαβε δὲ τὸ χωρίον τοῦτο παρὰ Ῥωμαίων Εὐμένης ἐν τῷ Ἀντιοχικῷ πολέμῳ, καταλυθείσης δὲ τῆς βασιλείας ἀπέλαβον πάλιν οἱ Λύκιοι.

⁵⁵⁰ Plin. *Nat.* 5: 101: *et quae Lyciam finit Telmessus.*

⁵⁵¹ Liv. 37.16.13: *inde in Telmessicum profecti sinum, qui latere uno Cariam altero Lyciam contingit.*

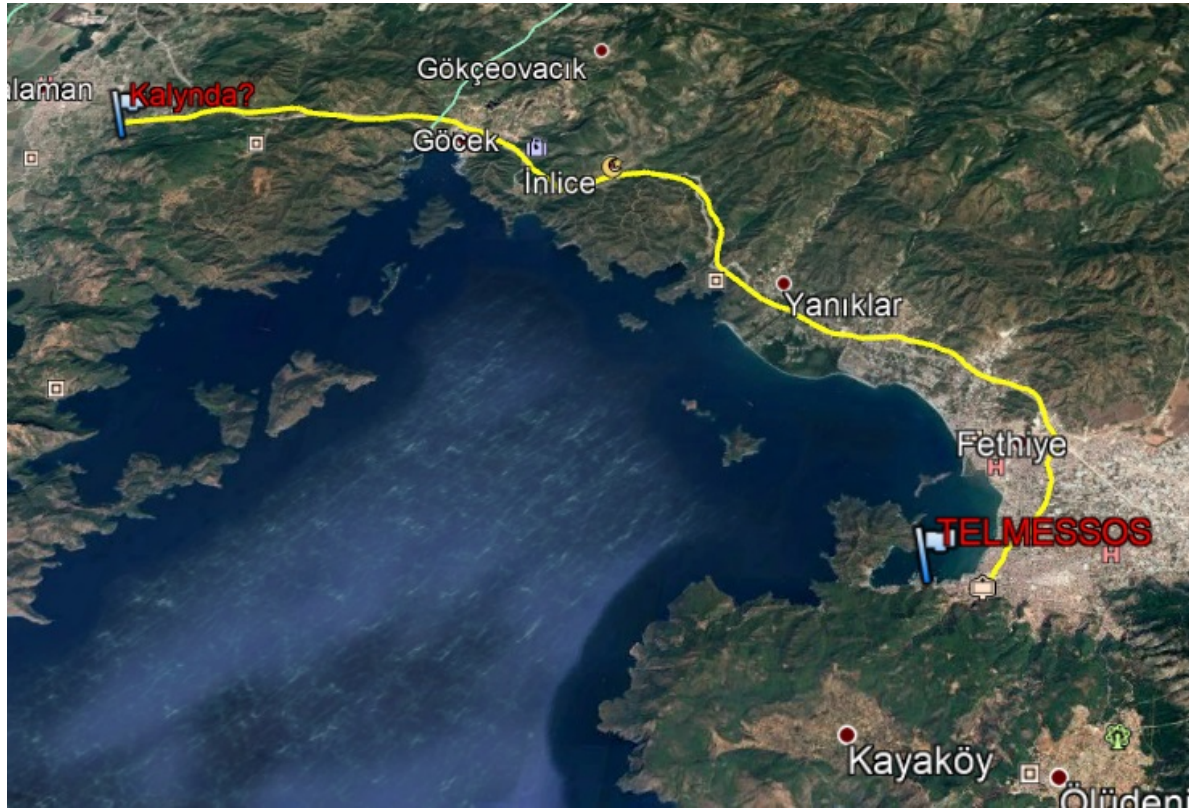
⁵⁵² Atina tribut listelerinde yapılan Τελμησσοῖοι ve Λυκίοι ayırımından dolayı böylesi bir tahmin yürütülmektedir. ATL 1 420-421 (IG P 261 A col. I 29; 262 A col. V 32); II 83; III 7, 210.

⁵⁵³ Theop. 115 F 103, 17: καὶ ὡς Λύκιοι πρὸς Τελμισσοῖς, ἡγουμένου αὐτοῖς τοῦ σφῶν βασιλέως Περικλέους, ἐπολέμησαν ἕως αὐτοῦς τειχίρεις ποιήσαντες καθ' ὁμολογίαν παρεστήσαντο.

⁵⁵⁴ Tietz 2003, 313 vd; Mitchell 2005, 169, str 54-56: Τελεμησσοῦ Χῶμα Φάσηλις Σίλουα Σερρα Λίσσα, οἱ τε τόποι καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἤτε χῶραι καὶ οἱ λιμένες οἱ ἐν τοῖς τούτων τῶν πολετειῶν ὄντες μετὰ Λυκίων ἔστωσαν.

⁵⁵⁵ TAM II, no: 1-128.

antik yerleşime yerleştirmekte ve bu önerisini çeşitli argümanlar ile desteklemektedir⁵⁵⁶. Ancak S. Şahin tarafından yapılan bu öneri pek çok noktada tutarsızlıklar içermektedir. Bunlardan en önemlisi anıtta verilen yol mesafesidir. Bu bağlamda Kalynda'nın Kozpınar – Şerefler'de bulunan kalıntılara lokalize edilmesi gerekmektedir⁵⁵⁷. Bu bağlamda Telmessos'dan Kalynda giden yol Kargı – Yanıklar – İnce – Göcek üzerinden Şerefler'e ulaşmış olmalıdır.

Şekil. 2.6. 1. Telmessos'tan Kalynda'ya İlerleyen Yol

Telmessos'un teritoryum alanı ile ilgili epigrafik veriler oldukça az sayıdadır. İÖ 3. yüzyıldan Geç Antik Dönem'e kadar uzun bir zaman aralığında varlığını sürdürmüş bu kent için epigrafik verilerin bu kadar az sayıda olması şaşırtıcıdır. Telmessos teritoryumuna ilişkin en net epigrafik belge Kınalı'da ele geçmiştir⁵⁵⁸. Söz konusu mezar yazıtında mezar hakkı

⁵⁵⁶ Şahin (2014: 176-183) İlk olarak anıtın dikiliş amacının seyahat planlı olduğu düşüncesi ile anıt üzerinde verilen yolların hedefe en kısa mesafede ulaşması gerektiği, bu bağlamda Telmessos, Kalynda, Lyrnai, Hippoukome, Symbra, Kadyanda, Telmessos hattının bir seyahat planı olarak göz önünde bulundurulması neticesinde Kalynda'nın İnce'ye yerleştirilmesi gerektiğini aktarmaktadır. Nitekim anıt üzerinde bulunan mesafelerin önerisine uymaması üzerine anıtı yazan taşçı ustasının Telmessos'tan Kalynda'ya ve Kalynda'dan Kaunos'a verilen uzaklık mesafelerini karıştırdığını söylemektedir. Bununla birlikte pek çok antik yazar tarafından kaleme alınan verileri önerisini destekleyecek şekilde sıralamıştır. Yerleşim Fellows tarafından da İnce'ye yerleştirilmiştir. Bkz Fellows 1841: 105.

⁵⁵⁷ Bu yerleştirme pek çok modern araştırmacı tarafından da kabul edilmektedir. Bkz. Arkwright 1895: 97 vd.; Bean 1953: 25 vd.; 1997: 34 vd.; Lohmann 1999, 54-59; Tietz 2003: 201-230. Ayrıntılı bir inceleme ve değerlendirme için bkz. Karabulut 2018.

⁵⁵⁸ Burada bulunan diğer epigrafik veriler ve sarnıç yapıları Kınalı'nın Telmessos teritoryumunda bulunan önemli bir kırsal yerleşim hatta bir *kome* yerleşimi olabileceğini düşündürmüştür. Bu hususta bkz. Schweyer 1993: 40 ve Tietz 2003: 331. Yazıtlar için bkz. TAM II, no: 119, 122. Bu yazıtlarda mezar sahipleri Telmessos ethnikon'una sahiptirler. Ayrıca bkz. TAM I, no: 6-8.

mezar sahibine Telmessos *polis*'i tarafından verilmektedir⁵⁵⁹. Bu doğrultuda Telmessos kentinin teritoryum alanı denize kadar ulaşıyor olmalıdır. Herhangi bir epigrafik belgenin ele geçmediği Telmessos ve Pinara kentleri arasındaki güney sınır için olasılıkla Baba Dağı sınır teşkil etmektedir. Tlos ile ise doğal bir sınır olan Eşen çayı bu iki kent arasındaki sınır sayılabilir. Kentin Kadyanda ile olan sınırına ilişkin Dont köyde bulunan bir mezar yazıtı⁵⁶⁰ Kadyanda arazisinin buraya kadar ulaştığını düşündürmektedir. Yazıtı göre Kadyandalı birisine ait mezara karşı işlenecek suçun cezası Kadyanda *demos*'una ödenmelidir. Mezar yazıtındaki bu bilgiye göre Telmessos kent merkezine 9 Kadyanda'ya ise 11 km uzaklıkta olan bu yerin Kadyanda teritoryumunda olması beklenmektedir. Bu alanda bir seramik ocağının yanı sıra çeşitli yapı kalıntıları görülmüştür⁵⁶¹. Söz konusu yazıt *in situ* kabul edilirse Kadyanda teritoryumunun günümüz Esenköy arazilerine kadar ulaşmış olduğu sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte coğrafik olarak günümüz Fethiye Ovası'nın antik dönemde Telmessos arazilerinde kalması gerektiğinden hareketle, bu tip bir durumun (yani bir kentin teritoryumunda başka bir kente ceza ödenmesinin) mümkün olabileceği⁵⁶² ya da taşın *in situ* olamayacağı da belirtilmiştir⁵⁶³. Lykia'da buna benzer az sayıda örnekler bulunmaktadır⁵⁶⁴. Yazıtın *in situ* durumda olmasına dayanarak Kadyanda teritoryumunun Fethiye düzlüğünün güneyine kadar uzadığını kabul etmek, Telmessos ve Tlos yolunu bloke edecek, böylelikle bu iki kentin sınırdış olması gerektiği gerçeği ile çelişecektir. Yaklaşık 1,5 m boyunda, 0,31 m genişliğinde ve 0,5 m kalınlığında olan taşın başka bir yerden getirilmiş olma ihtimali yüksektir⁵⁶⁵. Kesin bir yargıda bulunmak mümkün gözükme de bu ovalık arazi olasılıkla Telmessos teritoryumunda kalmaktadır⁵⁶⁶. Kadyanda sınırı olasılıkla Eldirek yakınlarında sona ermekteydi ancak bu durumu kanıtlar herhangi bir veri bulunmadığından tahmini bir olasılık olarak kalmaktadır. Telmessos'un kuzey sınırına ilişkin verilerde oldukça sınırlıdır. Günlükbaşı

⁵⁵⁹ Bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TTel1**.

⁵⁶⁰ Bkz. Epigrafik Testimonia, no: **TTel2**.

⁵⁶¹ Benndorf ve Niemann 1884: 46; Tietz 2003: 337, dn. 238.

⁵⁶² Tietz 2003: 337-339.

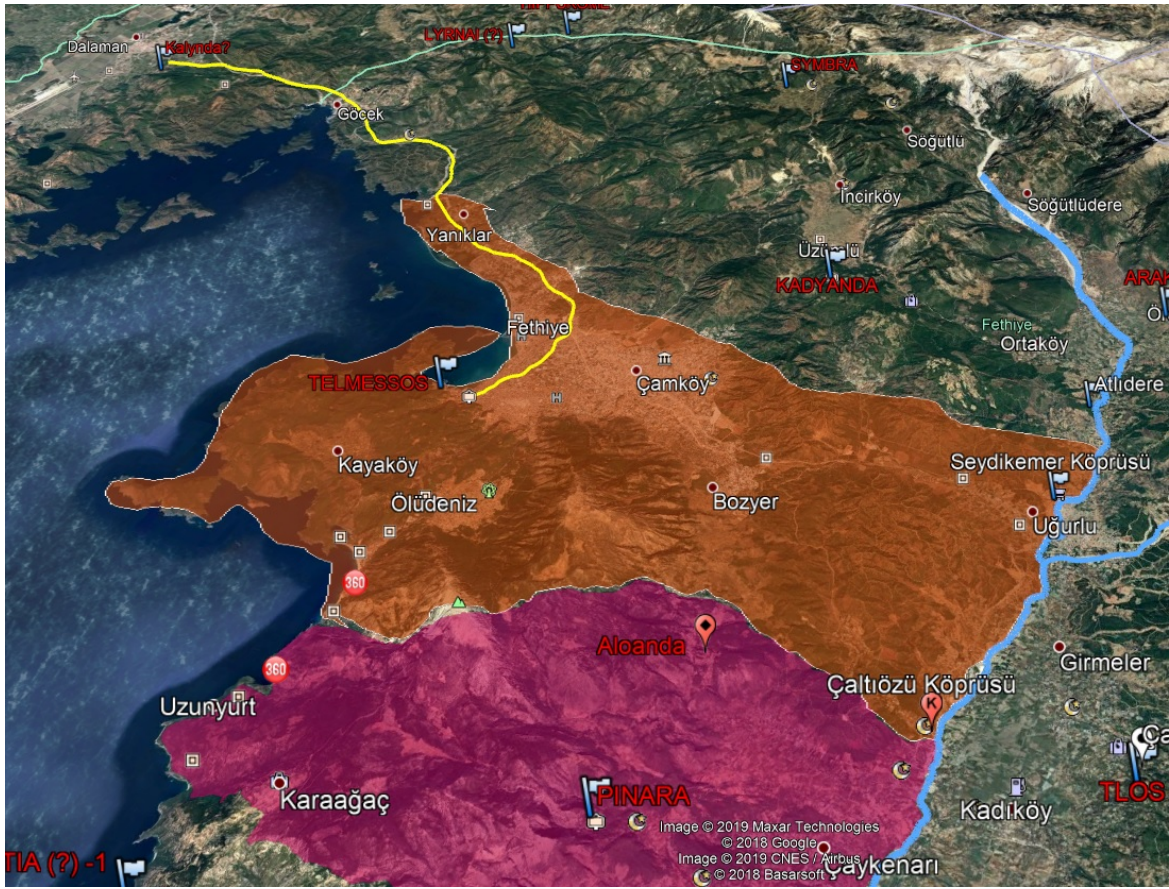
⁵⁶³ Şahin ve Adak 2007: 162; Şahin 2014: 195.

⁵⁶⁴ Sadece iki örnek bulunmaktadır. Phellos ve Kyaneai arasında bulunan ve olasılıkla Kyaneai teritoryumunda bulunan Bağlıca'da bulunan bir lahit üzerinde ödeme yapılacak yer Ksanthos olarak okunmuştur. Ancak bu durum şüphelidir. Çünkü yazıt ilk yayınlandığı 1850 yılında bile oldukça kötü durumdadır ve okunaklı değildir. H. Bart (1850: 258, no:40) yayınında yazıt için "Eine sehr verlöschte Sarkopinschirft westlich von Sarla" ifadesini kullanmıştır. Ayrıca bkz. Heberdey ve Kalinka 1897, no:40. Bir diğer örnek ise Antiphellos'tan bilinmektedir. Burada ceza hem Antiphellos'a hem de Myra'ya ödenmektedir. Bkz. Nollé, Sayar ve Cremer 1983: 219-222. Konu ile ilgili ayrıntılı olarak bkz. Zimmermann 1992: 143-146.

⁵⁶⁵ S. Şahin (2014: 195) taşın *ad viam Telmessum inter sepulcra Turcorum* şeklinde bulunmasından dolayı *in situ* olmadığı söylemektedir. Şahin'in bu söyleminde haklı olması yüksek ihtimaldir.

⁵⁶⁶ W. Tietz (2003: 339) buranın Kadyanda merkezine uzaklığı ve Telmessos'a yakınlığına ek olarak güney köşesinde Dont köyünde bulunduğu bu alüvyal ova Kadyanda arazilerinin çok zor uzanabileceği bir ova olduğunu ve bu ovanın şüphesiz bir şekilde Telmessos'a ait olduğunu söylemektedir.

yakınlarında ele geçen bir mezar yazıtı ödeme kurumu olarak *Telmessos polis'*ini belirtmektedir⁵⁶⁷. Söz konusu mezarın buluntu yeri *Telmessos* merkeze oldukça yakın bir konumdadır bu nedenle buranın teritoryum sınırları içerisinde kalması zaten olağandır. Kuzeyde *Kalynda* ile olan sınır olasılıkla *Kızıldere* olmalıdır (Şekil.2.6.2.). Bir liman kenti olarak denize kıyısı olan *Telmessos*'un bu kıyı bandında bulunan bazı adaları teritoryumuna kattığı görülmektedir. Önceden Eski Meğri günümüzde ise Şövalye adası olarak bilinen ve *Çalış Plajı Kuş Cenneti*'nin karşısında bulunan küçük ada üzerinde *Telmessos* kenti tarafından yapılan onurlandırma yazıtları bulunmaktadır⁵⁶⁸. Bizans dönemi ait kalıntıların ve yazıtların yoğun bir şekilde bulunduğu *Gemiler/Gemile* ve *Karacaören* adalarında olasılıkla *Telmessos* teritoryumunda idi⁵⁶⁹.

Şekil. 2.6.2. *Telmessos* Kenti Olası Teritoryum Alanı

⁵⁶⁷ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TTel3**.

⁵⁶⁸ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TTel4, TTel5**.

⁵⁶⁹ Ayrıntılı olarak bkz. Carter 1985; Asano 1993; Asano 1995: 407-408; Asano 2001; Masuda 1995; Masuda 1995a; Ruggieri 2011; Filipović 2013; Ruggieri 2014.

2.6.1. Καρδάκων κόμη

İÖ 181 yılından Eumenes II'nin talep doğrultusunda cevabını içeren yazıttan bilinen Καρδάκων κόμη'nin lokasyonu için bir takım görüşler bulunmaktadır. İÖ 188 yılında Telmessos'un Pergamon krallığına verilmesi bu yerleşimin Telmessos teritoryumunda olduğunu göstermektedir. N. Sekunda burayı hatalı bir şekilde Kibyrtis vadisinde bulunan Karayük'e yerleştirmek istemektedir⁵⁷⁰. Ancak bu görüşü haklı olarak reddedilmiştir⁵⁷¹. J. Borchhardt'ın bir Dynast yerleşimi olarak tanımladığı⁵⁷² Hızırlık'ta ise Καρδάκων κόμη gibi askeri bir koloni olma özelliği taşıyan yerler için en önemli unsurlarda biri olan tahkim duvarları ve Hellenistik Dönem'den herhangi başka unsurlar bulunmamaktadır. A. V. Schweyer ise Telmessos *khora*'sını incelediği çalışmasında bir yerleşim paylaşmakta ancak bu yer aslında uygun olmasına rağmen, kendisi Καρδάκων κόμη'nin bir Seleukos kolonisi olduğunu düşündüğünden bu yerleşim için Καρδάκων κόμη'yi önermemektedir⁵⁷³. A. V. Schweyer tarafından bahsi geçen bu yerleşim Belen Dağı'nın kuzeybatı eteklerinde stratejik olarak oldukça uygun olan ancak tarım için pek kullanışlı olmayan bir alandır ve buradan bir takım yapı kalıntıları, iki adet Lykia tipi kaya mezarı ve bir mezara ait tapınak alınlığı bilinmektedir. Eğer yerleşim Akhamenid bir koloni olarak düşünülürse söz konusu stratejik konum koloninin amaçları ile örtüşmekte, kaya mezarları İÖ 4. yüzyılı işaret etmekte ve de tarım için elverişli araziler az sayıdadır. Bu durum da yazıtta konu olan ekonomik kriz ve sakinlerin bu yerleşimi terk etmelerine uygun bir neden oluşturmaktadır⁵⁷⁴. Son olarak W. Tietz bu köy için Kayaköy'ün kuzeybatı ucunda Bizans Dönemi kalıntılarının yoğunlukta olduğu sarp ve tepelik alandaki antik kalıntıları bir seçenek olarak sunmaktadır⁵⁷⁵. Lokasyon için yardımcı olabilecek başka herhangi bir epigrafik veri henüz bulunmadığından kesin bir yerleştirme yapmak mümkün gözükmemektedir. Ancak W. Tietz tarafından da bahsedildiği üzere Belen Dağı yerleşimi görünüş olarak oldukça uygun gözükmektedir.

2.6.2. Karmylessos

Strabon Telmessos'tan sonra güneyde Antikragos'a geldiğini ve burada dar ve derin bir yerde Karmylessos isimli bir *khoria* bulunduğunu yazmıştır⁵⁷⁶. Arazi hakkında çok bir bilgi içermeyen bu ifadeye Karmylessos'un bir *khoria* olarak tanımlandığı görülmektedir. Plinius

⁵⁷⁰ Sekunda 1991: 107.

⁵⁷¹ Schuler 1998: 149; Domingo Gyax 2001: 204 vd.

⁵⁷² Borchhardt 2000a: 62.

⁵⁷³ Schweyer 1993: 40.

⁵⁷⁴ Tietz 2003: 352.

⁵⁷⁵ Tietz 2003: 352.

⁵⁷⁶ Strab. 14.3.5.: εἶθ' ἐξῆς ὁ Ἀντίκρατος, ὄρθιον ὄρος, ἐφ' ᾧ Καρμυλησσὸς χωρίον ἐν φάραγγι ὑψημένον.

da Karmylessos'tan söz etmektedir⁵⁷⁷. Herhangi bir epigrafik veri henüz ele geçmediği için yerleşimin lokalizasyonu yapılamamaktadır. Ancak bu hususta çeşitli değerlendirmeler mevcuttur. Bu bağlamda 3 yer önerilmektedir: ilki Gemiler/Gemile adasında bulunan kalıntılardır. Adada bulunan kalıntıların nerdeyse hepsi Bizans Dönemi'ndendir. Bu nedenle adanın Bizans Dönemi öncesi yerleşim tarihi bilinmemektedir. Adanın Karmylessos lokalizasyonu için düşünülmesinin nedeni burada bulunan önemli kilise yapıları ve bu kilise yapılarının Karmylessos'da (Lebissos ya da Levissi) Geç Dönem'de var olan piskopozluk merkezi ile olan bağlantısıdır. W. Tietz adanın Strabon'un verdiği bilgiler ile uyuşmadığını bu nedenle buranın göz ardı edilmesi gerektiğini söylemektedir⁵⁷⁸. İkinci seçenek ise Gemiler/Gemile adasının karşısında ana karada Ölüdeniz civarında bulunan kalıntılardır⁵⁷⁹. Bu kalıntılar da Bizans Dönemi'ne aittirler ve Bizans Dönemi öncesinden her hangi bir veri bilinmemektedir. W. Tietz Karmylessos'un buraya yerleştirilmek istenmesinin nedeninin büyük olasılıkla lagünün Levissi'nin limanı olması ve bu nedenle de zaman zaman Levissi olarak adlandırılması olduğunu söylemektedir⁵⁸⁰. Denizcilikte kullanılan haritalarda ve 19. yüzyıl gezginlerinin eserlerinde lagünün *Simbalu*, *Simbule*, *Sipolo* ve *Symbolon* olarak adlandırıldığı görülmektedir⁵⁸¹. Bu adlandırmadan dolayı Sionlu Aziz Niholaos'un Vita'sında bahsi geçen *symbolon* ile eşleştirilmeye çalışılmıştır⁵⁸². Ancak azizin ziyaret ettiği yerleşim sahası bu alana uzaktır⁵⁸³. Bu nedenle eserde geçen *symbolon*'nun Myra yakınlarında bulunan lagün olması gerektiği düşünülmektedir⁵⁸⁴. Son olarak ise Kayaköy, Karmylessos'un lokalize edilmesi hususunda değerlendirilmektedir. Hem Klasik, hem Hellenistik hem de Roma Dönemi'nden pek çok kalıntının bulunduğu Kayaköy⁵⁸⁵ 1923 yılına kadar iskân görmüş bir yerleşimdir⁵⁸⁶. Bu özelliğinden dolayı Karmylessos'un Kayaköy'e yerleştirilmesi makul

⁵⁷⁷ Plin. *Nat.* 5.101:

⁵⁷⁸ Tietz 2003: 335.

⁵⁷⁹ Asano 1995; Asano 1996; Tsuji 1995; Tsuji 1996; Tsuji 2001; Malkoç ve Tsuji 2005.

⁵⁸⁰ Tietz 2003: 336 ve dn. 231: "Vgl. Das Vorgehen des Stadiasmus maris magni wie auch anderer Geographen, die z. B. Kalynda an derjenigen Stelle der Küstenbeschreibung aufführen, wo höchstwahrscheinlich sein Hafensplatz".

⁵⁸¹ Piri Reis, *Kitab-ı Bahriye*, 1655; Spratt ve Forbes 1847: 23-24; Delatte 1947: 252; Robert 1963: 21, dn. 3; Sodini 1992: 554-555; Asano 1995: 410-411; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Sipolo.

⁵⁸² Ölüdeniz'de bulunan kilise yapıları baş melekler ve Aziz Demetrios içindirler ve Aziz Niholaos buraları ziyaret etmiştir ve sonrasında pek çok insan buralar saygı duymuştur.

⁵⁸³ Foss 1991: 333; Tietz 2003: 337.

⁵⁸⁴ Alkan 2013a.

⁵⁸⁵ Geç Dönem'de Levissi ya da Levissos şeklinde adlandırıldığı görülmektedir. V. Ruggieri (2009: 81) Kayaköy isminin buranın terkedilişi anlamına geldiğini söylemektedir.

⁵⁸⁶ Tietz 2003: 337; Ruggieri 1998; Zäh 2003a: 135-136; Ruggieri 2009; 1922-1923 yılında yapılan mübadele neticesinde burada yaşayan Rum halkın yerine getirilen Türkler yerleşmek için çevre alanları tercih etmişlerdir. Bunun sonucunda da Kayaköy terk edilmiş bir yer durumuna gelmiştir. Bkz. Ruggieri 2009: 81; İter 1991; Bozyiğit ve Tapur 2010.

bulunarak pek çok bilim insanı tarafından da kabul edilmiştir⁵⁸⁷. Lokalizasyon hakkında yeni bir veri ele geçmediği sürece kesin bir şey söylemek mümkün gözükmemektedir.

2.7. Kadyanda

Bugün Muğla İli Fethiye İlçesi'ne bağlı Yeşil Üzümlü köyüne 2 km uzaklıkta 950 m rakımlı bir tepenin üzerinde bulunan kalıntılar antik Kadyanda kentine aittirler⁵⁸⁸. Kadyanda ismine antik kaynaklarda yalnızca Plinius'ta rastlanmaktadır⁵⁸⁹. Kentin Likçe isminin "tahılı bol" anlamına geldiği düşünülen *Xadawāti* olduğu görülmektedir⁵⁹⁰. Kent konumu itibari ile tarım için oldukça elverişli topraklar üzerinde bulunmaktadır. Kente ait tarım arazileri geniş ölçülerde kentin kuzeyinde İncirköy'e kadar uzanmaktadır. Herhangi bir su kaynağının bulunmadığı kentte su ihtiyacı sarnıçlar vasıtasıyla giderilmektedir. Kentin günümüze kalan kalıntılarında bu sarnıçları görmek mümkündür. Klasik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar kalıntıların⁵⁹¹ görüldüğü kente ait epigrafik verilerin büyük bir çoğunluğu TAM *corpus*'unda toplanmıştır⁵⁹². Ayrıca Fransız ekip tarafından kente ait birkaç yazıt daha yayımlanmıştır⁵⁹³. Bu yazıtlar aracılığı ile kentte agon faaliyetlerinin aktif olduğu anlaşılmaktadır⁵⁹⁴. Kentte bir

⁵⁸⁷ TAM *corpus*'unda Kayaköy'de bulunan yazıtlar Karmylessos adı altında verilmişlerdir. Ruge 1919c: 1961; Bean 1979d: 436; Tietz 2003; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Karmylessos; V. Ruggieri (2009:84) civarda araştırma yapan Japon ekibin çalışmaları üzerine kısa bir özet alıntılanmaktadır: "The mainland village of Kaya, known in ancient times as Karmylessos and in medieval times as Levisi, played a major role in connection with Gemiler Ada. A comparison of the ruins shows that, in the sixth century, the fortunes of the island paralleled those of Levisi, on which it most likely depended for supplies of food. And, judging from their location, it would seem likely that the main purpose of the small chimneys discovered on Karacaören Ada was to send smoke signal to Levisi. Even in the wake of regional turmoil drew people away from Gemiler Ada in the early Byzantine times, Levisi continued to flourish as a Greek city, having been abandoned only as recently as 1922 by the habitant Exchange between Greece and Turkey. While there are few traces in Kaya dating back to the days when Karmylessos flourished, Byzantine ruins remain here and there. Although we conducted several expeditions to Kaya in 1993, the research conducted by Greek scholars still needs to be closely studied."; Şahin 2014: harita; A.V. Schweyer (1990: 39) ise ihtiyatlı davranmak gerektiğini söylemektedir.

⁵⁸⁸ Kent hakkında genel olarak bkz. Fellows 1841: 115-123; Benndorf ve Niemann 1884: 141-144; Ruge 1919a: s.v. Kadyanda; Borchhardt ve Neumann 1968: 174 – 237; Wurster 1980: 32; Frézouls, Morant ve Longpierre 1986: 225-235; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Kadyanda; Marksteiner 2010: 44-47; Çevik 2015: 193-196; Tietz 2016: 348.

⁵⁸⁹ Plin. Nat. His. 5.28: *lycia lxx quondam oppida habuit, nunc xxxvi habet. ex his celeberrima praeter supra dicta canas, candyba, ubi laudatur eunias nemus, podalia, choma praefluente aedesa, cyanaeae, ascandiandalis, amelas, noscopium, tlos, telandrus. Ascandiandalis'in Cadianda olarak düzeltilmesine ilişkin bkz. Robert 1962: 164 vd.*

⁵⁹⁰ Neumann 1962: 208; Zgusta 1984: 210.

⁵⁹¹ Borchhardt ve Neumann 1983; Frézouls, Morant ve Longpierre 1986; Frézouls 1986.

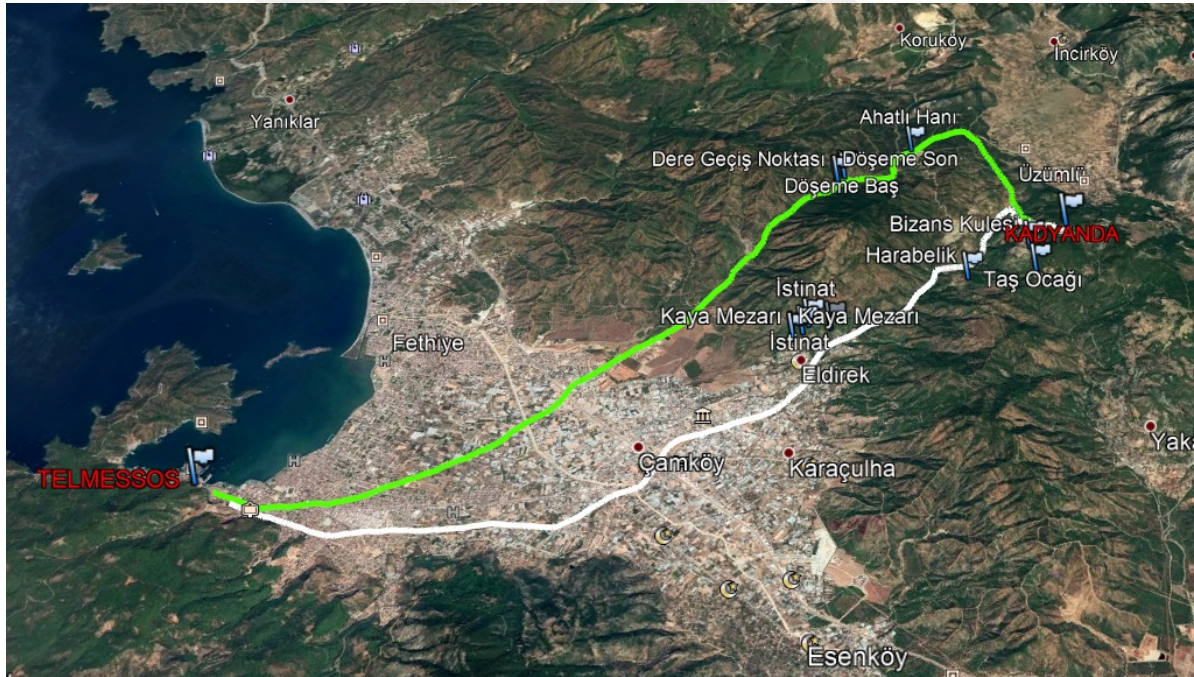
⁵⁹² TAM II, no: 650-700.

⁵⁹³ Frézouls ve Morant 1985; Frézouls ve Morant 1986; Jacquemin ve Morant 1999.

⁵⁹⁴ TAM II, no: 667-688. Ayrıca TAM II, no: 677 ve 679 numaralı yazıtlardan yarışmaların Serapis ve Isis adına kutlandığı görülmektedir Ptolemaios'lar yönetiminde Mısır tanrıları ile tanışan Lykia kentlerinin bu tanrıları benimsediği anlaşılmaktadır. Söz konusu yazıtlar İmparatorluk Dönemi'ndendir. Yazıtlarda bu tanrıların *πατρούς* *θε[ο]ί* olarak tanımlanmaları da bu tanrıların İmparatorluk öncesi dönemde kabul gördükleri konusunu desteklemektedir. Ayrıca kentte bir adet Serapis rahibi bulunmaktadır. Bkz. TAM II, no: 661. Konu ile ilgili ayrıca bkz. Magie 1953: 177; Ünlüoğlu 2005: 98.

tapınak binası, Vespasianus dönemine ait bir hamam yapısı, agora, tiyatro ve *stadion* bulunmaktadır. Ayrıca yazıtlar aracılığı ile bir *gymnasion*'un varlığı da bilinmektedir⁵⁹⁵. 1992 yılında Fethiye Müzesi tarafından temizlik çalışmaları ve kurtarma kazısı yapılan kentte düzenli bir kazı çalışması yürütülmemektedir⁵⁹⁶.

SP anıtında Kadyanda'dan çıkan 3 adet yol bilgisi verilmektedir. Bunlar Kadyanda'dan Telmessos'a 104 *stadion* (yak. 19,3 km), Araksa'ya 108 *stadion* (yak. 20 km) ve Tlos'a 160 *stadion* (yak. 29,6 km) uzunluğunda ilerleyen yollardır. Kadyanda'dan Telmessos'a giden yol için S. Şahin iki güzergâh önermekte, yolun ya Çerçitepe'nin doğusunda Eldirek üstünden ya da günümüz modern güzergâhı takiben Çerçi Boğazı üzerinden geçtiğini aktarmaktadır⁵⁹⁷. Eldirek'ten ilerleyen yol ise eski hat olarak kullanılmıştır. 2016 yılı yüzey araştırmalarında modern asfalt hizasında ilerleyen yol üzerinde Paşadöğüşlü'den Çatalçeşme'ye kadar 300 m yol döşeme kalıntısı ve istinat duvarları takip edilebilmiştir. Ancak söz konusu bu yol SP anıtında verilen uzunluktan 1 km kadar daha uzun olup kentin kuzeyinden ilerlemektedir. Eldirek hattı ise uzunluk bakımından anıt ile daha uyumlu, kente hem güney hem de batı kesimden ulaşım imkânı sağlamasına rağmen biraz daha sarpıtır⁵⁹⁸ (Şekil.2.7.1.).

Şekil. 2.7.1. Kadyanda'dan Telmessos'a İlerleyen Yol

Kadyanda'dan Araksa'ya ilerleyen yol için ise S. Şahin yolun Kadyanda'dan çıktıktan sonra Ecebeli üzerinden Ortaköy Deresi vadisinden aşağıya inerek bugünkü Sazak köyü civarında

⁵⁹⁵ TAM II, no: 661; Heberdey – Kalinka 1897, no: 27.

⁵⁹⁶ Malkoç 1994.

⁵⁹⁷ Şahin 2014: 194.

⁵⁹⁸ Bu yol ile ilgili olarak ayrıca bkz. Tietz 2003: 338, dn. 241.

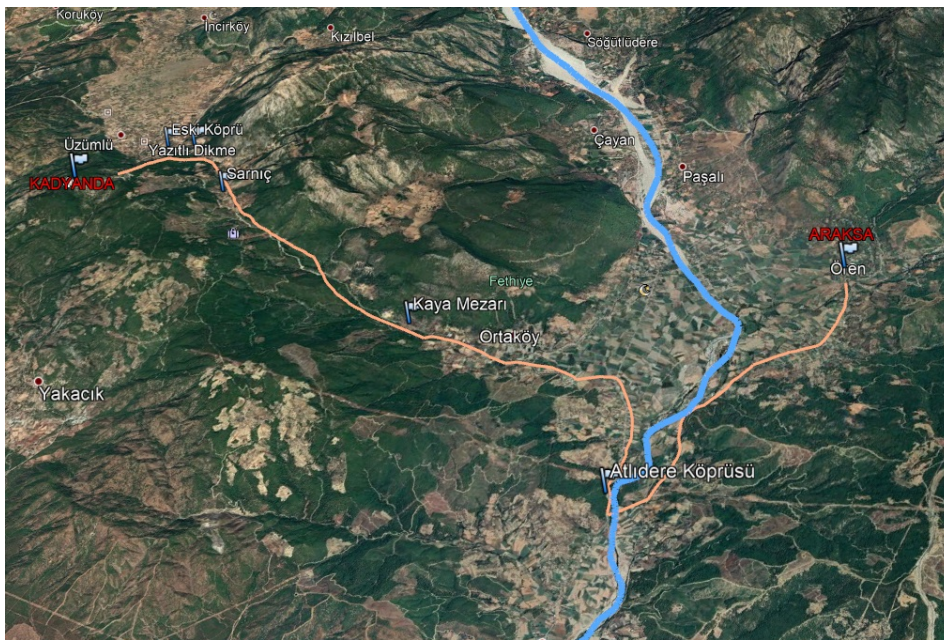
Ksanthos vadisine ulaştığını oradan da Araksa'ya yönelmiş olması gerektiğini aktarmaktadır⁵⁹⁹. Ayrıca M. Wörrle ve W. W. Wurster tarafından Ksanthos Nehri üzerinde kabul edilen antik köprünün hatalı olduğunu köprünün Atlıdereköy yakınlarında bulunması gerektiğini söylemektedir⁶⁰⁰. 2016 yılı yüzey araştırmalarında bu hat üzerinde, muhtemelen modern yol nedeniyle herhangi bir antik yol kalıntısı kalmadığı tespit edilmiştir. Ancak yol olasılıkla Kadyanda'nın batı yamaçlarından indikten sonra bir adet Osmanlı sarnıcının bulunduğu yer yakınlarında modern asfalt ile birleşerek bu hat doğrultusunda devam etmiş olmalıdır. Sazak mevkiinde görülen ve üzerinde Likçe bir yazıtın bulunduğu kaya mezarı yolun buradan geçtiğini göstermektedir. Yol Eşen çayını olasılıkla Atlıdereköy'de kalıntıları bulunan köprüyü kullanarak geçmiştir (Şekil.2.7.4.). Bu yol hattı SP anıtında verilen yol ile uyum içerisindedir.

Şekil. 2.7.2. Atlıdere Köprüsü

Şekil. 2.7.3. Sazak Mevkii Kaya Mezarı

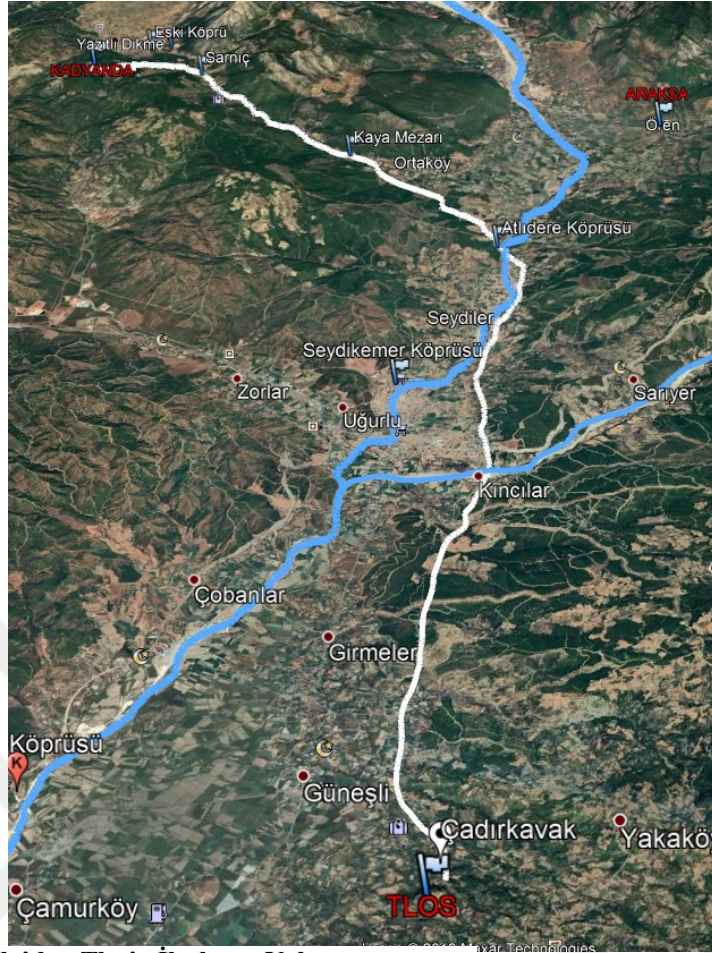
Şekil. 2.7.4. Kadyanda'dan Araksa'ya İlerleyen Yol

⁵⁹⁹ Şahin 2014: 195.

⁶⁰⁰ Wörrle ve Wurster 1997: 399 ve dn. 5; Şahin 2014: 195.

Bu alanda yukarıda da bahsedildiği üzere Pinara, Tlos, Telmessos, Kadyanda ve Araksa kentlerini birbirine bağlayan yol düzenlemesinde 2 adet antik köprü bilinmektedir. Bunlara ek olarak Seydikemer İlçesi merkezde bulunan köprü belki sayılabilir. Yakın dönemde yapıldığı bilinmekle birlikte antik geleneğin devamı olarak aynı yerde yapılmış bir köprü olabilir. Köprülerin birbirlerine olan mesafeleri çok uzun değildir. Çaltıözü/Allıkavak mevkiinde tespit edilen köprü ile Seydikemer İlçesi'nde bulunan köprü arası yak. 12 km, Seydikemer köprüsü ile Atlidere köprüsü arasında ise yak 6 km uzunluğundadır. Birbirine çok uzak olmayan bu köprülerin yapılmasında bir amaç bulunmalıdır. Bu durum olasılıkla kent teritoryum alanlarından kaynaklanıyor olabilir. Şöyle ki Pinara'dan Tlos'a giden yol için Çaltıözü /Allıkavak köprüsü, Kadyanda'dan Tlos ve Araksa'ya giden yol için ise Atlidere köprüsü kullanılıyor olmalıdır. Tlos–Telmessos yolu için Seydikemer'de bulunabilecek bir köprü ihtimali olmakla birlikte bu yol Tlos'tan batıya Pinara hattında inerek Çaltıözü /Allıkavak köprüsünü de kullanmış olabilir. Bu durumda Çaltıözü köprüsü Pinara ya da Tlos, olası Seydikemer köprüsü Telmessos, Atlidere köprüsü ise Kadyanda teritoryumunda kalmakta, böylelikle bu hatlar doğrultusunda ilerleyen yollar başka bir kentin teritoryumuna girmeden ilerlemekte ve bu alana 3 adet köprünün yapılmasının nedeni teorik olarak açıklanmaktadır. Bu bağlamda Tlos Telmessos yolu için Seydikemer üzerinden değilde güçlü bir olasılık olan Çaltıözü/Allıkavak köprüsü kullanımı söz konusu olursa yol köprü sonrasında bir yerde Tlos arazisinden çıkarak Çaltıözü yönünde Telmessos arazisine Alaçat yönünde de Pinara arazisine girecektir. Yolların bu şekilde ilerlemesi teritoryum çakışmalarına neden olmayacak şekilde düşünülmelidir. Son olarak Kadyanda'dan Tlos'a 160 stadia (yak. 29,6 km) uzunluğunda ilerleyen yol hakkında S. Şahin Kadyanda'dan güneydoğu istikametinde Yakacık köyü üzerinden ilerleyen yolun Kocaoğlanlar civarında olduğu tahmin edilen köprüyü kullanarak Tlos'a ulaştığını bu noktanın ayrıca Ksanthos – Tlos ve Tlos – Telmessos yollarının kesişme yeri olduğunu aktarmakta ayrıca Atlidere köprüsü olasılığını da dile getirmektedir⁶⁰¹. Bu yol olasılıkla Atlidere köprüsüne kadar Araksa yolu ile aynı hatta devam etmiş köprüyü geçtikten sonra ise Tlos topraklarına geçerek Tlos'tan Araksa'ya ilerleyen yol ile aynı hattı takip ederek Tlos'a ulaşmış olmalıdır. Bu nedenle Tlos, Kadyanda ve Araksa kentlerinin sınırları Atlidere civarında olmalıdır. (Şekil.2.7.5.).

⁶⁰¹ Şahin 2014: 195.

Şekil. 2.7. 5. Kadyanda'dan Tlos'a İlerleyen Yol

Kadyanda kentine ait teritoryumundan sınıra yönelik herhangi bir epigrafik veri henüz ele geçmemiştir. Yol bağlantıları kapsamında Symbra, Telmessos, Araksa ve Tlos ile komşu olmalıdır. Araksa kenti ile Eşen çayı doğal bir sınır oluşturmaktadır. M. Wörrle ve W. W. Wurster önceden Araksa'ya ait olan Dereköy'ün Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kadyanda teritoryumunda kalabileceğini söylemektedirler.⁶⁰² Telmessos ile olan sınır ise olasılıkla Atlıdere köprüsü hizasına yakın bir şekilde Yakacık köyünü içine alacak şekilde olmalıdır. Yukarıda bahsi geçen Dont (Esenköy) mezarlığında bulunan TAM II, no: 127 numaralı yazıt olasılıkla *in situ* değildir ancak buraya çok yakın bir alandan getirilmiş olmalıdır. Kadyanda'da bulunmuş bir yazıtta geçen $\chi\acute{\omega}\rho\alpha \ \eta \ \kappa\acute{\alpha}\tau\omega$ ifadesi de bu yakınlığa gösteriyor olabilir, ayrıca kentin aynı zamanda bir $\chi\acute{\omega}\rho\alpha \ \eta \ \acute{\alpha}\nu\acute{\omega}$ 'sunun da bulunduğu işaret etmektedir⁶⁰³. $\chi\acute{\omega}\rho\alpha \ \eta \ \acute{\alpha}\nu\acute{\omega}$ için kentin kuzeyinde İncirköy'e kadar olan araziler olduğu varsayılırsa $\chi\acute{\omega}\rho\alpha \ \eta \ \kappa\acute{\alpha}\tau\omega$ 'da olasılıkla Telmessos ve Ksanthos Vadisi yönünde kentin sahip olduğu araziler olmalıdır (Şekil.2.7.6.).

⁶⁰² Wörrle ve Wurster 1997: 402.

⁶⁰³ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TKad1**.

Şekil. 2.7.6. Kadyanda Kenti Olası Teritoryum Alanı

2.8. Araksa

Antik Araksa kenti bugün Muğla İli'nin Seydikemer İlçesi'ne bağlı Ören köyü sınırları içerisinde yer almaktadır⁶⁰⁴. Aleksandros Polyhistor tarafından bir Lykia kenti olarak belirtilen⁶⁰⁵ Araksa Ptolemaios tarafından da bir Lykia kenti olarak Kragos yakınındaki kentler arasında sayılmaktadır⁶⁰⁶. Kente ait az sayıdaki antik yapı ve mezarlar köy içerisinde ve çevresinde görülebilir. Yerleşimdeki epigrafik malzeme az olmakla birlikte, bunlar Araksa'nın kentsel idari birimlerini yeterli derecede vermektedir⁶⁰⁷. Klasik dönemde kent hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Klasik döneme ait bir sikke üzerinde görülen *Araththihe* lejandının Araksa kentine ait olabileceği düşünülmektedir⁶⁰⁸. Bununla birlikte İÖ 275, 238 ya da 213 yılına tarihlenen Araksa *polis*'i ve *arkhon*'ları tarafından alınan bir onurlandırma kararını içeren dekret kent hakkındaki en erken epigrafik veridir⁶⁰⁹. Kent siyasi tarihi ve teritoryumunda bulunan kırsal alanlar hakkında en önemli bilgiler İÖ 180'li yıllara tarihlenen

⁶⁰⁴ Kent ile ilgili ayrıntılı olarak bkz. Schweyer 1996: 3-69; Hild ve Hellenkemper 2004: s.v. Araksa; Çevik 2015: 245.

⁶⁰⁵ Fgr Hist III, A.S. 106.

⁶⁰⁶ Ptol. 5.3.3: πόλεις δὲ εἰσὶν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἰδέ. περὶ μὲν τὸν Κράγου τὸ ὄρος Ἄραξα...

⁶⁰⁷ TAM II, no: 701-711. Ayrıca bkz. Bérard 1891: 551-553.

⁶⁰⁸ Zgusta 1984: § 85-15 ve Mørholm ve Neumann 1978, 31 fonetik açıdan benzerliğinden ötürü Araksa kenti olabileceğini öne sürmüşlerdir. O. Carruba Likçe κ κ harflerinin Yunanca'da ki Ξ harfine dönüşmüş olabileceğini önermektedir. Bkz. Carruba 1990: 15. Ayrıca Bkz. Doğan 2012

⁶⁰⁹ Maiuri 1925-1926: 312-315. Ayrıca konu ile ilgili bkz. Wörle 1988: 120; Bresson 1999: 114 vd.; Behrwald 2000: 97 vd., dn. 327; Wiemer 2002: 266.

Orthagoras'ın onurlandırılmasını içeren yazıtından bilinmektedir⁶¹⁰. Buna göre; Kent kuzey komşusu Bubon ve Moagetes ile yaşadığı husumet doğrultusunda Kibyralılara elçi göndermiş, Moagetes tekrar saldırıp pek çok vatandaşı esir alınca bu kez Lykia Birliğine elçi yollamıştır ayrıca Kibyralıların kentin kırsal alanlarında bulunan arazileri ve çiftlik alanlarını yağmaladıkları belirtilmektedir⁶¹¹. Kente ait diğer epigrafik veriler TAM corpus'unda toplanmıştır⁶¹². Kent ile ilgili herhangi bir kazı çalışması bulunmamaktadır. H. İşkan ve N. Çevik Tlos ve çevresi hakkında gerçekleştirdikleri yüzey araştırmasında Araksa'ya da uğramıřlardır⁶¹³.

SP anıtında Araksa kenti çıkışı 2 adet yol bilgisi verilmektedir. Bunlar sırasıyla Araksa'dan Tlos'a 120 *stadion* (yak. 22,2 km) ve Araksa'dan Oinoanda'ya 152 *stadion* (yak. 28,1 km) uzunluğunda ilerleyen yollardır. İlk olarak Araksa Tlos yolu için S. Şahin yolun olasılıkla Eşen çayının doğu boyunca güneye doğru ilerleyerek Atlidere yakınında bulunan antik dönem köprüsünün başında Kadyanda Tlos yolu ile birleşerek tek güzergâh halinde Tlos'a ulaşmış olabileceğini aktarmakta bununla birlikte ikinci bir seçenek olarak nehrin batı kıyısını takiben Kocaoğlanlar üzerinde Tlos Telmessos yolu ile birleşerek de Tlos'a ulaşmış olabileceğini söylemektedir⁶¹⁴. Yol yukarıda da bahsedildiği üzere nehrin doğu kıyısını takip ederek ilerlemiştir ve Tezlidere'yi Kıncılar yakınında geğmiş olmalıdır. Kıncılar'a yak. 2 km batısında modern bir köprü bulunmaktadır (Şekil.2.8.1.).

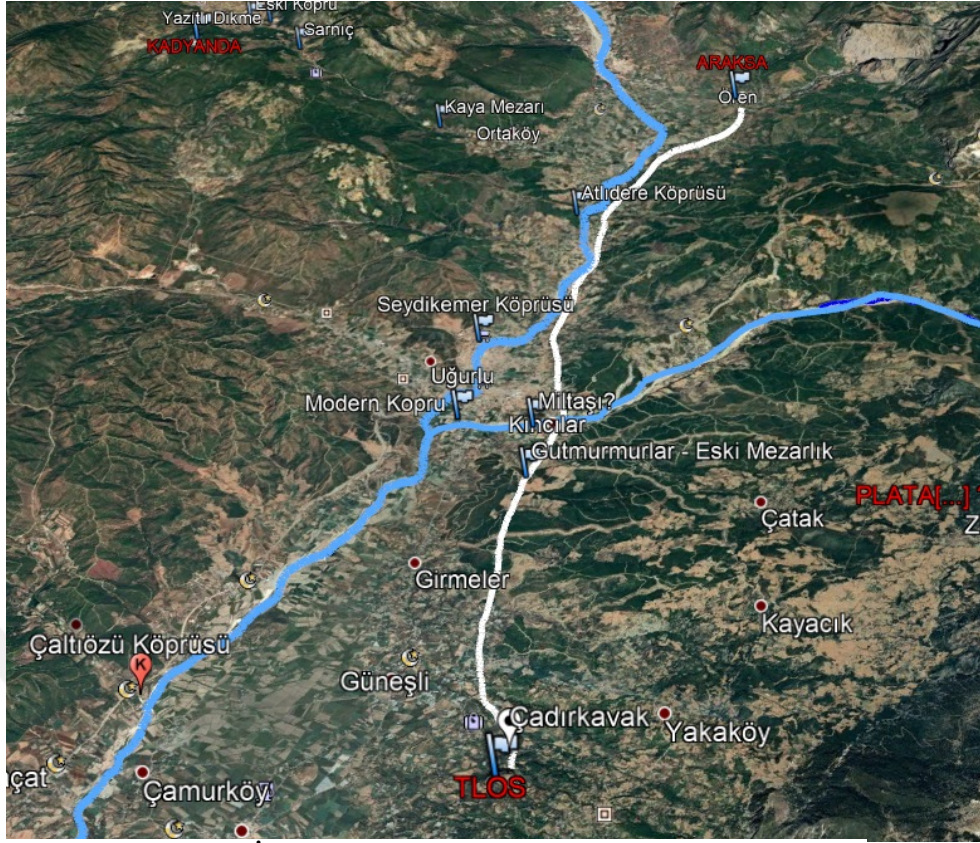
⁶¹⁰ Bkz. Burada Epigrafik Testimonia, no: **TArak1**.

⁶¹¹ M. Wörrle (Wörrle ve Wurster 1997: 4000) Boubon ile Moegetes tarafından yapılan bu yağmaların ve vatandaş kaçırmalarının kentin kuzeyinde bulunan Akçay vadisinde yapılmış olma olasılığının bulunduğunu ve Boubon ile yürütölen savaş Kibyra'nın da müdahil olmasıyla genişlediğinde yeni esir ve yağmalar için olasılıkla yine bu bölgeye gelmiş olabileceklerini düşünmektedir

⁶¹² TAM II, no: 701-711.

⁶¹³ Yılmaz ve Çevik 1996: 189-190.

⁶¹⁴ Şahin 2014: 197.

Şekil. 2.8. 1. Araksa'dan Tlos'a İlerleyen Yol

Araksa'dan Oinoanda'ya ilerleyen yol için S. Şahin yolun Karabel geçidini kullanarak Urluca üzerinden Oinoanda'ya ulaşması gerektiğini söylemektedir⁶¹⁵. 2016 yılında yürütülen yüzey araştırması sonucunda Ören'den çıktıktan sonra Cinlikavak-Okatacak-Dümen Mezarlığı doğrultusunda ilerleyen bir hat tespit edilmiştir. Yak. 3 km sonra antik bina kalıntıları tespit edilen hat Osmanlı Dönemi'nden bir sarnıca ulaşmaktadır. Karabel yönünde çoğunlukla modern asfaltın altında ilerleyen yol Daydır mevkiine ulaşmakta burada modern yoldan ayrılan antik hat Karabel başına kadar ilerlemektedir. Yolun bu noktadan itibaren ilerlediği hat doğrultusunda kesin bir karara varılamamaktadır. İlk olarak yol buradan sonra Belarasından Tlos ve Oinoanda yoluna bağlanmış olabilir ancak bu hat SP'de verilen uzunluktan yak. 8 km kısa kalmaktadır. İkinci seçenek olarak Oinoanda'ya batı taraftan ulaşan yol yine 6-7 km kısa kalacak bu durumda birinci seçenek ile aynı sıkıntıyı yaşayacaktır. Üçüncü olarak yol Oinoanda kentine doğu tarafından ulaşması durumunda uzunluk anıtta verilen ölçü ile uyum içerisinde olacaktır. Fakat bu durumda yol Oinoanda'nın kuzeyinden dönecek şekilde uzatılmış olacaktır. Son olarak Araksa kuzeyinde Yaylapatlangıç üzerinden giden bir hat daha bulunmaktadır. Anıt üzerinde verilen uzunluk ile uyumlu olan bu hat sarp ve bir arazi üzerinden ilerlemektedir. Araksa Oinoanda yolunun hattının belirlenmesinde yukarıda söz konusu olan Tlos ile

⁶¹⁵ Şahin 2014: 198. S. Şahin tarafından önerilen bu yol oldukça sarp ve zahmetlidir. Dağlık bir alandan ilerleyen yolun zahmetleri hakkında ayrıntılı olarak bkz. Şahin 2014: 198, dn. 325.

Oinoandalılar arasında Hellenistik Dönem’de yaşanan sınır antlaşmazlığı değerlendirilmelidir. Antlaşmaya göre Tlos, Oinoanda ve Kadyanda arasında bir husumet yaşanmaktadır. Bu durumda bu üç kent ortak bir alanda bir sorun yaşamalı ve Araksa tüm bu sorunun dışında kalmalıdır. Bunun için de en uygun yer Atlıdere Köprüsü olarak görünmektedir. 2016 yılında tespit edilen yol bu bağlamda Oinoanda’yı Ksanthos Vadisi’ne bağlayan yol olabilir. Bu nedenle tüm bu sınır ve transit geçişler konusunda yaşanan sorunlardan uzak kalabilmesi için Araksa’nın kuzeyde bir yolu kullanması ve en azından Hellenistik Dönem’de güney arazilerinin çok geniş alanı kapsamıyor olması gerekmektedir. Bundan dolayı Hellenistik Dönem’de de hâlihazırda kullanılan ve Yaylapatlangıç üzerinden ilerleyen yol anıta bahsedilen yol ile aynı olabilir. Yol uzunluk bakımından da anıt üzerinde verilen mesafe ile uyum içerisindedir (Şekil.2.8.2.).

Şekil. 2.8.2. Araksa’dan Oinoanda’ya İlerleyen Yol

Araksa kentinin teritoryum alanının belirlenmesinde fayda sağlayacak bir epigrafik veri henüz ele geçmemiştir. Yol bağlantıları neticesinde kentin Kadyanda, Tlos ve Oinoanda ile komşu olduğu görülmektedir. Orthagoras yazıtı sayesinde kentin Hellenistik Dönem’de sahip olduğu kırsal alanlar konusunda bilgi sahibi olmaktayız. Buna göre Soasa’da bulunan araziler hakkında bir anlaşmazlık yaşanmıştır. Ancak yazıttan bu anlaşmazlığın hangi kentler ile yaşandığı anlaşılmamaktadır. Yazıtın tarihinden 20 yıl sonra Araksa’nın güneyinde Tlos Oinoanda ve Kadyanda arasında yaşanan sınır ve transit geçiş tartışmaları kapsamında Soasa arazileri ile olan ilişki bilinmemekle birlikte değerlendirilmesi gereken bir husustur. Bunun haricinde Araksa civarında Dereköy/Söğütüdere’de antik dönemden bir takım kalıntılar ve bir

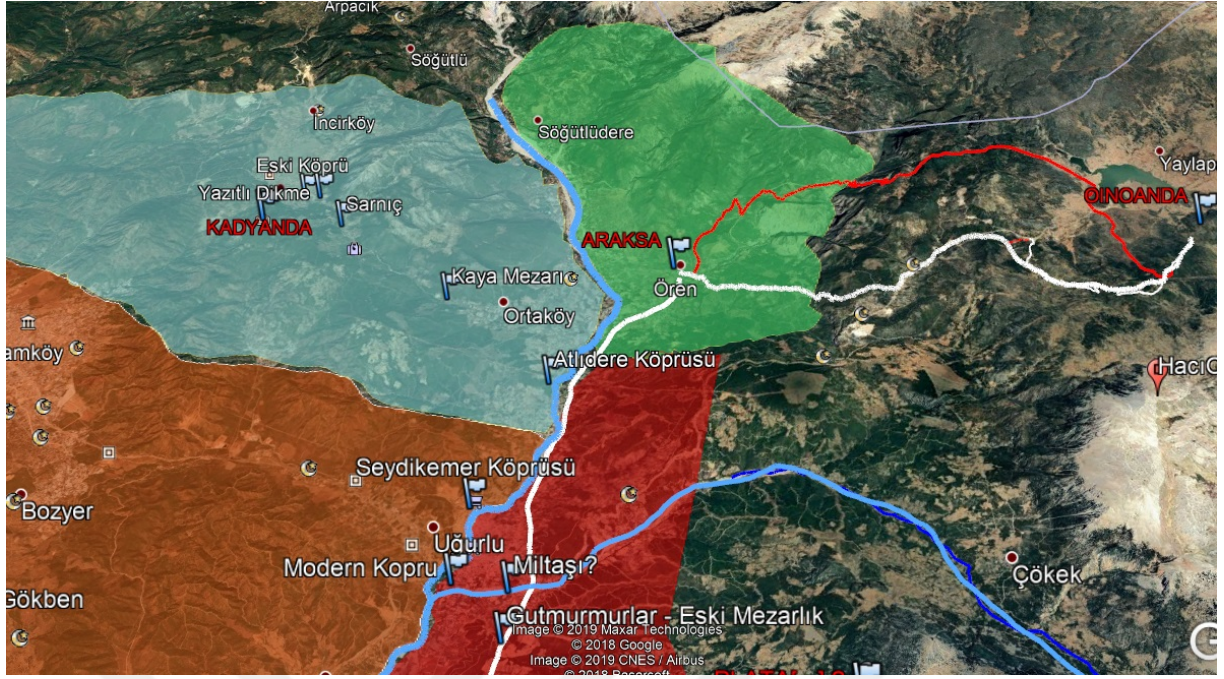
adet Zeus kültüne ilişkin bir adet yazıt bilinmektedir⁶¹⁶. M. Wörrle ve W. W. Wurster tarafından bir *kome* yerleşimi olabileceği söylenen Söğütlüdere'nin söz konusu Soasa'da bulunan araziler olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir⁶¹⁷. Ayrıca Araksa'nın bu davada neler kazandığı ya da kaybettiği bilinmemekte Orthagoras'ın elçiliği neticesinde Araksa yararına ve Araksa'nın hiçbir zarara uğramadığı bir dava olarak aktarılmaktadır. Sonuç olarak Araksa bu sorunu Kibyra ve Boubon ile ya da Tlos ve Kadyanda kentleri ile yaşamış olmalıdır. Söğütlüdere M. Wörrle ve W. W. Wurster tarafından Kadyandalı vatandaşların burada toprak sahibi olmalarına istnaden buranın Araksa'ya daha yakın olmasına rağmen Kadyanda sınırında kaldığını düşünmektedirler⁶¹⁸. C. Kokkinia ise Boubon ve Söğütlüdere arasında bulunan onomastik ve prosopografik bağlantılara dikkat çekerek, burada arazi sahibi olan kişilerle aynı isme sahip kişilerin Boubon'da da belgelendiğini belirtmekte bu bağlantı üzerinden bu alanın Boubon arazisi üzerinde kalabileceğini düşünmektedir⁶¹⁹. Coğrafik olarak birbirine yakın yerlerin onomastik ve kültürel açılardan etkilenmeleri olağandır ve bu tarz yerleşimler de görülmektedir. Ancak bu durum teritoryum alanına dâhil etme konusunda yeterli kanıt teşkil etmemektedir.

⁶¹⁶ Wörrle ve Wurster 1997: 403-408.

⁶¹⁷ Wörrle ve Wurster 1997: 399-402.

⁶¹⁸ Wörrle ve Wurster 1997: 438-441.

⁶¹⁹ Kokkinia 2008: 13-14.

Şekil. 2.8.3. Araksa Kenti Olası Teritoryum Alanı

2.8.1. Orloanda

Orthagoras yazıtı aracılığı ile bilinen Orloanda'nın lokalizasyonu ya da yerleşimsel statüsü hakkında çok fazla veri bulunmamaktadır. Yazıtı aracılığı ile Lykia Birliği'ne Araksa'lılar sayesinde dâhil edildikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca yerleşim ἄστυγίτων olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle Araksa'ya komşu bir yerleşim olması gerekmektedir. L. Robert Aloanda örneği üzerinden buranın Araksa'ya bağlı bir köy yerleşimi olabileceğini düşünmektedir⁶²⁰. Yerleşimin lokalizasyonu veri yetersizliğinden dolayı yapılamamakta ancak yerleşimin Lykia Birliğine dâhil olmamasından dolayı Araksa ile kuzey-kuzeydoğu arazilerinde komşuluk ilişkisi yaşıyor olmalıdır.

⁶²⁰ Robert ve Robert 1950: 193: "Orloanda (pour le noun, rapprocher l'ethnique Ἀλοανδεὺς pour une ville proche de Pinara) était une ville voisine d'Araksa."

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PATARA YOL ANITINDA LİSTELENMEYEN YOLLAR

Söz konusu olan yol anıtında verilen 65 adet yol bilgisinin yanı sıra bazı yol bağlantılarının verilmediği göze çarpmaktadır. Yol bilgilerinin listelenmeyişinin nedeni kesin olarak bilmek mümkün olmasada birtakım çıkarımlarda bulunabilmek mümkün gözükmemektedir. Giriş kısmında bahsedildiği üzere anıtta verilen yol bilgileri teritoryel bağlamda kendi içerisinde bazı ipuçlarını barındırmaktadır. Ancak aralarında bir yol bağlantısının olması beklenen ve birbirlerine teritoryel bağlamda komşu olan bazı kentler arasındaki yol bilgilerinin anıtta listelenmeyişini üzerinde durulmaya değer bir sorundur. Bu tip bir durum için Sidyma ve Pinara kentleri arasında bulunan yol bilgisinin anıtta yer almayışı en açık biçimde görülen örneklerden bir tanesidir. Ayrıca birbirlerine komşu olmadıkları halde diğer örneklerde olduğu gibi dü kullanımı ile listelenebilecek olan yol bilgileri de anıtta bulunmamaktadır. Bu kapsamda bu bölümde anıtta listelenmeyen yol bilgileri tartışılacaktır.

3.1. Birbirine Komşu Kentler Arasında Listelenmeyen Yollar

Birbirine komşu olduğu halde anıt üzerinde yol bağlantısı verilmeyen birtakım örnekler bulunmaktadır. Bu bağlantıların verilmeyişini kimi zaman coğrafi nedenlerden kaynaklanıyor olmasına rağmen bazı durumlarda teritoryel ilişkilerden kaynaklanmaktadır.

3.1.1. Sidyma – Pinara Yolu

Bu yol bağlantısında yukarıda bahsi geçen Ksanthos – Sidyma ve Ksanthos – Pinara yollarının güzergâhları önemli bir rol oynamaktadır. Bu iki yol muhtemelen Gölbent civarlarına kadar ortak bir hatta ilerleyip sonrasında ikiye ayrılarak Sidyma ve Pinara'ya ulaşmaktadır. Böylelikle Sidyma'dan Ksanthos'a ilerleyen yolun Gölbent sonrası kısmı Sidyma ve Pinara yolunun ilk kısmını, Ksanthos'tan Pinara'ya ilerleyen yolun Gölbent sonrası kısmı ise bu yolun ikinci kısmını oluşturacaktır. Ayrıca böyle bir yol da Ksanthos arazilerinden geçmiş olacaktır. Bu nedenle de kendiliğinden oluşmuş olan bu yol için yeni bir ölçüm yapılması ve anıt üzerinde yolun listelenmesine ihtiyaç duyulmamış olabilir. Ayrıca Sidyma ve Pinara arasında bulunan dağlık alan bir yol yapımı için uygun koşullara sahip gözükmemektedir. Bu durum da hali hazırda var olan bu yolun kullanılmasında bir neden olarak düşünülebilir.

3.1.2. Tlos – Neisa Yolu

Anıt üzerinde benzer şekilde Tlos ve Neisa kentleri arasında bir yol bağlantısı verilmediği görülmektedir. Tlos ve Neisa arasında bulunan ve yak. 2700 m yüksekliğindeki Yumru Dağı kütlesi ve hemen alt kesiminde bulunan derin nehir yatağı olası bir yol hattı için engel oluşturmaktadır. Bu nedenle Tlos'tan çıktıktan sonra Neisa'ya ilerleyen yol için ya coğrafi nedenlerden ya da Kastabara arazisine girmemek adına öncelikle Tlos'tan Ksanthos'a ilerleyen yolun kuzey kısmını daha sonrasında ise olasılıkla Duman Çeşmesi civarında Ksanthos'tan Neisa'ya ilerleyen yolun doğu kısmını kullanmak gerekmektedir. Duman Geçidi yakınlarında antik yola ilişkin Tlos yönünde birtakım kalıntılar görülmüştür⁶²¹. Bu kalıntılar olasılıkla Tlos'tan gelen yolu Ksanthos arazisine girdikten sonra Neisa yoluna bağlantıyı sağlayan tali bir yola aittir.. Ksanthos'tan gelen yol Duman Geçidi'nde ikiye ayrılmakta bir tanesi Neisa istikametinde ilerlerken diğeri Toçak köprüsü doğrultusunda ilerleyerek Yayla Aklar'a oradan da Saklıkent'e ulaşmaktadır.

3.1.3. Neisa – Kasatabara

Stadiumus Patarensis yol anıtı üzerinde aralarında yol bilgisi verilmeyen ancak arazi üzerinde birbirlerine sınırları bulunabileceğini düşündüren bir diğer yerleşim grubu Neisa ve Kastabara'dır. Ancak burada da Tlos ve Neisa yolu içinde coğrafik olarak böylesi bir yol yapımına zorluk teşkil eden Yumru Dağı yine söz konusu olmaktadır. Ancak duruma ilişkin kesin yargıda bulunmak olanaksızdır. Yine Neisa'dan kuzey doğrultuda bir yol bilgisi bulunmaması bu durumu destekler niteliktedir. Kastabara'dan hem Tlos yönünde hem de Khoma yönünde ilerleyen yolların Neisa'ya ulaşma konusunda kullanılmış oldukları varsayılabilir.

3.1.4. Oinoanda - Kodopa

Khoma'dan 32 stadia (yak. 6 km) uzaklıkta olan Kodopa'nın lokasyonu için Mursal köyünün 2 km daha kuzey de buluna Çatal Tepe önerisi yapılmaktadır⁶²². S. Şahin Oinoanda kentinden güneydoğuda Yuva köyü üzerinden antik bir yolun Elmalı Ovasına geldiğini ve bu yolun Kodopa'nın hemen eteklerinde Khoma'dan gelen yol ile birleştiğini aktarmaktadır⁶²³. Ancak anıt üzerinde bu yol bağlantısının neden verilmediğini anlayamamaktadır. Bununla birlikte olası Termessos arazilerinin bunda payı olup olmadığı da araştırılmalıdır.

⁶²¹ Onur 2016b: 214-215.

⁶²² Şahin 2014: 230.

⁶²³ Şahin 2014: 230. Ayrıca dn. 465' de bölgenin Lykia'ya ait olması konusunda herhangi bir kuşku bulunmamasına rağmen anıt üzerinde bu yolun olmamasını dile getirmektedir.

3.2. Diğer Yollar

Arazi çalışmaları yardımcı olsa da SP anıtı kapsamında Kasaba Ovası'ndaki yol ağı pek çok nedenden ötürü problematik durumdadır. Bu durum anıt üzerinde kayıp olan kısımdan kaynaklanmakta ve problemler kısaca şu şekilde tanımlanmaktadır:

- a. Myra çıkışlı anıt üzerinde 58. güzergâh olarak verilen yol bilgisinin varış noktası bilinmemektedir. Bu yol Dereağzı ve Arneai civarında ki yol bağlantıları açısından önem taşımaktadır.
- b. Anıt üzerinde Arneai'dan Myra, Neisa, Limyra, Kyaneai ve belki diğer olası destinasyonlara giden bir yol bilgisi bulunmamaktadır.
- c. Anıtta 5 adet yol bilgisinin yazılabileceği boş bir blok bulunmaktadır.

58. güzergâhın varış noktası için olası hedef varış yerleri Arneai, Andriake, Dereağzı (Mastaura?) ya da Tragalassos olarak görülmektedir. Söz konusu hedef varış noktasının yazılacağı alana harf sayısı bakımından Arneai kısa Tragalassos ise uzun düşmektedir. Andriake ise Myra'ya bağlı bir liman olduğundan uygun gözükmemektedir⁶²⁴. Anıt üzerinde 58. yol bilgisi için S. Şahin tarafından ἀπὸ Μύρων [εἰς (De)I[reağzı) δ]ι[ὰ] στ[ε]νῶ[v] στάδια . .] tamamlama önerisi yapılmaktadır⁶²⁵. Bu şekilde verilen bir yol bilgisi için ardı sıra bir yolun daha verilmesi beklenmektedir. Ancak anıt üzerinde böyle bir durum bulunmamaktadır ve eğer söz konusu olan στ[ε]νῶ[v] ifadesi boğazlar için olan özel bir durumu belirlemiyorsa Stena/e/oi/ai bir yer adı olarak kabul edilmesi bu coğrafyada otonom başka bir yerleşim aranmasına neden olacaktır ve S. Şahin'in belirttiği durum bu değildir, dahası anıt üzerindeki boşluk kısım için 5 harf daha gerekmektedir⁶²⁶. Mevcut veriler Dereağzı'na lokalize edilen Mastaura'nın Claudius Dönemi'nde otonom yapıya sahip bir yerleşim olduğunu desteklememektedirler. Geç Antik Dönem'de bir piskoposluk merkezi olarak görülen yerleşimin Erken Dönem'lerde Myra'ya bağlı olduğu bilinmektedir⁶²⁷. Bu güzergâhın hedef varış noktası için önerilen bir diğer yerleşim ise Trebendai'dır⁶²⁸. Belören ya da Turant Asarı'na lokalize önerisi yapılan edilen Trebendai hem lokasyonu açısından hem de anıt üzerinde boşluk kısım için oldukça uygun gözükmektedir⁶²⁹.

⁶²⁴ Ayrıca bkz. Şahin 2014:

⁶²⁵ Şahin 2014: 375-376. Dereağzı önerisi ayrıntılı olarak açıklanırken neden yolun δ]ι[ὰ] στ[ε]νῶ[v] şeklinde gitmesi gerektiği hususu açık değildir. S. Şahin (2014: 376) vadinin her iki yakasında da yol bulunmasından dolayı yazıtın tahrip olmuş kısmında bu durum ifade edilebileceğini aktarmaktadır.

⁶²⁶ στ[ε]νῶ[v] boğazlar için doğal bir form olarak kabul edilirse tıpkı Balboura ve Oinoanda yolunda olduğu gibi ifade başına artikel almalıdır. Ayrıntılı olarak bkz. Onur 2015: 91.

⁶²⁷ Hellenkemper ve Hild 2004: s.v. Mastaura.

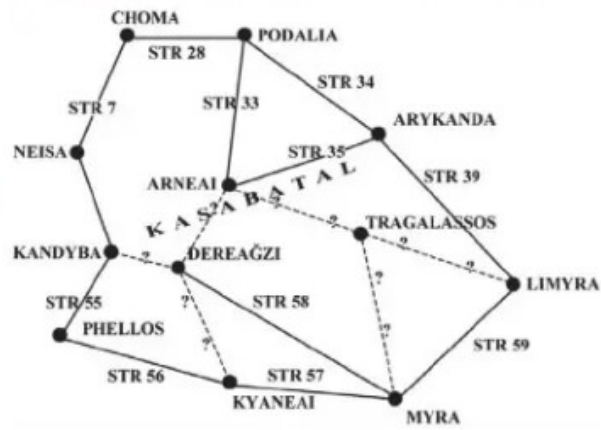
⁶²⁸ Onur 2015: 92.

⁶²⁹ Daha önce M. Zimmermann (1992: 115) tarafından yapılan öneri ile birlikte M. Alkan tarafından Muskar/Belören'e lokalize edilmektedir. Bkz. Alkan 2011: 111-113; Alkan 2011a: 36-37. Ancak C. Schuler ve H. S. Öztürk tarafından yapılan bir revizyon ile buranın Trebendai olmadığı belirtilmiştir. Bkz. Schuler

Anıt üzerinde Kasaba Ovası üzerinde Arneai'dan Myra, Neisa, Kyaneai ve Limyra gibi bağlantıların bulunmaması dikkat çekicidir. Bu durum anıt üzerinde boş bulunan bir blok üzerine bu yolların boya ile sonradan yazıldığı şeklinde açıklanmaktadır⁶³⁰ ve bu boş blok yolların coğrafi olarak verilmiş sırası için uygun bir konumdur. Söz konusu bu boşluk için S. Şahin tarafından pek çok tamamlama önerisinde bulunulmuştur. Buna göre yapılan öneriler aşağıdaki gibidir:

- R01 [ΑΠΟ ΛΙΜΥΡΩΝ ΕΙΣ ΑΡΝΕΑΣ ΣΤΑΔΙΑ ...]
 R02 [ΑΠΟ ΑΡΝΕΩΝ ΕΙΣ ΜΥΡΑ ΣΤΑΔΙΑ ...]
 R03 [ΑΠΟ ΑΡΝΕΩΝ ΕΙΣ (Dereağzi) ΣΤΑΔΙΑ ...]
 R04 [ΑΠΟ (Dereağzi) ΕΙΣ ΚΑΝΔΥΒΑ ΣΤΑΔΙΑ ...]
 R05 [ΑΠΟ (Dereağzi) ΕΙΣ ΚΥΑΝΕΑΣ ΣΤΑΔΙΑ ...]

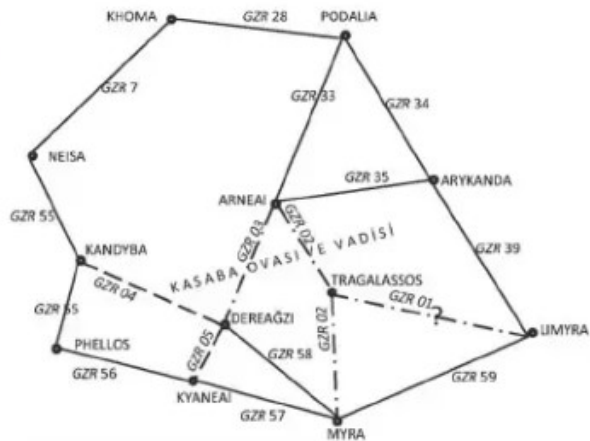
- (Limyra'dan Arneai'a ... stadia)
 (Arneai'dan Myra'ya ... stadia)
 (Arneai'dan Dereağzi'na ... stadia)
 (Dereağzi'ndan Kandyba'ya ... stadia)
 (Dereağzi'ndan Kyaneai'a ... stadia)

Şekil. 3.2.1. Yazıtsız Blok İlk Öneri

- [ΑΠΟ ΑΡΝΕΩΝ ΕΙΣ ΤΡΑΓΑΛΑΣΣΩΝ ΣΤΑΔΙΑ ...]
 [ΑΠΟ ΤΡΑΓΑΛΑΣΣΟΥ ΕΙΣ ΜΥΡΑ ΣΤΑΔΙΑ ...]
 [ΑΠΟ ΑΡΝΕΩΝ ΕΙΣ (Dereağzi) ΣΤΑΔΙΑ ...]
 [ΑΠΟ (Dereağzi) ΕΙΣ ΚΑΝΔΥΒΑ ΣΤΑΔΙΑ ...]
 [ΑΠΟ (Dereağzi) ΕΙΣ ΚΥΑΝΕΑΣ ΣΤΑΔΙΑ ...]

- (Arneai'dan Tragalassos'a ... stadia)
 (Tragalassos'tan Myra'ya ... stadia)
 (Arneai'dan Dereağzi'na ... stadia)
 (Dereağzi'ndan Kandyba'ya ... stadia)
 (Dereağzi'ndan Kyaneai'a ... stadia)

Şekil. 3.2.2. Yazıtsız Blok İkinci Öneri

Sorunun daha kolay çözüme kavuşturulması için Dereağzi'nin hedef noktası olarak anıt üzerinde yer almaması hem Myra'ya olan bağlılığı hem de bu bağlılıktan dolayı açacağı teritoryel problemler neticesinde mantıklı olacaktır⁶³¹. Myra ve Kandyba-Neisa arasında Kasaba Ovasından geçen bir yolun olması hem sosyo-kültürel ve ticari ilişkiler hem de yerleşimlerin buldukları coğrafi konumlarından dolayı kaçınılmaz olmakla birlikte arazi

2014: 295, dn. 63; Öztürk 2011: 209, dn. 2. J. Borchhardt (1975: 2) ise Gürses önerisinde bulunmaktadır. Onur ise hem ses benzeşiminden hem de coğrafi uygunluğundan dolayı Turant Asarı olabileceğini belirtmektedir, Onur 2015: 93.

⁶³⁰ Şahin 2014: 275 ve 279.

⁶³¹ Onur 2015: 99.

üzerinde de böylesi bir yola ilişkin kalıntılar bulunmaktadır⁶³². Ayrıca Dereagzı'ndan her iki yönde ilerleyen yolun kalıntıları bulunduğu için Kyaneia ve Arneai arasında bir yolun bulunduğuna şüphe yoktur⁶³³. Son olarak anıt üzerinde eksik olan bu kısım için Arneai, Kandyba, Limyra, Neisa, Kyaneai ve Trebandai arasında kurgulanması tutarlı gözükmetedir⁶³⁴.

⁶³² Onur 2015: 95-95.

⁶³³ Onur 2015: 96.

⁶³⁴ Onur 2019. Söz konusu olan boş kısım için yazar tarafından daha önce yapılan bir öneri daha bulunmaktadır. Buna göre ilk ve 4 numaralı yollarda hedef varış yeri için ilerleyen 2 seçenek sunulmaktadır. Yol 01a: Arneai'dan Limyra'ya ... *stadion* (Asarönü üzerinden); Yol 01b: Arneai'dan Limyra'ya ... *stadion* (Muskar, Yeniyoğazı üzerinden), Yol 04a: Neisa'dan Myra'ya ... *stadion* (Dereagzı üzerinden), Yol 04b: Neisa'dan Myra'ya ... *stadion* (Kandyba üzerinden). Diğer yol bağlantıları ise Arneai – Myra; Arneai – Kyaneai ve Neisa - Arneai olarak verilmiştir. Bu husuta ayrıntılı olarak bkz. Onur 2015. Ayrıca bkz. Hrt.4.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında Lykia Bölgesi'nde bulunan yerleşimlerin sahip oldukları statüler ve bu statülerin zaman içerisinde yaşadıkları (varsa) değişimler ve Stadiasmus Patarensis yol anıtı temelinde Batı Lykia'da bulunan kentlerin olası teritoryum alanları gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve sonuçlar çalışma içerisinde ayrılan bölümler kapsamında aktarılmıştır.

Bu bağlamda ilk bölüm olan, Stadiasmus Patrensis yol anıtında yer alan yerleşimlerin statülerinin anlaşılması adına irdelenen ve bölge içerisindeki yerleşimlerin sahip oldukları statüler ve eğer yaşanmışsa bu statülerin değişiminin incelendiği “Yerleşim Birimleri” kısmında ilk olarak epigrafik veriler ışığında kullanılan yerleşim terminolojisi tespit edilmiştir. Buna göre bölgede bugüne kadar bulunmuş olan yazıtlar kullanılan terimlerin *polis*, *demos*, *kome*, *khorion*, *peripolion* ve *peripoikoi* olduğunu göstermektedir. Stadiasmus Patarensis yol anıtında ismine ulaşılan 52 antik yerleşimden 27 tanesinin *polis* statüsünde olduğu şüphesizdir. Bununla birlikte *polis* statüsüne sahip olmasına rağmen anıt üzerinde yer almayan yerleşimlerin olduğu görülmektedir. Son olarak anıt üzerinde Oktapolis, Mylias ve Mnarike gibi bazı adlandırmaların bulunduğu ve Lyrnai'nın Oktapolis, Kodopa'nın Mylias, Kosara'nın ise Mnarike ile ilişki içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu ilişkinin kesin olarak tespiti mevcut epigrafik veriler neticesinde mümkün gözükmemektedir.

27 tanesinin *polis* statüsünde olduğu tespit edilen 52 adet yerleşimden geriye kalanlar kendi içerisinde gruplandırılarak değerlendirilmişlerdir. Buna göre, Akarassos ve Kodopa'nın İÖ 46 yılından epigrafik bir kaynakta kırsal alan şeklinde anıldığı görülmektedir ve bu tarihten sonraki zamanlar için yerleşimlerin statüsüne ışık tutacak bir veri henüz ele geçmemiştir. Bununla birlikte bu iki yerleşim de Opramoas'ın yardımında bulunduğu kentler arasında değillerdir. Epigrafik ve numizmatik veriler aracılığı ile dönem dönem Rhodos ve Kaunos egemenliği altında kaldığı ve *polis* statüsünde olduğu görülen Kalynda'nın SP yol anıtında yer alması nedeniyle en azından eyaletleşme sürecinde Lykia Birliği'ne dâhil edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Opramoas'ın yardımında bulunduğu kentlerden olan Kalynda'nın *polis* statüsünü koruduğu görülmektedir. Benzer bir durumun Symbra içinde geçerli olduğu söylenebilir. Trebenna ve Soklai'a ait günümüze ulaşan en erken tarihli epigrafik verinin Stadiasmus Patarensis yol anıtından gelmektedir. Bununla birlikte Trebenna'nın İS 2. yüzyıl ve sonrasında *polis* statüsünde olduğu, Soklai'nın ise statüsüne ilişkin herhangi bir veriye sahip olunmamasına rağmen yerleşimde nispeten ekonomik ve kültürel anlamda yüksek düzeyde bir yapının var olduğu düşünülmektedir. SP yol anıtından ileriki tarihlerde Termessos ile

sympoliteia içerisinde olduğu görülen Typallia'nın İÖ 36-25 tarihleri arasında *polis* statüsünde olduğu görülmektedir. Hellenistik Dönem için herhangi bir verinin henüz günümüze ulaşmadığı Arneai da *polis* statüsündedir. İÖ 1./2. yüzyılda polis olduğu bilinen Hippoukome'nin SP anıtında anılmasının ardından statüsüne ilişkin herhangi bir veriye sahip olunmadığı ve Opramoas anıtında da yer almadığı gözlemlenmektedir. Yerleşim olasılıkla *polis* statüsünü anıtın tarihinden sonra ilerleyen zaman içerisinde kaybetmiştir. Benzer şekilde SP anıtında yer alan Kastabara'nın İS 2./3. yüzyılda Tlos teritoryumuna dâhil edildiği ve sahip olduğu otonom yapısını kaybettiği anlaşılmaktadır. Anıt üzerindeki yerleşimlerin statülerini anlamak adına *demos* yerleşimleri de değerlendirilmiştir. Bu bağlamda *demos* yerleşimlerinin özellikle Hellenistik Dönem içerisinde daha fazla politik bir ağırlığa ve kendi ekonomilerine sahip oldukları ve bu etkilerini Klasik Dönem'de sahip oldukları öneme borçlu oldukları görülmektedir. Roma Dönemi içerisinde ise kentlerin *demos* yerleşimleri üzerindeki etkileri açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Tüm bunlar ile birlikte bölgenin kırsal alan yerleşimlerine dair *kome*, *peripolion*, *chorion* ve *perioikoi* kurumları ile ilgili tüm epigrafik veriler derlenerek bir araya getirilmiştir.

Sonuç olarak Stadiasmus Patarensis yol anıtında bahsi geçen yerleşimlerin çoğunluğunun *polis* statüsünde olduğu tespit edilmiştir. Anıtta geçen tüm yerleşimlerin İS 1. yüzyılda otonom bir yapıya sahip oldukları kesindir. Tüm yerleşimler için *polis* statüsündedir tespiti mevcut veriler ile gerçekleştirilememektedir ancak bu durum son derece olasıdır. Siyasi anlamda yaşanan ve kentsel örgütlenme anlamında yapılan değişimlerin geçiş evrelerinde statülerin kesin kalıplar altında değerlendirilmemesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda Klasik Dönem'de belirli bir güce sahip olan *dynast* yerleşimlerinin Hellenistik Dönem'e geçişte yaşanan *polis*'leşme olgusu içerisinde resmiyette *demos* yerleşimi olarak ikinci seviyede alt birimler olarak görüldüğü ancak pratikte bundan daha fazlası oldukları görülmektedir. Bu durum eyaletleşme sürecinin yaşandığı İS 1. yüzyıl içinde geçerli olabilir.

Tez çalışmasının ikinci kısmında Batı Lykia'da bulunan Patara, Sidyma, Pinara, Ksanthos, Telmessos, Tlos, Araksa ve Kadyanda kentlerinin olası teritoryum alanları ile yol bağlantıları ve komşuluk ilişkileri incelenmiştir. Buna göre gerçekleştirilen tespitler şu şekildedir:

SP yol anıtı kapsamında Patara kenti Ksanthos ve Phellos ile komşudur. Olası teritoryum alanı ise Ksanthos nehri, Köybaşı yerleşimi ile İslamlar'ın kuzeybatısı ve Gökçeören arasında bulunan alandır. Ksanthos kentinin ise Patara, Sidyma, Pinara, Tlos ve Neisa ile komşu olduğu görülmektedir. Kentin olası teritoryum alanının ise kuzey-kuzeydoğuda Saklıkent kanyonu, kuzey batıda Gölbent'i içerisine alacak şekilde uzandığı tespit edilmiştir. Teritoryum

alanının batıda uzandığı nokta veri yetersizliğinden coğrafi yükselti neticesinde çizilmiştir. Bir sonraki kent Sidyma'nın komşuları Ksanthos ve Pinara'dır. Kentin olası teritoryum alanına ilişkin olarak anıt üzerinde yer alan yol bağlantılarından birisi olarak verilen yerleşimin Bel mahallesine lokalize edilmesi kabul edilirse en azından Claudius Dönemi'nde kentin sınırlarının bu alanı kapsamadığı ancak İS 2. yüzyılda teritoryum alanının bu kısmı da içerisine alarak Ksanthos ile güneyden de sınır komşusu olacak şekilde genişlediği anlaşılmaktadır. Batıda denize kadar ulaşan alan kuzeyde Sancaklı limanını içerisine alacak şekilde uzanmaktadır. Telmessos, Sidyma, Tlos ve Ksanthos ile komşu olan Pinara kentinin olası teritoryum alanı kuzeyde Baba Dağı, batıda Perdikiaı'ı (Faralya) içerisine alacak şekilde, doğuda ise Eşen çayına kadar olan kısmı kapsamaktadır. Konumu itibarıyla merkezi bir noktada olan Tlos'un yol bağlantıları neticesinde Telmessos, Kastabara, Plata., Pinara, Ksanthos, Araksa ve Kadyanda ile komşu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Claudius Dönemi'nde teritoryum alanı Kastabara ve Plata.. yerleşimlerini dışarıda bırakacak şekilde kuzeyde olasılıkla Lölük Tepeye, batıda Eşen çayına, güneyde Saklıkent kanyonuna ve doğuda olasılıkla Yumru Dağı yükseltisine kadar olan kısmı kapsamaktadır. İS 2./3. yüzyılda ise Kastabara yerleşiminin Tlos teritoryumuna dâhil edildiği görülmektedir. Yeri henüz tespit edilememiş olan Plata.. yerleşiminin de sonradan Tlos teritoryumuna dahil edilmiş olması gayet mümkündür. Bir liman kenti olan Telmessos Pinara, Kalynda, Tlos ve Kadyanda ile komşudur. Kentin teritoryum alanına ilişkin epigrafik veriler oldukça azdır. Pinara ile Baba Dağı, Tlos ile Eşen çayı Kalynda ile ise Kızıldere doğal bir sınır oluşturmaktadır. Kadyanda ile olan sınır kesin bir şekilde tespit edilememesine rağmen Telmessos –Tlos yolu bağlamında Kadyanda'nın sınırının Eldirek'te sona ermesi gerekmektedir. Telmessos, Araksa, Symbra ve Tlos ile komşu olan Kadyanda kentinin olası teritoryum alanının tespiti için değerlendirilebilecek epigrafik veri henüz ele geçmemiştir. Kentin Araksa ve Tlos ile olan sınırını Eşen çayı oluşturmaktadır. Telmessos yönünde Atlıdere köprüsü hizasına kadar, kuzeyde Symbra yönünde ise İncirköy'ü içine alacak şekilde bir alanı kapsıyor olmalıdır. Son olarak Araksa kentine ait olası teritoryum alanı kuzeyde Söğütlüdere/Dereköy'ü kapsayacak şekilde batıda Eşen çayı, güneyde Atlıdere köprüsü hizasına kadar uzanmaktadır. Oinoanda ile olan sınır doğal yükselti gözönünde bulundurulmuş çizilmiştir. Yol bağlantıları kapsamında kent Tlos, Kadyanda ve Oinoanda ile komşudur. Bunun haricinde kentin konumu gereği Symbra ile de komşu olduğu ancak anıt üzerinde bu iki yerleşim arasında bir yol bağlantısının verilmediği görülmektedir.

Çalışmanın son kısmında ise birbirlerine konumları gereği komşu oldukları halde anıt üzerinde herhangi bir yol bağlantısı verilmeyen yerleşimler değerlendirilmiştir. Bu kapsamda incelenen yol bağlantılarının, bu durumun çoğu zaman coğrafi koşullar ve teritoryel

nedenlerden kaynaklandığını göstermektedirler. Öyle ki coğrafik engeller neticesinde bir yolun geçirilemeyeceği koşullarda söz konusu yerleşimler arasında sağlanan yol bağlantısı başka bir kentin teritoryumuna girmek durumunda kalmakta bu hususta ise anıt üzerinde teritoryum alanına girilen kent ve hedef kent arasında hali hazırda bir yolun kaydedildiği görülmektedir.

KULLANILAN ANTİK KAYNAKLAR VE KISALTMALAR LİSTESİ

- Appian. *Bel. Civ.* Appianus, *Bellum Civile*
Kullanılan metin ve çev.: H. White, *The Civil Wars*, Londra 1899.
- Appian. *Mith.* Appianus, *Mithridateis*
Kullanılan Metin ve çev: H. White, Appian. *Foreign Wars, Mithridatic Wars*, New York 1899.
- Aristol. *Pol.* Aristoteles, *Politika*
Kullanılan metin ve çev: W. D. Ross, *Aristotle's Politica*. Oxford, 1957. M. Tunçay, *Aritoteles, Politika*, İstanbul 2014.
- Arrian. *Anab.* Arrianus, *Alexandri Anabasis*
Kullanılan metin ve çev: A. G. Ross ve G. Wirth, *Flavii Arriani quae exstant, Vol.1: Alexandri anabasis*, Leipzig 1967.
- Cass. Dio Cassius Dio, *Historiae Romanae*
Kullanılan metin ve çev.: E. Cary – H.B. Foster, *Dio's Roman History*, Londra- Newyork 1914.
- Cassiod. *Chron.* Cassiodorus, *Chronica*
Kullanılan metin ve çev: M. W. Klaassen, *Cassiodorus' Chronica. Text, Chronography and Sources*, Classical Studies, University of Pennsylvania, 2010 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Diod. Diodoros Siculus, *Bibliotheke Historike*
Kullanılan metin ve çev: C. H. Oldfather, *Didorus Siculus. Diodorus of Sicily in Twelve Volumes with an English Translation*, Londra 1989.
- FGR Hist. Die Fragmente der Griechischen Historiker
Kullanılan metin ve çev.: F. Jacoby, *Die Fragmente der Griechischen Historiker*, Berlin-Leiden 1932-1958.
- Hdt. Herodotos, *Historiai*
Kullanılan metin ve çev: M. Ökmen, *Herodotos, Tarih*, İstanbul 2006.
- Hom. *Il.* Homeros, *Iliada*
Kullanılan metin ve çev: A. Erhat ve A. Kaya, *Homeros. Ilyada*, İstanbul 2014.

- Liv. Livius, *Ab Urbe Condita*.
Kullanılan metin ve çev.: W. Weissenborn, *Ab Urbe Condita*, Berlin 1873.
- Or. Sib. Oracula Sibyllina
Kullanılan metin ve çev.: J. Geffcken, *Die Oracula Sibyllina*, Leipzig 1902.
- Paus. Pausanias
Kullanılan metin ve çev.: Pausanias. *Pausaniae Graeciae Descriptio*, Vols.3, Leipzig, Teubner 1903.
- Piri Reis, Kitab-1 Piri Reis, *Book of Bahriye*, İstanbul 2013.
Bahriye
- Plin. *Nat.* Plinius, *Naturalis Historia*
Kullanılan metin ve çev.: J. Bostock – M. D. – F. R. S. H. T. Riley, *The Natural History, Pliny the Elder*, Londra 1855.
- Pol. Polybios, *Histories*
Kullanılan metin ve çev.: E. S. Shuckburg, *The Histories of Polybios*, Londra 1889.
- Ps. Skylax, *Perip* Pseudo-Skylaks, *Periplous*
Kullanılan metin ve çev.: G. Shipley, *Pseudo-Skylax's Periplous: The Circumnavigation of the Inhabited World, Text, Translation and Commentary*, Exeter 2011.
- Ptol. Ptolemaios, *Geographika Hyphegegis*
Kullanılan metin ve çev.: C. F. A. Nobbe, *Claudii Ptolemaei, Geographia*, Hildesheim 1966.
- SMM *Stadiasmus Maris Magni*
Kullanılan metin ve çev.: C. Mullerus, *Geographi Graeci Minores I*, Hildesheim, Zürich, New York 1990, 427-514.
- Steph. Byz. Stephanos Byzantinos, *Ethnika*
Kullanılan metin ve çev.: A. Westermann, *Stephani Byzantii, Ethnikon*, Lipsae 1839.
- Strab. Strabon, *Geographika*.
Kullanılan metin ve çev.: A. Pekman, *Strabon Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika: Kitap XII -XIII -XIV*, İstanbul 2005.

Theop.	Theopompus. Kullanılan metin ve çev: Die Fragmente der Griechischen Historiker. F. Jacoby, <i>Die Fragmente der Griechischen Historiker</i> , Berlin-Leiden 1932-1958.
Vita Nicolai Sionitai	Kullanılan metin ve çev: H. Blum, Die Vita Nicolai Sionitae. Griechischer Text. Übersetz und kommentiert, Bonn 1997.

**KULLANILAN EPİGRAFİK VE NUMİZMATİK KAYNAKLARA İLİŞKİN
KISALTMALAR LİSTESİ**

AE	L' Année Epigraphique
ATL	The Athenian Tribute Lists I-IV
CIG	Corpus Inscriptionum Graecarum
CIL	Corpus Inscriptionum Latinarum
IAdramytteion	J. Stauber, Die Bucht von Adramytteion, Bonn 1996.
IArykanda	S. Şahin, Die Inschriften von Arykanda
IG I ³	Inscriptiones Atticae Euclidis anno anteriores
IG II ²	Inscriptiones Atticae Euclidis anno posteriores
IGR III	Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes
IKibyra	T. Corsten, Die Inschriften von Kibyra, I: Die Inschriften der Stadt und ihrer näheren Umgebung, Bonn 2002.
ISmyrna	G. Petzl, Die Inschriften von Smyrna, Teil II, Bonn 1987.
IStratonikeia	M. Çetin Şahin, Die Inschriften von Stratonikeia, Teil II, 1: Lagina, Stratonikeia und Umgebung, Bonn 1982.
PHI	The Packard Humanities Institute
SEG	Supplementum Epigraphicum Graecarum
SNG von Aulock	Sylloge Nummorum Graecorum, Sammlung von Aulock, Heft:10: Lykien, no: 4041-4476, Berlin 1914.
TAM	Tituli Asiae Minoris

MODERN KAYNAKLAR

- Adak, M. (1996). "Claudia Anassa- eine Wohltäterin aus Patara". *Epigraphica Anatolica*, 27: 127-142.
- Adak, M. (2003). "Welche Trachäer bekämpfte Veranius?". *Olba*, 8: 183-193.
- Adak, M. (2004). "Lokalisierung von Olympos und Korykos in Ost Lykien". *Gephyra*, 1: 27-51.
- Adak, M. (2007). "Die rhodische Herrschaft in Lykien und die rechtliche Stellung der Städte Xanthos, Phaselis und Melanippion". *Historia*, 56: 251-279.
- Aktaş, Ş. (2008). "Tombs of Exedra Type and Evidence from the Pataran Examples". *Adalya*, 11: 235-261.
- Akyürek Şahin, N. E., Onur, F., Alkan M. ve Yıldız M. E. (2018). "Likya/Pamfilya Ulaşım sistemlerinin Epigrafik ve Tarihi Coğrafik Açılardan Araştırılması 2015 ve 2016 Yılı Sonuçları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 35 (1): 387-410.
- Alkan, M. (2011). "A Re-examination of the Sarcophagus Inscription Turant Asarı". *Mediterranean Journal of Humanities*, 1,1: 33-41.
- Alkan, M. (2011a). "Parerga to the Stadiasmus Patavensis (8): On the Named places in the Journey of sacrifice recorded in the Vita of Saint Nicholas of Holy Sion". *Gephyra*, 8: 99-124.
- Alkan, M. (2013). *Klasik Çağ'dan Erken Bizans'a Myra Kenti ve Teritoryumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Alkan, M. (2013a). "Toponym Olarak "Symbolon" ve Lykia'daki İki Lagün". N. E. Akyürek Şahin, B. Takmer ve F. Onur (Ed.), *Eskiçağ Yazıları 4*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 83-102.
- Anderson, J. G. C. (1937). "An Imperial Estate in Galatia". *The Journal of Roman Studies*, 27: 18-21.
- Anrich, G. (1917). *Hagios Nikolaos. Der Heilige Nikolaos in der griechischen Kirsche II*. Teubner Verlag, Leipzig – Berlin.
- Anti, C. (1923). "Esplorazione archeologiche nella Licia e nella Pamfilya". *Monumenti antichi pubblicati per cura della Reale Accademia dei Lincei*, 29: 657-786.
- Arkwright, W. (1895). "The Frontier of Lycia and Caria". *The Journal of Hellenic Studies*, 15: 93-99.
- Arkwright, W. (1915). "Notes on Lycian Alphabet". *The Journal of Hellenic Studies*, 35: 100-106.

- Arnaud, P. (2009). “Notes sur le Stadiasme de la Grande Mer (1): la Lycie et la Carie”. *Geographica Antiqua*, 18: 165-193.
- Arnaud, P. (2011). “La Lycie et la Carie du Stadiasme”. *Anatolia Antiqua*, 19: 411-432.
- Arnaud, P. (2016). “Entre mer et rivière: les ports fluvio-maritimes de Méditerranée ancienne. Modèles et solutions”. *Les ports dans l’espace méditerranéen antique. Narbonne et lessystèmes portuaires fluvio-lagunaires. Actes du colloque international tenu à Montpellier. 22-24 Mayıs 2014, Montpellier-Lattes*, 139-156.
- Arslan, M. (2007). *Roma'nın Büyük Düşmanı Mithridates Eupator*, Odin Yayıncılık, İstanbul.
- Asano, K. (1993). “Survey of the Byzantine sites on Lycian Coast Near Fethiye by Osaka University, Japan”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 10: 7-18.
- Asano, K. (1995). “Survey of the Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Gemiler Ada Area”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 12: 407-420.
- Asano, K. (1996). “Two Churches in Ölüdeniz Area (Fethiye-Muğla)”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 13 (2): 231-240.
- Asano, K. (2001). “The Survey and Excavation Gemiler Adası Kaya Area Near Fethiye (1999 Season)”. *Araştırma sonuçları Toplantısı*, 18 (1): 31-40.
- Ashton, R. H. J. (1999). “The Late Classical/ Early Hellenistic Drachms of Knidos”. *Revue numismatique*, 154: 63-94.
- Avcu, F. ve Uzunoğlu, H. (2019). “The Ancient Roads and Routes around Sidyma and New Inscriptions from its Vicinity”. *Adalya*, 22: 319-344.
- Aygün, Ç. A. (2012). *Andriake Mureks Boya Endüstrisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Baker, P. ve Thériault G. (2010). “7. Prospections Epigraphique de Xanthos et D’Asarcık”. *J. Des Courtils, Xanthos 2009, Anatolia Antiqua* 18: 277-299.
- Baker, P., Chamberland, G. ve Thériault, G. (2015). “Trois miliaires xanthiens”. *Epigraphica Anatolica*, 48: 139-149.
- Balland, A. (1981). *Inscriptions d’époque impériale du Létôon*, Klincksieck, Paris.
- Bar Kochva, B. (1976). *The Seleucid Army. Organization and Tactics in the Great Campaigns*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Barth, H. (1850). “Aus Reisen durch die Küstenlandschaften des mittelmeeres gesammelte Inschriften”. *Rheinisches Museum für Philologie*, 7: 246-270.
- Baykan, O., Baykan, N., Bacanlı, Ü. G. (2013). “Bezirgân (Kaş-Kalkan-Antalya) Kapalı Havzası Roma(?) Boşaltım Tünelinin Hidrolojik ve Hidrolik Çözümlemesi (Eskil Tuminehi/Tymnessos Kenti)”. *Trabzon, Taşkın ve Heyelan Sempozyumu, Doç. Dr.*

- Murat İhsan Kömürcü Anısına, TMMOB, Trabzon İMO. 24-26 Ekim 2013, Trabzon, 465-473.*
- Bean, G. E. (1948). "Notes and Inscriptions from Lycia". *The Journal of Hellenic Studies*, 68: 46-56.
- Bean, G. E. (1953). "Notes and Inscriptions from Caunus I". *The Journal of Hellenic Studies*, 73: 10-35.
- Bean, G. E. (1956). "Notes and Inscriptions from the Cibyratis and Caralitis". *Annual of the British School of Archaeology at Athens*, 51: 136-156.
- Bean, G. E. (1958). "Inscriptions in the Antalya Museum". *Belleten*, 22: 21-105.
- Bean, G. E. (1971). *Journeys in Northern Lycia 1965-1967*, Denkschriften der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana.
- Bean, G. E. (1978). *Lycian Turkey. An Archaeological Guide*, John Murray Publishers, Londra.
- Bean, G. E. (1979a). "Sidyma", R. Stillwell (Ed.), *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*. Princeton University Press, Princeton, 837-838.
- Bean, G. E. (1979b). "Nisa", R. Stillwell (Ed.), *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*. Princeton University Press, Princeton, 629.
- Bean, G. E. (1979c). "Antiphellos", R. Stillwell (Ed.), *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*. Princeton University Press, Princeton, 64.
- Bean, G. E. (1979d). "Karmylessos", R. Stillwell (Ed.), *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*. Princeton University Press, Princeton, 436.
- Bean, G. E. (1980). *Kleinasien IV: Lykien, übersetzt und bearbeitet von U. Pause-Dreyer*. Kohlhammer Verlag, Stuttgart.
- Bean, G. E. (1997). *Eski Çağ'da Lykia Bölgesi (Çev: H. Kökten)*. Arion Yayınları, İstanbul.
- Behrwald, R. (2000). *Der Lykische Bund. Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- Behrwald, R., Blum, H., Schuler, C. ve Zimmermann, M. (1998). "Neue Inschriften aus Kyaneai und Umgebung IV". F. Kolb (Ed.), *Lykische Studien 4: Feldforschungen auf dem Gebiet von Kyaneai (Yavu-Bergland). Ergebnisse der Kampagnen 1993/4*, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn, 177-206.
- Benda Weber, L. (2005). "Lykier und Karer. Zwei autochtone Ethnien Kleinasiens zwischen Orient und Okzident". *Asia Minor Studien*, 56.
- Benndorf, O. (1889). *Das Heroon von Gjölbaschi-Trysa*, Holzhausen Verlag, Viyana.
- Benndorf, O. ve Niemann, G. (1884). *Reisen in Lykien und Karien*, Codex Verlag, Viyana.

- Bérard, V. (1890). “Inscriptions de Telmessos”. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 14: 162-176.
- Bérard, V. (1891). “Inscriptions d’Asie Mineure, Carie, Lycie, Pisidie, Pamphylie, Phrygie”. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 15: 538-562.
- Bildirici, M. (2009). *(Teknik ve Kültürel Değerleriyle) Tarihi Sulama, Su Depolama, Taşkın Koruma Tesisleri*, Ankara.
- Borchhardt, J. (1996). “Zur Politik der Dynasten trbbênimi und perikle von Zêmuri”. *Lykia*, 3: 1-23.
- Borchhardt, J. (2000). “Dynastien und Beamte in Lykian während der persischen und attischen Herrschaft”. R. Dittmann (Ed.), *Variatio delectat. Iran und der Westen. Gedankenschrift für Peter Calmeyer*. Ugarit Verlag, Münster, 73-140.
- Borchhardt, J. (2000a). “Telmessos/Telebehi/Fethiye”. J. Gorecki ve E. Schallmayer (Ed.), *Heroische Landschaften. Eine pittoreske Reise zu den antiken Stätten der türkischen Mittelmeerküste*. Verlag Phillip von Zabern, Mainz, 59-62.
- Borchhardt, J., Eichner, H. ve Schulz, K. (2005). *Kerththi Oder der Versuch eine antike Siedlung der Klasik in Zentrallykien zu identifizieren*. Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, Adalya Supplementary Series 3.
- Borchhardt, J. ve Neumann, G. (1968). “Dynastische Grabanlagen von Kadyanda”. *Archäologischer Anzeiger*, 174-238.
- Borchhardt, J., Neumann G. ve Schulz, K. (2003). “Tuminehi/Tymnessos”. *Adalya* 6: 21-89.
- Borchhardt, J. ve Şişmanoğlu, S. (1999). “Das Diptychon von Tubure/Tyberissos”. P. Scherrer, H. Taeuber ve H. Thür (Eds.), *Steine und Wege. Festschrift für Dieter Knibbe zum 65. Geburtstag*, Österreichisches Archäologisches Institut Verlag, Viyana, 275-297.
- Bousquet, J. ve Gauthier, P. (1994). “Inscriptions du Létoon de Xanthos: Isopolitie entre Ksanthos et Myra”. *Revue des études grecques*, 107: 319-347.
- Bowersock, G. W. (1985). “Hadrian and Metropolis”. *Bonner Historia Augusta Colloquium* 1982/3: 75-88.
- Bozyiğit, R. ve Tapur, T. (2010). “Güneybatı Anadolu’da Terkedilen Bir Yerleşim Merkezi: Kayaköy (Fethiye)”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22: 363-387.
- Bresson, A. (1999). “Rhodes and Lycia in Hellenistic Times”. T. Engberg-Pedersen, L. Hannestad ve V. Gabrielsen (Ed.), *Hellenistic Rhodes. Politics, Culture and Society*. Aarhus University Press, Aarhus, 98-131.

- Brélaz, C. (2005). “La sécurité publique en Asie Mineure sous le Principat (Ier- IIIéme s. Ap. J-C.). Institutions municipales et institutions impériales dans l’Orient romain”. *Schweizerische Beiträge zur Altertumswissenschaft*, 32.
- Bruer, S. G. ve Kunze, M. *Der Stadtplan von Patara und Beobachtungen zu den Stadtmauern, Patara I.1*. Ege Yayınları, İstanbul.
- Bryce, T. R. (1983). “Political Unity in Lycia during the Dynastic Period”. *Journal of Near Eastern Studies*, 42/1: 31-42.
- Bryce, T. R. (1986). *The Lycians in Literary and Epigraphic Sources*. Museum Tusculanum Press, Kopenhag.
- Buckler, W. H., Calder, W. M. ve Cox, C. W. M. (1928). “Asia Minor, 1924: V. – Monuments from the Upper Tembris Valley”. *The Journal of Roman Studies*, 18: 21-40.
- Bulut, S. ve Gülşen, F. (1997). “Patara-Bodrum Oda Gömütü”. *Adalya*, 2: 189-204.
- Buraselis, K. (2000). *Kos between Hellenism and Rome Studies on the Political, Institutional and Social History of Kos from ca. the Middle Second C. B. C. Until Late Antiquity*. American Philosophical Society, Philadelphia.
- Buraselis, K. (2003). “Considerations on Symmachia and Sympoliteia in the Hellenistic Period”. K. Buraselis ve K. Zoumboulakis (Ed.). *The Idea of European Community in history: Conference Proceedings, II: Aspects of connecting poleis and ethne in Ancient Greece*. National and Capodistrian University of Athens Yayınları, Atina, 39-50.
- Burton, G. P. (2000). “The Resolution of Territorial Disputes in the Provinces of the Roman Empire”. *Chiron*, 30: 195-215.
- Buschmann, K. (1993). “Hızırlık bei Fethiye: Das Altlykische Telebehi”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 10: 429-438.
- Büyükyıldırım, G. (1994). *Antalya Bölgesi Tarihi Su Yapıları*, Ankara.
- Carruba, O. (1990). “Dynasten und Städte. Sprachliche und sonstige Bemerkungen zu den Namen auf den lykischen Münzen”. *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposiums*. 6-12 Mayıs, Viyana, Band 1: 11-25.
- Carter, R. S. (1985). “A Turkish Exploration by Boat: Visiting the Byzantine Site on Gemile Ada”. *Archaeology*, 38: 16-21.
- Cavalier, L. ve Des Courtils, J. (2008). “Nécropole antique ou cimetière moderne? Vestiges funéraires dans les environs de Xanthos”. *Anatolia Antiqua*, 16: 381-392.
- Cavalier, L. ve Des Courtils, J. (2011). “La Vallée du Xanthe et la Mer”. *Anatolia Antiqua*, 19: 453-463.
- Childs, W. A. P. (1978). *The City-Reliefs of Lycia*, Princeton University Press, Princeton.

- Childs, W. A. P. (1981). "Lycian Relations with Persians and Greeks in the Fifth and Fourth Centuries Re-Examined". *Anatolian Studies*, 31: 55-80.
- Choiseul-Gouffier, G. F. A. (1782). *Voyage pittoresque dans la Grèce I*, Paris.
- Coulton, J. J. (1993). "North Lycia before the Romans". *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposions*. 6-12 Mayıs, Viyana, Band 1: 79-85.
- Coulton, J. J. (2012). *The Balboura Survey and Settlement in Highland Southwest Anatolia*, 2. *The Balboura survey: detailed studies and catalogues*. British Institute at Ankara, Ankara.
- Courtils, J. D. ve Laroche, D. (2003). "Xanthos et le Letoon. Rapport sur la campagne de 2002". *Anatolia Antiqua*, 13: 423-456.
- Crawford, D. J. (1976). "Imperial Estates". M. I. Finley (Ed.), *Studies in Roman Property*. Cambridge University Press, Cambridge, 35-70.
- Çevik, N. (2015). *Lykia Kitabı*. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.
- Çevik, N., Varkıvaç, B., Kızgut, İ. ve Gülşen F. (2003). "A Settlement in Lycia: Dariözü/Kastabara". *Adalya*, 6: 189-232.
- Dardaine, S. ve Frézouls E. (1985). "Villes de Lycie occidentale: Sidyma et Kadyanda". *Ktéma*, 10: 209-217.
- Dardaine, S. ve Longpierre D. (1985). "Essai de typologie des monuments funéraires de Sidyma (époque lycienne et romaine)". *Ktéma*, 10: 219-232.
- Davies, G. (1895). "Greek Inscriptions From Lycia". *The Journal of Hellenic Studies*, 15: 100-115.
- Delatte, A. (1974). *Les Portulans Grecs*. Faculté de Philosophie et Lettres Université de Liège, Liège- Paris.
- Demargne, P. (1974). *Tombes maisons, tombes rupestres et sarcophages. Fouilles de Xanthos V*, Klincksieck, Paris.
- Demargne, P., Couple, P. ve Prunet, P. (1958). *Fouilles d Xanthos I*, Klincksieck, Paris.
- Des Courtils, J. (2010). "Xanthos 2009". *Anatolia Antiqua* 18: 277-299.
- Des Courtils, J., Marksteiner T. ve Marksteiner B. (2000). "Un nouveau site lycien près de Xanthos", *Anatolia Antiqua*, 8: 143-158.
- Doğan, Y. (2012). *Dynastik Lykia: Sikkeler Işığında İdari Örgütlenme ve Tarihi Coğrafya*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Doğan, Y. (2019). *Antik Veriler Işığında Milyas ve Kabalia Bölgelerinin Tarihi Coğrafyası, İdari, Sosyokültürel ve Dini Yapısı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Domingo Gygax, M. (2001). *Untersuchungen zu den lykischen Gemeinwesen in klassischer und hellenistischer Zeit*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- Dreher, M. (1995). "Poleis und Nicht-Poleis im Zweiten Athenischen Seebund". *Symposium, Sources for the ancient Greek city-state 1994*, Kopenhag, 171-200.
- Dreher, M. (2003). "Symmachia und Sympoliteia in der griechischen Welt bis 323 v Chr.". K. Buraselis ve K. Zoumboulakis (Ed.). *The Idea of European Community in history: Conference Proceedings, II: Aspects of connecting poleis and ethne in Ancient Greece*. National and Capodistrian University of Athens, Atina, 27-38.
- Elliot, T. *Epigraphic Evidence for Boundry Disputes in the Roman Empire*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. North Carolina Üniversitesi, Tarih Bölümü, Chapell Hill.
- Erkelenz, D. (1998). "Zur Provinzzugehörigkeit Kibyras in der römischen Kaiserzeit". *Epigraphica Anatolica*, 30: 81-95.
- Feld, K. (2005). *Barbarische Bürger. Die Isaurier und das römische Reich*. Walter de Gruyter, Berlin.
- Fellows, C. (1841). *An Account of Discoveries in Lycia being a Journal kept during a Second Excursion in Asia Minor*. John Murray Publishers, Londra.
- Fellows, C. (1852). *Travels and Research in Asia Minor*. Georg Olms Verlag, Londra.
- Filipović, A. (2013). "Una città paleobizantina della Licia Costiera: l'isola di Gemile nel golfo di Belceğiz". A. Filipović ve W. Troiano (Ed.), *Strategie e Programmazione della Conservazione e Trasmissibilità del Patrimonio Culturale*. Edizioni Scientifiche Fidei Signa, Roma, 196-211.
- Foss, C. (1991). "Cities and Villages of Lycia in the Life of St. Nicholas of Holy Sion". *Greek Orthodox Theological Review*, 36: 303-339.
- Fougères, G. (1898). *De Lyciorum Communi*. Kessinger Publishing, Paris.
- Frei, P. (1990). "Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit". *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II.18,3: 1729-1864.
- French, D. (1995). "1994 Araştırma Döneminde Roma Yolları, Miltaşları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 13: 1-6.
- French, D. (2014). *Roman Roads & Milestones of Asia Minor. Vol. 3 Milestones, Fasc. 3.6 Lycia et Pamphylia*, British Institute at Ankara, Ankara.

- Frézouls, E. (1986). "Exploration archeologique et epigraphique en Lycie occidentale". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3: 449-461.
- Frézouls, E. ve Morant, M.-J. (1985). "Inscriptions de Sidyma et de Kadyanda (I)". *Ktéma*, 10: 239-257..
- Frézouls, E. ve Morant, M.-J. (1986). "Inscriptions de Sidyma et de Kadyanda (II)". *Ktéma*, 11: 233-243.
- Frézouls, E., Morant, M. J. ve Longpierre, D. (1986). "Urbanisme et principaux monuments de Kadyanda". *Ktéma*, 11: 225-235.
- Gabrielsen, V. (2000). "The Rhodian Peraira in the Third and Second Centuries B.C.". *Classica et Mediavalia*, 51: 129-183.
- Giovannini, A. (1971). *Untersuchungen über die Natur und die Anfänge der bundesstaatlichen Sympolitie in Griechenland*, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, Göttingen.
- Gordon, A. E. (1952). *Quintus Veranius consul A. D. 49: A Study Based upon His Recently Identified Sepulchral Inscription*. University of California Press, Berkeley ve Los Angeles.
- Gouffier, C. (1782). *Voyage pittoresque de la Grèce*. Paris.
- Hansen, M. H. (1995). "KOME. A Study in How the Greeks Designated and Classified Settlements which were not Polies". K. Raaflaoub (Ed.), *Studies in the Ancient Greek Polis*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 45-81.
- Hansen, M. H. (1997a). "The Polis as an Urban Centre. The Literary and Epigraphical Evidence". M. H. Hansen (Ed.), *The Polis as an Urban Centre and as a Political Community*. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Kopenhag, 5-86.
- Hansen, M. H. (1997b). "Πόλις as the Generic Term for State". T. H. Nielsen (Ed.), *Yet More Studies in The Ancient Greek Polis*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 9-16.
- Hansen, M. H. (1997c). "A Typology of Dependent Poleis". T. H. Nielsen (Ed.), *Yet More Studies in The Ancient Greek Polis*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 29-37.
- Hauken, T. (1998). *Petition and Response. An Epigraphic Study of Petitions to Roman Emperors*. The Norwegian Institute at Athens, Bergen.
- Head, B.V. (1911). *Historia Numorum*. The Clarendon Press, Oxford.
- Heberdey, R. ve Kalinka, E. (1897). *Bericht über zwei Reisen im südwestlichen Kleinasien*, C. Gerold's Sohn, Viyana.
- Herrmann, P. (1997). *Inschriften von Milet, Teil 1, B. Nachträge und Übersetzungen zu den Inschriften. 1-406*. Walter de Gruyter, Berlin ve NewYork.

- Hicks, E. L. (1889). "Inscriptions from Casarea, Lydae, Patara, Myra". *The Journal of Hellenic Studies*, 10: 46-85.
- Hild, F. (2000). "Die Lykische Oktapolis und Das Bistum Lornaia". *Epigraphica Anatolica*, 32: 151-153.
- Hild, F. (2004). "Komai in Lykien". *Gephyra*, 1: 119-126.
- Hild, F. ve Hellenkemper, H. (2004). *Tabula Imperii Byzantini* 8. Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften, Viyana.
- Hiller von Gaertringen, F. (1906). *Inschriften von Priene*, Verlag von Georg Reimer, Berlin.
- Hohlfelder, R. L. ve Vann, R. L. (2000). "Cabotage at Aperlae in Ancient Lycia". *International Journal of Nautical Archaeology und Underwater Exploration*, 29,1: 126-135.
- Horsley, G. H. R. ve Kearsley, R. A. (1998). "Another Boundary Stone Between Tymbrianassos and Sagalassos in Pisidia". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 121: 123-129.
- Hoskyn, R. (1842). "Narrative of a Survey of a part of the South Coast of Asia Minor and of Tour into the Interior of Lykia in 1840-1". *Journal of Royal Geographical Society*, 12: 143-161.
- Houwink Ten Cate, P. H. J. (1961). *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period*, Brill, Leiden.
- İlter, F. (1991). "Doğaya Bırakılmış bir Akdeniz Yerleşmesi: Kaya Köyü (Levisi) ve Kiliseleri". *Belleten*, 55: 473-483.
- İşık, F. (1991). "Patara. Dünü, Bugünü ve Geleceği". *Türk Arkeoloji Dergisi*, 29: 35-69.
- İşık, F. (1994). "Pttara, im Land vom Hethitischen Lukka und Homerischen Lykia". *Lykia*, 1: 1-11.
- İşık, F. (1995). "Tempelgräber von Patara und ihre anatolische Wurzeln". *Lykia*, 2: 160-189.
- İşık, F. (2000). *Patara, The History and Ruins of the Capital City of the Lycian League*. Universal Holding, Antalya.
- İşık, F. (2010). "Das Leto-Heiligtum in Asarcık am Xanthostal Zur sog. Akkulturation in Lykien anhand seiner früher Tempelbauten". *Istanbulur Mitteilungen* 60: 81-115.
- İşık, F. (2011). "Caput Gentis Lyciae" Patara. *Capital of the Lycian League*. İstanbul.
- İşık, F., İşkan, H. ve Çevik, N. (2001). "Miliarium Lyciae. Patara Yol Kılavuz Anıtı / Das Wegweisermonument von Patara". *Lykia*, 4.
- İşin, G. (1997). "Apollo of Patara". *Lykia*, 3: 65-70.
- İplikçioğlu, B. (2002). "Doğu ve Kuzeydoğu Lykia – Güneybatı Pisidia Epigrafik – Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi 2000 Yılı Çalışmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 19/2: 127-132.

- İplikçioğlu, B. (2003). “Batı Pamfilya ve Doğu Lykia’da Epigrafya Çalışmaları 2001”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 20/2: 71-75.
- İplikçioğlu, B. (2007). “Entscheidung eines Statthalters von Lykien einem Rechtsstreit zwischen Termessos und dem Koinon der Lykier”. C. Schuler (Ed.), *Griechische Epigrafik in Lykien. Eine Zwischenbilanz*. Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften, Viyana, 81-84.
- İplikçioğlu, B. (2012). “Doğu ve Kuzeydoğu Likya – Güneybatı Pisidia Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi”. *ANMED*, 2012-10: 192-194.
- İplikçioğlu, B., Çelgin, G. ve Çelgin A. V. (2001). “Doğu ve Kuzeydoğu Lykia – Güneybatı Pisidia Epigrafik – Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi 1999 Çalışmaları”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 18/1: 241-246.
- İşkan-Yılmaz, H. ve Çevik, N. (1995). “Die Gräfte von Patara”, *Lykia*, 2: 187-216.
- İşkan, H., Eck, W. ve Engelmann, H. (2008). “Der Leuchtturm von Patara und Sex. Marcius Priscus als Statthalter der Provinz Lykia von Nero bis Vespasian”. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 164: 91-121.
- Jameson, S. (1980). “The Lycian League: Some Problems in its Administration”. H. Temporini ve W. Haase (Ed.), *Aufstieg und Niedergang Der Römischen Welt II* 7.2, Berlin – New York, 832-855.
- Jacquemin, A. ve Morant, M. J. (1999). “Inscriptions de Kadyanda”. *Ktema*, 24: 283-288.
- Jones, A. H. M. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces*. The Clarendon Press, Oxford.
- Joubin, A. ve Wilhelm, A. (1892). “Inscriptions de Chalcis”. *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 16: 90-120.
- Kalinka, E. (1900). “Zur historischen Topographie Lykiens”. *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, 3: 37-68.
- Karabulut, B. (2018). *Batı Lykia Coğrafyasında Oktapolis*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Karabulut, B. (2019). “Batı Lykia’da Oktapolis’in Politik Yapısı”. N. E. Akyürek Şahin, M. E. Yıldız ve F. Avcu (Ed.), *Eskiçağ Yazıları* 13, İstanbul, 69-96.
- Karin, G. ve Thomsen, A. (2006). “Die Siedlung Korba im Norden des Yavu-Berglandes”. F. Kolb (Ed.), *Lykische Studien 7: Die Chora von Kyaneai. Untersuchungen zur Politischen Geographie, Siedlungs- und Agrarstruktur des Yavu-Berglandes in Zentrallykien*, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn: 5-74.

- Keen, A. G. (1992). "The Dynastic Tombs of Xanthos. Who Buried Where?". *Anatolian Studies*, 42: 53-63.
- Keen, A. G. (1998). *Dynastic Lycia. A Political History of the Lycians and their Relations with Foreign Powers, c. 542-362 B.C.*, Brill, Leiden-Boston-Köln.
- Kjeldsen, K. ve Zahle, J. (1976). "A dynastic tomb in Central Lycia. New Evidence fort he Study of Lycian architecture and history in the classical period". *Acta Archaeologica*, 47: 29-46.
- Klee, T. (1918). *Zur Geschichte der gymnischen Agone an griechischen Festen*. Verlag von B. G. Teubner, Leipzig-Berlin.
- Kokkinia, C. (2000). *Die Opramoas-Inschrift von Rhodiapolis, Euergetismus und soziale Elite in Lykien*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- Kokkinia, C. (2008). *Boubon. The Inscriptions and Archaeological Remains, A Survey 2004-2006*, Diffusion de Boccard, Atina.
- Kolb, F. (1984). *Die Stadt im Altertum*, Albatros, Münih.
- Kolb, F. (2002). "Lykiens Weg in die römische Provinzordnung." N. Ehrhardt ve L. M. Günther (Ed.), *Widerstand – Anpassung – Intergration. Die griechische Staatenwelt und Rom. Festschrift für J. Deininger zum 65. Geburtstag*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 207-221.
- Kolb, F. (2004). *Chora und Polis*, Walter De Gruyter, Münih.
- Kolb, F. (2008). *Burg – Polis – Bischofssitz. Geschichte der Siedlungskammer von Kyaneai in der Südwesttürkei*, wbg. Phillip von Zabern Verlag, Mainz.
- Kolb, F. (2018). *Lykien. Geschichte einer antiker Landschaft*, wbg. Phillip von Zabern Verlag, Darmstadt.
- Kolb, F. ve Tietz, W. (2001). "Zagaba: Münzprägung und politische Geographie in Zentrallykien". *Chiron*, 31: 347-416.
- Korkut, T. (2014). "Tlos Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 32.1: 505-524.
- Korkut, T. (2015). *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu*, Seydikemer Kaymakamlığı Yayınları, Ankara.
- Korkut, T. (2015a). "Arkeolojik Kalıntılar". T. Korkut (Ed.), *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu*, Seydikemer Kaymakamlığı Yayınları, Ankara, 12-64.
- Korkut, T. (2015b). *Tlos*, E Yayınları, İstanbul.

- Köktürk, H. ve Milner, M. P. (2003). "A Land Dispute from the Lycian Borderland". *Anatolian Studies*, 53: 131-138.
- LaBuff, J. (2010). *Karian Sympolitieiai: Causes and Implications of Political Merger at the Periphery of the Greek World*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Faculties of the University of Pennsylvania, Pennsylvania.
- Larsen, J. A. O. (1956). "The Araxa Inscription and the Lycia Confederacy". *Classical Philology*, 51: 151-169.
- Leadbetter, B. (2006). "Coercion, Resistance and "The Command Economy" in the Late Roman Aperlai". H. A. Drake (Ed.), *Violence in Late Antiquity: Perceptions and Practices*. Ashgate Publishing, Burlington-Aldershot, 113-126.
- Leadbetter, B. (2007). "The Heroön of Erpidase Sarpedonis and the Aperlai Sympolitie". C. Schuler (Ed.), *Griechische Epigrafik in Lykien. Eine Zwischenbilanz*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 141-148.
- Leake, W. M. (1842). "Remarks on Mr Hoskyn's Paper". *The Journal of the Royal Geographical Society of London*, 12: 162-169.
- Lepke, A., Schuler, C. ve Zimmermann, K. (2015). "Neue Inschriften aus Patara III: Elitenrepräsentation und Politik in Hellenismus und Kaiserzeit". *Chiron*, 45: 291-384.
- Leschhorn, W. (2009). *Lexikon der Aufschriften auf griechischen Münzen, Band II: Ethnika und Beamtennamen. Lexicon of Greek Coin Inscriptions, Volume II*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana.
- Lewis, C. T. ve Short C. (1879). *A Latin Dictionary*. Oxford University Press, Oxford.
- Lohmann, H. (1999). "Zwischen Kaunos und Telmessos. Reisenotizen aus dem karisch-lykischen Grenzgebiet". *Orbis Terrarum*, 5: 43-83.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule In Asia Minor to the End of the Third Century After Christ I-II*. Princeton University Press, Princeton- New Jersey.
- Magie, D. (1953). "Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins". *The American Journal of Archaeology*, 57: 163-187.
- Maiuri, A. (1925-1926). "Nuovi supplementi al "corpus" delle iscrizioni di Rodi". *Annuario*, 8-9: 313-322.
- Malkoç, İ. (1994). "Kadyanda Antik Kenti 1992 Yılı Çevre Düzenlemesi ve Kurtarma Kazısı". *Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 4: 83-94.
- Malkoç, İ. ve Tsuji, S. (2005). "Preliminary Report On the Excavations in Ölüdeniz, Lycia, by Fethiye Museum, The Ministry of Culture Turkey, During 1999-2004". *Al-Rafidan*, 26: 1-24.

- Marek, C. (1993). "1992 Çankırı ve Kastamonu'da Araştırmalar, Kaunos ve Patara Kazılarında Epigrafik Araştırma". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 11: 85-104.
- Marek, C. (1995). "Der Lykische Bund, Rhodos, Kos und Mithridates: Basis mit Ehreninschrift für Krinolaos, Sohn des Artapates von Patara". *Lykia*, 2: 9-21.
- Marek, C. (2006). *Die Inschriften von Kaunos*. Verlag C. H. Beck, Münih.
- Marek, C. ve Frei, P. (2010). *Geschichte Kleinasiens in der Antike*. Verlag C. H. Beck, Münih.
- Marek, C. ve Frei, P. (2016). *In the Land of a Thousand Gods: A History of Asia Minor in the Ancient World* (çev. S. Rendall). Princeton University Press, Princeton.
- Marksteiner, Th. (1993). "Trysa, Korba, Tyberissos und Teimiussa: Lykische Herrensitze in klassischer Zeit". F. Kolb (Ed.), *Lykische Studien 1: Die Siedlungskammer von Kyaneai*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn, 97-138.
- Marksteiner, Th. (2010). *Lykien. Ein Archäologischer Führer*. Phoibos verlag, Viyana.
- Maruda, T. (1995). "Monuments on Gemiler Ada and Karacaören Ada". *Bulletin of Faculty of Letters, Osaka University* (大阪大学文学部紀要), 35: 55-112.
- Maruda, T. (1995a). "Greek Inscriptions: in the Ölüdeniz-Gemiler Ada Bay Area". *Bulletin of Faculty of Letters, Osaka University* (大阪大学文学部紀要), 35: 113-134.
- Melchert, H. C. (1993). "Lycian Lexicon²". *Lexica Anatolica*:1.
- Melchert, H. C. (2004). *Dictionary of Lycian Language*, Beech Stave Press, New York.
- Merkelbach, R. (2000). "Der Glanz der Städte Lykiens. Die Festrede des Literaten Hieron (TAM II 174)". *Epigraphica Anatolica*, 32: 115-125.
- Merkelbach, R. ve Stauber, J. (2002). *Steinepigramme aus dem griechischen Osten IV: Die Südküste Kleinasiens, Syrien und Palaestina*. Walter de Gruyter, Münih ve Leipzig.
- Metzger, H. (1963). *L'Acropole Lycienne, Fouilles de Xanthos Tome II*. Klincksieck, Paris.
- Metzger, H., Laroche, E., Dupont-Sommer, A. ve Mayrhofer, M. (1963). *La Stèle trilingue du Létoon. Fouilles de Xanthos VI*. Klincksieck, Paris.
- Meyer Zweifelhoffler, E. (2003). "Bürger sein in den griechischen Städten des römischen Kaiserreiches". K. J. Hölkeskamp, J. Rösen, E. Stein Hölkeskamp ve H. T. Grütter (Ed.), *Sinn (in) der Antike. Orientierungssysteme, Leitbilder und Wertkonzepte im Altertum*. wbg. Phillip von Zabern Verlag, Mainz am Rhein, 375-402.
- Milner, N. P. (2004). "Ancient Inscriptions and Monuments from the territory of Oinoanda". *Anatolian Studies*, 54: 47-77.
- Mitchell, S. (1996). "Termessos king Amyntas, and the war with the Sandaliotai. A new Inscription from Pisidia". D. French (Ed.), *Studies in the History and topography of*

- Lycia and Pisidia, In Memoriam A. S. Hall*. British Institute of Archaeology at Ankara, Ankara, 95-105.
- Mitchell, S. (1996). "1994 Yılı Oinoanda ve Batı Pisidia'da Yüzey Araştırmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 13.2: 71-80.
- Mitchell, S. (2005). "The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC". R. Pintaudi (Ed.), *Papyri Graecae Schøyen*, Floransa, 163-258.
- Mittenhueber, F. (2009). "Literarischer und geographischer Kontext". G. Graßhoff ve F. Mittenhueber (Ed.), *Untersuchungen zum Stadiasmos von Patara: Modellierung und Analyse eines antiken geographischen Streckennetze*. Bern Studies in the History and Philosophy of Science, Bern, 27-62.
- Moretti, L. (1950). "Una nuova iscrizione da Araxa". *Rivista di Filologia e di Istruzione Classica*, 28: 326-350.
- Moretti, L. (1962). *Ricerche sulle leghe greche (peloponnesiaca-beotica-licia)*. L'Erma di Bretschneider, Roma.
- Morgan, C. ve Coulton J. J. (1997). "The Polis as a Physical Entity". M. H. Hansen (Ed.), *The Polis as an Urban Centre and as a Political Community*. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, Kopenhag, 87-144.
- Moris, I. (1991). "The early polis as city and state". J. Rich ve A. Wallece-Hadrill (Ed.), *City and Country in The Ancient World*. Routledge, Londra ve NewYork, 28-58.
- Mørkholm, O. (1964). "The Clasification of Lycian Coins before Alexander the Great". *Jahrbuch für Numismatik and Geldgeschichte*, 14: 65-76.
- Mørkholm, O. ve Neumann, G. (1978). *Die Lykischen Münzlegenden, NAWG 1978/1*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- Mørkholm, O. ve Zahle, J. (1976). "The Coinage of Kuprilli. A Numismatic and Archaeological Study". *Acta Archaeologica*, 47: 57-113.
- Naour, C. (1977). "Inscriptions de Lycie". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 24: 265-290.
- Naour, C. (1980). *Tyriaion en Cabalide: Épigraphique et Géographie Historique*. Zutphen:Terra, Hollanda.
- Neumann, G. (1962). "Beitrage zum Lykischen II". *Die Sprache*, 8: 203-212.
- Nollé, J., Sayar, M. ve Cremer, M. (1983). "Drei Inschriften aus Antiphellos in Lykien". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 52: 219-223.
- Olçay, N. ve Mørkholm, O. (1971). "The Coin Hoard from Podalia". *The Numismatic Chronicle*, 7/11: 1-29.

- Onur, F. (2005). "Tarih, Roma Dönemi". N. Çevik, B. Varkıvaç ve E. Akyürek (Ed.), *Trebenna: Tarihi, Arkeolojisi ve Doğası*. Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, Antalya, 7-20.
- Onur, F. (2015). "Parerga to the Stadiasmus Patarensis (15): The Road Network Around Kasaba Plain". *Gephyra*, 12: 89-109.
- Onur, F. (2016). "The Vexed Question of Kalkan/Bezirgân and the Stadiasmus Patarensis: Some Corrections to the Course of the Road between Patara and Phellos". E. Dündar, Ş. Aktaş, M. Koçak ve S. Erkoç (Ed.), *Havva İşkan 'a Armağan Lykiarkhissa, Festschrift für Havva İşkan*, İstanbul, 457-476.
- Onur, F. (2016a). "Parerga to the Stadiasmus Patarensis (17): A Correction to the Course of the Road between Xanthos and Neisa". *Gephyra*, 13: 211-224.
- Onur, F. (2016b). "Stadiasmus Patarensis'teki Ksanthos – Neisa Yolunun Güzergâhı". F. Onur, H. Uzunoğlu ve F. Avcu (Ed.), *Eskiçağ Yazıları 9 (Akron 12)*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 51-74.
- Onur, F. (2016c). "Stadiasmus Patarensis'te Yollar, Yerleşimler ve Teritoryumlar". N. E. Akyürek, M. E. Yıldız ve H. Uzunoğlu (Ed.), *Eskiçağ Yazıları 8 (Akron 10)*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 73-126.
- Onur, F. (2016d). "Parerga to the Stadiasmus Patarensis (16): The Roads, Settlements and Territories". *Gephyra*, 13: 89-118.
- Onur, F. (2017). "Patara Yol Anıtı Çerçevesinde Kentler, Kırsal ve Yol Ağı". *Antik Dönem'de Akdeniz'de Kırsal ve Kent Sempozyumu / Rural Settlements and Urban Center in Mediterranean During Antiquity Symposium*, 04-07 Nisan 2016, Mersin, 282-301.
- Onur, F. (2019a). "An Investigation around Kragos in Lycia: The Question of Sidyma and Kalabatia". *Adalya*, 22: 259-296.
- Onur, F. (2019b). "Monumentum Patarensis – Yol Anıtı ve Lykia'nın Tarihi Coğrafyası". H. İşkan (ed.), *Patara Kent, Liman, Kült. İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul, 382-391.
- Onur, F. ve Alkan, M. (2011). "Parerga to the Stadiasmus Patarensis (6): Route 54 (Patara – Phellos) and new inscriptions". *Gephyra*, 8: 64-80.
- Ormerod, H. A. ve Robinson, E. S. G. (1914). "Inscriptions from Lycia". *The Journal of Hellenic Studies*, 34: 1-35.
- Öner, E. (1999). "Letoon ve Çevresinde (Eşen Çayı Deltası) Paleo – Jeomorfolojik Araştırmalar". *Ege Coğrafya Dergisi (Aegean Geographical Journal)*, 10: 51-82.

- Öner, E. ve Akbulut, H. (2015). "Paleocoğrafik – Jeoarkeolojik Bulgular Işığında Patara Apollon Tapınağının Yerinin Tartışılması". *Ege Coğrafya Dergisi (Aegean Geographical Journal)*, 24/2: 69-106.
- Özhanlı, M. (2001-2002). "İsinda Dikme Anıtı". *Adalya*, 5: 73-106.
- Öztürk, H. S. (2011). "Muskar (Myra/Lykia): İki Yazıtta Addendum et corrigendum". *Colloquium Anatolicum*, 10: 209-218.
- Parke, H. W. (1985). *The Oracles of Apollo in Asia Minor*. Routledge, New York.
- Petersen, E. ve Von Luschan, F. (1889). *Reisen in Lykien, Milyas und Kibyrtis*, Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn, Viyana.
- Petrović, I ve Petrović, A. (2006). "Look who is talking now!: Speaker and Communication in Greek Metrical Sacred Regulations". E. Stavrianopoulou (Ed.), *Ritual and Communication in the Graeco-Roman World*. Presses universitaires de Liège, Liège, 151-179.
- Petzl, G. (2001). "Varia Epigraphica". *Epigraphica Anatolica*, 33: 51-56.
- Polla, S. ve Rinner, E. (2009). "Der Stadiasmos und das lykische Strassennetz". G. Graßhoff ve F. Mittenhueber (Ed.), *Untersuchungen zum Stadiasmos von Patara: Modellierung und Analyse eines antiken geographischen Streckennetzes*. Bern Studies in the History and Philosophy of Science, Bern, 63-88.
- Pouilloux, J. (1960). *Choix d'inscriptions grecques*. Les Belles Lettres, Paris.
- Reger, G. (2004). "Sympoliteia in Hellenistic Asia Minor". S. Colvin (Ed.), *The Greco-Roman East, Politics, Culture, Society*. Cambridge University Press, Cambridge, 145-180.
- Reitzenstein, D. (2011). *Die lykischen Bundespriester: Repräsentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens*. Walter de Gruyter, Berlin.
- Rigsby, K. J. (1998). "Geographical Readings". *Epigraphica Anatolica*, 30: 137-142.
- Ritter, C. (1859). *Die Erdkunde im Verhältniss zur Natur und zur Geschichte des Menschen oder allgemeine, vergleichende Geographie*. Nabu Press, Berlin.
- Robert, L. (1949). "Ptolémaïs de Carie". *Hellenica*, 7: 189-193.
- Robert, L. (1955). "Villes et monnaies de Lycie", *Hellenica*, 10: 188-222.
- Robert, L. (1963). *Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine*. Dépositaire: A. Maisonneuve, Paris.
- Robert, L. (1962). *Villes d'Asie Mineure*. Diffusion de Boccard, Paris.
- Robert, L. (1966a). *Documents de l'Asie Mineure gréco-romaine*. Librairie Droz, Paris.
- Robert, L. (1966b). *Documents de l'Asie Mineure Méridionale, Inscriptions, Monnaies et Géographie*. Librairie Droz, Cenevre – Paris.

- Robert, L. (1967). *Monnaies grecques. Types, légendes, magistrats monétaires et géographie*. Librairie Droz, Cenova-Paris.
- Robert, L. (1978). “Catalogue agonistique des Rhomaia de Xanthos”. *Revue Archéologique*, 1978,2: 277-290.
- Robert, J. ve Robert, L. (1950). “Bulletin Epigraphique”. *Revue des Études Grecques*, 63: 121-220.
- Rodenwalt, G. (1933). “Sarcophagi from Xanthos”. *The Journal of Hellenic Studies*, 53: 181-213.
- Rousset, D. (2010). *De Lycie en Cabalide. La convention entre les Lyciens et Termessos près d'Oinoanda, Fouilles de Xanthos X*. Librairie Droz, Cenevre.
- Ruge, W. (1919). “Kalabatia”. *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Alfred Druckenmüller Verlag, Stuttgart, X, 2: 1529.
- Ruge, W. (1919a). “Kadyanda”. *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, X,2: 1477-1478.
- Ruge, W. (1919c). “Karmylessos”. *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Alfred Druckenmüller Verlag, Stuttgart, X,2: 1961.
- Ruge, W. (1923). “Sidyma”. *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Alfred Druckenmüller Verlag, Stuttgart, II,A₂: 2239-2240.
- Ruge, W. (1937). “Oktapolis”. *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Alfred Druckenmüller Verlag, Stuttgart, XVII,2: 2393.
- Ruge, W. (1950). “Pinara”. *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*. Alfred Druckenmüller Verlag, Stuttgart, XX,2:1391-1395.
- Ruggieri, V. (1998). “ΛΕΒΙΣΣΟΣ-ΜΑΚΡΗ-ΜΑΡΚΙΑΝΗ e.s. Nicola Note di Topografia Licia”. *Byzantion*, 68: 131-147.
- Ruggieri, V. (1999). “Il Sito Bizantino A Karacaburun e i “sette capi” (Licia)”. *Orientalia Christiana Periodica*, 65: 279-305.
- Ruggieri, V. (2009). “La Scultura Bizantina a Kayaköyü (Licia)”. *Studi sull’Oriente Cristiano*, 13,2: 81-108.
- Ruggieri, V. (2011). “L’isola di Gemile in Licia e Son Nicola: un nuovo libro”. *Orientalia Christiana Periodica*, 77: 237-248.
- Ruggieri, V. (2014). “Il medioevo bizantino nelle isole di Gemile e Karacaören Licia: le pitture e i graffiti”. *Orientalia Christiana Periodica*, 80: 367-386.

- Sapouna-Sakellarakı, E., Coulton, J. J., Metzger, I. R., Sarpaki, A. ve Wall-Crowther, S. (2002). "The Fort at Phylla, Vrachos: Excavations And Researches at A Late Archaic Fort in Central Euboea". *British School at Athens, Supp. Vol. 33*.
- Savalli-Lestrade, I. (2001). "Les Attalides et les cités grecques d'Asie Mineure au I^e siècle a. C.". A. Bresson ve R. Descat (Ed.), *Les cités d'Asie Mineure occidentale au I^e siècle a. C.* Ausonius, Bordeaux, 77-91.
- Schmitt, H. H. (1994). "Überlegungen zur Sympolitie". G. Thür (Ed.), *Symposion 1993. Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte*. Böhlau Verlag, Köln, Weimar ve Viyana, 35-44.
- Schuler, C. (1998). *Ländliche Siedlungen und Gemein den im Hellenistischen und römischen Kleinasien*. Verlag C. H. Beck, Münih.
- Schuler, C. (2003). "Neue Inschriften aus Kyaneai und Umgebung V: Eine Landgemeinde auf dem Territorium von Phellos?". F. Kolb (Ed). *Lykische Studien 6. Feldforschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien Bericht über die Ergebnisse der Kampagnen 1996 und 1997*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn, 163-186.
- Schuler, C. (2004). "Politische Organisationsformen auf dem Territorium von Kyaneai". F. Kolb (Ed.). *Chora und Polis*, Oldenbourg, Münih, 87-102.
- Schuler, C. (2006). "Inschriften aus dem Territorium von Myra in Lykien: Işlada". *Chiron*, 36: 395-451.
- Schuler, C. (2007). "Ein Vertrag zwischen Rom und den Lykiern aus Tyberissos". C. Schuler (Ed.), *Griechische Epigrafik in Lykien. Eine zwischenbilanz*. Verlag Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften, Viyana, 51-79.
- Schuler, C. (2007a). "Augustus, Gott und Herr Über Land und Meer. Eine Neue Inschrift aus Tyberrissos im Kontext der späthellenistischer Herrscherverung". *Chiron*, 37: 383-403.
- Schuler, C. (2010). "Priester $\pi\rho\delta\ \acute{\alpha}\lambda\epsilon\omega\varsigma$ in Lykien: Eine neue Inschrift aus dem Territorium von Patara". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 173: 69-86.
- Schuler, C. (2010a). "Sympolitien in Lykien und Karien". R. Van Bremen ve J. M. Carbon (Ed.), *Hellenistik Karia*. Diffusion de Boccard, Bordeaux, 393-413.
- Schuler, C. (2014). "Die Symmachie zwischen Arykanda und Tragalassos". V. Cojocaru ve C. Schuler (Ed.), *Die Außenbeziehungen pontischer und kleinasiatischer Städte in hellenistischer und römischer Zeit*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 275-301.
- Schuler, C. (2016). "Hellenistik Dönem'de Likya ve Likya Birliği (MÖ 4. -1. yüzyıl), Lycia and the Lycian League in the Hellenistic Period (4th – 1st century BC)". H. İşkan ve E.

- Dündar (Ed.), *Lukka'dan Likya'ya Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi, From Lukka to Lycia The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 46-59.
- Schuler, C. (2019), "Strassenbau und Infrastruktur im flavischen Lykien. Zwei Neue Meilensteine aus Patara". K. Harter-Uibopuu (Ed.), *Epigraphische Notizen zur Erinnerung an Peter Herrmann*. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 107-128.
- Schuler, C. ve Walser, A.V. (2006). "Neue Inschriften aus Kyaneai und Umgebung VII: Die Gemeinde von Trysa". F. Kolb (Ed.), *Lykische Studien 7: Die Chora von Kyaneai. Untersuchungen zur Politischen Geographie, Siedlungs- und Agrarstruktur des Yavu-Berglandes in Zentrallykien*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn: 167-186.
- Schürr, D. (2015). "Beobachtungen an den Grabfeilern von Isinda". *Philia*, 1: 153-165.
- Schürr, D. (2014). "Ein lykischer Volksbeschluss?". *Incontri Linguistici*, 37: 13-28.
- Schürr, D. (2001). "Bemerkungen zu Lesung und Verständnis einiger lykischer Inschriften". *Kadmos*, 40: 127 -154.
- Schweyer, A. V. (1993). "Essai de définition des χώραι de Telmessos et de Myra". *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposions*. 6-12 Mayıs, Viyana, Band 2: 39-42.
- Schweyer, A. V. (1996). "Le Pays lycien. Une étude de géographie historique aux époques classique et hellénistique", *Revue Archéologique*: 3-68.
- Schweyer, A. V. (2002). *Les Lyciens et La Mort. Une Etude D'Histoire Sociale*, Paris.
- Sekunda, N. V. (1991). "Achaemenid Settlement in Caria, Lycia and Greater Phrygia". H. Sancisi Weerdenburg ve A. Kuhrt (Ed.), *Achaemenid History VI, Asia Minor and Egypt: Old cultures in a new empire*. Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten, Leiden, 83-143.
- Smith, T. J. ve Milner, N. P. (1997). "Votive Reliefs from Balboura and Its Environs with an Epigraphical Appendix". *Anatolian Studies*, 47: 3-49.
- Sodini, J. P. (1992). "Restes byzantines au Sud de Fethiye (Makri, Telmessos) en Lyicie occidentale". *Euphrosynon*, 2: 549-560.
- Spratt, T. ve Forbes, E. (1847). *Travels in Lycia, Milyas and Cibyratis, in company with the late Rev. E. T. Daniell*, Vol. I, John Van Voorst, Londra.
- Strubbe, J. (1975). "An Imperial Estate in Galatia". *The Journal of Roman Studies*, 27: 18-21.
- Syme, R. (1995). *Anatolica. Studies in Strabo*. Oxford University Press, Oxford.
- Şahin, S. (1994). "Ein Vorbericht über den Stadiasmus Provinciae Lyciae in Patara". *Lykia*, 1: 130-135.
- Şahin, S. (2006). "Der Disput der "viri docti" über die Lykiarchie gelöst? Dokumente von Lykiarchen aus der Familie der Dionysii aus Neisa". *Gephyra*, 3: 29-47.

- Şahin, S. (2007). “Zwei Holzfäller und der Wald in der Kartapis bei Neisa”. *Gephyra*, 4: 37-45.
- Şahin, S. (2009). “Parerga zum Stadiasmus Patarensis (1): Überlegungen zur Strecke 3 von Sidyma nach Kalabatia”. *Gephyra* 6: 101-112.
- Şahin, S. (2010). “Parerga zum Stadiasmus Patarensis (3): Die Inschrift von Köybaşı in Zentrallykien”. *Gephyra* 7: 137-152.
- Şahin, S. (2012). “Kragos Oros, Titanis Petra ve Patara Apollon Tapınağı. Lykia'nın Tarihi Coğrafyasına ilişkin bir Lokalizasyon Denemesi”. N. E. Akyürek Şahin, B. Takmer ve F. Onur (Ed.), *Akron 3, Eskiçağ Yazıları 3*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1-28.
- Şahin, S. (2012a). “Neisa'daki (Lykia) Kartapis Ormanı'nın İki Tahtacısı”. N. E. Akyürek Şahin, B. Takmer ve F. Onur (Ed.), *Akron 1, Eskiçağ Yazıları 1*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1-12.
- Şahin, S. (2014). *Stadiasmus Patarensis, Itinera Romana Provinciae Lyciae Lykia Eyaleti Roma Yolları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Şahin, S. ve Adak, M. (2004). “Stadiasmus Patarensis. Ein zweiter Vorbericht über das claudische Strassenbauprogramm in Lykien”. R. Frei-Stolba (Ed.), *Siedlung und Verkehr im römischen Reich. Römerstrassen zwischen Herrschaftssicherung und Landschaftsprägung. Akten des Internationalen Kollogiums zu Ehren von Heinz E. Herzog*. Peter Lang, Bern, 227-277.
- Şahin, S. ve Adak, M. (2007). *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae*. Ege Yayınları, İstanbul.
- Takmer, B. (2006). *Lex Portorii Provinciae Lyciae: Lykia Eyaleti Gümrük Yasası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Takmer, B. (2010). “Sidyma I. Yeni Yazıtlarla Birlikte Yerleşim Tarihçesi”, *Gephyra*, 7: 95-136.
- Takmer, B. (2018). “Kotiaion Yazıtları Üzerine Notlar I- Kotiaion Civarında İmparator Azatlıları ve İmparator Arazileri”. *Phaselis*, 4: 423-445.
- Takmer, B. ve Oktan, M. (2013). “Parerga zum Stadiasmus Patarensis (11): Die lykische Stadt Neisa”. *Gephyra* 10: 50-96.
- Tekoğlu, R. (2010). “einem epigraphischen Beitrag”. F. Işık, *Das Leto-Heiligtum in Asarcık am Xanthosal Zur sog. Akkulturation in Lykien anhand seiner früher Tempelbauten*, *Istanbul Mitteilungen* 60: 81-115.

- Tekoğlu, R. (2015). "Epigrafi". T. Korkut (Ed.), *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryum*. Seydikemer Kaymakamlığı Yayınları, Ankara, 231-250.
- Texier, C. (1849). *Description de l'Asie Mineur III*. Typographie de Firmin Didot Frères, Libraires, Paris.
- Thompson, D. J. (1987). "Imperial Estates". J. Wachter (Ed.), *The Roman World, I*. Routledge and Kegan Paul, Londra ve NewYork, 555-567.
- Thomsen, A. ve Zimmermann, M. (2002). "Bericht Über Die Feldforschungen auf dem Gebiet von Kyaneai (Mit Den Siedlungen von Teimiussa und Tyberrissos) in Den Jahren 1999/2000". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 19,2: 57-74.
- Tietze, E. (1885). "Beiträge zur Geologie von Lykien". *Jahrbuch der k. k. geologischen Reichsanstatt*, 35: 283-386.
- Tietz, W. (2003). *Der Golf von Fethiye. Politische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- Tietz, W. (2003a). "Lissai und Kaunos- Eine Neue Grabinschrift aus dem Lykisch-Karischen Grenzgebiet". *Epigraphica Anatolica*, 36: 121-126.
- Tietz, W. (2016). "Batı Likya: Pinara, Telmessos, Kadyanda". H. İşkan ve E. Dünder (Ed.), *Lukka'dan Likya'ya Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi, From Lukka to Lycia The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 336-349.
- Treuber, O. (1887). *Geschichte der Lykier*. Kohlhammer, Stuttgart.
- Tritsch, F. J. (1942). "The Harpy Tomb at Xanthus". *The Journal of Hellenic Studies*, 62: 39-50.
- Troxell, H. A. (1982). *The Coinage of Lycian League*. American Numismatic Society, New York.
- Tsuji, S. (1995). *Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area (Lycia, Turkey). The First Preliminary Report*, Osaka.
- Tsuji, S. (1996). "General Description of Arcaeological Sites Recently Surveyed near Ölüdeniz (Fethiye, Muğla)". H. I. H. Prince Takahito Mikasa (Ed.), *Essays on Ancient Anatolia and Syria in the Second and Third Millenium B. C.* Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 259-296.
- Tsuji, S. (2001). "Notes From the Field in Ölüdeniz, Muğla T.C.". *Otemae Journal of Humanities*, 2: 1-26.

- Tüner N. (2002). “Lykia’nın Yerleşim Coğrafyasında Yeni Lokalizasyonlar”. *Likya İncelemeleri*, 1: 63-78.
- Tüner Önen, N. (2014). “Yeni Yazıtlar Işığında Ksanthos Epigrafi Çalışmaları”. *Cedrus*, 2: 307-322.
- Uzunoglu, H. ve Taşdelen, E. (2011). “Parerga to the Stadiasmus Patarensis (7): New Inscriptions from the territory of Phellos”. *Gephyra*, 8: 81-98.
- Ünlüoğlu, B. B. M. (2005). “The Cult of Isis in Asia Minor”. A. Hoffmann (Ed.), *Ägyptische Kulte und ihre Heiligtümer im Osten des Römischen Reiches, Byzas I*. Ege Yayınları, İstanbul, 95-108.
- Vann, R. L. ve Hohlfelder, R. L. (1998). “Survey of Classical Harbors in Turkey the 1996 Season at Aperlae in Lycia”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 15,2: 423-433.
- Vann, R. L. ve Hohlfelder, R. L. (1999). “Survey of Classical Harbors in Turkey: 1997 Season at Aperlae in Lycia”. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 16,2: 443-460.
- Viale, V. (1929). “Relazione sull’attività della Missione archeologica di Adalia nell’anno 1922”. *Annuario della Scuola archeologica di Atene e della Missioni Italiane in Oriente*, 8-9.
- Vismara, N. (1996). “Monetazione arcaica della Lycia. III. Le prime emissioni del Wedri. Le serie Θa, delle città di Θibānuwā (Simena), di Zagaba (Lagbe), di Zēmuri (Limyra), di Prl (Aperlai) e le emissioni federali di Ite e di Te”. *Glaux*, 6: 222-224.
- Walser, A. V. (2009). “Sympolitien und Siedlungsentwicklung”. A. Matthei ve M. Zimmermann (Ed.), *Stadtbilder im Hellenismus*. Verlag Antike, Münih, 135-155.
- Wiemer, H. U. (2002). *Krieg, Handel und Piraterie. Untersuchungen zur Geschichte des hellenistischen Rhodos*. Walter De Gruyter, Berlin.
- Wörrle, M. (1977). “Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens I”. *Chiron*, 7: 43-66.
- Wörrle, M. (1978). “Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens II: Ptolemaios II und Telmessos”. *Chiron*, 8: 201-246.
- Wörrle, M. (1980). “Telmessos in hellenistischer Zeit”. *Actes du Colloque sur la Lycie Antique*: 63-72.
- Wörrle, M. (1988). *Stadt und Fest im kaiserzeitlichen Kleinasien*. Verlag C. H. Beck, Münih.
- Wörrle, M. (1991). “Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens IV: Drei Griechische Inschriften aus Limyra”. *Chiron*, 21: 203-239.
- Wörrle, M. (1996). “Ein Weihaltar aus Kilepe/Yeşilköy”. F. Blakomer vd. (Eds.), *Fremde Zeiten. Festschrift für Jürgen Borchhardt zum 60. Geburtstag am 25 Februar 1996 dargebracht von Kollegen, Schülerin und Freunden*. Phoibos Verlag, Viyana: 153-160.

- Wörrle, M. (1999). "Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens VII, Asarönü, ein Peripolion von Limyra". *Chiron*, 29: 353-370.
- Wörrle, M. (2012). "H II. Die griechischen Sepulkralinschriften von Limyra". J. Borchhardt ve A. Pekridou-Gorecki (Eds.). *Limyra. Studien zu Kunst und Epigraphik in den Nekropolen der Antike*. Phoibos Verlag, Viyana, 411-473.
- Wörrle, M. ve Wurster, W. W. (1997). "Dereköy: Eine befestigte Siedlung im nordwestlichen Lykien und die Reform ihres dörflichen Zeuskultes". *Chiron*, 27: 393-469.
- Wurster, W. W. (1975). "Antike Siedlungen in Lykien. Bericht über einen Survey im Sommer 1975". *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, 24/2: 193-201.
- Wurster, W. W. (1980). "Survey antiker Städte in Lykien". *Actes du Colloque sur la Lycie Antique*: 29-36.
- Wurster, W. W. ve Wörrle, M. (1978). "Die Stadt Pinara". *Archäologischer Anzeiger*, 74-101.
- Yeni, S. (2014). *ΛΥΚΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑ'ΔΑΝ ΛΥΚΙΩΝ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ'Α: Hellenistik Önceller Işığında Lykia Birliği'nin Görevleri, İdari Yapısı ve Finansmanı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yılmaz, H. ve Çevik, N. (1996). "Tlos 1994", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 13.1: 185-203.
- Zahle, J. (1975). "Archaic Tumulus Tombs in Central Lykia". *Acta Archaeologica*, 46: 77-94.
- Zahle, J. (1980). "Lycian Tombs and Lycian Cities". *Actes du Colloque Sur La Lycie Antique*: 37-49.
- Zäh, A. (2003). "Der Hafentort Melanippe (Hagios Stephanos) im östlichen Lykien". V. Ruggiere ve L. Pieralli (Ed.), *EYKOΣMIA. Studi miscellanei per il 75o di Vincenzo Poggi S. J. Rubbettino*, Torino, 625-641.
- Zäh, A. (2003a). *Zur Typologie kirchlicher Architektur im südwestlichen Kleinasien*. Maintal.
- Zgusta, L. (1984). *Kleinasiatische Ortsnamen*. C. Winter, Universitätsverlag, Heidelberg.
- Zimmermann, M. (1992). *Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens*. Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- Zimmermann, M. (2001). "Sidyma", *Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike*. Verlag J. B. Metzler, Stuttgart, 11: 523.
- Zimmermann, M. (2006). "Phellos in Zentrallykien und Grundmuster lykischer Siedlungsgeschichte". K. Dörtlük- B. Varkıvanç.-T. Kahya – J. De Courtils – M. Doğan Alparslan – R. Boyraz (Ed.), *III. Uluslararası Likya Sempozyumu / The IIIrd Symposium on Lycia 07-10 Kasım 2005 /07-10 November 2005 Sempozyum Bildirileri / Symposium Proceedings*, 2, . Suna-İnan Kırarç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları İstanbul, 907-916.

Zimmermann, M. (2016). "Likya Uygarlığı'nın Keşfi". H. İşkan – E. Dünder (Ed.), *Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 4 -9.

EK 1- EPÍGRAFİK TESTIMONIA

TPat1: Apollonides'in Mezarı

Buluntu Yeri: Öz Mahallesi, İslamlar, Kaş, Antalya.

Ed: Onur ve Alkan 2011: 66-67, no:1.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

	[Ἀπολλ]ωνίδης Μηνοφίλο { φίλο } υ	
2	κατεσκεύασεν τὸ μνημεῖον ἑαυτῷ καὶ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις καὶ ἐγγόνοις·	
4	μηδενὶ δὲ ἄλλῳ τηθῆναι, ἐπὶ ὁ- φειλέτω	<i>Menophilos oğlu Apollonides bu mezarı kendisi, karısı, çocukları ve torunları için yaptırdı. Kimse gömü yapmaya izinli değildir. Aksi taktirde Patara'lıların kentine</i>
6	τῆ πόλι τῆ Πα- δηνάρι- ταρέων	<i>500 denarii borçlu olsun!</i>
8	α πεντα- κόσια	

TPat2: Arsasis'in Kocası Euelthon İçin Adağı

Buluntu yeri: Ambararası Mevkii, Sarıbelen, Kaş Antalya. Köylüler iki parçadan oluşan bu yazıtın Hisar-tepe'den getirildiğini söylemektedirler. İkinci parçası bulunamamıştır. Yusuf Ecek'in evinin önünde durmaktadır.

Ed: Onur ve Alkan 2011: 68 – 69, no: 2.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

	----- ΩΠΑ ----- ἡ κα[ι]	
2	Ἄρσασις vac. E[ὐ]φρο{γ}<σ>- [ύνου] τῷ ἀνδρὶ Εὐέλ	<i>----- ve nam-ı diğer Arsasis</i>
4	[θ]οντι Θερσικλέ- ους τοῦ Εὐδήμου	<i>vatanına karşı herbir resmi görevi yerine getirmiş olan, Eudemos'un torunu</i>
6	Παταρεῖ πᾶσαν ἀρ- χὴν τῆ πατρίδι τε-	<i>Thersikles'in oğlu, kocası Pataralı Euelthon için (adadı) Zeus'a.</i>
8	λέσαντ{α}<ι> Δι ΣΤΙ	

TPat3: Mil Taşı

Buluntu Yeri: Lengüme'nin batı ucu.

Ed: French 1995: 3, 6; Şahin 2014: 151; French 2014: 60; Onur 2016a: 215, Onur 2016b: 58.

Tarihlendirme: Erken Severuslar Dönemi

[Παταρέων]

ἡ μητρόπολις

Patara'luların Metropolis'ine 16 (stadion)

vac. ις' vac.

TPat4: İsmi Bilinmeyen Bir Şahsın Mezar Yazıtı

Buluntu Yeri: Sidek Yayla – Sidek Sehili olarak tanımlanan Seyret yakınları.

Ed: Benndorf ve Niemann 1884: no: 102.

Tarihlendirme: -

2 τὴν [σω]ματο[θή]κ[ην] κατε[σκευ]-

ασεν [{ὁ δεῖνα} ἑαυτῷ]

[καὶ γυν[αι]κὶ Αὐρ[ηλία(?)]

4 [καὶ τῷ — — —]-

. ωυ Παταρῶ [καὶ αὐτῷ] κα[ὶ]

6 [γυν[αι]κὶ αὐτοῦ] Ἀνθοῦσ[η]

καὶ τέκ[νοις αὐτῶν·

8 ἄλλω δὲ οὐδεν[ὶ ἐξ]έσ-

τω ἐνκηδεῦσα[ὶ τι]να

10 — — — — — — — — — —

τῆ Παταρέων πόλε[ι]

— — — — — — πεντακ-

[όσια

Filanca kişi bu mezarı (kendisi), karısı Aurelia?, Pataralı filanca ve onun karısı Anthosyne ve ondan olacak çocuklar için yaptırdı. Başka hiç kimse birisini gömmeye izinli değildir. (Aksi halde) Pataralıların kentine 500 (denarii boçlu olsun).

TPat5: Soterikos ve Hoplon'un Mezar Yazıtı

Buluntu Yeri: Üçkuyu.

Ed: Davies 1895: no:16; Zimmermann 1992: 57 -58; Onur ve Alkan 2011: no: 3.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

τὸ μνημεῖον κατεσκεύασαν Σω-

2 τήριχος καὶ Ὅπλων δοῦλοι

τῶν ἀξιολογοτάτων [κ]ληρονό-

4 μων Ποπλίου καὶ Λεοννάτου

Ἴππολόχου Πατα[ρ]έων ἑαυτοῖς

6 [καὶ γυν[αι]ξὶ καὶ τέκνοις αὐτῶν.

Bu mezarı Pataralı Hippolokhos oğulları, pek kıymetli varisciler olan Publius ve Leonnatos'un köleleri olan Soterikhos ve Hoplon kendileri, karıları ve çocukları için yaptırdılar.

TKsan1: Mil Taşı

Buluntu Yeri: Pydna kalesinin kuzeyinde.

Ed: TAM II, no: 257-258; French 2014: no: 27.

Tarihlendirme: İS 305

	Αὐτοκράτορ-	
2	σιν Κ[α]ίσαρσιν Γάιω [Οὐ]αλ(ερίω)	
4	Διοκλ[ητιανῶ] καὶ Μάρ(κω) Αὐρ(ηλίω)	<i>Ksanthosluların Metropolis'i İmparatorlar Caesar Augustus Gaius Valerius</i>
6	Οὐαλ(ερίω) Μ[α]ξιμιανῶ Εὐ[σε]β[έσι] Εὐτυ-	<i>Diocletianus pius felix, Caesar Augustus Marcus Aurelius Valerius Maximianus pius</i>
8	χέσιν Σεβ(αστοῖς) καὶ Φλα(ουίω) Οὐαλ(ερίω)	<i>felix, Caesar Flavius Valerius Constantius nobilissimus ve Caesar Galerius Maximianus</i>
10	Κωνσταντίω καὶ Γαλ[ερίω]	<i>nobilissimus'a ithafen (yaptırdı).</i>
12	Μαξι[μ]ιανῶ ἐπιφ(ανεστάτοις) Καίσ(αρσιν)	
14	Ξανθίων ἢ μητρόπολις	

TKsan2: Mil Taşı

Buluntu Yeri: Çavdır Köyü.

Ed: Cavalier ve des Courtils 2008: 392; French 2014: no:24; Baker, Chamberland ve Thériault 2015: no:1.

Tarihlendirme: İS 293-305

	Αὐτο[κράτορ]σιν	
2	Κ[α]ίσαρσιν Γάιω [Ο]ὐαλ(ερίω) Διοκλητιανῶ	<i>Ksanthosluların Metropolis'i İmparatorlar</i>
4	καὶ Μάρ(κω) Αὐρ(ηλίω) Οὐαλ(ερίω) Μαξιμιανῶ εὐσεββ(έσιν)	<i>Caesar Augustus Gaius Valerius Diocletianus pius felix, Caesar Augustus</i>
6	εὐτυχέσιν Σεββ(αστοῖς) καὶ Φλα(ουίω) Οὐαλ(ερίω)	<i>Marcus Aurelius Valerius Maximianus pius felix, Caesar Flavius Valerius Constantius</i>
8	Κωνσταντίω καὶ Γαλ(ερίω) Οὐαλ(ερίω) Μαξιμιανῶ	<i>nobilissimus ve Caesar Galerius Maximianus nobilissimus'a ithafen (yaptırdı).</i>

10 ἐπιφ(ανεστάτοις) Καίσε(αρσιν)

Ξανθίων ἢ

12 μητρόπο[λι]ς

TKsan3: Mil Taşı

Buluntu Yeri: Çavdır Köyü

Ed: Baker, Chamberland ve Thériault 2015: no:2.

Tarihlendirme: İS 333-337

[- - - - -] ΠΟ.Α

2 [- - - - -] ΟΡΑ

[καὶ] Φ[λ(άβιον) Κλ(αύδιον) Κω[νστα]ντεῖνον

4 κα[ὶ] Φ[λ(άβιον) Ἰ]ούλ(ιον) Κωνσταντίον καὶ Φλ(άβιον)

Ἰούλ(ιον) Κώνσταντα] ἀν[δρ(ειοτάτους) καὶ] τοὺς ἐπιφαν(εστάτους)

6 Καίσα[ρ]ας [Ξ]ανθίων ἢ μητροπόλις

ἡγεμονεύοντος τοῦ διασημ[οτάτου]

8 Ἀὐρ(ηλίου) Φαβ(ίου) Φαυστεῖνο[υ].

Ksanthosluların Metropolis'i Aurelius Fabius Faustinus'un valilik yaptığı sırada pek cesur ve Caesar..... ve Caesar Flavius Claudius Constantinus, Caesar Flavius Iulius Constantius nobilissimus ve Caesar Flavius Iulius Constans nobilissimus'u (onurlandırdı).

TKsan4: Mil Taşı

Buluntu Yeri: Çavdır Köyü.

Ed: Cavalier ve des Courtils 2008: 377; French 2014: no:24b; Baker, Chamberland ve Thériault 2015: no:3.

Tarihlendirme: İS 333-337

dd(ominis) nn(ostris)

2 Fl(auio) Val(erio) Constantino

P(io) f(elici) inu(icto) Aug(usto) et Fl(auio) C[l(audio)]

4 Constantino et Fl(auio) Iul(io)

Constantio v. et Fl(auio) Iul(io)

6 Consta<nti> v. nobb(ilissimis) Cae[ss(aribus)]

ἡγεμονεύοντος Ἀὐρ(ηλίου) Φαβ(ίου)]

8 Φαυστεῖνου [Ξ]αν[θίων]

ἢ πόλις.

Ksanthosluların kenti Aurelius Fabius Faustinus valilik yaptığı sırada efendilerimiz Caesar Augustus Flavius Valerius Constantinus Pius felix invictus, Caesar Flavius Cladius Constantinus, Caesar Flavius Iulius Constantius nobilissimus ve Caesar Flavius Iulius Constans nobilissimus'u (onurlandırdı).

TKsan5: Marcus Aurelius Tleplemos'un Onurlandırılması

Buluntu Yeri: Aklar, Asarcık. Ksathos'un 8 km Kuzeydoğusu.

Ed: Tekoğlu 2010: no:1; Baker ve Thériault 2010: 298-299; SEG 60, 2010: no: 1570.

Tarihlendirme: yak. İS 200

	Ξα(ν)θίων ἡ βουλή κα[ι]	
2	ὁ δῆμος τὸν ἀξιολογώ[τα]- τὸν ἱππικὸν Μᾶρκον	<i>Ksanthosluların Boule ve Demos'u kendi vatandaşları ve tanrıların donatıcısı olan</i>
4	Αὐρήλιον Τληπόλεμο[ν] Διονυσίου τρις τοῦ Ἀρ[τε]-	<i>Artemidoros'un torunu, Dionysios III'ün</i>
6	μιδώρου τὸν ἑαυτῆς [πο]- λείτην καὶ κοσμητ[ήν]	<i>oğlu, pek ünlü equester Marcus Aurelius Tleplemos'u kutsal yerlere ve hem kentteki</i>
8	τῶν θεῶν ἐτείμησ[εν] ἀνδριάσιν παρὰ τε τοῖς ἐ[ν]	<i>hem de trinaos'daki Leto Tapınağında bir heykel ile onurlandırdı. Bu heykelin onun</i>
10	τῆ πόλει καὶ τῷ τριανῶ τ[ῆς] Λητοῦς ἱεροῖς τε καὶ ναοῖς	<i>kutsal ... sının sina da dikilmesine karar verdiler.</i>
12	ἔκρεινεν ἀναστῆναι καὶ το[ῦ] τὸν ἀνδριάντα παρὰ τῷ ν[--]	
14	[--]ΟΙΠΟ[--]ΤΗΣ ἱερᾶς αὐτο[ῦ]	

TKsan6: Ksanthoslu Filancanın Mezarı

Buluntu Yeri: Kisle Mevkii

Ed: Yayinsız.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

	[.....τὴν γ]υναῖκα	
2	[.....]Ν Ξανθία καὶ τὰ [τέκνα.....] ἐμοῦ ἐτέρω δε οὐδε-	<i>(Ben filanca bu mezarı) karım Ksanthoslu filanca çocuklarım için (yaptırdım). Başka</i>
4	[νι.....] θάψαι τινὰ ἢ συνχω- [ρῆσαι τι]νι εἰ μή τινι αὐτος συνχω-	<i>hiç kimse gömü yapmaya ve ya birine izin vermeye izinli değildir, buna karşı bir şey</i>
6	[ρῆσω] τις παρὰ ταῦτα ποιή- [ση ἐκτεί]σι τῷ εἰρωτάτω ταμείω	<i>yapan kimse hierotatan tameion'a 1500 denarii borçlu olsun!</i>
8	Γ δηνάρια χεῖλια πεντακόσια	

TKsan7: Epitimios'un Mezarı

Buluntu Yeri: Pydnai

Ed: TAM II, no: 259.

Tarihlendirme: Roma Dönemi

- <τ>ὸ <ή>ρ<ῶ>[ον] κατεσκεύασεν Ἐ[πιτ?]ίμιος Ἐπαφροδείτου <Ξ>άνθιος
 2 ἑαυτῷ [κα]ὶ τέκνοις καὶ ἐγγόνοις καὶ συγγενεῖσι· ἑτέρῳ <δ>ὲ οὐτ(?)εν[ί]·
 τού[τ]ου τὸ ἴδιον <μ>έρος ἐξ[ε]χωρήθ<η> διὰ τῶν ἀ<ρ>χε<ί>ω<ν> Αὐρηλίῳ
 4 Ζωσί<μ>ῳ ἐ<ν> τῇ ἐβδόμῃ τοῦ Ἀπε<λλ>αίου μηνὸς ἀρχιερέ<ος> Ταυρείνου· εἰ μὴ
 {μῆ} μόνο<ς> αὐτὸς ὁ Ζώσιμ[ος] οὗς ἂν βουληθῆ·
 6 ἢ ὁ παρὰ ταῦτα ποιήσας ἀποτείσει Ξανθίων
 τῇ πόλει * σν'.

Bu mezarı Eraphrodeitos oğlu Ksanthoslu Epitimios kendisi, çocukları, torunları ve devam eden soyu için yaptırdı. Kendisinin arşivler aracılığı ile Taureinos'un arkhieusluğu sırasında Apellaios ayının 7. gününde izin verdiği Aurelius Zosimas dışında başka hiç kimse izinli değildir. Sadece Zosimas'ın bizzat kendisinin istediği kişiler haricinde bunlara karşı bir davranışta bulunan Ksanthoslular'ın polisine 250 denarii versin.

TSid1:Mil Taşı

Buluntu Yeri: Dereboğaz

Ed: Avcu ve Uzunoğlu 2019, no:1.

Tarihlendirme: İS 186 -187 / İS 293/305

A	B
01 [[Αὐτοκράτορι Καίσαρι]]	001 [Αὐτοκράτορσιν Καίσαρ-]
02 [[Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Κομόδῳ]]	002 [σιν Γ(αίῳ) Οὐαλερίῳ]
03 [[Ἄντωνεῖνῳ] [Σεβαστῷ Γερμα-] νικῷ Σαρματικῷ μεγ[ίστῳ] Βρεταννικῷ Σιδυ[μέων] ἢ πόλις καθιέρωσεν π[ρο-] 4 νοησαμένου τῶν ὁδ[ῶ]ν τοῦ κρατίστου ἀνθυπάτου Γαίου Πομπωνίου Βάσσου Τερεντιάνου	003 [Διοκλητιανῷ] [Μά]ρ(κῳ) Αὐρ(ηλίῳ) Οὐα[λ(ερίῳ)] [Μαξιμια]ν[ῶ] εὐσεβ(έσιν) ε]ὐ- [τυχ]έ[σιν Σ]εββ(αστοῖς) 4 [καὶ Φλ(αουίῳ)]Ο[ὐ]α[λ(ερίῳ) Κ]ωνσ- [ταν]τίῳ [καὶ] Γαλ(ερίῳ) [Μαξιμιανῶ]ἐπιφ(ανεστάτοις) Καίσαρ]σιν [Σιδυμ]έω[ν ἢ πό]λις

Sidymalıların kenti (bu mil taşı) Sidymalıların kenti (bu mil taşı) İmparatorlar
[[İmparator Marcus Aurelius Commodus Augustus Germanicus, ve Marcus Aurelius Valerius Maximianus pius
Sarmaticus maximus, Britannicus için Sarmaticus maximus, Britannicus için
yaptırdı. En kudretli proconsül C. Constantius illustrissimus ve Galerius
Pomponius Bassus Terentianus yolların Maximianus illustrissimus'a ithafen (yaptırdı).
(restorasyonu) ile ilgilendi.

TSid2: Mil Taşı

Buluntu Yeri: Dereboğaz

Ed: Avcu ve Uzunoğlu 2019, no:2.

Tarihlendirme: İS 293/305

	Αὐτοκράτορσιν Καίσαρ- σιν [Γ(αίω) Οὐαλ]ερίω Διοκκλητιανῶ	<i>Sidymalıların kenti imparatorlar Gaius</i>
4	[Μά]ρ(κω) Αὐρ(ηλίω) Οὐα[λ(ερίω)] Μαξιμιανῶ ε[ὐ]σεβ(έσιν)] εὐτυχέσ[ιν] Σεββ(αστοῖς) καὶ Φλ(αουίω) Οὐαλερίω	<i>Valerius Diocletianus pius felix Augustus ve</i> <i>Marcus Aurelius Valerius Maximianus pius</i> <i>felix Augustus ve de Caesarlar Flavius</i> <i>Valerius Constantius illustrissimus ve</i>
8	Κωνσταντίω καὶ Γαλερίω Οὐαλερί[ω] Μαξιμιανῶ ἐπιφ(ανεστάτοις) Καίσαρ]σιν Σιδυ-	<i>Galerius Valerius Maximianus</i> <i>illustrissimus'a ithafen (yaptırdı).</i>
12	μέων ἢ πόλις.	

TSid3: Mamion ve Aristoteles'in Mezarı

Buluntu Yeri: Bel.

Ed: Ormerod ve Robinson 1914: no:9; TAM II, no: 244.

Tarihlendirme:

	Μάμιον Λάβου καὶ Ἀριστοτέλης Δαιδάλου Σιδυμεῖς κατεσκεύασαν
2	τὸ μνημεῖον Λά[βα] τῶ πατρὶ καὶ πενθέρω καὶ Νάννη τῆ Μαμίου μητρύα καὶ το[ῖς] ἐξ ἡμῶν γεγενημένοις ἄλλω δὲ μηδενὶ
4	ἐξ [έσται τεθῆν]αι εἰ δὲ μὴ ὀφειλήσι ἱεράς Ἀρτέμιδι Σιδυμικῆ δραχμὰς τρ[ις]χειλίας

Bu mezarı Sidymalı Labos kızı Mamion ve Daidalos oğlu Aristoteles, Mamion'un babası Aristoteles'inde kayınpederi olan Labos için ve Mamion'un üvey annesi Nanne için ve de kendilerinden olacaklar için yaptırdılar. Başka hiç kimse gömmeye izinli değildir aksi halde Artemis Sidymike'nin rahibine 3000 drakma borçlu olsun!

TSid4: Epagathos II'nin Mezarı

Buluntu Yeri: Bel.

Ed: Ormerod ve Robinson 1914: no:10; TAM II, no: 245.

Tarihlendirme: _

	Ἐπάγαθος β' ὁ τὸν πύργον	
2	ἐκ θεμελίων κατασκευάσας,	<i>Ben Epagathos oğlu Epagathos bu</i>
	λαβὼν τὸ χωρίον διὰ γένους,	<i>mezarı arazisini atalarımın</i>
4	ἐαυτῷ καὶ γυναικὶ αὐτοῦ Ἀρσά-	<i>temelinden kendim, karım Kallidemos</i>
	σει τῆ καὶ Μιῶ Καλλ[ι]μήδου καὶ τῷ	<i>kızı Arsasis nam-ı diğer Mia, ondan</i>
6	γενομένῳ υἱῷ Ἐπαγάθῳ καὶ θυγατρὶ	<i>olan oğlum Eepagathos ve kızım</i>
	Ἀγαθῆ Τύχῃ, βούλομαι καθ' ἔτος θύεσ-	<i>Agathe Tykhe için yaptırdım. Yıllık</i>
8	θαι ἡμεῖν ἀλέκτορα καὶ ὄρνειθα τελέα[v]	<i>olarak mahsullerin toplandığı</i>
	καὶ καλῆ[v] ἅμα τῷ μέλλειν συναϊρεῖν	<i>zamanda ve bir kez daha benzer</i>
10	τὰ γενήματα, ὁμοίως πάλιν ἅμα τῷ	<i>şekilde kurbanlıkların toplandığı</i>
	μέλλειν τρυγᾶν τὰ αὐτὰ θύματα.	<i>zamanda bize yetişkin ve iyi bir horoz</i>
12	καὶ ἔσται τῷ θύοντι ἐπίδηλα καὶ ἐπι-	<i>ve tavuk kurban edilmesini, kurbanın</i>
	κερδῆ. ἐὰν δέ τις παρενθυμηθεῖς	<i>gözlegörülür ve verimli olmasını</i>
14	μὴ θύσῃ, ἔσται αὐτῷ ἐπιβλαβὴ καὶ [. . . .]·	<i>istiyorum. Eğer kurbanı yapacak kişi</i>
	ἐὰν δέ τις [έτ]έ[ρω]ς(?), ὀφ[ειλή]σ<ε>[ι]?	<i>kurban kesmesse kendisine acı olsun</i>
16	[τῷ Σιδυμ?]έ[ων δ]ή[μω * . . .]·	<i>ve... eğer başka birisi... Sidymalıların demos'una [denarii] borçlu olsun!</i>

TSid5: Filancanın Mezarı

Buluntu yeri: Bel.

Ed: Ormerod ve Robinson 1914: no:11; TAM II, no: 246.

Tarihlendirme: Roma Dönemi

	[Δεῖος — — — — — — — —]
2	[κατεσκεύασε τὸ μνημεῖον]
	εἰς <ὸ> κατέθετο υἱὸν Δεῖ-
4	ον καὶ θυγατέρα Κοσμίαν.

ἐξουσίαν δὲ ἔξουσιν
 6 εἰ βουλευθῶσιν ἐν αὐτῷ τε-
 θῆναι τὰ γλυκύτατα τέκνα
 8 μου Διόδωρος μετὰ τῆς
 γυναικὸς αὐτοῦ Τληπολέμ[ι]-
 10 ος Λέοντος καὶ ὁ ἔκγονός
 μου Λέων Διοδώρου, καὶ Πάπ-
 12 πος μετὰ τῆς γυναικὸς Ἀρ-
 σάσιδος Λέοντος καὶ ὁ ἔκγο-
 14 νός μου Λέων Πάππου, καὶ
 Ἐ[πάγ]α[θ]ος μετὰ τῆς γυναικὸς
 16 Νάννης Πολυκάρπου καὶ
 ὁ ἔκγονός μου Ἐπάγαθος
 18 ὁ καὶ Δεῖος, καὶ ἡ θυγάτηρ
 μου Μελομένη, καὶ τὰ
 20 τέκνα τοῦ προμο<ιρ>εστ[ά]-
 του υἱοῦ Δεῖος τρι[ς]
 22 καὶ Μελομένη. ἐτέρω
 [δὲ] οὐδενὶ ἐξὸν ἔσται θά-
 24 ψαι τινά, ἢ ἀποτεῖσαι τῷ
 Σιδυμέων δήμῳ * [. . . καὶ] ὑ[πο]-
 26 [κ]εῖμενος [ἔστω] τῷ τῆς ἀ[σε]-
 βείας νόμῳ. ὁ δὲ ἐ[κδική?]-
 28 σας λήμψεται τὸ τρίτον μέρος].

*Bu mezarı oğlu Deios'u ve kızı Kosmia'yı
 gömen Deios yaptırdı. Eğer isterlerse gömü
 yapmaya pek tatlı çocuklarım Diodoros
 karısı Leon kızı Tlepolemis ile birlikte,
 torunum Diodoros oğlu Leon ve Pappos
 karısı Leon kızı Arsasis ile birlikte, torunum
 Pappos oğlu Leon ve Eepagathos karısı
 Polykarpos kızı Nanne ile birlikte, torunum
 Eepagathos nam-ı diğer Deios, kızım
 Melpomene ve de oğlum Deios III ve
 Melpomene'den olucak olan çocuklar izin
 sahibidirler. Başka hiç kimse gömü yapmaya
 izinli değildir. Aksi halde Sidymalıların
 demos'una *denarii borçlu olsun ve dinsizlik
 yarası uyarınca suçlu olsun! Bunu ihbar eden
 kişi miktarın 3/1'ini alsın!*

TSid6: Marcus Aurelius Eutykhes ve Marcia Aurelia Macaria'nın Mezarı

Buluntu Yeri: Sancaklı Limanı yakınlarında.

Ed: TAM II, no: 249, CIG, no: 4224e.

Tarihlendirme: İS 2/3 YY.

A

τὸ ἡρώιον κατεσκεύασαν Μάρκος Αὐρ(ήλιος) · Εὐτύχης Στεφάνου καὶ Μαρκία
 Αὐρ(ηλία) ·

2 Μακαρία Βασιλίδ<ο>ς Σώζοντος Σιδυμεῖς· ἐν ᾧ βούλονται ἐνταφῆναι τὰ τῆς
 θυγατρὸς

TSid7: Eutykhes'in Mezarı

Buluntu Yeri: Sancaklı Limanı yakınlarında.

Ed: TAM II, no: 250.

Tarihlendirme: İS 133

	τὸ μνημεῖον κατεσκεύασεν	
2	Εὐτύχης Ἑρμαόρτου, καθὼς	
	ἡ βουλή ἐπέτρεψεν ἐπὶ ἀρχιερέος	<i>Bu mezarı Hermaortos oğlu Eutykhes</i>
4	Λικιννίου Λόνγου Ἀρτεμεισίου β΄,	<i>Licinnius Longus Artemisios II'nin</i>
	ἑαυτῶ καὶ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς	<i>arkhierosluğu sırasında miras yoluyla aldı</i>
6	ἐξ αὐτῶν καὶ γυναιξὶν αὐτῶν καὶ τέ-	<i>ve kendisi, karısı, ondan olan çocukları ve</i>
	κνοις· ἐτέρῳ δὲ μηδενὶ ἐξεῖναι	<i>onların eşleri ve de onlardan olacak</i>
8	ταφῆναι· εἰ	<i>çocuklar için yaptırdı. Başka hiç kimse</i>
	δὲ μή, ὁ θάψας	<i>gömü yapmaya izinli değildir. Aksi halde</i>
10	ἐκτείσει Σιδυ-	<i>gömü yapan kişi Sidyma Demos'una 500</i>
	μέων τῷ δήμῳ * φ΄	<i>denarii versin. Bunu ihbar eden kişi</i>
12	ἐξ ὧν ὁ κατηγορῶν	<i>miktarın 5/1'ini alsın.</i>
	λήνψεται τὸ πέν-	
14	πτον τοῦ προστί-	
	μου.	

TSid8: Epaphroditos ve Galates'in Mezarı

Buluntu Yeri: Sancaklı Limanı Yakınlarında.

Ed: TAM II, no: 251.

Tarihlendirme: Roma Dönemi.

	τὸ μνημεῖον κατεσκεύασαν Ἐπαφρόδι-
2	τος Ποπλίου ἑαυτῶ καὶ γυναικὶ καὶ θρεπτοῖς
	καὶ Γαλάτης Φιλοκάλου ἑαυτῶ καὶ γυναικὶ καὶ
4	τέκνοις· ἐτέρῳ δὲ μηδενὶ ἐξέστω ταφῆναι,
	ἢ ἀποτίσει ὁ θάψας Σιδυμέων τῷ δήμῳ * χ΄· ὁ δὲ
6	μηνύσας λήνψεται τὸ τρίτον.

Bu mezarı Publius oğlu Epahroditos kendisi, karısı, beslemeleri için ve de Philokalos oğlu Galates de kendisi, karısı ve çocukları için yaptırdılar. Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli değildir. Aksi halde gömü yapan kişi Sidyma Demos'una 600 denarii borçlu olsun. Bu durumu ihbar eden kişi de miktarın 3/1'ini alsın.

TSid9: Arkhieratikos, Stratoneikos ve Tatiane?'nin Mezarı

4 [Σιδυμέων τῆ γερουσία * . . . καὶ τοῖς ἔγγιστα γένου?]ς ὑπόδικ[ος ἔσται]
[καὶ ἔξωθεν ὑποκείσεται τοῖς ἐπ]ι τ[ούτων διατεταγμένοις]

Bu mezarı ... ve çevresi ile birlikte Longinus için ? (başka hiç kimse) izinli değildir, herhangi biri gömü yaparsa ve ya bunlara karşı gelirse (Sidyma Gerousiasi 'na .. denarii ve soy tarafından en yakın mahkemeye verilsin ve ayrıca bunların üzerinde vasiyet bıraktıklarına tabi olsun!

TPin1: Herodotos'un Mezarı

Buluntu Yeri: Faralya, Asar Mahallesi

Ed: TAM II, no:247.

Tarihlendirme: İS yak.123/124

τὸ ἡρώων κατεσκεύασεν εἰς αἰώνιον μνήμην καὶ τῆ μετὰ θάνατον ἀφο<σ>ιωμένη
θησ-

2 κεία Ἡρόδοτος Γάιου Ἰουλίου Ἀσκληπιάδου Πιναρεὺς κατὰ συνχώρημα Ἰουλίας
Οὐηρανί-

ας γεγονὸς ἐπὶ ἀρχιερέος Λικιννίου Στασιθέμιδος Ξανδικοῦ κη' διὰ τῶν ἐν Πατάρους
ἀρχεί-

4 ων, ἐκμεμαρτυρημένου (sic) καὶ εἰς τὰ Πιναρέων ἀρχεῖα, ἑαυτῶ καὶ γυναικὶ αὐτοῦ
καὶ τέκνοις Τλη-

πολέμῳ Ἰάσονος, καθ' υἰοθεσίαν Ἡροδότου, Πιναρεῖ καὶ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ
Συμφερούσῃ Ἡροδότου

6 καὶ ἀδελφῶ Τληπολέμῳ Γάιου Ἰουλίου Ἀσκληπιάδου Πιναρεῖ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν καὶ
ἐκ τούτων γεν-

νηεῖσιν· ἄλλω δὲ οὐδενὶ ἐξέσται ἐν τῷ ἡρώῳ ταφῆναι οὔτε συνχωρῆσαι τινα κατ'
οὐδένα τρό-

8 πον οὔτε προσεγγράψαι ἢ ἐκκολάψαι τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἡρώου· μόνων θαπτομένων
ἐν

τῷ ὑποσορίῳ τῶν θρεπτῶν ἐκάστου ἡμῶν· ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ ἢ κηδεύσῃ
τινὰ ἐν

10 τῷ ἡρώῳ ἢ κατασοφίσῃται τι περὶ τινος τῶν προγε[γ]ραμμένων, ἔστω ἱερόσυλος καὶ
ἔξωθεν ὀφειλέτω ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ ἐπιτεμίου τῷ Πιναρέων δῆμῳ * ,βφ' οὔ-

12 σης τῆς κατηγορίας παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπὶ τῷ τρίτῳ μέρει τοῦ χρήματος.

Bu heroon'u daimi anısı ve ölümün ardından .. ritüeli olsun diye Gaius Iulius Asklepius'un oğlu Pinara'lı Herodotos, Liccinnius Stasithemis Ksandikos'un baş rahipliği sırasında Patara arşivleri aracılığıyla yasal varis olan Iulia Verania uyarınca kendisi, karısı, çocukları

olarak evlatlığı olan Iason oğlu Pinaralı Tlepolemos ve karısı ile Herodotos'un kendi kızı olan Pinaralı Sympherouse, kardeşi Gaius Iulius Asklepius'un oğlu Pinaralı Tlepolemos, ondan olan çocuklar ve onlardan doğacaklar için yaptırdı. Başka hiç kimse heroon'a gömü yapmaya, ne herhangi bir şekilde vasiy olmaya ne de heroon'un üzerinde yazılı olanları kazımaya ya da yeniden yazmaya izinli değildir. Yalnızca hyposorion'a beslememizlerden her biri gömülmeye izinlidir. Eğer her hangi biri burada yazılanlara veya heroon'a karşı bir şey yapar ya da yazılı olanlar hakkında yaparsa, günahkar olsun ve ayrıca

TPin2: Marcus Aurelius Onesimos II'nin Mezarı

Buluntu Yeri: Faralya, Asar Mahallesi

Ed: TAM II, no: 248

Tarihlendirme: İS 3. yüzyıl

<p>Μάρκος Αὐρήλιος Ὀ- 2 νήσιμος δις Πιναρε- οὺς κατεσκευάσα 4 τὴν σωματωθήκην ἐαυτῷ καὶ τῇ γυνεκί μου 6 Αὐρ(ηλία) · Νάννα Τειμοθέου· ἐτέρῳ δὲ οὐδενὶ ἐξὸν ἔσ- 8 ται ταφῆναι ἐν τῇ σωμα- ωθήκῃ · ἢ · ὑποκείσεται 10 τῷ Πιναρέων δῆμῳ δηνά- ρια πεντάκις χεῖλια, καὶ τὸ τρίτον 12 μέρος λήμψεται ὁ μηνύσας· ἐν δὲ τῷ ὑποσορίῳ ὄν ἂν βουληθῶ.</p>	<p><i>Ben Onesimos oğlu Pinaralı Marcus Aurelius Onesimos bu mezarı kendim, karım Timotheos kızı Aurelia Nanna için yaptırdım. Başka hiç kimse bu mezara gömü yapmaya izinli değildir. Aksi halde Pinara demos'una 5000 denarii borçlu olsun ve ihbar eden miktarın 3/1'ini alsın. Hyposorion'a izinli olanlar gömülebilir.</i></p>
--	---

TTlos1: Tlos ve Oinoanda arasındaki Sınır Hakkında Meclis Kararı

Buluntu Yeri: Letoon

Ed: Rousset 2010

Tarihlendirme: İÖ 160-150

<p>Ἐπὶ ἱερέως Ῥώμης Λυκίων τοῦ κοινοῦ 2 Ἀρπάλου, τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος Αλκίμου, μηνὸς Δαισίου ΚΑ, ὡς δὲ ἐν Τερμησεῶ 4 τῇ πρὸς Οἰνοάνδοις ἐπὶ ἱερέων τοῦ μὲν Διὸς Τροκονδου Διογένου καθ' ὑθεσίαν 6 δὲ Κβαίμιος Τροκονδου τοῦ Διογένου,</p>

τῆς δὲ Πρώμης Κόμωνος τοῦ υἱοῦ, (ἔτους) ΔΛ
 8 μηνὸς Δαισίου ΙΗ, vacat
 ἐπὶ τοῖσδε συνωμολογήσαντο καὶ συν-
 10 εγράψαντο Λύκιοι μὲν διὰ τῶν εἰρημένων
 ἀνδρῶν Στράτωνος τοῦ Εὐκλέους Ξανθίου,
 12 Τανδασίος τοῦ Ἀδμήτου κατὰ δὲ ὑποθεσίαν
 Στράτωνος Φελλίτου, Ἀμύντου τοῦ vacat
 14 Πολέμωνος Κυανίτου, Λιμναίου τοῦ Λαβὰ
 Εἰρηναίου τοῦ Πανταύχου Τλωέων, vac.
 16 Τερμησσεῖς δὲ οἱ πρὸς Οἰνοάνδοις διὰ τῶν
 ἀπεσταλμένων Σανδαβίος Σανδαβίος τοῦ
 18 Μίδου, Πολυκρίτου Ἀττάλου τοῦ Παπου, Μολεους
 Ἀρπιου τοῦ Ἑρμαίου, Πονεκου Ἑρμαίου vac.
 20 τοῦ Πονεκου, Ἑρμαίου Ἡφαιστίωνος τοῦ Ἀρτιμου,
 Μάνεους Ἀρχίου <τοῦ> Δορυμένου, Ἀρτιμου Ἑρμαίου
 22 τοῦ Ἑρμαίου· Τερμησσεῖς μὲν ὁμολογοῦν-
 τες εἶναι κύρια τὰ γεγενημένα κρίματα καὶ ἀπο-
 24 τελέσματα ἐν τῇ Κώι<ω>ν πόλει. Ὑπάρχειν δὲ καὶ
 τὰ παραγώγια Τλωέων καὶ Κα<δ>υανδέων
 26 ὑπὲρ ὧν κα<τ>' αὐτῶν ἐνεκάλουν Τερμησσεῖς.
 Τὸ δὲ Μασα ὄρος ἔστω Τλωέων, τὴν δὲ ἐπι-
 28 νέμησιν καὶ ξυλισμὸν αὐτοῦ ἐχέτωσαν Τερ-
 μησσεῖς οἱ πρὸς Οἰνοάνδοις εἰς τὸν αἰεὶ χρό-
 30 νον, οὐκ ἐξουσίαν ἔχοντες οὔτε ἐποικοδο-
 μῆσαι οὔτε φυτεῦσαι οὔτε σπεῖραι. Τὸ δὲ προ-
 32 γεγραμμένον ὄρος περὶωρίσθη εἰς τὴν ἐπι-
 νέμησιν καὶ ξυλισμὸν· ἀρξαμένων ἡμῶν ὀρί-
 34 ζειν ἀπὸ τοῦ καταλήγοντος μέρους τῆς κα-
 ταφερούσης φάραγγος εἰς τὴν ὁδὸν τὴν
 36 φέρουσαν ἀπὸ Τλωῶ εἰς Τερμησὸν τὴν πρὸς Οἰνο-
 ἀνδοις, ἐφ' ἧς ὁδοῦ καὶ ἐπεκολάψ<αμ>εν ὄρον(S1) ἐπὶ πέτρα-
 38 ς, καὶ ἀπὸ τούτου πορευομένων τῇ αὐτῇ ὁδῷ κατὰ
 τὸ πολυανδρεῖον, κατ' εὐθὴ ἐπὶ τὸ {υ} προσονομαζό-
 40 μενον ξυλινὸν Ἑρμαίων τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἀπὸ δὲ

τοῦ Ἑρμαίου προσβάντες τῇ ὁδῷ τῇ αὐτῇ πῆ-
 42 χεις ὡσεὶ ἑκατόν, ὡς ἡ φάρα<γ>ξ ἐνδέξια καταφέρει
 μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ προσονομαζομένου
 44 Γολβανουνδων, καὶ ἀνὰ ῥοῦν τῷ αὐτῷ ποταμῷ
 μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τῆς φά-
 46 ραγγος, καὶ ἀπὸ τούτου ὡς ἀνατείνει ἡ αὐτὴ φά-
 ρ[α]γξ μέχρι τῆς διόδου τῆς φερούσης ἀπὸ Τερμη-
 48 σοῦ τῆς πρὸς Οἰνοάνδοις εἴστε κάμακας τὰς
 Τλῶ, καὶ ἀπὸ τῆς διόδου ἐπιστρεψάντων ὡς ἐπὶ
 50 κά<μ>ακας καὶ προβάντων ὡσεὶ πῆχει<ς> ἑκατόν ἐπὶ
 τὴν φάραγγα τὴν ἐγ δεξιῶν τὴν καταφέρουσαν
 52 μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ προσαγορευομένου Εν-
 δυρηνου, καὶ ὡς ὁ αὐτὸς ποταμὸς καταφέρει μέχρι
 54 τῆς πέτρας τῆς οὔσης κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ τε
 ποταμοῦ καὶ τῆς φάραγγος ἐφ' ἧς καὶ ὄρον(S2) ἐνεκολά-
 56 ψαμεν, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ὄρου ὡς ἀνατείνει ἡ αὐτὴ
 φάραγξ προβάντες ὡσεὶ στάδιον ὄρον(S3) ἐνεκολάψα-
 58 μεν ἐπὶ πέτρας, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ὄρου τῇ αὐτῇ
 φάρα[γ]γι προβάντες ὡσεὶ πλέθρα τρία ἐν<ε>κολάψα-
 60 μεν ὄρον(S4) ἐπὶ πέτρας, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ὄρου ὡς ἀνα-
 τείνει ἡ αὐτὴ φάραγξ εἰς τὸν πετρώδη τόπον
 62 ἄ[λλ]ον ὄρον(S5) ἐνεκολάψαμεν, καὶ ἀπὸ τούτου κατ' εὐθὺ
 προ[βάν]τες ἐπεκολάψαμεν ἄλλον ὄρον(S6) ἐπὶ πέτρας,
 64 [κα]ὶ [ἐκ]κλίναντες μικρὸν εἰς τὰ δεξιὰ ἐνεκολάψ<αμ>εν
 ἄλ[λον] ὄρον(S7), καὶ ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν
 66 εἰς [?κάμ]ακας ἦν καὶ ὑπερβάντες βραχὺ ἐνεκολάψα-
 με[ν ἄλλ]ον ὄρον(S8), καὶ ἀπὸ τούτου κατ' εὐθὺ ἐνεκολά-
 68 ψαμεν <ὄρον>(S9) ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς ἐπάνω τῆς φάραγγος, καὶ ἀ-
 πὸ τούτου κατ' εὐθὺ ὡς ἀνατείνει <ἡ φάραγξ?> ἐπὶ τὴν ἀνωτάτω
 70 Ι Η . Ι . _ . .]κα ἐπεκολάψαμεν ἐπὶ πέτρας ὄρον(S10), καὶ ἀπὸ
 το[ύ]του τοῦ ὄρου κατ' εὐθὺ προελθόντες ὡσεὶ στά[διον]
 72 ἐνε[κολά]ψαμεν ὄρον(S11) ἐπὶ πέτρας ἐπιπέδου, καὶ ἀπὸ
 το[ύ]του τ[ο]ῦ ὄρου προβάντες πάλιν ἐπ' εὐθὺ ὡσεὶ στά-
 74 διον ἐΙ ἐκολάψαμεν ὄρον(S12) ἐπὶ πέτρας ἐπιπέδου, κ[αὶ] ἀ-

πὸ τούτου τοῦ ὄρου προβάντες ἐπ' εὐθὺ ὡσεὶ στάδιον
 76 LYOE([.] τοῦ πετρώδους τόπου ἐφ' οὗ καὶ ὄρον(S13) ἐπ[ε]κ[ο-]
 λάψαμεν, καὶ ἀπὸ τούτου προβάντες ὡσεὶ πλέθ[ρον]
 78 εἰ Ιεκολάψαμεν ὄρον(S14) ἐπὶ πέτρας, καὶ ἀπὸ τούτου [προ-]
 βάντες ὡσεὶ στάδιον ἐνεκολάψαμεν ὄρον(S15) ἐπὶ πέτρας
 80 [ἦ] π[άρ?]εστιν παρὰ τῷ πεδιασίῳ, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ [ῶ-]
 ρου προβάντες ἐπ' εὐθείας ὡσεὶ πλέθ[ρα] τρία ἐπε[κο-]
 82 λάψαμεν ὄρον(S16) ἐπὶ πέτρας ἐπιπέδου, καὶ ἀπ[ὸ] το[ύτου]
 [ἐ]πιστρέψαντες εἰς τὰ δεξιὰ καὶ προβάντες [ύ]πὲ[ρ]
 84 τὸν ἀγχένα ὡσεὶ πλέθρα τρία ἐνεκολάψαμεν ὄ[ρο]ν(S17)
 ἐπὶ πέτρας ἐπιπέδου, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ὄρου πρ[οβαν-]
 86 τες ὡσεὶ στάδιον ἐνεκολάψαμεν ὄρον(S18) ἐπὶ πέτρ[ας ἐ-]
 πιπέδου, καὶ ἀπὸ τούτου κατ' εὐθὺ ἐπὶ τὴν παρα[κει-]
 88 μένην ἐξ εὐωνύμων φάραγγα, καὶ ὡς ἡ φάραγξ [κα-]
 ταφέρει μέχρι τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης ἀπὸ Τλ[ῶ]
 90 εἰς Τερμησσὸν τὴν πρὸς Οἰνοάνδοις μέχρι τ[ο]ῦ
 ὄρου(S1) ἀφ' οὗ καὶ ἠρξάμεθα ὀρίζειν. Τὰ δὲ ἐν[κ]λήμα-
 92 τα ὑπὲρ ὧν Λύκιοι καὶ Τερμησσεῖς οἱ πρὸς Οἰνοάν-
 δοις ἔλαβον παρὰ τῆς Συνκλήτου τὸν Κνιδί[ων δῆ]-
 94 [μ]ον κριτὴν ἔστω ἄκυρα, καὶ μηθὲν ὑπολείπεσθαι
 ἔγκλημα μήτε Λυκίοις κατὰ Τερμησσέων τῶν πρ[ὸς]
 96 Οἰνοάνδοις, μήτε Τερμησσεῦσιν τοῖς πρὸς Οἰνοάν-
 δοις κατὰ Λυκίων κατὰ μηθένα τῶν τρόπων. Ἐνεγ-
 98 κάν[τω]ν δὲ Λύκιοι Τερμησσεῦσιν τοῖς πρὸς Οἰνοάν-
 δοις ἀργυρίου Ῥοδίου καινοῦ πλινθοφόρου τάλαν-
 100 τα εἴκοσι πέντε. Ὅπότερος δ' ἂν αὐτῶν μὴ ἐνμεί-
 νη τοῖς προγεγραμμένοις, παραβῆ δέ τι τούτων, ἀ-
 102 ποτεῖσει τῷ ἐνμείναντι ἀργυρίου Ῥοδίου καινοῦ
 πλινθοφόρου τάλαντα ἑκατόν, καὶ τὰ ἐφευρεθέν-
 104 τα ἢ ἐπικαινισθέντα ἄκυρα ἔστω. Ἀναθής<ο>υσιν
 δὲ καὶ στήλας λιθίνας τεσσάρων ἐγγράψαντες
 106 τήνδε τὴν συνθήκην, μίαν μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λη-
 τοῦς τῷ ὄντι παρὰ Ξα<v>θίοις, μίαν δὲ ἐν Τλῶ ἐν τῷ ἱ-
 108 ερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, μίαν δὲ παρὰ Τερμησσεῦσιν

τοῖς πρὸς Οἰνοάνδοις ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ, τὴν δὲ
110 τετάρτην παρὰ Καυνίους ἐν ᾧ ἄν ἀποδείξωσιν.

[1]Harpalos Lykia Birliği'nin Rhome'sinin, Alkimos ise Apollon'un rahipleriyken, Daisios ayının 21'inde; aynı zamanda Oinoanda Termessos'unda Diogenes'in oğlu olup, Diogenes oğlu Trokondas'ın oğlu Kbaimis'in evlatlığı olan Trokondas Zeus'un; oğlu Komon ise Rhome'nin rahipleriyken, 34 yılında, Daisios ayının 18'inde.

[9] Bir tarafta Lykialılar kararlaştırdıkları kişiler olan Eukles oğlu Ksanthoslu Straton, Admetos oğlu ve Straton'un evlatlığı Phelloslu Tandasis, Polemon oğlu Kyaneaili Amyntas, Labas oğlu Tloslu Limnaos (ve) Pantaukhos oğlu Tloslu Eirenaios aracılığıyla; öte tarafta Oinoanda Termessosluları gönderdikleri Midas'ın torunu Sandabis oğlu Sandabis, Papos oğlu Attalos'un oğlu Polykritos, Hermaios oğlu Arpias'ın oğlu Moles, Ponekos oğlu Hermaios'un oğlu Ponekos, Artimas oğlu Hephaistion'un oğlu Hermaios, Dorymenes oğlu Arkhias'ın oğlu Manes, Hermaios oğlu Hermaios'un oğlu Artimas aracılığıyla şunlar üzerine hemfikir oldular ve anlaşma imzaladılar:

[22] Termessoslular bir yandan Kosluların kentinde alınmış olan yasal kararları ve sonuçlarının meşru olduğuna, diğer yandan da Termessosluların haklarında dava konusu ettikleri Tlosluların ve Kadyandalıların transit geçiş hakları bulunduğuna mutabık kalarak (şunları kabul ettiler): [27] Masa Dağı Tlosluların olsun. Oinoanda Termessosluları ise inřa yapma, ekme ve bişme hakları olmadan, onun otlak ve kereste olanaklarını kullanma imkânına her zaman sahip olsunlar. Yukarıda adı gečen dađ, otlak kullanımı ve kereste temini amacıyla çepeçevre sınırlandırılmıştır. [33] Sınırlamaya Tlos'tan Oinoanda Termessos'una giden yola doğru inen vadinin son bulduğu kısımdan başlayarak, bu yol üzerindeki bir tařa sınır işareti (S1) kazıdık; [38] bu (sınır işaretinden) aynı yol üzerinden aşağıya toplu mezarlığa ve yol üstünde "Ahřap Hermaion" diye bilinen yere kadar dümdüz geçişip, bu Hermaion'dan da aynı yolda yüz dirsek kadar (yak. 45 m), sağdaki vadinin Golbanounda diye bilinen akarsuya kadar indiği noktaya ilerleyerek, [44] ve bu akarsuyun yatağı boyunca akarsu ve vadinin keşişme noktasına, yani aynı vadinin Oinoanda Termessos'undan Tlos sıırıklarına kadar götüren geçide ulaştığı noktaya değin çıkararak; [49] geçişten sıırıklar yönüne dönüp sağdan Endyrenos denen akarsuya kadar inen vadiye doğru yaklaşık yüz dirsek boyu (yak. 45 m) aynı akarsunun vadiyle birleşiği noktanın altında bulunan bir kayaya kadar indiği noktaya kadar ilerleyerek, bu kaya üzerine de sınır işareti (S2) kazıdık; [56] bu sınır işaretinden, yani aynı vadinin yukarı tırmandığı noktadan bir stadion kadar (yak. 185 m) ilerleyerek bir kaya üzerine sınır işareti (S3) kazıdık; bu sınır

işaretinden aynı boğazda üç plethra kadar (yak. 93 m) ilerleyerek bir kaya üzerine sınır işareti (S4) kazıdık; ve bu sınır işaretinden, yani aynı vadi kayalık bir alana ulaştığı noktada (bu kayalık alana) diğer bir sınır işareti (S5) kazıdık; [62] ve buradan dosdoğru ilerleyerek bir kaya üzerine bir diğer sınır işareti (S6) kazıdık; [64] ve hafif sağa dönerek bir diğer sınır işareti (S7) kazıdık; [65] ve buradan sıriklara giden yola yönelip, onu geçince hemen bir başka sınır işareti (S8) kazıdık; [67] ve bu (sınır işaretinden) dümdüz (çıkarak) vadinin üst tarafında bulunan kayaya sınır işareti (S9) kazıdık; [68] ve bu (sınır işaretinden) dümdüz (ilerleyerek), vadinin? en yüksekteki [...]’e ulaştığı noktada bir kayaya sınır işareti (S10) kazıdık; [70] ve bu sınır işaretinden dümdüz bir stadion kadar (yak. 185 m) devam ederek yatay bir kaya üzerine sınır işareti (S11) kazıdık; [72] ve bu sınır işaretinden tekrar dümdüz bir stadion kadar (yak. 185 m) giderek yatay bir kaya üzerine sınır işareti (S12) kazıdık; [74] ve bu sınır işaretinden dümdüz bir stadion kadar (yak. 185 m) ilerleyerek kayalık alanın ... buraya sınır işareti (S13) kazıdık; [77] ve bu (sınır işaretinden) bir plethron kadar (yak. 31 m) yürüyerek bir kaya üzerine sınır işareti (S14) kazıdık; [78] buradan bir stadion kadar (yak. 185 m) yürüyerek düzlük yanında bulunan bir kaya üzerine sınır işareti (S15) kazıdık; [80] ve bu sınır işaretinden dümdüz (bir hatta) üç plethron kadar (yak. 93 m) yürüyerek yatay bir kaya üzerine sınır işareti (S16) kazıdık; [82] ve bu (sınır işaretinden) sağa dönerek ve boğazın üstünden üç plethron (yak. 93 m) kadar ilerleyerek yatay bir kayaya sınır işareti (S17) kazıdık; ve bu (sınır işaretinden) bir stadion (yak. 185 m) kadar ilerleyerek yatay bir kaya üzerine sınır işareti kazıdık (S18); bu (sınır işaretinden) doğruca sol tarafta (=güneyde) uzanan ve Tlos’tan Oinoanda Termessos’una giden yola kadar inen vadiye, (oradan da) sınırlamaya başladığımız sınır taşına (S1) kadar (geldik). [91-100] Lykialılar ve Oinonda Termessoslularının ihtilafa konu şikayetleri, (Roma) Senatosunun Knidos [Halk Meclisini] hakem tayin etmesi üzerine iptal olmuştur; ve geride ne Lykia’lıların Oinoanda Termessoslularına karşı ve nede Oinoanda Termessoslularının [96] Lykia’lılara karşı herhangi bir şekilde şikayet unsuru kalsın. Lykialılar Oinoanda Termessoslularına 25 talant Rhodos gümüşünü yeni plinthophoros üzerinden tazminat olarak ödesinler. [100-104] Eğer onlardan herhangi biri yukarıda yazılanlara sadık kalmaz ve bunlardan birini hiçe sayarsa, (sözleşmeye) sadık kalan tarafa yüz Rhodos gümüşünü yeni plinthophoros üzerinden ödeyecek ve düzenlenmiş ya da yeni gözden geçirilmiş olan durumlar geçersiz olacaktır. [104-111] (Taraflar) bu sözleşmeyi dört taş stel üzerine yazarak, birini Ksanthoslulara ait olan Leto Tapınağına, birini Tlos’ta Artemis Tapınağına, bir diğerini Oinoanda Termessoslularına ait olan Zeus Tapınağı’na, dördüncüyü ise Kaunoslular (kendi) belirleyecekleri bir tapınağa koyacaklardır”

TTlos2: Filanca Kişinin Mezar Yazıtı

Buluntu Yeri: Çökek

Ed: TAM II, no: 713

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

[— — — — — — — — — — —]

[— — — — — — — — — — —]

- [ἀρχιερατ]εύσαντι τῶν
 2 [Σεβαστῶ]ν ἐν τῷ ἔθνει,
 [γραμμα]τεύσαντι Λυκί-
 4 [ων καὶ πάσ]ας ἐθνικάς
 [τε καὶ πολ]ειτικάς ἀρχάς
 6 [τετ]ε[λ]ε[κ]ότι, τῷ κτή-
 [το]ρι τῶν ἐνγαίων,
 10 ἦρωι.

*Lykia ulusunda Augustus'ların
 başrahipliğini yapmış, Lykia'luların
 grammateus'liğini yapmış ve hem
 ethos'ta hem de polis deki tüm
 görevleri yerine getirmiş atalarından
 beri kurucu olan filanca'ya (adadı).
 Göçüp gidenler...*

TTlos3: Dionysios'un Mezarı

Buluntu Yeri: Deliktaş

Ed: TAM II, no: 720

Tarihlendirme: Roma Dönemi

- [Δι]ον[ύ]σ[ιο]ς? Βασιλε[ί]ου κατ[ε]σκε[ύ]ασεν τὸ
 2 ἀγγε[ί]ον? ἔαυ[τ]ῷ καὶ Εὐνομ[ι]κῆ? τοῦ
 Ἀπφαια[νοῦ, γυ]ναι[κ]ῆ αὐτοῦ, ἐν ἧ?
 4 [καὶ Ἀρ]ισ[τ]ρ[ων]ίδι? Λαμέν[ο]υς?· ἑτέρ[ω]
 [ο]ῦδενὶ ἐξεῖναι ἐνθάψαι τινά, ἢ ὀφιλέσει τῇ Τλωέων πόλει [* —].

*Basileus oğlu Dionysos bu mezarı kendisi ve karısı Apphainos kızı Eunomike için yaptırdı.
 İçerisine Lamemos oğlu Aristonis de (gömülebilir). Başka hiç kimse gömü yapmaya izinli
 değildir, aksi halde Tlos polis'ine – miktar borçlu olsun.*

TTlos4: Marcus Aurelius Apphianos'un Mezarı

Buluntu Yeri: Deliktaş

Ed: TAM II, no: 722

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi (İS 212'den sonra)

- τὴν σωματοθήκην κα-
 2 τεσκεύασαν Μάρ(κος) Αὐρ(ήλιος)· Ἀπ-
 φιανὸς ὁ καὶ Ἐπίμαχος
 4 Ἀρσάμου τοῦ καὶ [. . 5. . .]

*Bu lahti Arsamos nam-ı diğer [...] oğlu
 Tloslu Epimahos diye bilinen Marcus*

[... κα] Ἄρτε μίων Ἄρ-
 6 τείμου Μενεκλέους
 Τλωεῖς ἑαυτοῖς μόνοις·
 8 ἔτέ[ρω δὲ] οὐδενὶ ἐξέστε
 ἐνθάπαι τινά, ἢ ὀφειλέ-
 10 σει τῷ ἱερωτάτῳ τα-
 μείῳ * ,βφ' καὶ ὑπεύθυ-
 12 νος ἔστε τυνβωρυχία.

*Aurelius Apphianos ve Menekleos oğlu
 Arteimos oğlu Tloslu Artemion sadece
 kendileri için yaptırıldılar. Başka hiç
 kimse gömü yapmaya izinli değildir, aksi
 halde 2500 denarii hierotaton tameion'a
 borçlu olsun ve mezar hırsızlığı ile
 yükümlü olsun.*

TTel1: Hermophantos oğlu Filancanın mezarı

Buluntu Yeri: Kınalı, Fethiye.

Ed: TAM II, no: 124

Tarihlendirme:-

τοῦτο τὸ μνημα ἠγ[ορ]ά[σατο] [□]η[□□]δ[□]Ιμιος Ἑρμοφάντου [αὐτῷ?] παρὰ τῆς
 Τελμησέων πόλε[ως].

Bu mezarı Hermophantos oğlu .e..d.mios kendisi için Telmessos polis'inden satın aldı.

TTel2: Eutaktos'un Mezarı

Buluntu Yeri: Dont (Esenköy)

Ed: Benndorf-Niemann 1889: 46; TAM II, no: 127.

Tarihlendirme: Roma Dönemi

☞ Εὐτακτος Ερμανδεϊμάσιος Καδυανδεὺς τὸ μνημεῖον
 2 κατεσκεύασεν ἑαυτῷ καὶ τῇ γυναικὶ Καρπίμη καὶ τοῖς τέκνοις
 Εὐτάκτῳ καὶ Χρυσίππῳ καὶ τῇ ἐκ τούτων ἔσομένη γενεᾷ.
 4 ἐὰν δέ τις ἕτερος ἐνθάπῃ χωρὶς τοῦ ἐπιτρέψαι τινὰ ἡμῶν,
 ἀποτεῖσει τῷ Καδυανδέων δήμῳ * φ'.

ζῆ.

*Bu mezarı Ermandeimasis oğlu Kadyandalı Eutaktos kendisi, karısı Karpime, çocukları
 Eutaktos ve Khryssippos ve onlardan olacak soy için yaptırdı. Eğer bizim vasi ettiklerimiz
 haricinde bir başkası herhangi birini gömerse Kadyandalılar'ın demos'una 500 denarii
 versin. Yaşarken...*

TTel3: Eutykhes'in Mezarı

Buluntu Yeri: Günlükbaşı yakınları, Fethiye

Ed: TAM II, no: 78.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

	τὸ ἡρῶν κατεσκεύασε Εὐτύχης Ἀρτείου	<i>Bu heroonu Artemos oğlu</i>
2	αὐτῷ καὶ γυναικὶ καὶ τέκνοις αὐτοῦ καὶ ἐν- γόνοις καὶ ᾧ ἂν ἐπιτρέψει ζῶν· ἐτέρῳ δὲ	<i>Eutykhes kendisi, karısı, çocukları, torunları ve yaşarken vasi ettiği</i>
4	μηδενὶ ἐξὸν εἶναι ἐνθάπαι τινά, ἐπεὶ ἀποτεῖσει τῇ Τελμησσέων πόλει * φ' καὶ τῷ φύσκῳ * , α ἴ φ?]] .	<i>kişi için yaptırdı. Başka hiçkimse birini gömmeye izinli değildir. Aksi halde Telmessos polis'ine 500 ve fiscus'a 1000 denarii versin.</i>

TTel4: Marcus Aurelius Thaletianus'un Onurlandırılması

Buluntu Yeri: Şövalye Adası, Fethiye

Ed: Bérard 1890: no:6, TAM II, no: 23.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

	Μάρκου	
2	Τελμησσέων τῆς πόλεως μητροπόλεως τοῦ Λυκίων	<i>Marcus'un;</i>
4	ἔθνους ἢ βουλῆ καὶ ὁ δῆ- μος Μάρ(κον) Αὐρ(ήλιον) Θαλητιανόν	<i>Lykia Birliği'nin metropolisi olan Telmessoslular'ın boule ve demos'u</i>
6	Μάρκου Θάλητος τοῦ κ[αὶ Ἀλεξάνδρου Συνίστο-	<i>Demetrios oğlu Marcus Thales nam-ı diğer Dynistros'un oğlu, oyunlarda</i>
8	ρος τοῦ Δημητρίου Τελ(μησσέα) ἱερονεῖκην, νεικήσαν-	<i>zafer kazanmış, yetişkinler arasında güreş müsabakasını pek ünlü bir şekilde</i>
10	τα ἐνδόξως ἀνδρῶν πάλην τὴν καὶ ἀχθεῖ-	<i>kazanmış, Telemessoslu Marcus Aurelius Heliodoros II Epikthetos</i>
12	σαν θέμιν ἀγωνοθε- τοῦντος Μάρ(κον) Αὐρ(ήλιου)	<i>agonothetes iken oyun düzenlemiş olan Marcus Aurelius Thalentianos'u</i>
14	Ἥλιοδώρου Β' Ἐπικ(τ)ή- του Τελ(μησσέως)	<i>(onurlandırdı).</i>

TTel5: Thalentianos'un Onurlandırılması

Buluntu Yeri: Şövalye Adası, Fethiye

Ed: Bérard 1890: no: 7; TAM II, no: 22.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

	[Τελ]μησσέων τῆς	
2	[μη]τροπόλεως τοῦ [Λυκίων]ν ἔθνους ἢ	<i>Lykia Birliği'nin metropolisi olan</i>
4	[βουλ]ῆ καὶ ὁ δῆμος	<i>Telmessoslular'ın boule ve demos'u</i>

6 [Θαλητ]ιανὸν υἱὸν
 ου Οὐλπίου
 υ παραδόξου
 8 [ἱερ]ονεΐκου, Τελ-
 [μησσέ]α καὶ Καισαρέα
 10 [καὶ . . .] τὴν καὶ Ξάνθιον
 [νεικήσα]ντα παιδῶν τὴν
 12 ἀχθε-
 [ἴσαν θέμι]ν, ἀγωνοθε-
 14 τοῦντ]ος Ευτύχ-
 [. . . .]α τοῦ Ἀγαθο-
 16 υ Ἐπαφροδ-
 εῖτ]ου καὶ Εὐτύχ-
 18 ου]ς Τελμησσέως

oyunlarda takdire şayan bir şekilde zafer kazanmış olan Ulpius ... 'nın oğlu, Telmessoslu, Caesareali, Ksanthos çocuklar arasında yapılan yarışmalarda zafer kazanmış, Telmessoslu Eutykhos oğlu Eraphrodeitos oğlu Agatho.. oğlu Eutykhos agonothes iken oyun düzenlemiş olan Thaletianos'u (onurlandırdı).

TTel6: Onurlandırma Yazıtları

Buluntu Yeri: Şövalye Adası, Fethiye

Ed: Bérard 1890, no: 8; TAM II, no: 25-27.

Tarihlendirme: Roma İmparatorluk Dönemi

A	B
Τελμησσέων	[— — — — —]τείμου Τ[ελ]-[μησ]σέα
2 τῆς μητροπό<λ>ε- ως τοῦ Λυκίων ἔ-	2 τὸν προ[— — —] σειτωνήσ[αντα?][— — — — — —] ἡ πατρίς.
4 θνους ἢ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Εὐπόλεμο-	C
6 ν τοῦ Ἐρμαπίου Τελ- [μησ]σέα νεικήσαν-	[— — — — — — — — — — —] 2 [□□c.8□□□]γ?ου[— — — — —]
8 [τα — — — — — — — — —]ηνιπτω [— — — — — — — — — — —]πον	[Τελ]μησσέα νεικ[ήσαντα]
10 [— — — — — — — — — — —] παίδ[ων — — — — — — — — — — —]	4 [τὸν] τῶν λογογράφων ἀγ[ῶνα]
12 ναμε[— — — — — — — — — — —] ν τρίτη[— — — — — — — — — — —]	6 [ἐν] τῇ δευτέρᾳ ἀχθείσῃ θέ- [μιδι ἀ]γωνοθετοῦντος Ἀσκλη-
A	8 Τελμησσέως.

Lykia Birliği 'nin metropolisi Telmessoslular'ın boule ve demos'u oyunlarda zafer kazanmış, Hermapios oğlu Telmessoslu Eupolemos'u (onurlandırdı).

B

Vatan buğday temininde bulunmuş Telmessoslu filancayı (onurlandırdı).

C

Tlepolemos oğlu Telmessoslu Asklepiados'un agonothesliği sırasında düzenlenen 2. Oyunda düzyazı yarışmasında zafer kazanan Telmessos'lu filancayı (onurlandırdı).

TKad1:

Buluntu Yeri: Kadyanda (Yeşil Üzümlü Köyü)

Ed: Jacquemin ve Morant 1999: no: 30

Tarihlendirme: Roma İma

	Καδυ]ανδέων τῆ πόλε[1...	
2	ὑπερ τῆς ?] μητρὸς Ἑρμισαίου ?[... Θεοκ?]λέους Ἑρμολύκου Θεο[...	<i>Kadyandalıların kentinde ... Theo.. 'nun oğlu Hermolykos'un oğlu Theokles'in oğlu</i>
4] τὴν δόσιν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον [...] καταλυτὸν καὶ τελετ[...	<i>Hermisaion'un annesi için sonsuza kadar hibe (sağlanmasına) , aşığı tarafta bulunan</i>
6	ἀρ]γυρίου ἀνακτησά<σ>θω ὁ δε[... πᾶ?]σαν χώραν τὴν κατῶ τε εὐ[...	<i>tüm arazilerin yeniden inşası için kiracı olan ve gümüş (veren?), ... bölünmesi.... ve</i>
8]ς τε μερισθῆναι τὸ [...] καὶ κριθεὶς INE [...	<i>ayrılması.... oy birliği ile alınan kararda (yazılsın?).</i>
10]τι τῷ ἐψηφισμ[ένῳ...	

TAarak1: Araksa Demos'u ve Arkhon'larının Orthagoras'ı Onurlandırma Kararı

Buluntu Yeri: Araksa (Fethiye'de Ören Köyü yakınında).

Ed: Bean 1948, 46-56 no.11; Moretti 1950, 326–350; Larsen 1956, 151-169; Pouilloux 1960, 32-37 no.4; SEG 18, no: 570; SEG 37, no: 1218; SEG 43, no: 965; SEG 49, no: 1898.

Tarihlendirme: İÖ 180'li yıllar

	ἐπὶ ἱερέων Ὀρθαγόρου καὶ Μηνοκρίτου, μ(ηνὸς)
2	Δύστρου δευτέραί, ἐκκλησίας ἐνόμου ο[ῦ]σης, ἔδοξεν Ἀραξέων τῷ δήμῳ καὶ τοῖς ἄρχουσιν·
4	ἐπεὶ Ὀρθαγόρας Δημητρίου ὁ πολίτης ἡμῶν, ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων διὰ προγόνων,
6	πολλὰς καὶ μεγάλας ἀποδείξεις πεποίηται τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας ἐκ τῆς πρ[ώ]της
8	ἡλικίας· πολέμου τε γὰρ ἡμεῖν ἐνστάτος

πρὸς Μοαγέτη[ν] καὶ Βουβωνεῖς, αἰρεθεῖς ἡγεμῶν ὑπὸ
 10 τοῦ δήμου διετέλει πρωταγωνιστῶν, πάντα κίνδυνον
 καὶ πᾶσαν κακοπαθίαν ὑπομίνας· ἀποσταλεῖς
 12 τε πρεσβευτῆς δις κατὰ Μοαγέτου καὶ Βουβωνέω[ν]
 πρὸς Κιβυράτα[ς ὑ]πὲρ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον, πάντα
 14 τὰ συμφέροντα τῷ δήμῳ συνκα[τ]εσκεύασεν·
 λυθέντος τε τοῦ πρὸς Μοαγέτην πολέμου, καὶ πάλιν
 16 τοῦ Μοαγέτου ἐπαποστείλαντος κλωπεῖαν
 καὶ ἀπαγαγόντος ἱκανοὺς τῶν πολιτῶν, ἀπ[ο]σταλεῖς
 18 ὑπὸ τοῦ δήμου πρεσβευτῆς πρὸς τὸ κοι[ν]ὸν
 καὶ ἐμφανίσας τὰ κατὰ μέρος, εἰρέθη ὑπὸ τοῦ
 20 [κ]οινοῦ πρεσβευτῆς πρὸς Κιβυράτας καὶ κατὰ Μοαγέτου
 καὶ πρὸς αὐτὸν Μοαγέτην ὑπὲρ τῶν κεκλωπευμένων
 22 καὶ ὑπὲρ ὧν ἦν ἀνομημάτων ἐπιτετελεσμένος
 καθ' ἡμῶν, πάντα κίνδυνον καὶ κακοπαθίαν
 24 ὑπομένων ἐπρέσβευσεν ἀξίως τοῦ τε ἡμετέρου
 δήμου καὶ τοῦ ἀποστείλαντος ἔθνους, καθόλου
 26 τε τοῖς τυράννοις ἀντιβλέπων οὐδένα καιρὸν
 παραλέλοιπεν, καὶ διὰ ταῦτα ἐμ πολλοῖς κινδύνο[ις]
 28 καὶ ἐπιβουλαῖς γέγονεν διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς πα[τρί]δος
 ἀγῶνας· ἔν τε τῷ πολέμῳ τῷ ἐνστάντι ἡμ[εῖν]
 30 πρὸς Κιβυράτας ἔφιππος ὧν διετέλει πρωταγωνιστῶν·
 καὶ ἀποσταλεῖς δὲ πρεσβευτῆς ὑπὸ τοῦ
 32 δήμου πρὸς κοινὸν τὸ Λυκίων κατὰ Κιβυρατῶ[ν]
 πλεονάκις ὑπὲρ τῆς κεκομμένης χώρας καὶ τοῦ
 34 προαστίου καὶ ἐκ τῆς χώρας ἀναχθέντων, τὴν καθήκουσαν
 πρόνοιαν ἐποίησατο ὅπως τύχωμε[ν]
 36 τῆς παρὰ τοῦ ἔθνους βοηθείας· Λυσανίου τε καὶ
 Εὐδήμου καταλαβομένων τὴν Ξανθίων πόλιν
 38 καὶ σφαγὰς ποιησαμένων καὶ ἐπὶ τυραννίδα ἐπαναστ[άν]των,
 ἀποτέλειος ὧν καὶ ἀποσταλεῖς ἐπὶ τῶν νεανίσκω[ν]
 40 συνεστράτευσεν μετὰ Λυκίων κατὰ τῆς τῶν τυρ[άν]νων
 ἀναιρέσεως· Εὐδήμου τε καταλαβομένου τῆ[ν]
 42 Τλωέων πόλιν καὶ σφαγὰς ποιησαμένου καὶ ἐπὶ τυραννίδα

ἐπαναστάντος, συνεστράτευσεν μετὰ Λυκίων
 44 καὶ συνηγωνίσαστο ἐπ'ἀνδρως μέχρι τῆς παραλήνψεως·
 τῆς Γλωέων πόλεως καὶ καθαιρέσεως τῆς τυραννίδος·
 46 ἐνστάντος τε Λυκίοις πολέμου πρὸς Τερμησσεῖς
 ἔφιππος ὧν συνεστράτευσεν δωρεὰν καὶ συνεστρατ[ο]πέδευσεν
 48 μετὰ Λυκίων ἐν τῇ Τερμησσεῶν χώρῃ καὶ
 πρωταγωνιστῶν διετέλει· ἐνστάντος τε ἡμεῖν ἀγῶνος
 50 περὶ τῆς ἐν Σοάσοις χώρας πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας ὑπὲρ
 αὐτῆς, ἀποσταλεῖς πρεσβευτῆς πρὸς τὸ κοιν<όν> ἀγαθὸς
 52 ἀγωνιστῆς ἐγένετο καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὸ πάντα τὰ
 συμφέροντα τῷ δήμῳ ἡμῶν περιγενέσθαι καὶ ἐν μηδεν[ι]
 54 ἐλαττωθῆναι· Ὀρλοανδέων τε ὄντων ἀστυγιτόνων θεωρῶν
 τὸν δῆμον σπεύδοντα ὑπὲρ αὐτῶν ὅπως ἐλε[υ]θερωθέντες
 56 προσληφθῶσιν εἰς τὴν τοῦ Λυκίων ἔθνο[υς]
 συμπολιτείαν, ἀποσταλεῖς πρεσβευτῆς ὑπὸ τοῦ δήμου
 58 κατ' ἰδίαν τε πρὸς τὰς ἐν Λυκίᾳ πόλεις καὶ πρὸς τὸ κοινὸν
 τῶν Λυκίων, διετέλεσεν τὰς πρεσβείας ἀξίως
 60 τοῦ τε δήμου καὶ τοῦ Λυκίων ἔθνους, συνκατεσκεύασέν
 τε εἰς τὸ προσληφθῆναι αὐτοὺς εἰς τὴν
 62 Λυκίων συμπολιτείαν· ἀποσταλεῖς τε πρεσβευτῆς
 πρὸς τοὺς παρὰ Ῥωμαίων πρεσβευτὰς τοὺς περὶ
 64 Ἄππιον, καὶ πάλιν ἀποσταλεῖς πρεσβευτῆς πρὸ[ς]
 τοὺς παρὰ Ῥωμαίων πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Πόπλιον,
 66 ἐπετέλεσεν ἀμφοτέρας τὰς πρεσβείας ἀξίω[ς]
 τοῦ τε δήμου καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ πάντα συμφέρ[ον]τα
 68 περιεποίησεν τῇ πόλει· ἄλλας τε πολλὰς πρε[σ]βείας
 ἄνευ μεθοδίων λειτούργηκεν· τοῦ τε κο[ι]νοῦ
 70 τῶν Λυκίων ἄγοντος πανήγυριν κατὰ πενταετηρίδα
 Ῥώμῃ Θεᾷ Ἐπιφανεῖ, ἀποσταλεῖς θεωρὸς εἰς τὴν
 72 πρώτην πενταετηρίδα τὰς τε θυσίας ἐπετέλεσεν
 μετὰ τῶν συναιρεθέντων καλῶς καὶ πρεπόντως, κα[ι]
 74 [τ]ὴν ἐπιδημίαν ἐπόησαστο ἀξίως τῆς τε πόλεως ἡμῶ[ν]
 [κ]αὶ τοῦ ἔθνους· ἐν τε τῇ δευτέρᾳ πανηγύρει τῇ ἀχθείσῃ
 76 ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῇ Ῥώμῃ αἰρεθεῖς θεωρὸς συν[ε]πέδωκεν

δωρεάν μετὰ τῶν συναϊρεθέντων κα.

78 [.....]αν[. .]το ἀξίως τῆ[ς τε]
[πόλεως.....]

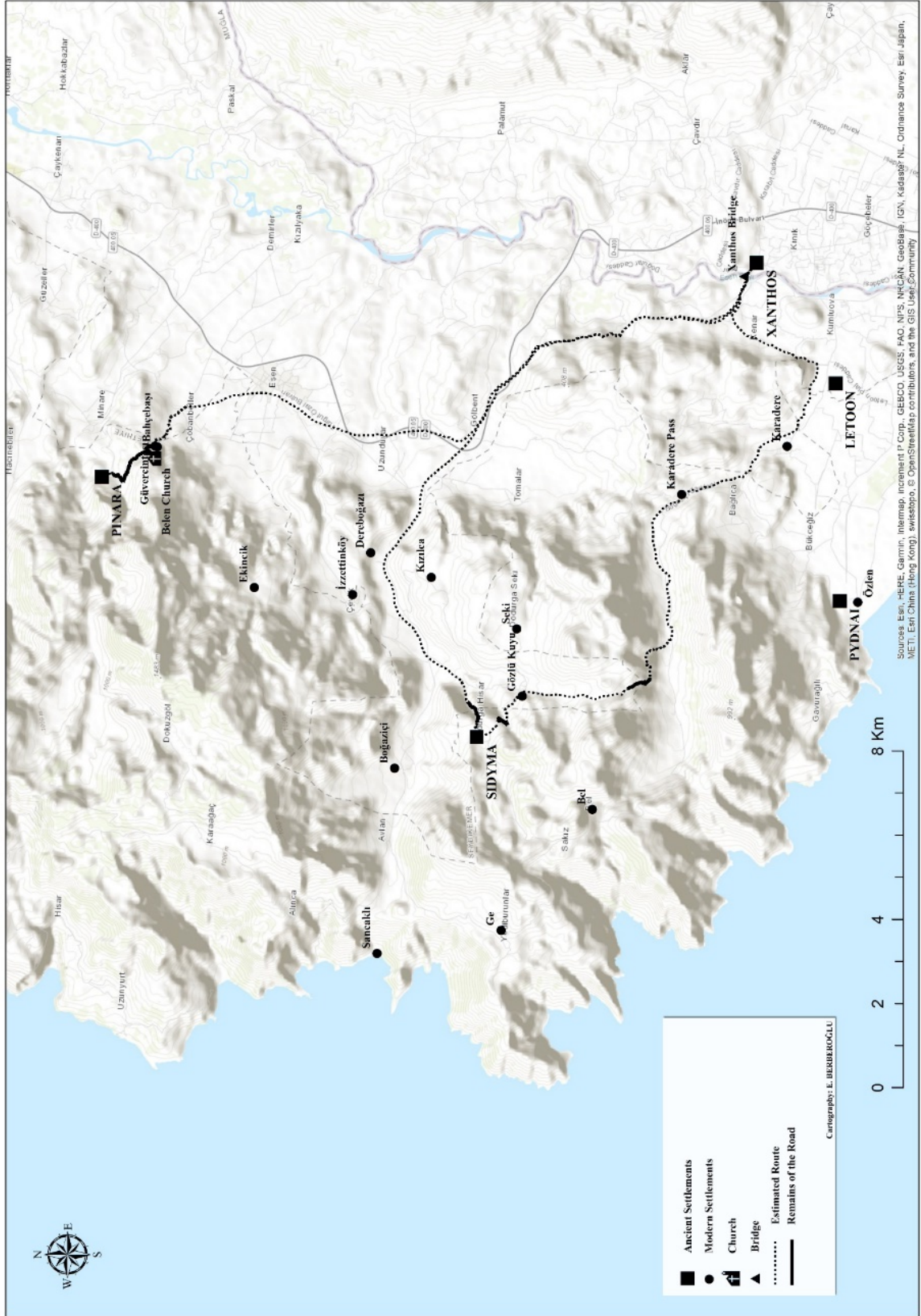
Orthagoras ve Menokritos'un rahiplikleri sırasında, Dystros Ayı'nın ikinci gününde, yasal ekklesia toplanınca, Araksa'luların halk meclisi ve arkhon'ları karar verdiler: Mademki; atalarından beri hesna ve müstesna şahsiyet, vatandaşımız Demetrios oğlu Orthagoras ilk gençlik yıllarından itibaren halka karşı iyi niyetine dair pek çok ve büyük kanıtlar göstermiştir. Zira Moagetes ve Bubon'lulara karşı savaş başlattığımızda, demos tarafından hegemon olarak seçilince en ön saflarda yer alarak tüm tehlike ve zorluğa göğüs gerip mücadele etmiş; Bubon'lulara ve Moagetes'e karşı yürütülen savaşa ilişkin meseleler hakkında Kibyra'lulara iki kez elçi olarak gönderilince halk için yararlı sonuçlar elde etmiş; Moagetes'le yürütülen savaş sona ermesine rağmen Moagetes yağma için tekrar saldırıp vatandaşlarımızdan yeterince sayıda kişiyi esir aldığıında halk meclisi tarafından Lykia Birliği'ne elçi olarak gönderilince, her hususu etraflıca anlattıktan sonra Birlik tarafından hem Moagetes'in aleyhinde Kibyra'lulara hem de yağmaladıkları ve kentimize karşı yaptığı yasa ihlalleri hakkında bizzat Moagetes'e elçi olarak gönderilince her tehlike ve zorluğa göğüs gererek hem halkımız hem de (onu) gönderen Birlik'in elçiliğini layıkıyla yapmış; genel olarak tiranlara karşı durmak için hiçbir fırsatı kaçırmamış ve bunlardan dolayı vatani uğruna giriştiği mücadeleler nedeniyle sayısız tehlike ve komploya maruz kalmış; Kibyra'lulara karşı savaş başlattığımızda ephippos olarak her daim ön saflarda çarpışmış; ayrıca halk meclisi tarafından yakılıp yıkılmış kırsal arazi, sur dışı çiftlik ve kırsaldan yağmalanan mallar hususunda Kibyra'lular aleyhinde pek çok kez Lykia Birliği'ne elçi olarak gönderilince, Birlik'ten yardım alabilmemiz için gerekli öngörüü ortaya koymuş; Lysanias ve Eudemos Ksanthos'luların kentini ele geçirip katliam yaparak zorla tiranlık kurmaya kalkıştıklarında, tiranların bertaraf edilmeleri için gençlerden kurulu birliğin başında apoteleios olarak Lykia'lularla birlikte sefere katılmış; yine (bu) Eudemos Tlos'luların kentini ele geçirip katliam yaparak zorla tiranlık kurmaya kalkıştığında, Lykia'lular ile birlikte sefere çıkmış ve Tlos kenti ele geçirilinceye ve tiranlık devrilinceye kadar yiğitçe mücadele etmiş; Lykia'lular ile Termessos'lular arasında savaş çıkınca, ephippos olarak masrafları kendi cebinden karşılayıp Lykia'lularla birlikte sefere çıkmış ve Termessos'luların toprağında ordugâh kurarak her daim ön safta çarpışmış; Soasa'daki araziler hakkında bizimle fikir ayrılığına düşenler arasında mahkeme yapıldığı sırada Birlik'e elçi olarak gönderilince her hususun halkımızın yararına sonuçlanması ve hiçbir hususta zarara uğramamız için hem sözü hem de icraatıyla iyi bir savunucu olmuş;

komşumuz olmaları hasebiyle halk meclisimizin Orloanda'lıların özgürlüklerine kavuşarak Lykia Birliği sympoliteia'sına alınmaları için gayret gösterdiğini fark edince, halk meclisimiz tarafından hem tek tek Lykia'da kentlere hem de Lykia Birliği'ne elçi gönderilerek hem Lykia Birliği'nin hem de halkımızın elçiliklerini layıkıyla yerine getirmiş ve onların Lykia'lıların sympoliteia'sına alınmalarını sağlamış; Appius'un ve yine Publius'un idaresi altındaki Romalı legatus'lara elçi olarak gönderilince, hem halkımızın hem de Birlik'in her iiki elçiliğini layıkıyla yerine getirmiş ve kentimizin yararına olacak her hususu güvence altına almış; ayrıca diğer bir çok elçiliği yolluk almadan leiturgia olarak yerine getirmiş; bunun dışında Lykia Birliği Tezahür eden Tanrıça Rhome için 4 yılda bir düzenlenen bayramı kutladıkları sırada, ilk kutlanan bayrama kentimizin elçisi olarak gönderildiğinde, kurban merasimini iyi bir şekilde ve layıkıyla ifa etmiş ve ikametini hem kentimize hem de Birlik'e yakışır bir şekilde gerçekleştirmiş, Tanrıça Rhome adına Birlik tarafından kutlanan bu bayramların ikincisi için de kentimizin temsilcisi olarak seçilince, bu amaç doğrultusunda onunla beraber seçilenlerle birlikte kendi cebinden vermiş [ve ikame]tini hem ke[ntimize hem de Birlik'e] yakışır bir şekilde [gerçekleştirmiş,”

HARİTALAR

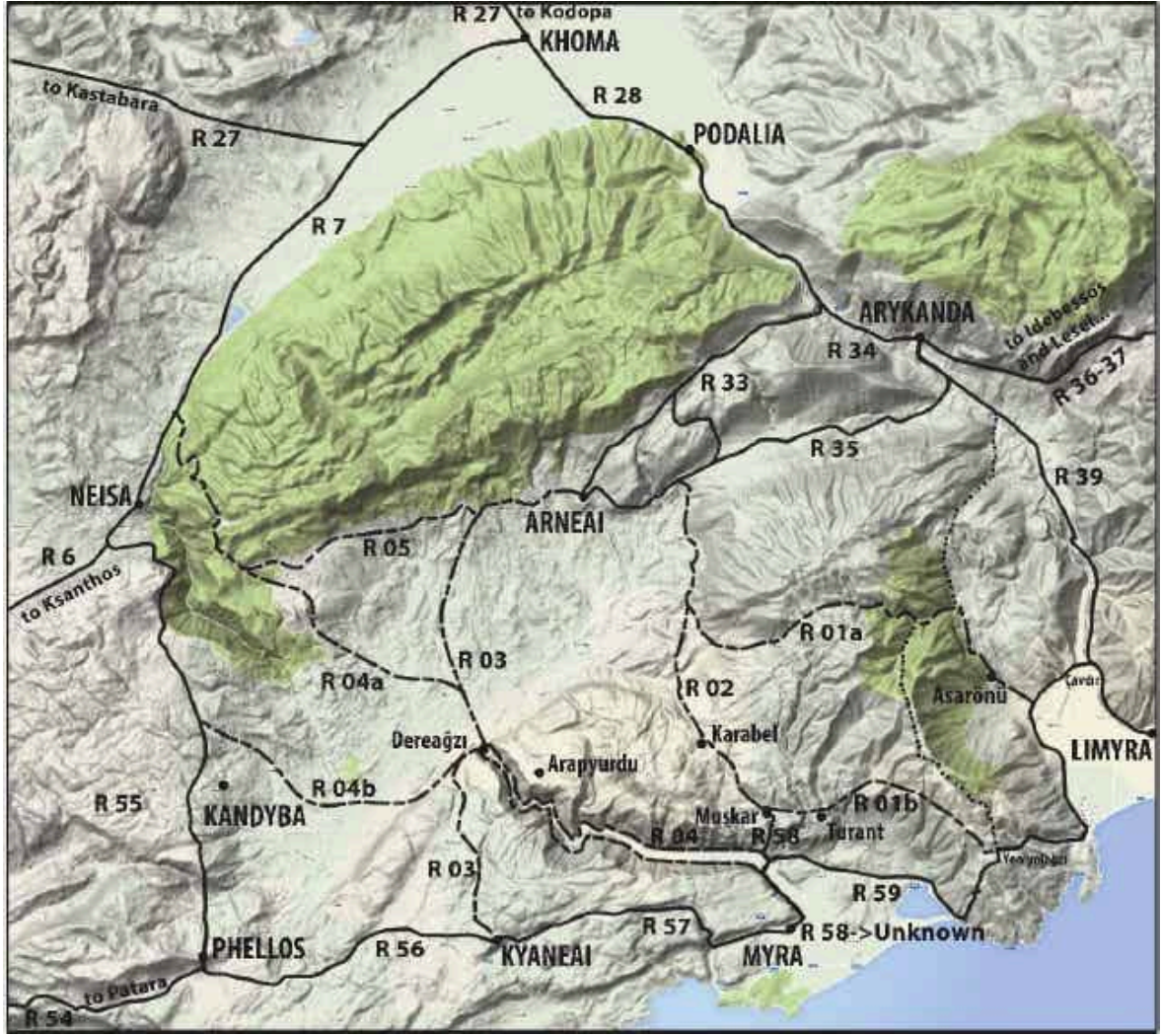
Hrt. 1. Şahin tarafından önerilen Ksanthos – Patara arasındaki teritoryum sınırları (Şahin 2014, 350a)

Hrt. 2. Ksanthos – Sidyma – Pınara Yol Bağlantıları (Avcu ve Uzunoğlu 2019)

Hrt. 3. Hoskyn tarafından yürünen yollar (Hoskyn 1842)

Hrt. 4. Kasaba Ovası Yol Ağları (Onur 2015)

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı	Fatma AVCU
Doğum Yeri-Tarihi	Ayvalık- 13.10.1988
EĞİTİM DURUMU	
Lise	Ayvalık Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı), 2001-2006.
Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı, 2006-2011.
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı, 2011-2014.
Tez Konusu	Lykia Bölgesi Mezar Cezaları ve Ceza Tahsilat Kurumları
Yabancı Diller	İngilizce/Almanca
BİLİMSEL FAALİYETLER	
SCI, SSCI, AHCI Indexlerine Giren Dergilerde Yayımlanan Makaleler	
<p>1- F. Avcu – H. Uzunoğlu, The Ancient Roads and Routes around Sidyma and New Inscriptions from Its Vicinity, ADALYA 22, 2019, 319-344.</p> <p>2- Y. Doğan – F. Avcu, Nallıhan ve Çevresinden Yeni Yazıtlar II, OLBA 26, 2018, 415-429.</p> <p>3- S. Yeni – F. Avcu – N. E. Akyürek Şahin, Mysia Bölgesi'nden Beş Yeni Mezar Epigramı, OLBA 26, 2018, 380-397.</p>	
Alan Indexlerine Giren Dergilerde Yayımlanan Makaleler (Scopus & L'Année Epigraphique)	
<p>1- F. Avcu, Two New Funerary Inscriptions from Bursa Museum, GEPHYRA 12, 2015, 239-244.</p> <p>2- F. Avcu -Y. Doğan, Epigraphic Research around Juliopolis II: New Inscriptions from Nallıhan, GEPHYRA 11, 2014, 85-99.</p>	
Diğer Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler	
<p>1- F. Avcu, Plutarkhos, Moralia: Kıskançlık ve Nefret Hakkında, LIBRI: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi 2, 2016, 328-337.</p>	
Uluslararası Kitap Bölümleri	
<p>1- F. Avcu, Nevşehir Müzesi'nden Yeni Yazıtlar, şurada: A. V. Çelgin – H. Uzunoğlu – Y. Doğan – F. Avcu (Ed.), Eskiçağ Yazıları 11 (AKRON 14: Akdeniz Üniversitesi – Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2017, 113 – 126.</p>	

2- F. Avcu, Küçük Asya Yazıtlarında Nehir Tanrıları, şurada: N. E. Akyürek Şahin – M. E. Yıldız – H. Uzunoğlu (Ed.), Eskiçağ Yazıları 8 (AKRON 10: Akdeniz Üniversitesi – Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Yayını), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016, 205-246.

3- F. Avcu, Nallıhan Çevresinden Yeni Yazıtlar: Sulpicii Ailesi, şurada: B. Takmer – E. N. Akdoğu Arca – N. Gökalp Özdil (Ed.), Vir Doctus Anatolicus Studies in Memory of Sencer Şahin / Sencer Şahin Anısına Yazılar, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2016, 116-121.

Hakemli Sempozyum/Konferans Bildiri Kitaplarındaki Makaleler

1- F. Avcu, Lykia Bölgesi Mezar Yazıtlarında Cezalar ve Ceza Tahsilat Kurumları, Antalya-AKMED, 4-7 Kasım.: Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi (International Young Scholars Conference II: Mediterranean Anatolia)

BİLDİRİLER/SUNUMLAR

1- F. Avcu, Lykia Bölgesi Mezar Yazıtlarında Cezalar ve Ceza Tahsilat Kurumları, Antalya-AKMED, 4-7 Kasım.: Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi (International Young Scholars Conference II: Mediterranean Anatolia)

EDİTÖRLÜK FAALİYETLERİ

Kitap Editörlüğü

1- F. Onur – H. Uzunoğlu – F. Avcu (eds.), Eskiçağ Yazıları 9 [AKRON 12], İstanbul 2016.

2- A. V. Çelgin – H. Uzunoğlu – Y. Doğan – F. Avcu (Ed.), Eskiçağ Yazıları 11 [AKRON 14], İstanbul 2017.

3- N. E. Akyürek Şahin – M. E. Yıldız – F. Avcu (Ed.), Eskiçağ Yazıları 14 [AKRON] İstanbul 2019.

Dergi Faaliyetleri

- Gephyra, Doğu Akdeniz Bölgesi Eskiçağ Tarihi ve Kültürlerini Araştırma Dergisi, Bilimsel Çalışma Grubu Üyesi

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

- 2014, Nallıhan Çevresi ve Eskişehir Müzesi'nde Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Çalışmalarında Araştırmacı

- 2015 – devam ediyor, Likya ve Pamphylia Yol Ağları Yüzey Araştırmasında Araştırmacı
- 2017 – 2018, Lyrboton Kome ve İlişkili Epigrafik Malzemenin Çalışılmasında Araştırmacı

KAZANDIĞI BURLAR

- Freiburg Albert Ludwigs Üniversitesi - ALMANYA, 2012/13 (6 Ay): Seminar für Alte Geschichte. Erasmus Öğrenim Hareketliliği.
- Münster Üniversitesi – ALMANYA, 2016 (2 Ay): Forschungstelle Asia Minor im Seminar für Alte Geschichte. Erasmus Staj Hareketliliği.
- Koç Üniversitesi, Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Merkezi (AKMED), Doktora Bursu.

e-posta

fatmavcu@gmail.com / fatmaavcu@akdeniz.edu.tr